

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

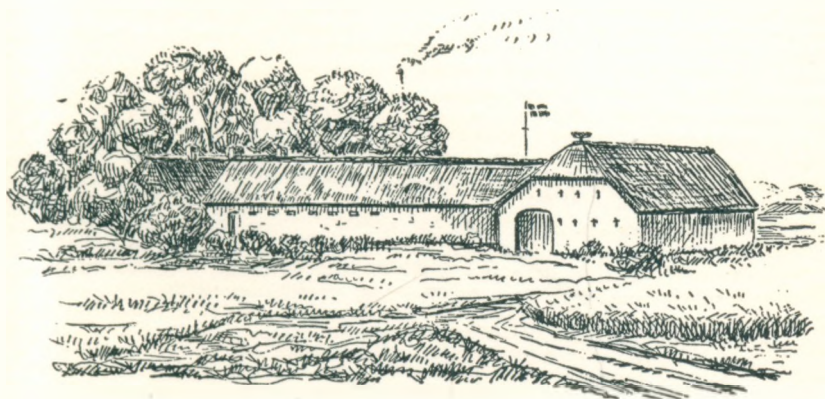
Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

JESPER SØNDERGAARD JACOBSEN

Om Slægt og egne Oplevelser

JESPER SØNDERGAARD JACOBSEN
x

Om Slægt
og
egne Oplevelser

NR. NISSUM - JULEN 1970

Denne Bog tilhører Karen Jespersen og er mig foræret af min Bedstefader med følgende Formaningsord:

En Bog jeg efterlader mig,
mit Barn agt det nøie,
det er det Arv jeg give dig,
Vor Gud dit Hjærte bøie,
I Ydmyg og Hjærtens Lod,
At søge ham som er god,
Mod dem som Synden hader.

Ja Biblens ord du agte maae,
Om du vil salig blive,
dig selv du da forsage maae
Og Verden Afsked give.
Dit Herre! Herre! hjælper ei,
Om du ei vandrer Korsets vei,
Og Kjødets Lyster dræbe.

Det tilfalder hende efter min Død.
Øster Smedegaard, den 6. Februar 1869.

Laust Smedegaard.

Arund Log tilførem:

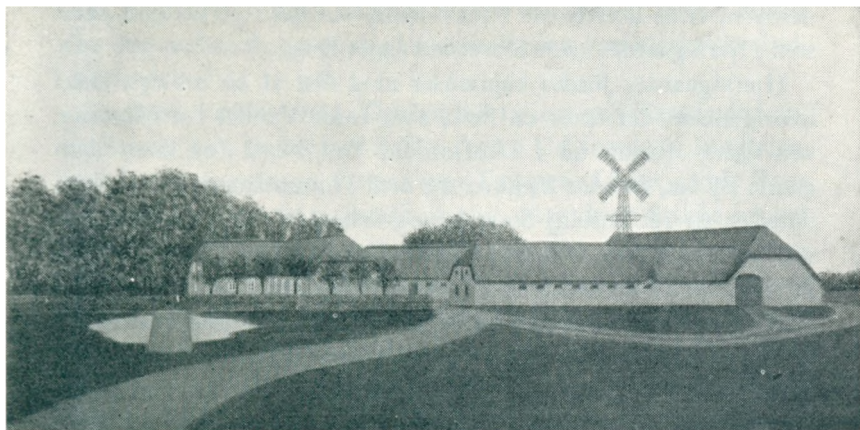
af
Kædrens Jespersen og an
mig forrest, af mine Landstads
med følgende Sammenlægning

Arund Log jeg udsædler mig, Mit Land
og det indviede det er det Arund og
dig, Men Gud det første bånd i
og Jesters det, Al søge som som
god, Mit Land som Jesters
ya Biblens det det agte udsædler
den mit fælig bliv, Dig fælles det
sage man, og Manden Offent
det Jester, Jester, Jester, den
ni manden Jesters det, og
Lyfter det.

INDHOLD

<i>Hjemstavn og Slægt</i>	5
Mit Barndomshjem	5
Slægten	7
Mors Slægt	24
Far og Mor	34
De ti Aar	38
<i>Egne Oplevelser</i>	41
De første Erindringer	41
Skoletiden	44
Ud at tjene	53
Konfirmation	57
Foran Opbrud fra Hjemmet	62
Til Nr. Nissum Seminarium	65
Lærer i Skjern	84
Fra Soldatertiden	102
Aarene i Egeslevmagle	114
Nørre Nissum	169
Mere om Børnene	196
Den 15. Maj	200
Paa Pension	204
Fra Familiekredsen	209
Slutning	211

Omslagsbilledet: Mit Barndomshjem, Hjermsgaarde Nr. 2. Tegning efter Maleri fra 1903. Bag de høje Træer ses Røgen fra Kalkværksskorstenen, bygget 1891–92, nedrevet 1931. Den var som et Vartegn for Egnen og kunde ses i vid Omkreds, saaledes fra Haven ved Nr. Nissum vestre Skole.

Mit Barndomshjem. Efter Tegning fra o. 1915.

Hjemstavn og Slægt

Mit Barndomshjem

Mit Barndomshjem var i Hjermsgaarde i Hjerm Sogn. Paa det Sted, hvor den gamle By laa, er der nu kun denne ene Gaard tilbage, og det er altsaa denne Boplads, der først har faaet Navnet Hjerm, et „um-Navn“, der almindeligt udlægges som „Hjordens Hjem“ eller Bopladsen paa Hjordens Omraade. Men hvor er saa denne Hjord kommen fra, som først er sendt over paa disse Græsgange, eller hvor er de Mennesker kommen fra, som først har slaaet sig ned paa denne Boplads? – Antagelig fra en ing-By, da de Byer, hvis Navn har Endelsen „ing“, regnes for at være 3-400 Aar ældre end Byerne med Endelsen „um“. De nærmeste ing-Byer er Telling og Gimsing, og jeg finder det mest sandsynligt, at de første paa Bopladsen er komne fra Telling, som dengang sikkert tillige har omfattet Skjettrup og sandsynligvis ogsaa Volstrup, der som Torp-Byer er betydelig yngre. Tellings Marker er da fra Øst naaet til den Dal, der begrænser Hjermsgaardes Marker mod Øst. Skulde Gimsing have været Mo-

derbyen, vilde utvivlsomt Hjerm hede, der har lige saa god Jord som Hjermgaard, være blevet bebygget først.

Hjermgaardes Jorder begrænses mod Øst af en ret dyb Dal, hvorigennem der fører en Bæk, som fører Vandet fra Moseerne ved Øster Ausum ud i Limfjorden. Tæt Nord for, hvor den gamle By laa, forener Bækken sig med Hummelrose Aa og faar derefter en ret anselig Størrelse og løber ud i Limfjorden tæt ved Herregaarden Volstrup. Mod Vest grænser Markerne til Hjermhede i Nærheden af, hvor nu Jernbanen gaar.

Naar de første Beboere har slaaet sig ned her paa Randen af Dalen i en Udkant af Marken, er det antagelig den bekvemme Adgang til Vand, som Stedet her frembyder, der har været det afgørende. De fire Gaarde har da ligget i Række fra Syd til Nord, og der spores endnu Digeanlæg tværs over Dalen, som viser, at hver Gaard har haft sit inddigede Stykke med Adgang til Bækken. De to nordligste Gaarde er imidlertid tidligt, antagelig efter „Ødegaardstiden“ i sidste Halvdel i 1600-tallet blevet flyttet til en Plads et Stykke mod Nordvest og der lagt Side om Side. Af de to tilbageblevne Gaarde blev den nordligste i 1787 flyttet ud mod Sydvest. Den tilbageblevne – mit Hjem – havde altsaa ligget sydligst, og deraf kommer det vel, at den – modsat alle andre ældre Gaarde i Sognet – har Stuehuset i Sydsiden af Gaarden. Naar det var ordnet paa den Maade her, var det nok af Hensyn til Gaarden, der laa nordfor. Man ville ikke lægge Stuehuset op mod den anden Gaards Lade. Nu blev det altsaa de to Lader, der kom til at ligge jævnsides. I min Barndom fortalte det endnu, at de to Lader havde ligget saa tæt sammen, at Karlene i de to Gaarde havde kunnet underholde hinanden fra Lolugerne. Endnu kan man paa den udflyttede Gaards Plads opløje Grundsten.

Paa et Matrikelskort fra 1817 ser det ud, som om den tilbageblevne Gaard kun havde 3 Længer og saaledes var aaben mod Øst, ud mod Dalen. Da de gamle Udhuse blev ombygget i 1893, syntes den østre Længe ogsaa nyere og bedre end de øvrige Huse, og det var under Overvejelse at lade den staa og kun tilføje nogle Alen mod Nord, saa den kom i Forbindelse med den nye

Lade, som blev bygget lidt nordligere end den gamle. Længen blev dog nedrevet, og dermed forsvandt den karakteristiske Indkørselsport.

Stuehuset var fra 1841. Det laa lidt højere end Gaardspladsen, saa der var som en brolagt Bakke foran. Ud for de to Indgangsdøre var Brolægningen formet som Trapper. Af det gamle Stuehus, der havde været af Bindingsværk, blev da et Stykke bygget op i Haven for at gøre Tjeneste som Tørvehus. Deraf kunde man se, hvor lavt og snævert det gamle Stuehus havde været. Det nye fik en Øverstestue i den østre Ende. Et Minde derom var i min Barndom et tilmuret Vindue midt i den østre Gavl. I 1886 blev det indre af Huset meget ombygget og forsynet med en Udbygning paa Sydsiden.

Inden min Slægt i 1800 kom hertil, havde Stedet allerede en lang Historie, men deraf er kun lidt optegnet. Det menes, at der oprindelig kun har været én Gaard. I Oluf Nielsens Bog om Hjerm-Ginding Herreder og i P. Skautrups Bog: Hardiske Maal kan vi finde Navne herfra tilbage til 1500-tallet. Gaarden var da en Selvejergaard og ejedes af de to Brødre Jacob og Jørgen Nielsen. Den første forbrød under Grevefejden sin Ejendom til Kronen. Hans Enke Karine Pedersdatter Munk, fik dog godtgjort sin Uskyld og fik Ejendomsretten tilbage. Hun var Datter af Peder Munk paa Kvistrup, vistnok Forvalter. Jacobs og Kari-nes Søn, Peder Munk Jacobsen, kom i Latinskole, gik siden i Krigstjeneste og blev sidst Borgmester i København, hvor han døde 1613. Den anden af de to Brødre var i en Aarrække Herredsfoged i Hjerm Herred. Han boede efter 1558 i Risum i Borbjerg. Hans Søn, Jens Jørgensen, blev Herredsfoged efter Fade- ren. Tingstedet var paa den Tid i Vejrum, ved Ting eller Ting- gaarde, saa det har været ret besværligt for ham, navnlig ved Vintertid, med Rejsen til den ugentlige Tingdag.

Slægten

I mange Aar kunde jeg trods forgæves Forsøg ikke føre den direkte Forslægt længere tilbage end til Jacob Christensen, der

døde som Aftægtsmand i Hjermsgaarde Nr. 3 i 1789 og angives da at være 89 Aar gl. Gaarden var den vestligste af de to Gaarde, som efter „Ødegaardstiden“ i sidste Halvdel af 1600-tallet blev flyttet ud fra den gamle Boplads ved Randen af Dalen. Jeg prøvede paa at finde Jacob Christensens Fødsel i Nabosognenes Kirkebøger uden Resultat, men da jeg engang havde Besøg af den kendte Lokalhistoriker P. Christensen fra Idum, spurgte han mig, hvor langt jeg kunde føre min Slægt tilbage, sagde jeg, at jeg ikke kunde finde ud af Jacob Christensens Oprindelse, saa sagde han: „Det kan jeg da hjælpe Dem med“ – og han fortsatte: „Han var Søn af Chr. Graversen i Hjermsgaarde, som først var Ladefoged paa Volstrup, men da Chr. Linde (den Ældre) manglede en dygtig Mand at sætte ind i den øde Gaard, satte han saa sin Ladefoged ind for at faa Gaarden paa Fode igen. – Lidt skeptisk indvendte jeg, at Jacob overtog Gaarden efter en Mand, som hed Peder Andersen. – „Ja, men det var hans Stedfar“. – Endnu ikke helt overbevist sagde jeg: „Det vilde jo hjælpe paa Sandsynligheden, hvis Chr. Graversens Hustru var født Jacobsdatter, for der maa jo være en Aarsag til, at Jacob-Navnet er kommen ind i Slægten“. – „Ja, men hun hed ogsaa Maren Jacobsdatter og var Datter af Jacob Sørensen i Idumlund, Parret blev gift i Idum Kirke 1692“. Paa det Tidspunkt var Faderen dog forlængst død og Moderen gift igen med en Peder Rasmussen. Den ældste Søn i dette andet Ægteskab fik efter den Tids Navneskik Navn efter den afdøde første Ægtefælle og fik Navnet Jacob Pedersen. Han kom som Mand til at bo i St. Bjerre i Sir og blev kaldt Jacob Bjerre. Fra ham stammer den udbredte vestjydske Bjerre-Slægt.

Efter at Ægteparret i 1692 var rykket ind i Ødegaarden, kom den snart i Drift. Der fødtes i Ægteskabet flere Børn. Af disses Navne kan vi se, at Christen Graversens Forældre har heddet Gravers og Ingefred, men da Hjerme Kbg. slutter med Aaret 1699, kan vi ikke se Navnene paa de sidste Børn i Ægteskabet. Jacob er der heller ikke, men da der ved hans Død 21. Januar 1789 staar anført, at han var 89 Aar, vil det jo være mest sandsynligt, at han var født 1699, hvis Aldersangivelsen er rigtig,

men paa den Tid var det ikke ualmindeligt, at Aldersangivelsen afveg en Del fra Virkeligheden. Vi kan saa heller ikke ud fra Kbg. faa fastslaaet, hvornaar Chr. Graversen er død, eller hvornaar Maren er indgaaet i Ægteskab med den 13 Aar yngre Peder Andersen. Han var vistnok fra Gaarden Hvidbjerg i Sønder-sognet.

Da Pestaaret kom i 1743, var der i Gaarden foruden Ægteparret to af Børnene fra 1. Ægteskab, den 42-aarige Ane og desuden Jacob, som vi saa maa gaa ud fra var 43 Aar. Af de øvrige Børn var Ingefred, f. 1693, blevet gift med Laust Pedersen i Hjernsgaarde Nr. 2, og Gravers, f. 1699, var bleven gift med Enken i Sønderbak, Karen Christensdatter. Sygdommen og Dødsfaldene greb dybt ind i Familien her. Det andet af Aarets Dødsfald gjaldt den 42-aarige Ane i Hjernsgaarde. Hun skulde altsaa være født 1701. Der blev imidlertid allerede i 1697 døbt en Pige her fra Hjemmet med dette Navn, men hun maa være død som lille, og Navnet ført videre med det næste Pigebarn i Familien, men da Moderen Maren Jacobsdatter, kort efter ogsaa døde, var de to Mænd alene tilbage i Gaarden, og de maatte saa se sig om efter et dygtigt Kvindfolk til at styre Huset. Det almindelige i et saadant Tilfælde var, at Enkemanden inden mange Uger giftede sig igen, men de to maa have fundet det mere rimeligt, at den 43-aarige Jacob vovede sig ud paa Frieri, saa han kunde overtage Fæstet. Han søgte til Telling i den østlige Del af Sognet. I Jens Christensens Gaard fandt han, hvad han søgte. Der var der, som almindeligt i de Tider, mange Børn, dog vist mest Sønner. Een Datter var der dog, og hun gik ind paa at blive Jacobs Kone. Den officielle Trolovelse, som dengang ogsaa var en kirkelig Handling, fandt Sted 17. Juni, da Kapellanen trolovede „Jacob Christensen af Hierumgaard og Maren Jensdatter af Telling“. Vielsen skete 3. Juli s. A.

Det næste Indgreb, Sygdommen gjorde i Familien, var i Hjernsgaarde Nr. 2. Ingefred har jo sikkert plejet sin Mor under dennes Sygdom og derfra bragt Smitten hjem, saa kort efter maatte Ingefred lukke sin Mands Øjne. Heller ikke her nøjedes Døden med det ene Offer. Kort efter døde en 21-aarig Søn,

Christen Laursen. Ingefred giftede sig ikke igen, men hun kunde dog beholde Fæstet, da hun havde en ældre Søn, Peder Laursen, som kunde bestyre Bedriften og forrette Hovarbejdet. Han overtog Fæstet efter Moderens Død 1762.

Ogsaa Sønnen Gravers førte Sygdommen med sig fra Moderens Dødsleje hjem til Sønderbak, hvor den 26-aarige Steddatter blev angrebet og døde, og hen mod Slutningen af Aaret blev Gravers selv et Offer for Sygdommen og døde, 44 Aar gl.

Hos Jacob Christensen i Hjermsgaarde har Stedfaderen antagelig følt sig tilovers efter Jacobs Giftermaal, men han selv følte sig med sine 65 Aar ikke for gammel til at søge ny Lykke, og da saa Stedsønnen i Sønderbak døde, følte han det lagt saaledes til Rette, at han kunde blive gift med dennes Enke, som var hans jævnaldrende. Allerede inden Aarets Udgang var de to enige. Han maatte saa overtage Fæstet, og i sin Ansøgning derom meddelede han, at han „efter Guds Forsyn har samtykt i Ægteskab med Enken af Bachen“. Der var ikke noget i Vejen med, at han kunde faa Fæstet, derimod var der Vanskeligheder med at faa Enken. Hun havde jo været gift med hans Stedsøn, og saa regnedes de efter den Tids Ægteskabslovgivning for saa nær i Slægtskab, at Ægteskab mellem dem ikke kunne tillades. Saa gik man imidlertid til Kongen og bad om, at der maatte ses bort fra Lovens strenge Bestemmelser i deres Tilfælde, og Kongen var enig i, at Blodets Baand ikke her kunde komme til at betyde noget for Efterslægten, saa han gav Tilladelse til deres Forening. Tiden var imidlertid trukket ud, saa det blev et Stykke hen i Aaret 1744, inden de to kunde smedes i Hymens Lænker. I Kbg. tilføjes det udtrykkeligt, at Formælingen er sket efter kgl. Bevilling. Dette Ægteskab varede i 10 Aar, til Peder Andersen døde. Karen levede til 1766.

Efter at Peder Andersen var flyttet fra Hjermsgaarde, synes dog Forholdet til Familien dér stadig at være venligt, saa de er skiltes i god Forstaaelse. I de følgende Aar var der hyppigt Barnedaab hos Jacob Christensen – eller Jacob Hierumgaard, som han ofte kaldes i Kbg. – og da ser man jævnlig Peder Andersen Bak anført som Fadder. Af andre Faddere ved disse Daabsfester

træffer vi ofte Familien fra Sønderskov: Ingeborg Sørensdatte fra Sønderskov (nu Sofienlund), som var gift (1741) med Søren Jensen fra Telling, Broder til Maren Jensdatte, samt Mads Jensen og Hustru, Hjermhede. Denne Bror var 1743 blevet gift med Enken efter Michel Christensen dér. Gaarden i Hjermhede var dengang Sognets bedste – største – Bondegaard, og Mads Jensen drev den udmærket. Efterslægten levede videre i den kendte Slægt fra Villemoesgaard i Vejrum.

Flere af Børnene døde som smaa. Flere Gange ser man indført i Kbg.: Begravet Jacob Hierrumgaards liden Dotte. Tre af Pigerne naaede dog den voksne Alder. Maren, f. 1745, blev 19 Aar gl. gift med Peder Madsen Jegbjerg, og de overtog Gaarden med Forældrene (og de mindre Søskende) paa Aftægt. Mette, f. 1750, blev 1778 gift med Laust Christensen, Volstrupby. Denne flyttede senere Gaarden ud paa Marken og gav den efter Fruen paa Volstrup Navnet Sofienborg. Gennem de følgende Generationer: Jacob Laursen, Peder Jacobsen, Søren Pedersen og Magnus Pedersen førtes den videre i Slægten. Endelig var der Datteren Ingeborg, øjensynlig opkaldt efter Tanten paa Sønderskov. Hun var født 1758 og blev 1802 gift med Poul Knudsen i Ø. Moustgaard i Gimsing. Af Sønner blev der dog saa mange, at Bedstefædrene kunde blive opkaldt. Den ældste, Christen, f. 1756, blev 1789, kort efter Faderens Død gift med Ingefred Jensdatte i Damgaard og overtog Gaarden, hvorefter den var i Slægtens Besiddelse, til Niels Damgaards Enke solgte den 1904.

Det yngste Barn, Sønnen Jens, var født 1761 og saaledes kun 3 Aar, da Forældrene gik paa Aftægt. Efter Faderens Død blev han 1793 gift med Zidse Andersdatte, sikkert en Søster til Michel Andersen Mose i Hjermgaarde Nr. 1. Han kaldes undertiden med Navnet Kobberup, hvilket tyder paa, at han var fra Kobberup i Mejrup.

Angaaende Giftermaalet staar der i Hjerm Kbg. for 1793: Dend 3die April er Jens Jacobsen og Zidse Andersdatte af Hjermgaarde trolovede, Copulerede dend 6. Juuni. – Angaaende Fæstemaalet af Gaarden i Mejrup staar der i Ausumgaards Fæ-

*Mine Bedsteforældre.
Jacob Jensen 1795–1886.
Johanne Marie Simonsdatter
1807–1896.*

steprotokol af 19. November 1793, at Jens Jacobsen har fæstet „den Gaard i Meirup, Kaaberup Bye af Hartkorn 2 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 2 Alb.“ – Fæstebrevet er meget kort og oplyser ikke noget om, hvem der tidligere har beboet Gaarden, og da to af Kobberrups tre Gaarde har samme Hartkorn, er det nu vanskeligt at paavise, i hvilken Gaard Familien har boet. Selv om Fæstebrevet først er udstedt i November, er Jens og Zidse dog sikkert flyttet ind i Gaarden straks efter Brylluppet. Her blev saa Sønnen Jacob født 20. Juli 1795. Mejrups Kbh. meddeler, at nævnte Dato „blev Jens Jacobsen Kobberrups Hustru Zidse Andersdatter forløst med en Søn, som Dagen efter blev hjemmedøbt“. Hans Daab blev bekræftet ved Moderens Kirkegang 15. Søndag e. Trin. Følgende var Faddere: Ingeborg Jacobsdatter af Hjerme-gaarde (Fasteren), derfra var ogsaa Maren Pedersdatter, Michel Andersen (antagelig Morbroder) og Jens Christensen (antagelig den Mand, som 2 Aar senere overtog Hjerme-gaarde Nr. 3). –

I Mejrup blev ogsaa født en Datter, Kirsten, 1798, og efter at de var flyttet til Hjerm, blev der i 1801 født en Datter, Kirsten Marie, og endelig i 1805 en Datter Maren. – Kirsten blev 1823 gift med Niels Christensen og boede først i Korsbjerghus i Hjerm, derefter i Gaarden Thorager i Sir og kaldtes fremtidig efter denne Gaard, ogsaa efter at de havde mattet afstaa Gaarden og flytte til en lille Ejendom i Nees. Fra Tiden i Nees omtales Familien i en Artikel i Hardsyssels Aarvog 1962 efter P. Nielsen Lykkes Optegnelser. Niels Thorager betegnes der som en Mand, der i sine Velmagtsdage havde været meget stærk, stor og kraftig, som han var; og der fortælles et Træk om, hvorledes han endnu i sine ældre Dage havde vældige Kræfter. Han var Veteran fra Napoleonskrigene 1813–15. Niels Thorager og Kirsten var Faddere, da Jens Jacobsen var i Kirke 1836. – Maren blev 1835 gift med Manden i Lindeborg Andreas Christensen, kaldet Thusgaard. Derimod ses det ikke, hvad der blev af den tredje Datter, Kirsten Marie.

Det er allerede antydet, at Familien efter nogle Aar i Mejrup flyttede til Hjerm. I Aaret 1800 blev nemlig Hjermgaard Nr. 2 fæsteledig. Der havde jo Jens Jacobsens Fæster Ingefred været Kone, og hans Fætter Peder Laursen havde haft den til 1779, da han afstod den og gik paa Aftægt. Han døde 1786, og da Jens Pedersen Moesby, antagelig fra Moesby i Mejrup afstod Fæstet 1800, var Jens Jacobsen og hans Kone rede til at flytte til Gaarden her, som havde ca. 3 Gange saa meget Hartkorn som Gaarden i Kobberup, saa i denne Gaard med den bedre Jord regnede man med bedre Eksistensmuligheder, og desuden kom man her i nær Forbindelse med flere af Slægten, vel navnlig den i Damgaard, hvor Broderen boede, og i Sofienborg, som Svogeren Laust Christensen beboede, og endelig i Hjermgaard Nr. 1, hvis Fæster Michel Andersen Mose ogsaa formodes at være en Svoger.

Efter at det mundtligt var aftalt, hvordan Fæstebetingelserne skulle være, er Familien saa flyttet ind her, men først 20. Januar 1801 mødte Jens Jacobsen paa Ausumgaards Godskontor for at underskrive et Dokument af følgende Indhold:

Jeg Jens de Iermin til Ausumgaard, Deres Kongelige Majestæts Kammerjunker, Gjør vitterligt, at jeg for mig og efterkommende Besiddere af Stamhuset Ausumgaard herved ved Arvefæste Rettigheder overdrager til Jens Jacobsen, Øster Hjermsgaarde i Hierm Sogn af Hartkom 6 Tdr. 6 Skpr. 1 Fdk. 1½ Alb. paa følgende Vilkaar:

1. Med Gaarden modtager han lovlig Besætning samt Æde- og Sædkorn og Inventarium, ligeledes modtager han Bygningerne i den Stand, de forefindes, alt efter vedhæftede Taxationsforretning, hvorefter samme afleveres fra Mand til Mand.

2. Over Stedets underliggende Jord og Eyendomme beholder han den fuldkomneste Raadighed efter Loven selv at bruge og Dyrke, men aldrig Eyendommen at pantsætte.

3. Han må overlade Gaarden til hvem, han vil, til hans egne Børn, Stifbørn, Slægtninge eller Fremmede, med sine dertil hørende Eyendomme samt hvad mere han modtaget haver, paa hvad Maade han for godt befinder, naar dette Arvefæstes Grundsætning ikke forrykkes og Stamhuset ikke fornærmes i den Ret og Sikkerhed, som det herved er betinget. Dersom Gaardens Besidder skulle ved Døden afgaa, førend han haver fastsat enten ved lovlig Contract, hvem der skal have Gaarden efter ham, og om hans Enke, dersom han efterlader nogen, ikke attraar at beholde Gaarden til Besiddelse, eller at give sig igjen, eller om hans Børn endnu ere umyndige og saa smaa, at de ikke kan forestaa Gaarden, eller om de ere syge, vanføre eller ødsle, saa at deres Slægtninge, Formynder eller Værger formeener, Gaarden dem ey kan betroes, eller om Børnene i Forvejen kan være forsynet med Bopæl, eller om ingen af dem ønsker at vedblive deres fædrende Gaard, eller om Gaardens Besidder formedelst offentlig Forbrydelse ikke kan besidde den, eller ved at handle mod sit Arvefæstebrev blive Gaarden fradømt. I slige Tilfælde modtager Stamhuus Eyeren Gaarden ved Overlevering af Herredsfogden efter den Forretning, som findes den sidst

afgaaendes Arvefæstebrev ved hæftet, og derefter overdrager Gaarden til en anden i Overensstemmelse med dette Arvefæstes Grundsætninger.

4. Beboerne af Gaarden indestaaer og hæfter selv for alle kongelige Skatter og Paabudde, som paa Persohner, Gaardens Hartkorn eller Besætning ere eller herefter paabydendes worder, at de til behørig Tid efter Anordningerne betales paa Ausumgaard, ligeledes alle offentlige eller publike Tyngder udredes af Gaardens Besidder enhver Deel til Tid og Sted.

5. Herligheden til Gaarden af Jagt og Fiskerie, Sigt og Sagefald, Skiftehold og en Kiendelse ved hver Forandring ved Beboere af Gaarden, forbeholder Stamhuus Eyeren, hvad der indbefattes under Herlighedsretten, udøver Stamhuus Eyeren efter Loven, men Kiendelsen ved hver Forandring af Beboere fastsættes til saa meget som et Aars Afgift af samme Steds Arvefæste, ligeledes betaler Arvefæsteren efter Forordning af 8. Juni 1787 den befalede Synsforretning.

6. Naar Arvefæsteren overdrager sin Arvefæsterettighed til nogen anden, maa han tage hvad Afstaaelses Summa de kan foreenes om, betinge sig Aftægt og Bopæl i Gaarden, om han vil; dog maa ikkun én Familie nyde Aftægt, i øvrigt maa Beboeren handle med den tiltrædende Gaardbesidder, som han bedst kan til sin Fordeel, men ingenlunde maa Avlingen skilles fra Gaarden, eller Besætningen til dens Drivt derfra undtages, da Gaardens fulde Avling med Plovdrivt forbliver, at fornødne Hæste, Redskaber og Inventarium med alt, hvad efter Synsforretningens Udvisning er fulgt med Gaarden, saa at hvad Afstaaelses Summa den Fratrædende Accordere sig betales i rede Penge.

7. I Ethvert Tilfælde ved hver Forandring af nye Beboer forsynes han af Stamhuus Eyeren med en lovlig Arvefæste Contract, ligelydende med denne, dertil han selv betaler det stemplede Papier samt til Qvitteringsbogen og paategner Stamhuus Eyeren sin Qvittering for den i femte Post

ommeldte Kiendelses Betaling, og før anses Arvefæste eller Afstaaelse ey af nogen Gyldighed.

8. Efter Modtagelse af slig Arvefæstebrev og Overlevering af det med Gaarden følgende Besætning og Inventarium benytter Arvefæsteren sig af samme paa lovlig Maade, hvorimod han til Stamhuus Eyeren betaler som en faststaaende aarlig Afgift efter denne Gaards billige Værdi 50 Rdl. – skriver Halvtredsindstyve Rigsdaler – og desuden svarer Arvefæsteren uden Betaling, naar det forlanges, paa Ausumgaards Mark 1 Dags Høslæt med River og 1 Dags Høst med oppebinder, hiemfører til Ausumgaard 2 Læs Hedetørv a Læsset 20 Snese fra Hoagger Hede, ligeledes 2de forsvarlig Læsser Skodtørve fra Hvidmose, Gjør 2de Struer Egter, som naar fornødiges tager Retour Læsser til Ausumgaard; for et Læs Anses 4 Tdr. Rug, 5 Tdr. Byg eller 6 Tdr. Havre; ligeledes vedligeholder Arvefæsteren denne Gaards Lod i Ausumgaards Kastdige, som er $233\frac{1}{2}$ Alen, leverer hvert andet eller tredie Aar efter Tilsigelse 1 Læs Møntørv, nemlig 30 Stkr. af Længde $2\frac{1}{2}$ Alen og Brede 1 Quarter.

Naar han maatte finde for godt at aabne Kridtgraven og deraf sælge stoer Kride, betales for de første 40 Læs a 4 Sk. Læsset til Ausumgaard, af de øvrige a Læsset 6 Sk., desuden leveres paa Ausumgaard aarligen 12 Læs stoer Kride, og hvad Ausumgaards Eyer selv forlanger og afhenter med egne Vogne, betales a Læsset med 12 Sk., herved observeres, at hver Gaard i Øster Hiermgaarde leverer det halve Kride af, hvad Ausumgaards Eyer maatte fornødiges, naar de begge aabne Kridtgravene; hvem som intet biærger, kan ey heller levere noget, mens naar Kridegravene aabnes, er Ausumgaards Eyer berettiget til at komme, hvad han fornødiger frem for en Fremmed hos een eller begge efter Omstændighederne.

Penge Afgiften betales paa Ausumgaard den halve Deel hvert Aars 24. Juni, og den anden halve Deel hvert Aars 11. November, for hvilken afgift og Arbeide, saavelsom

og Bygningens, Besætningens og for hvad den med Gaarden efter Taxationsforretningen er leveret, dets Forsvarlige Vedligeholdelse, Stamhuus Eyeren stedse førend nogen Panteforhæftelse eller Contract, næst kongelige Skatter bliver berættigede i Arvefæsterens Boe, fremfor andre Creditorer.

9. Den imellem forrige Fæster og Michel Mose gjorde Jordbytning med dermed gjorde Accord om Kritgravene, Tørv, Leer etc. bør fremdeles ved Magt at stande, ligesaa hvad Contracter der er indgaaet om de paa Stedet værende gamle Folkes Ophold, nemlig Christen Schaderis og Johanne Bentsdatter, skal Arvefæsteren holde sig efterrettelig.

Det tillades Arvefæsteren ligesom en Selv Eyer at sælge, hvad Tag han ikke fornødiger selv, men dersom han skulde findes at sælge saa meget Foder, saa Stamhuus Eyeren skulde befrygte Eyendommens Ruin, da udnævnes af Stamhuus Eyeren een Mand, af Arvefæsteren en anden Mand for sammen at paadømme; kan disse udnævnte ey enes, da kaste de Terninger om Rettighed at udnævne en Oppermand, og saaledes Afveyer enten Voldgiftsmændene eller Oppermandens Kiendelse, om Arvefæsteren haver forbrudt sin Arvefæstes Rettighed, hvilken skal være ene giældende.

10. Stedets Bygningers Aarlige Brand Contingent, efter sammes Forsikkring i Brand Cassen saa vel som alle andre paa gaaende Omkostninger betaler Arvefæsteren, hvorimod han ogsaa i paakommende ulykkelige Tilfælde er berettiget til at nyde den forsikkrede Brandhielp.

Til Bekræftelse under min Haand og Segl.

Ausumgaard den 20. Januar 1801

Iermiin

Forestaaende Arvefæstebrev, hvoraf jeg i Dag har modtaget ligelydende Gienpart, forbinder jeg herved til ubrødelig at holde og efterkomme i alle sine Ord, Clausuler og

Poster, under Gaardens med Arvefæsterettighedernes Forbrydelse og all anden lovlig Erstatning foruden.

Datum ut supra

Jens Jacobsen

-- --

Der er i dette Fæstebrev adskilligt, baade kulturelt og historisk, som nok er værd at lægge Mærke til. Der er Tale om Kridtgraven i den saakaldte „Blegedal“, hvor nu Jernbanen gaar. Der menes Kalken at være taget, da Kirken blev bygget, et Forhold, som senere synes glempt, saa Kalken til Reparationerne blev hentet i Daugbjerg. I 1801 har Graven altsaa heller ikke været aaben. Den ligger jo imidlertid nu paa den Grund, som hører under Nr. 1, men dengang havde Nr. 2 en Parcel paa ca. 6 Tdr. Land inde i den anden Gaards Jord og havde derved ogsaa Part i Kridtgraven. Derimod gik den nordre Grænse for Gaardens Jordtilliggende lige Nord for Laden, og der var kun en Agers Bredde Nord for Vejen, som fra Gaarden førte til „Vasen“, det sædvanlige Navn for Vejen, der fra Østersognet førte til Kirken. Da Jens Jacobsen (den Yngre) i 1870'erne solgte Jordstykket med Part i Kridtgraven til Niels Chr. Sørensen, købte han i Stedet et Stykke Jord Nord for Gaarden af Anders Barslund og inddigede det og plantede en Tjørnehæk paa Diget. Derefter kaldtes dette Stykke for „æ Havgaard“.

Der var altsaa ogsaa Aftægtsforpligtelser paa Gaarden. Johanne Bentsdatter var i 1784 blevet Enke efter Gaardens Fæster Søren Andersen, men hun var omgaaende bleven gift med Christen Jensen Skaderis, som hidtil havde boet i Sønderhjerm Hus. De to gik dog allerede paa Aftægt 1792, da Jens Pedersen Moseby overtog Fæstet. Forpligtelsen med Aftægten, hvis Størrelse ikke er angivet, varede til deres Død. Johanne døde sidst, 1815, 70 Aar gl.

Hvorledes Gaarden havde været drevet, og hvilken Fremgang der skete gennem Aarene, havde vi i min Barndom et haandgribeligt Bevis for, da der i det gamle Chatol, som nu havde faaet sin Plads i Køkkenet, laa en gammel Regnskabsbog, hvori der var opnoteret for hvert Aar fra 1801 til 1886, hvor mange Tra-

ver der var avlet af hver Kornsort, og hvor mange Tønder Korn der var tærsket af hver Slags. Den var ikke ført efter Fars Død, men den havde stadig sin Plads i Chatollet og er maaske først forsvundet, da Familien flyttede fra Gaarden i Begyndelsen af 1912. Tilfældigvis husker jeg en samlet Opgørelse fra omkr. Midten af 90'erne. Der blev da af samtlige Kornsorter avlet ca. 485 Traver (af de store jyske paa 60 Neg og ikke de smaa sjællandske paa 20 Neg). Det var nemlig blevet lovet, at hvis Avlen kom op paa 500 Traver, skulde der komme en Mølle paa Laden til at trække Tærskemaskine og Hakkelsesmaskine samt Kværn til Formaling af Kornet. Det kom der altsaa ikke, og fra den Tid blev efterhaanden mere af Arealet anvendt til Dyrkning af Roer, saa de 500 Traver naedes aldrig.

Jens Jacobsens Kone, Zidsel Andersdatter døde 23. Februar 1818, kun 57 Aar gl., men Jens beholdt Gaarden til sin Død i Marts 1832, 70½ Aar gl., som der staar i Kbg. Sønnen Jacob overtog nu Gaarden; han havde allerede i nogle Aar staaet for Styret, men det Beløb, der skulde ydes som Indfæste, sparede man saa længe som muligt. Jacob blev 24. Oktober 1828 gift med en Pige, som tjente i Gaarden. Hun hed Mariane Simonsdatter og var født 1796 i Gaasager i Sir som Datter af Gdr. Simon Jacobsen og Kirsten Knudsdatter, som var fra Jegstrup i Lyngs Sogn paa Thyholm. Hun er den eneste af Forslægten, som er født uden for Hardsyssel, og hvorledes det er gaaet til, at Simon fra Dellerup i Maabjerg er kommen over Fjorden og har fundet en Kone der, er ikke opklaret. Det maa vi tage som en Kendsgerning. Det ser ud til, at han har haft Tjeneste derovre. Senere fik han saa Gaarden Gaasager i Sir Sogn i Fæste.

10. August 1829 blev der født en Dreng, som fik Navnet Jens Jacobsen, men han døde allerede 18. September samme Aar, en Maaned efter at Moderen var død.

Aaret efter blev Jacob gift igen og det med en 11 Aar yngre Søster til Mariane. Hun hed Johanne Marie og var født 16. April 1807. Ved det første Barns Fødsel i dette Ægteskab har man dog brudt med den gængse Regel for Navngivning at opkalde det første Barn i et nyt Ægteskab efter den afdøde Ægtefælle, naar

Barnets Køn tillod det. Den ældste, født 1831 fik Navnet Sidsel efter Jacobs Moder, og nu gik man bort fra den ældre Skrive-maade med Z. Først den næste, f. 13. September 1833, fik Navnet Mariane. Det næste Barn var den eneste Søn i Ægteskabet, Jens Jacobsen, f. 15. Maj 1836. Derefter fulgte Kristine, Kirsten Marie, f. 6. Maj 1840, Jensine, f. 1. Januar 1844, og Ingeborg f. 15. Juni 1846.

Flokken gik i Skole i Degneskolen hos Sønderjyden Christopher Hansen, de to sidste dog ogsaa hos J. Chr. Schou. Saavidt jeg har forstaaet det, var de ret godt med i de forskellige Fag. En Dag i Sommerferien 1913 traf jeg en af Fars gamle Skolekammerater, Chr. Laursen, som var fra en nu nedlagt Gaard i V. Ausum. Da han fik at vide, at jeg var Jens Jacobsens Søn, udbød han i Lovtaler over sin gamle Skolekammerat. Det mandede ud i: Hvor var han en rare Dreng, og saa var han saa begavet. – Det var jo rart at høre, at han endnu ikke var glemt, selv om han havde ligget i sin Grav i 26 Aar.

Da denne Generation var i Ungdomsaarene, kom den kristelige Vækkelse til Egnen. Der kom en særlig Vækst og Samling i Kredsen, da Pastor S. M. Tranberg i 1866 fik Kapellan, Prokurator sønnen fra Holstebro, S. M. Repsdorph. Men allerede i den første Halvdel af Aarhundredet var flere Hjem i Sognet paavirket af Brødre menighedens Udsendinge, og det menes ogsaa, at Jacob Jensens Hjem har været det. Senere kom den kristelige Lægmandsbevægelse med Mænd som Peder Larsen Skråpenborg, Iver Viftrup fra Handbjerg og Jens Maarbjerg fra Sahl. I den Tid synes den ældste af Jacob Jensens Piger, Sidsel, at være kommen med. Hun betegnes allerede fra sin tidligste Ungdom som en alvorlig Kristen, som havde stor Betydning for sine yngre Søskende. Da jeg arbejdede med Sognets Historie, var der en Mand, der gav mig en gammel Prædikensbog, hvori der staar: Tilhører mig Sidsel Jacobsdatter, Hjermsgaard. – Det er oversatte Prædikener, flest af en svensk Præst ved Navn Retzius. Bogen er indbundet i Helskind og har kostet 2 Rdl. Den bærer Præg af at være brugt flittigt. Sidsel blev 27. Oktober 1853 gift med Manden i Nabogaarden Kongsgaard, den 19 Aar

ældre Jens Christensen Kongsgaard. Det var vist den almindelige Mening i Sognet, at hun ikke var særlig begejstret derved, men at det var en Sag, som Forældrene havde ordnet, og ud fra sit kristne Livssyn gik hun ind til det med en ærlig Vilje til at ville fylde sin Plads paa den rette Maade. Det lykkedes hende ogsaa at præge Hjemmet. Mange kristelige Møder blev holdt i Kongsgaard, navnlig efter at Pastor Repsdorph var kommen til Sognet. Sidsel blev imidlertid i en forholdsvis ung Alder angrebet af Tuberkulose og døde 27. Juli 1871. Foruden sin Mand efterlod hun sig 3 Børn. Datteren Mariane, der senere blev Kone i Gaarden og 2 Sønner, Christen og Jacob, som nogle Aar senere med faa Dages Mellemlidelse døde af Diffteritis, som paa den Tid hærgede Sognet. En Gravskrift over dem hang i min Barndom i Dagligstuen i Kongsgaard.

Hermed havde den hærgende Sygdom, Tuberkulosen, almindeligt kaldt Tæring, faaet sit Greb i Slægten og krævede i de følgende Aar mange Ofre. Foruden Sidsels eneste Datter døde ogsaa to af hendes Søstre, Kristine og Ingeborg og hendes eneste Bror af Sygdommen, saa Bedstemor, som havde maattet bære alle disse Tab, sagde ofte i sin høje Alderdom: Jeg kan dog ikke forstaa, hvor den Tæring er kommen fra.

Men det var Pastor Repsdorph og hans Virke i Hjern, vi kom bort fra. Han, som ved sin Forkyndelse og Færd i Hjern i de syv Aar bragte „en lysende Morgenrøde“ over Sognet. Den Dag, da han var bleven indsat, sagde Søren Kristians Kone i Hjerngaard ved Hjemkomsten: Hvis den unge Mand vil blive ved at prædike, som han har gjort i Dag, saa vil der ske noget i Hjern. – Og der skete noget. Repsdorph fik mange Tilhørere i Kirken. Snart var der ogsaa nogle, som gerne vilde, at man kunde samles med Præsten Søndag Aften. Oftest var Møderne enten hos Mads Refsgaard i Søndergaard i Kvium eller hos Bertel Jensens i Nr. Ausum. I Hjern II er fortalt om, at Søren Kristians Datter Maren i Hjerngaard, senere gift Nygaard, havde ondt af disse Mennesker, naar hun saa dem komme fra Østersognet for at tage til Møde i Nr. Ausum, eller naar de omvendt fra Vesterognet vandrede forbi paa Vej til Kvium. Man kan maaske un-

dres over, at deres Vej gik der forbi, men paa den Tid før Jernbanen kom, var Stationsvejen endnu ikke anlagt, saa Vejen mellem Øster- og Vestersognet gik om ad Kirken. I Hjerme II er ogsaa anført noget af Repsdorps Beskrivelse af Formerne ved et saadant Aftenmøde, og det omtales, at Jens Jacobsen og hans Søstre var med i Kredsen. De holdt alle meget af Pastor Repsdorph, og saa sent som i Nytaaret 1913, da Repsdorph, der nu var Provst emer., kunde ventes at komme til sin Søsters Begravelse i Holstebro, tog de to endnu levende af Flokken, Kirsten Marie og Jensine, ud for endnu en gang at faa Lejlighed til at mødes med deres kære Præst.

Alle i Søkendeflokken sluttede sig hjerteligt til Indre Mission. Det er allerede omtalt, at Sidsel i 1853 blev Kone i Kongsgaard. Den næste i Flokken, Mariane, blev som 34-aarig gift 1867 med Peder Christian Aleksandersen, som var 9 Aar yngre. Han var fra Mejrup, men havde i nogle Aar tjent der i Gaarden. De overtog Lindeborg, som Marianes Faster og hendes Mand havde haft, men nogle Aar tidligere havde afstaaet til Sønnen, Chr. Andreassen. Denne havde imidlertid ikke kunnet klare Bedriften, og nu blev den altsaa overtaget af P. Chr. og Mariane med de gamle paa Aftægt. Andreas Christensen døde imidlertid 3. Juli s. A. 58 Aar, og hans Kone, Maren Jensdatter, døde 27. Januar 1871, 67 Aar gl. – Aftægtsydelsen blev altsaa ikke særlig byrdefuld. En Nabo sagde da ogsaa: Ja, det var jo et Held. – Saadan tror jeg dog ikke P. Chr. og Mariane saa paa det. Det var jo Fasteren, de havde haft i Huset, og det har nok fyldt i Tilværelsen i det barnløse Ægteskab.

Den næste, der blev „udgiftet“ fra Gaarden, var Ingeborg. Hun blev gift 1870 med Peder Christian Nielsen, som i 3 Aar havde haft Kræmmergaard i Møborg. Han var ellers fra Fousing og havde fra sin Tid der Bekendtskab med Bertel Jensen i Nr. Ausum, og hos ham kom han en Dag, efter at han i nogen Tid havde haft Gaarden i Møborg, og spurgte, om han ikke kunde hjælpe ham til at finde en Kone. Han sagde da, at der hos Jacob Jensens i Hjerme gaarde var nogle ugifte Døtre. De fulgtes da ad dertil og bragte Sagen paa Bane. Forældrene mente

da, at skulde det være, saa skulde det være Ingeborg. Hun selv bad om Betænknings Tid, og nogen Tid efter skrev hun til P. Chr., at han ikke skulde tænke mere paa hende. Han kom dog igen, og saa gik hun ind paa at gifte sig med ham. Brylluppet stod saa i Hjermsgaarde den 23. September 1870. Det berettes dog, at Ingeborg ikke følte sig særlig lykkelig, da hun drog af Gaarde med sin Mand, men siden havde hun lykkelige Dage i Kræmmergaard. Der kom i Ægteskabet 5 Børn, Ciliane, f. 1872, Johanne Marie, f. 1875, Niels Peder, f. 1878, Kirstine, f. 1882, og Jacobine, f. 1885. I Forsommeren 1890 var Ingeborg paa Besøg i sit gamle Hjem, hvor hendes Mor endnu levede. Her blev hun syg. Det lykkedes hende dog at komme hjem, men døde faa Dage efter af galoperende Tæring.

Det næste Bryllup i Hjermsgaarde var 6. Oktober 1872, da den yngste af Døtrene, Christine, blev gift med Enkemand Jens Nicolaj Jensen Kjær fra Ryde. Det sidste Navn havde han fra Ejendommen Kjærhus, hvor han boede. Det ser ud til, at de har haft vanskeligt ved at klare sig ved Landvæsenet. Efter at de ogsaa en Tid havde boet i Handbjerg, kom de til Holstebro. Mens de boede i Holstebro, mistede de en lille Pige, Kathrine. Hun var et tidligt udviklet, fromt Barn, saa Forældrene havde saa mange Minder fra hendes Sygdomsperiode, saa Jens Kjær syntes, at andre ogsaa maatte have Del deri. Han udgav da et lille Hæfte med Titlen „Vor lille Kathrine“. Det blev læst højt i min Barndom og rørte os alle dybt. I 1886 blev Jens Kjær antaget som Indremissionær og virkede først i Nr. Felding, senere i Brovst og sidst i Asaa. Her boede han som Enkemand, og det fortælles, at han under sit lange Sygeleje var til megen Velsignelse over for dem, der besøgte ham. I Bogen „En Vaartid“ af J. Andreassen og A. A. Andersen staar Side 195: Den Indremissionær, som fik størst Betydning for Livet i Asaa i den første Tid, var dog nok den gamle Jens Kjær, som i 1890 flyttede fra Brovst til Asaa. Hans Arbejdstid blev ikke ret lang; hans Helbred var svageligt, og snart maatte han holde Sengen til Stadighed; men fra hans 11 Maaneder lange Sygeleje udgik der Velsignelse til mange Mennesker; mange ængstede og søgende Sjæle

søgte hen til ham, og han blev deres Vejleder til Gud. Han døde den 1. December 1891 og ligger begravet paa Asaa Kirkegaard. Efter hans Død skrev Vilh. Beck i IMT: „Jesus har brugt denne jævne Mand til store Ting, til mange Menneskers Frelse. Endnu paa sit langvarige Sygeleje fortsatte han sit Indre Missions Arbejde, og Folk samledes stadig om den dødsyge Missionær, der blev ved at bære Frugt indtil det sidste“. – Af Børn havde han foruden Kathrine og en Søn af første Ægteskab Datteren Johanne Marie, f. 1876. Hun var Plejebarn hos P. Chr. og Mariane i Lindeborg, blev 1896 gift med Martin Jepsen, som overtog Gaarden, men hun døde allerede i Julen 1897.

Der var endnu 2 ugifte Døtre i Gaarden, men den stiltfærdige, lille Kirsten Marie, som en Tid havde tænkt paa at drage til Søsterhuset i Christiansfeld og blive optaget der, blev imidlertid forlovet med en Karl i Gaarden, Jokum Fick, som var født i Tyskland, vist i Ratseburg, men som 7-aarig var kommen her til Landet med sin Mor, der var blandt de tyske Arbejdere paa Volstrup. Hun blev ved den „store Bryllupsfest“ i 1856 gift med Johan Scheper og boede nu i et Husmandssted i Snødder. Jokum fik købt 28 Tdr. Land af V. Ausums sydlige Udmarker, som vist paa den Tid mest laa i Hede. Her fik de bygget Ejendommen Højbjerg og holdt Bryllup 7. Juli 1874. Her boede de, til Jokum døde i Maj 1906, og da Plejesønnen Christian A. Ejler i 1908 overtog Gaarden, flyttede Kirsten Marie til Stationsbyen, hvor hun døde i Januar 1921.

Mors Slægt

Far var som nævnt eneste Søn, og som saadan var det saa ligetil, at han skulde have Gaarden. Han overtog den som Fæste i 1869, da han var 33 Aar gl., og 6 Aar senere købte han den fra Ausumgaard. Han havde saa Forpligtelse til at sørge for sine Forældre, og han følte ogsaa Forpligtelse til at sørge for sine Søstre, hvoraf kun to var gift, da han overtog Gaarden. Det siges, at det var hans Forsæt ikke at ville giftes, før Søstrene var forsørget. I 1877 var der kun Jensine tilbage. Hun var forlovet med

en Karl, som i en Aarrække havde tjent i Gaarden. Det var Paaske Pedersen, Søn af P. Chr. Maarbjerger i Sahl. Jensine havde imidlertid i Aarevis ikke været rask. Af gamle Breve ser det ud til, at hun havde haft en Kræftknode paa Hagen, som havde voldt hende megen Smerte, men efter at den var fjernet, var det blevet bedre med hende, og det saa ud til, at der snart kunde blive Bryllup. Paaske havde købt 24 Tdr. Land ved den søndre Ende af Øster Ausum Marker i det, som tidligere var kaldt Ausum Hede, og var nu ved at faa opført Bygninger der, saa de kunde flytte ind hen paa Sommeren. Ejendommen fik Navnet Sønderholm.

Ved den Tid havde Far gennem sine Venner i Nr. Ausum, Bertel Jensen og hans Hustru lært Karen Jespersen fra Skjern at kende. Bertel Jensens Mor, Kirsten Jensdatter, var fra Skjern, f. 1791, og det siges, at Jens Bertelsen havde faaet Forbindelsen med hende i Stand ved Hjælp af Brødremenighedens Emissær i Skjern. Det var paa den Tid Frantz Lund. Hjemmet i Nr. Ausum hørte fra gammel Tid til Brødremenigheden, og Familien dér staar bl. a. anført i Menighedens Fortegnelse fra 1801. Naar Mor kom paa Besøg her, kan det være Bekendtskab med Kirstens Slægt i Skjern, men det er ogsaa muligt, at der som Traditionen beretter, har været Slægtsforbindelse. Det sikre er i alt Fald, at da Mor kom paa Besøg her, kom hun ogsaa ind i den Kreds, som samledes ved de kristelige Møder, skiftevis i Nr. Ausum og i Søndergaard i Kvium, og efter hvad vor ældste Bror fortalte, var det paa Vej hjem fra et saadant Møde, de var blevet enige om at følges ad Livet igennem. Det maa jo have været fra et Møde i Søndergaard. Der skulde dog komme Vanskeligheder, inden det kom til Ægteskab, men før vi kommer til Omtale deraf, maa vi først høre lidt om Mors Forslæg.

Karen Jespersen opholdt sig ellers den meste Tid hos sin Mor, Dorte Marie Lauridsdatter, som havde en lille Ejendom paa 6-7 Tdr. Land paa Ø. Smedegaard Mark, lidt Vest for Skjern By. Hun havde siden 1858 været Enke efter Tømrer Jesper Søndergaard. Foruden at skulle forsørge sine to Børn, som ved Faderens Død var 6 og 1½ Aar gamle, skulde hun svare Aftægt til

sin Far, Laust Smedegaard, og til sin Stedmor, saa det har været trange Kaar i Hjemmet, indtil Børnene kom saa vidt, at de kunde klare sig selv. Karen fik lært at væve og havde desuden i flere Aar Sommertjeneste og kunde derfor berette om det haarde Arbejde paa Skjern-engene i Højbjergningstiden, og Jens kom efter nogle Aars Tjeneste som Hyrdedreng i Nabosognene i Tømrerlære for at gaa i Faderens Fodspor.

Bedstefaderen, Laust Smedegaard, havde haft en ejendommelig Løbebane. Han omtales jævnlig i Beretninger om det kristelige Livs Opvaagnen og Vækst i den første Halvdel af 1800-tallet. Han var født i Leding i Dejbjerg i 1786. Hans Fødselsdag er ikke noteret i Kirkebogen, men den melder, at Nytaarsdag 1787 blev „Laust Nielsen og Else Andersdatter af Leding deres Søns Daab confirmeret, som tilforn var hjemmedøbt, kaldet Laust. Baaren af Mette Larsdatter af Letager“.

Om hans Barndom og Ungdom kender vi intet, heller ikke om hans Skolegang, men han gør senere Indtryk af at være godt oplært. Vi ved heller ikke, hvor han har faaet sin Uddannelse som Tømrer. Han blev imidlertid Soldat. I Slægtstraditionerne har det heddet, at han ligesom Rasmus Oustrup hos Blicher havde hørt til „de Haasens Hejstfolk“, altsaa Horsens Kyrasserer, men efter hvad Hærens Arkiv har meddelt mig, blev dette Korps først oprettet 1815. Arkivet mener, at han har tilhørt Slesvigske Regiment, men nogen Sikkerhed for det er ikke fundet. Sikkert er det dog, hvad Andr. Beiter fremfører i sit Mindeord i Indre Missions Tidende: Han var en af de gamle Veteraner, som ved Aarhundredets Begyndelse blev sendt med Hjælpetropperne til Frankrig – og det tilføjes: men han var tillige Veteran i den Herres Tjeneste, som staar over alle. – Det berettes samme Sted, at han kunde være gemytlig og med Lune fortælle en eller anden Historie fra Soldatertiden.

Det er saa heller ikke opklaret, hvilken af denne mærkelige Krigs to Dele Laust deltog i. Sandsynligst er det vel, at han har været med i dem begge. Det forholder sig jo saaledes, at vi i Krigens første Aar, efter at Englænderne havde taget vor Flaade i 1807, kæmpede i Forbund med Napoleon og sendte Tropper

*Laust Smedegaard
1786–1877.
Tegnet af
A. Edsen Johansen
efter gammelt
Fotografi.*

til Nordtyskland. De blev under Fredsforhandlingerne i Wien trukket tilbage, og da Freden var sluttet i Wien 14. Januar 1814, erklærede vi 3 Dage senere Napoleon Krig og sendte omgaaende en Hærstyrke mod Frankrig for at bekæmpe ham. Efter Napoleons endelige Nederlag paa Slutningen af Aaret 1815 vendte vore Tropper saa hjem, og ogsaa Laust blev hjemsendt.

Efter Soldatertiden fik Laust sit Arbejde i Skjern, og her blev han forlovet med en Datter fra Øster Smedegaard, Karen Pedersdatter, og blev i 1819 viet til hende i Skjern Kirke. Forloverne var Peder Pedersen Skaarup, Gmd. i Aanum og Aftægtsmand Mads Olesen i Leding. Den første var sikkert en Slægtning af Karen Pedersdatter. En Broder til hende hed nemlig

Peder Skaarup Pedersen. Han kom senere til at bo paa „Vejlen“ i Skjern, men kaldtes altid Smedegaard efter sit Fødehjem. Kun ved Underskrifter brugte han sit Døbenavn.

I 1820, da Datteren Dorthé Marie blev født, kaldes Laust for Indsiddet. De har da sikkert boet i Ø. Smedegaard, indtil de fik bygget den Ejendom paa Gaardens østlige Udmark. Af denne Ejendom findes der endnu Rester ved Stauningvej. Det blev efterhaanden et meget langt Hus. Der skulde jo foruden Lejlighed til Familien ogsaa være Stald og Lade samt Tømrerværksted, og dertil kom senere Aftægtslejlighed, saa da Dattersønnen havde Ejendommen, havde man den Vittighed i Skjern, at Jens Jespersens Hus var det højeste i Byen, hvis det blev rejst paa Enden.

Paa den Tid, da Laust Smedegaard kom til Skjern, stod Brødre-remenigheden i fuldt Flor. Den havde som nævnt en Emissær boende i Sognet, og man havde eget Mødelokale. Blandt dem, der blev vakt ved deres Virksomhed, var ogsaa Peder Smedegaard paa Vejlen. Da han kom til personlig Kristentro, vilde han ogsaa gerne have Svogeren Laust med. Det holdt haardt, men da det endelig skete, var han ogsaa helt med, og de to Svogre blev nogle af de bærende Støtter i det Samfundsliv, der voksede frem ved den kristelige Lægmandsvirksomhed. Før Grundloven kom i 1849 og gav Forsamlingsfrihed, havde man imidlertid trange Kaar i Skjern for saadan Virksomhed. Det er i flere Beskrivelser af Forholdene i de Dage omtalt den Begivenhed i 1843, da flere af „de helle Narboer“ under en gudelig Forsamling i Mikkel Nielsens Gaard i Ganer blev arresterede af den nidkære Herredsfoged og indsat i Arresten ved Herredsfogedgaarden under Paaskud af, at deres Virksomhed var i Strid med Konventikelpakaten af 13. Januar 1741. Men nu viste det sig, hvor stor Indflydelse Laust Smedegaard havde, for ved hans Mellemkomst lykkedes det 3 Dage senere at faa dem løsladt. I de gamle Beretninger herom kaldes Laust for Gaardmand, ja, et Sted endogsaa den rige Gaardmand. Det var han jo ikke, men en fattig Husmand og Tømrer. Naar hans Kaution desuagtet har betydet noget over for Herredsfogden, viser det jo, at han trods sine ringe økonomiske Kaar har været en anset Mand. Selv om

de tre anholdte nu kunde rejse hjem, maatte de dog gøre flere Rejser til Skjern for at blive afhørt i Retten, men saa fik Vennerne i Skjern jo et oplivende Besøg. Endelig 14. December 1843 faldt Dommen, der for de tos Vedkommende blev en Mulkt paa 10 Rdl. og for den tredie 10 Dages Fængsel paa Vand og Brød. Han var dog død i Mellemtiden, saa han slap for Straffen. De to første appellerede og fik derved Bøden nedsat til det halve.

Til en anden af de omrejsende Lægprædikanter havde Laust Smedegaard ogsaa et nært Forhold. Det var den Mand, som gik under Navnet Peder Larsen Skræppenborg, men efter at han var flyttet til en større Gaard i Landsbyen Dons ved Kolding, kaldtes han mest efter sin nye Bopæl, og efter at han 1841 var flyttet fra Fyn til Dons, blev hans Forbindelse med Skjern og de troende dér endnu nærmere. Baade Laust og Peder Smedegaard vandrede flere Gange den lange Vej fra Skjern til Dons for at deltage i Møder dér ligesom adskillige andre, helt fra Struer-egnen. Laust Smedegaard havde ogsaa den Tillid til Peder Larsen, at han sendte sin ældste Datter, Dorthe Marie, derud til ham som Tjenestepige.

I Tiden efter Dommen over de tilrejsende Talere maatte man mere sætte sin Lid til de hjemlige Kræfter, og P. Storgaard Pedersen (i en Artikel i Hardsyssels Aarvog 1910) fremhæver de to Svogre som de ledende Kræfter. Han betegner Laust som en lovstreng, men ærlig Kristen og Peder som mere mild og kærlig i sin Væremaade. De nøjedes ikke med at tale i den hjemlige Kreds, men tog ogsaa ud paa Møderejser i de omliggende Sogne, ja, helt op til Struer-egnen.

I sidste Halvdel af Fyrreerne var der en Del Broarbejder ved Skjern Aa. Her havde Laust Smedegaard en Del Tømrerarbejde, og han antog da en Tømrersvend, Jesper Jensen fra Søndergaard i Bølling, altid kaldt efter Fødegaarden. Han blev forlovet med Datteren, Dorthe Marie, og i December 1848 blev de viet i Skjern Kirke. De maa kort efter have overtaget Ejendommen, thi ved Mors Fødsel 28. November 1850 kaldes han Husmand i Ø. Smedegaard.

Herved kom der altsaa en ny Linie ind i Slægtens Ahnetavle. Det var en Slægt, som gennem flere Generationer har haft hjemme i Bølling. Den ældste af Slægten, vi kender, er Jesper Nielsen, som i 1731 fæstede Nørgaard i Bølling. Han var da over 50 Aar gl. og havde flere voksne Børn. Hans Kone hed Kirsten Nielsdatter. Hvor de kom fra, har kloge Folk ikke kunnet opdage, men da Gaarden var en Fæstegaard under Brejninggaard, er det sandsynligt, at de tidligere har haft en mindre Gaard i Fæste under dette Gods. Her var den Fordel, at man var saa langt fra Herregaarden, at der ikke kunde være Tale om Hoveri. Da begges Fædre maa have heddet Niels, og begge skulde jo kaldes op, blev to af Sønnerne kaldt Niels. Den ene af dem døde dog tidligt, men fra den anden nedstammer en talrig Slægt, som kalder sig „Slægten fra Nørgaard“. En af Efterslægten, Lærer Ludvig Sofus Jespersen, har udgivet en mindre Bog om Slægten. Den er nu efterfulgt af en større Bog om denne Slægt.

Men den af Jesper Nørgaards Børn, der interesserer os mest, er Datteren Vibeke Jespersdatter. Hun blev Aaret efter Familiens Ankomst til Bølling trolovet med Sønnen i Nabogaarden Maae eller Maade. Trolovelsen fandt Sted 18. Marts 1732; kort efter blev de gift og overtog hans Fødegaard med hans Forældre Niels Christensen Maae og Kirsten Korneliusdatter paa Aftægt. Disse to, der døde henholdsvis 1753 og 1737, er altsaa de ældst kendte af denne Linie.

Chr. Nielsen Maae og Vibeke Jespersdatter blev engang indblandet i en Retssag. Det kom af Uvenskab med deres Nabo, Lars Toft, hvilket stammede fra, at Chr. Maaes Bæster og Kreaturer var gaet over Skellet og ind i Lars Tofts Eng. Her blev de „optaget“ og sat i Hus, og saa havde Lars Ret til 8 Sk. pr. Hoved for at udlevere dem igen. Det vilde Chr. Maae ikke betale, i alt Fald ikke det fulde Beløb. Og hvorledes saa Sagen udviklede sig, faar vi at vide af Retsprotokollen. Sagen kom nemlig for ved Skjern Ret i Efteraaret 1737, og her vidnede Lars Toft, at Chr. Maae og Vibeke havde „udført“ ham med mange Skældsord som Løgner og andet ubekvemmeligt, og disse to unge og „sterche“ Folk havde angrebet ham ved hans Hus ved

Haaret og i Klæderne med Hug og Slag. Lars Toft gav dog igen, og det endte med, at det blev „de unge og sterche Folk“, der fik Kløene. De forskellige Udsagn er det ikke let at faa til at stemme overens, men det ser ud til, at da Ægteparret var paa Vej hjem, blev de overfaldet og slaet ned, maaske af Lars Tofts Karle, og det saa eftertrykkeligt, at de næppe kunde slæbe sig hjem i Seng. Deres Karl blev sendt efter Vibekes Far, Jesper Nørgaard, og en anden Mand, som skulde se, hvorledes de var tilredt. Vibeke kom dog snart paa Benene igen, men gik stadig og klagede sig. Derimod var det alvorligt med hendes Mand. Han laa længe syg, og to Gange blev der efter den Tids Skik, naar et Medlem af Menigheden troedes at være Døden nær, bedt for ham fra Prædikestolen under Gudstjenesten i Kirken. Han kom sig dog, men desværre kan vi ikke faa opklaret, hvorledes Herredsfogden saa paa Skyldforholdet, da Protokollen med Dommen er gaet tabt.

Faa Maaneder før denne pinlige Sag opstod, fødtes der i Maae en Dreng, som blev opkaldt efter Morfaderen og fik Navnet Jesper Christensen. Som voksen overtog han Gaarden, og Forældrene døde som Aftægtsfolk, Vibeke i 1770 og Christen i 1781. Jesper blev gift med Johanne Kathrine Jensdatter, som i 1776 fødte Sønnen Jens Jespersen. Sidst i Aarhundredet blev Gaarden Maae nedlagt, efter at Jesper i 1788 var bleven Selvejer. Derefter flyttede Familien ind i Søndergaard, hvor den boede 1794. Derefter var Gaardens Navn ogsaa Familiens Navn.

Da Jens Jespersen kom til Skelsaar og Alder, overtog han Søndergaard og blev gift med den 12 Aar yngre Maren Jensdatter. Desværre er det ikke hidtil oplyst, hvor hun var fra. Hvad der er berettet om hende, giver Indtryk af, at hun var „betydelig skrap“. – Det fortælles saaledes om hende, at hun var meget vanskelig at omgaas, og tit omtalte hun sin Mand paa en meget nedsættende Maade. En Gang hun forklagede ham til en Nabo, sagde denne: „Ja, men du har da selv sagt ja til, at du vilde have ham“. Hertil svarede hun: „Ja, men det var osse en knotte Ja!“ – Det kunde jo tyde paa, at hun har haft en anden Kærlighedsaffære, som er bleven forpurret af Forældrene, noget som jo ikke

var ualmindeligt i de Tider. I Ægteskabet fødtes 4 Børn. Jesper, som blev vor Bedstefar, var Nr. 2, f. 11. August 1817. Den ældste, en Datter, blev født 1814. Hun var hjemme hos Moderen, og efter Jens Jespersens Død 1834 har Moder og Datter sikkert drevet Gaarden i Forening, indtil hun 1844 blev gift med Iver Peder Christensen fra Gammelmark i Sdr. Felding. Han overtog da Gaarden, og Maren gik paa Aftægt, men efter 7 Aars Forløb solgte han Gaarden og købte en Gaard i Stensig i Sædding, muligvis fordi Aftægtskone ikke har været til at leve i Hus sammen med. Iver Christensen levede kun til 1857, og hans Enke flyttede da med sine 4 Børn hjem til Moderen i Aftægtsboligen i Søndergaard, hvor hun døde 2 Aar efter. Maren derimod holdt ud i en Arrække, og den nye Ejer syntes, det blev noget langtrukken med den Aftægt. Engang da han blev spurgt af en fjernereboende, om hans Aftægtskone levede endnu, svarede han: „Maren! Ja. Hun er nærmest evig!“ – Hun levede til 1866, og kun eet af hendes Børn overlevede hende. Det var Jens Peder Jensen, som var født 1820. Han var med i Trearskrigen og kom siden til at bo paa Vejlen i Skjern, hvor han blev gift med Peder Smedegaards Datter. Han blev altid af Mor omtalt som „Farbror o æ Vejl“. Der lever endnu hans Efterslægt, Efterkommere af hans Datter Else og Mads Lunde.

I Hjemmet paa Ø. Smedegaard Mark var det kun faa Aar, Dorthe Marie og Jesper Søndergaard fik Lov at leve sammen. I Foraaret 1858 var der en slem Skarlagensepidemi i flere Egne af Vestjylland. Saaledes angives det f. Eks. i Lemvig Kbg. dette Aar 17 Dødsfald af denne Sygdom. Sidst i Marts naaede Sygdommen til Hjemmet ved Stauningvej. Jesper Søndergaard blev syg og døde 5. April. En lille Dreng, Laurids Smedegaard Jespersen paa 5½ Aar døde 4 Dage senere. Fader og Søn blev dog ikke begravet samme Dag. Faderen 11. April og Drengen 14. April. I Maj døde en Datter af Laust Smedegaard af samme Sygdom. Hun havde Tjeneste i Ø. Skjern, hvor en Søster til hende var Kone. Dorthe Marie sad nu tilbage med sine to Børn, Karen og Jens, men under denne Modgang har det sikkert været en stor Støtte for hende, at hun havde sin gamle Far i Huset, for

selv om han var over 70, var han virksom baade i Marken og i Huset – vel i Tømrerværkstedet – og det blev ved, til han var 90.

I 1870 fik Skjern en ny Sognepræst. Det var Kateketen i Ringkjøbing, Ivar de Hemmer Gudme. Det bragte nyt Liv i de vakte Kredse, og Laust Smedegaard kunde en Tid efter Gudmes Ankomst sige til ham: „Vi er endda saa glaa' ved Dem“. Men ikke saa længe efter begyndte Udsendinge fra Luthersk Missionsforening, de saakaldte Bornholmere, deres Forkyndelse, og den greb mange. Om Laust Smedegaard staar der i Beiteres Mindeord, at han hørte dem gerne, men han var en for selvstændig Natur og helstøbt kristen Personlighed til, at han kunde lade sig gribe af dem og følge dem i hele deres Forkyndelse. Navnlig var det ham haardt imod, at de forkastede mange Salmer af Kingo og Brorson. „Han syntes heller ikke om den Sikkerhed, hvormed Partiets Ordførere optraadte, som om de var de eneste Indehavere af Sandheden, ligesom han ogsaa ærgrede sig over, at der blev gjort for meget Væsen af dem“. Den Splittelse, som ved denne Forkyndelse opstod i Samfundet, gik Præsten meget nær til Hjerter. Han forsøgte at hele det brudte, men ved sin Fremfusenhed kom han til at uddybe Kløften. Han havde den Opfattelse, hvad han senere udtrykte i et Brev til Mor, at hvis ikke Laust var blevet grebet af Bornholmernes Forkyndelse, vilde den ingen Fremgang have faaet i Skjern. Delingen i Menigheden gjorde imidlertid, at Gudme 1875 flyttede derfra og kom til Ormslev ved Aarhus. Bedstemor og Mor havde hele Tiden holdt fast ved den Forkyndelse, der lød i Kirken, og mens Mor i 1874 havde Sommertjeneste i Hanning, indleddedes den Brevveksling med Provst Gudme, som fortsatte i en Aarrække, indtil efter Aarhundredskiftet, og naar Mor senere aflagde Familiebesøg i Hammel, skete det ogsaa, at Turen gik til den kære gamle Præst i Ormslev.

Laust Smedegaard var ved Provst Gudmes Bortrejse en Mand paa ca. 88 Aar. Han levede endnu i 2 Aar og blev ved at være aandsfrisk til det sidste. I Juni 1877 fik han et apoplektisk Tilfælde og laa nogle Dage bevidstløs hen, indtil han døde 17. Juni. En Tid efter kom saa det omtalte Mindeord af Andr. Bei-

Min Far.

ter i Indre Missions Tidende. Det slutter med et Mindedig, hvoraf det sidste Vers her skal anføres:

Ej længer skal vi i dit kære Hjem
os glæde ved din hjertelige Tale.
Ej mere du for os skal bringe frem
de dybe Ord, som Hjertet kan husvale.
Ej længer vi dit Oldingøje ser
med Glans af Himlens Herlighed at tindre.
– Du er for os paa Jorden intet mer,
men hvad du var, vi evigt skal erindre.

Far og Mor

Nogle Dage før Laust Smedegaards Død var Far første Gang i Skjern. Den 25. Maj skrev han det ældste af de opbevarede Bre-

ve, som Mor fik fra ham i Forlovelsestiden. Det var Svar paa et Brev fra Mor, som hun længe har ventet Svar paa. Da han havde modtaget det, havde han haft sin første Drøftelse med sine Forældre om sit mulige Ægteskab, og denne havde ikke givet det Resultat, han havde haabet. Forældrene havde godt nok indrømmet, at de syntes godt om Karen Jespersen fra Skjern, men de syntes dog, det var saa trist, at han skulde have en „fremmed og ukjendt“ saa langt borte fra. Far var ganske vist nu 41 Aar og havde i 8 Aar haft Gaarden, men vilde dog nødig gøre noget mod sine Forældres Vilje. Han ventede saa en Maaned, inden han igen bragte Sagen paa Bane. I Mellemtiden havde dog Jacob og Johanne Marie gjort sig fortrolig med Tanken, og de sagde saa, at naar han blot valgte en, som kunde være ham til timelig og aandelig Velsignelse, vilde de ikke sætte sig imod det. Dermed var Far tilfreds, for saa var han ikke i Tvivl. Han skrev da straks til Skjern, at han gerne ville komme „Lø-verdag 8 Dage“. Det blev 10. Juni, og det vilde være ham kært, om Mor vilde være paa Stationen, da han jo ikke vidste, hvor hendes Hjem laa. Han beklagede, at han ikke kunde komme en Uge før, men det var i Pinsen, og da havde begge Karlene fri.

Denne Rejse kom saa i Stand, men da han kom derud, var Laust Smedegaard blevet ramt af den Sygdom, som en Uge senere medførte Døden. I Fars næste Brev udtalte han sin Bedrøvelse over, at han ikke havde faaet talt med den gamle Aands-høvding og havde faaet lært ham at kende. I dette Brev blev det ogsaa fastslaaet, at Mor skulde komme til Hjerm den følgende Lørdag. Hun skulde staa af i Holstebro, og saa vilde Far møde hende dér kl. 2. Naar de skulde mødes der, var Aarsagen den, at de skulde til Guldsmeden. De blev da „ringforlovede“, men paa den da almindelige Maade, at det kun var Mor, der fik en Ring. Far fik aldrig nogen.

Far vilde gerne, at Mor kunde blive til om Tirsdagen den 4. Juli, for paa den Dag skulde nemlig den kendte Santhalmissionær H. P. Børresen tale i Hjerm Kirke Kl. 9.30. Saa kunde der ganske vist ikke rejses paa Returbillet, men Merudgiften ved Køb af 2 Enkeltbilletter skulde Far nok afholde.

Min Mor.

I det næste Brev var der Indbydelse til Paaskes og Jensines Bryllup. Det stod Lørdag den 4. August. Mor blev der nogle Dage efter. Det var nu lige ved Høst, og Mor har fortalt, at hun en af Dagene efter Brylluppet var en Tur i Marken sammen med Bedstemor. De havde set paa den dejlige Afgrøde, og Bedstemor sagde: „Ja, kan det nu blive godt bjærget, saa kan der endda blive meget Korn at sælge“. Det virkede stærkt overraskende paa Mor, at Korn var noget, man solgte. Det, der kunde avles paa de magre Marker i Skjern, var der god Brug for i Bedriften. Her var derimod Indtægten ved Kornsalg paa den Tid en væsentlig Del af de Indkomster, Gaarden kunde bringe.

Endnu en Gang var Far i Skjern inden Brylluppet. Han havde lovet at komme, naar Høsten var i Hus. I et Brev af 13. August fortæller han, at nu er Paaske og Jensine flyttet op i deres eget

Hjem. Der er desuden Hilsen fra Jens Kjær og Kristine og fra Kirsten Marie, som paa den Tid gik og ventede sig og altid var sygelig under saadanne Forhold. Hun fødte 15. September 2 Piger, hvoraf den ene var dødfødt, og den anden døde 14 Dage efter. Der findes aldrig Hilsen fra Mariane. Det kan jo være en Tilfældighed, men der kan ogsaa være anden Aarsag. Jeg husker, at Morbror Jens engang fortalte mig, at da Mor skulde ind i Familien, var hun noget ængstelig for, om der kunde blive Vanskeligheder i Forholdet til Mariane, saa det er muligt, at denne ikke har været saa begejstret for, at den eneste Bror, som alle Søstrene forgudede, skulde giftes med en „fremmed“.

Det blev dog Marianes Mand, P. Chr. Lindeborg, der rejste til Skjern, da der skulde bestilles Tillysning, og senere blev det ham, der efter Fars Død blev Formynder for os Børn. Hvor mange og hvem af Familien, der var med ved Brylluppet i Skjern den 25. Oktober, har jeg ikke Tal paa. Kun staar der i et Brev, at Ingeborg og P. Chr. fra Kræmmergaard var med, og et stort Bryllup har det vel næppe været, men at der dog har været enkelte ud over Familien, fik jeg engang konstateret. En Mand i Skjern, Mikkel Kloster fra Gaarden Kloster ude ved Engsiden, fortalte mig, at han havde været med, og der var i alt Fald ikke noget Slægtskab. Der var skrevet flere Sange til Lejligheden. Jeg gaar ud fra, at Bedstemor har skrevet den længste. Hun havde nemlig Evne til „at sætte Vers op“, som man sagde i Skjern, og var almindelig anvendt som Lejlighedsdigter, særlig ved Bryllupper og Begravelser, ikke mindst det sidste, og jeg fik i mine første Aar i Skjern af og til citeret Strofer af saadanne Vers, hun havde forfattet. Det var vel ikke et Arbejde, som ligefrem gav Kontanter, men der er ingen Tvivl om, at Folk har skønnet paa den Indsats, som Enken i de smaa Kaar havde ydet.

Sangen her er paa 18 Vers til Melodien „Glade Jul“ og har Temaet: Brudepar, vær nu glad. Intet skal jer nu skille ad. – En anden Sang er ogsaa paa 18 Vers, og desuden er der endnu nogle Rim i mere frit Versemaal, men ingen af Sangene indeholder noget særlig originalt, men har dog sikkert paa denne Bryllupsdag 25. Oktober 1877 været med til at øge Feststemningen.

De ti Aar

Faa Dage efter. Brylluppet rejste saa Far og Mor til deres Hjem i Hjermsgaarde. De skulde jo bo sammen med Aftægtsfolkene. Bedstefar var da 82 Aar, og Bedstemor 70 Aar. Der var ikke megen Plads i det gamle Stuehus, før det i 1886 blev udvidet med en Udbygning i Syd, ud i Haven. De unge og de gamle maatte da leve tæt op ad hinanden, men jeg har aldrig hørt om, at det har voldt nogen Vanskeligheder. Det varede næsten 2 Aar, inden der kom Børn. Jacob blev født 7. September 1879, paa en Høstdag, da der blev kørt Byg ind. Marie blev født 23. April 1881, og da skal Bedstemor have ytret noget om, at det var for hurtigt efter den første. Hun havde da altid haft mindst 2 Aar mellem Fødslerne. Denne Termin blev da ogsaa saa nogenlunde overholdt i de følgende Aar. Dorthea blev født 15. April 1883, og jeg 13. Juni 1885, og endelig Jens 19. Maj 1887.

I de første Aar gik Livet sin jævne Gang. Omgangskredsen var jo særlig fra de Hjem, der hørte til den nærmeste Familie, særlig dem, der boede i Sognet, i Lindeborg, Højbjerg og Sønderholm; ligeledes Kongsgaard, hvor Faster Sidsel dog var død allerede 17. Juli 1871, men Datteren Mariane var i 1881 blevet gift med Karl Martinus Pedersen, Søn af Laust Pedersen i Sønderhjern Hus, og de to havde overtaget Gaarden. Derefter vedblev der at være godt Naboskab og Samkvem mellem de to Hjem. Da Mariane døde i Marts 1887, og Karl en Tid efter giftede sig med Peder Jepsens Datter, Bine, fra Skjettrup, tænkte Mor, at nu vilde det være forbi med Sammenholdet mellem Hjemmene. Men det gik anderledes. Mor og Bine kom til at føle et nært Venskab og tilbragte mange gode Stunder i hinandens Selskab, og naar de skulde skilles, fulgte den ene den anden paa Vej. Hvis de saa ikke var færdige med deres Drøftelser, fulgte den anden den ene paa vej og saa videre, saa de kunde passere Vejen mellem de to Gaarde mange Gange, inden der blev sagt det afsluttende Farvel.

I 1886 døde Bedstefar. Han var da 91 Aar og havde været en rask og munter Mand indtil den sidste Vinter. Jeg kan ikke huske ham, saa det Indtryk, jeg har af ham, stammer fra andres

Beretninger. Han kunde fortælle Historier, men de havde un-
huske ham, saa det Indtryk, jeg har af ham, stammer fra andres
dertiden en saa yderliggaaende Form, saa de kunde minde om
Münchhausens og altsaa ikke beregnede paa at skulle opfattes
bogstaveligt. At han ogsaa kunde være rap i Replikken, fremgaar
af denne lille Historie: En Dag, da han gik uden for Porten
i Østerhuset, kom der en Mand gaaende sydfra ad Markvejen
og skulde fortsætte ad Stien gennem Dalen. De kom i Snak, og
Bedstefar fik da ud af ham, hvor han agtede sig hen og i hvilket
Ærinde. Han vilde nemlig ud at fri til en Kvinde i Nordsognet.
De skiltes saa, men „tilfældigvis“ var Bedstefar ogsaa ude, da
Manden nogle Timer senere var paa Vej tilbage, og saa skulde
han jo have Klarhed paa, hvad Udfaldet var blevet af Mandens
Bejlerfærd. Han maatte da meddele, at han undervejs havde
faaet oplyst, at den attraaede havde Ord for at være et skrap
Kvindemenneske, saa han havde opgivet Aktionen. Han til-
føjede: „Di sejer, hun ska vær li' saa skrap som Johan' Mari“.
– Johan' Mari' var Bedstemor, som altsaa har haft Ord for at
være af den aggressive Type, men Bedstefar svarede omgaaende:
„Ja, saa ska' du ramfo et' ta' hind“ . „Ramfo“ var et Udtryk,
som han jævnlig pyntede sin Tale med og var kendt for ikke
alene i Sognet, men ogsaa i Forretninger i Holstebro, som han
ydede sin Handel.

Et andet Træk, jeg har hørt om ham, siger ganske vist mere
om Tidsaanden og om Drengen end om Bedstefar, men det hø-
rer dog til her: Engang i sine sidste Aar havde han nogle Dage
været syg, men saa snart han var rask nok til det, kom han ud
for at se paa, hvordan det stod til i Stald og paa Mark. Han kom
da til at tale med Tjenestdrengen. Jeg tror, det var Niels Kreil-
gaard fra Sir, der senere i mange Aar var Bødker i Ramme.
Drengen spurgte da til, om Bedstefar nu var bleven rask igen,
og da han saa fik det Svar, at det var han da, sagde Drengen
gammelklogt: „Ja, det er da rart for dig, naar du *skal* være her,
for hvis ellers du kunde komme godt herfra, saa har du jo da
Alderen til det“.

Sidst paa Vinteren 1886 var det en Dag, Bedstefar som sæd-

vanligt vilde gaa ned i Gaarden. Stenbroen ned fra Stuehuset var spejlglat af et Islag, og Bedstefar gled da, men fik sig dog rejst og vilde gaa videre, men han faldt paany, og nu kunde han ikke rejse sig. Andre kom til og fik ham ind i Seng. Det Sygeleje kom han ikke fra. Han laa Sommeren over under de vanskelige Forhold, som Tilbygning og Ombygning gjorde.

Bedstefar døde 20. Oktober 1886. Kort forinden var der indført den Bestemmelse for Begravelser paa Kirkegaarden, at hvis man ikke vilde begraves „i Række“ efter den sidst nye Grav, skulde man købe et Gravsted. Der blev da købt Gravsted Sydvest for Kirkens Taarn, og her fik saa Bedstefar sin Grav, og Bedstemor 10 Aar senere.

Ved Bedstefars Død havde Far i længere Tid lidt af Brystsyge. Det siges, at han paadrog sig en Forkølelse en storm- og regnfuld Aften under Hjemturen fra et Møde i Præstegaarden. Denne vilde til Mors store Bekymring ikke fortage sig, men fandt dog nogen Trøst i, at Lægen sagde: Med Forsigtighed kan Manden leve mange Aar endnu. – Det gik i fire Aar, men i Sommeren 1887 tog det en alvorlig Vending. Der kom en Lungeblødning, og en af mine Fastre har siden fortalt mig, hvilken chokerende Virkning det havde paa hende, da hun fik Budskab derom. Da det gik mod Slutningen, var vi Børn en Dag inde i Soveværelset for at sige farvel til Far, og han gav os sin Velsignelse. Mor har siden fortalt mig, at da vi igen var kommen ind i Stuen, lindede jeg lidt efter Døren til Soveværelset og sagde: Farvel, Far!

Far døde den 19. August 1887. Han havde før sin Død bestemt, at der ikke maatte købes Jord til hans Grav, saa han blev begravet i Rækken ved det østre Kirkegaardsdige. Pastor Ostfeld holdt Tale over Ordet: Kommer; thi nu ere alle Ting beredte! – Præsten har senere overladt Mor sit Manuskript, og jeg har nu Talen i hendes Afskrift. Der blev sat en Marmortavle paa hans Grav, hvor der foruden hans Data staar: Savnet af Hustru og Børn. – Og Mor skrev ind i sin Bibel, den, som hun havde arvet efter sin Morfar, Laust Smedegaard: Jens Jacobsen døde 19. August 1887 efter knapt ti Aars lykkeligt Ægteskab.

Egne Oplevelser

De første Erindringer

Min Fars Død, da jeg var 2 Aar gammel, eller om min Far i det hele taget har jeg ingen Erindringer, men fra Aaret efter husker jeg den Karl, som var Bestyrer for Mor. Han hed Jens Buch og var fra Vinderup-egnen, og den Dag, da han flyttede, 1. November 1888, er den første Dato, jeg har Erindring om. Samme Dag skulde saa hans Efterfølger, Anders Jensen komme. Han var fra Sahl og havde i 11 Aar været Bestyrer for Ellen Tolsgaard i Vejrum, og jeg stod da den Eftermiddag hos Mor nede i Vognporten i Østerhuset. Mor var ved at flette en Halmmaatte af den Slags, som man i den Tid brugte at sætte op ved en Seng, der stod i et uopvarmet Værelse for at beskytte mod Kulden fra Væggen. Det var antagelig Karlekammeret, som denne Dag skulde have ny Maatte i Anledning af, at der skulde flytte nye Beboere ind. Samme Dag kom nemlig en ny Andenkarl, Knud Pedersen, som senere kom til at tjene hos Kr. Barslunds i Hjermsgaarde (Nr. 4) og i 1897 blev gift med Niels Kr. Sørensens Datter Sine i Hjermsgaarde (Nr. 1) og overtog Forpagtningen af Idum Præstegaard.

Mens Mor og jeg saa denne Novemberdag stod i Vognporten, „Vognskjulet“, som man dengang sagde, kom saa Anders Jensen gaaende, og jeg kan endnu se ham komme gaaende ad den høje Stenbro langs Stuehuset. Han kom, som nævnt fra en Bestyrerplads i Vejrum hos Ellen Tolsgaard, hvis Søn Jens, senere i Damgaard i Vejrum, nu var 18 Aar og nu skulde forestaa Bedriften. Anders Jensen var 38 Aar, født 28. Maj 1850 i Sevelstedhus, ogsaa kaldet Bessingbrohus i det nordlige af Sahl Sogn, hvor hans Far, Jens Jacobsen var en af den gudelige Vækelses Folk og omtalt som saadan i Anders Stubkjærs Erindrin-

ger. En bror til Anders Jensen var Christen Jensen i Søndergaard i Kvium. Denne var oprindelig Tømrer, og Anders var kommen i Lære hos ham. De kom da til Søndergaard for at udføre et større Arbejde der hos Mads A. Refsgaard. Under dette Ophold blev Christen forlovet med Datteren i Gaarden og i Efteraaret 1872 gift med hende, og Gaarden fulgte med, saa Anders' Læreforhold ophørte, og han gik igen til Landbruget. Naar han nu i 1888 fik Bestyrerpladsen hos Mor, havde Chr. Søndergaard vistnok været medvirkende.

Der gik imidlertid ikke lang Tid efter denne 1. November, før Mor blev forlovet med sin Bestyrer. Efter hvad jeg ved senere Lejligheder kunde opfatte af Samtaler, havde det hos nogle vakt nogen Undren .Mors Sorg ved hendes første Mands Død havde været saa øjensynlig, at man havde tænkt, der vilde have gaaet noget længere Tid, før hun havde tænkt paa nyt Ægteskab.

Brylluppet blev bestemt til 14. Februar 1889. Da Dagen oprandt, var det imidlertid en forrygende Snestorm. Chr. Søndergaard var jo Forlover, og op ad Formiddagen ankom der en Karl derhennefra med Besked om, at i det Vejr kunde man ikke komme, saa Brylluppet maatte udsættes. Men Karlen fik Besked om at gaa hjem og sige, at Brylluppet ikke skulde udsættes. Pastor Ostenfeld var ganske vist syg, men Præsten i Struer skulde komme, og i disse telefonløse Tider var det ikke muligt at faa sendt Afbud til ham, saa Chr. Søndergaard og Maren maatte se at komme igennem. Brylluppet blev da ogsaa planmæssig gennemført.

For mig blev da ogsaa denne 14. Februar en Mindedag, som jeg ikke har glemt endnu. I Dag, da jeg skriver dette, er det netop 78 Aar siden. Naar jeg har Dagen i saa klar Erindring, er Aarsagen den, at jeg den Dag blev vænnet af med at ryge. Det kan jo lyde til, at man ogsaa dengang har kendt til degeneret Ungdom, men Sagen forholdt sig saadan, at i den Tid Mor var Enke, havde Karlene haft deres Morskab af, naar jeg besøgte dem i Karlekammeret, at sætte mig til at ryge paa deres Piber, og de drev „Spøgen“ saa vidt, at jeg blev trænet op til at kunde betjene det mest sure Snorketræ. Men saa paa Bryllupsdagen var

der Cigarer i Huset. Saadan „Røgelse“ havde jeg aldrig set før og bad da om at faa Andel i Herlighederne. Man overlod mig da en Stump, som en anden havde vraget. Det var dog en for mig uvant og for kraftig Kost. Jeg var en Besvimelse nær og segnede om paa den faste Bænk under Vinduerne. Og jeg husker, hvordan jeg blev baaret ind i Sengen. Da jeg vaagnede næste Morgen, var Lysten til Tobak i enhver Form forsvunden, og selv efter at jeg blev voksen, har Interessen for den Slags „Planteføde“ været ganske minimal. Piberygning har jeg aldrig vænnet mig til. Da jeg kom i 3. Klasse paa Seminariet, var der ganske vist en bortrejsende Kammerat, som forærede mig sin lange Pibe, og jeg fik købt en Pakke Tobak, men jeg fik aldrig røget en hel Pibefuld af den, og da jeg saa engang var hjemme i en Ferie, var der en Kammerat, der fik sat Ild paa Resten. De cigaretter, jeg har røget, kan betegnes med et éncifret Tal, og Cigarer kun for Selskabs Skyld. Deri har jeg dog haft lange Perioder paa flere Aar, hvor jeg helt har forsaget Tobakken. Saa den Cigarstump den 14. Februar 1889 har gjort sin Virkning.

I andet Ægteskab fødte Mor ogsaa 3 Dreng og 2 Piger, hvoraf dog kun de to fik Lov at vokse til: Adolf Georg, f. 18. Nov. 89, død 20. Dec. s. A., Alfred Marius, f. 13. Juli 91, Jenny Margrethe, f. 11. Okt. 92, død af Strubehoste 20. Maj 96, Jensine, f. 15. Jan. 94, og Laurids Smedegaard, f. 26. Sept. 95, død 9. Dec. s. A.

Fra den Tid og den nærmeste efter er der ikke saa meget, jeg erindrer. Anders Jensen kaldte jeg nu Far, og Mor har fortalt mig, at naar jeg i den første Tid kom til at tale om noget fra Tiden før 14. Februar, saa tidsfæstede jeg det blot ved at sige: Det var dengang, da Far var Anders.

Vi fem Børn fik en god Stedfar, der indprentede os Værdien af Guds frygt samt af Arbejde og Sparsommelighed, og ved eget Virke og Sparsommelighed klarede han de for Landmændene saa vanskelige Aar fra sidst i Firserne og gennem Halvfemserne, da saa mange maatte gaa fra Gaardene.

I Forsommeren, da Farmor-Gammelmor, som vi kaldte hende

– endnu levede, kom Faster Ingeborg fra Møborg paa Besøg i sit gamle Hjem. Her blev hun syg, men kom dog hjem til Kræmmergaard. Nogle Dage efter kom dog P. Kr. Kræmmergaard og fortalte, at hun var død. Da saa Far og Mor og Bedstemor var borte til Begravelsen, syntes jeg, det var saa tomt derhjemme. De er jo nok først vendt tilbage Dagen efter, og ved den Tid, de kunde ventes, ja, maaske længe før, gik jeg op paa Kirkevejen paa den højeste Del af Marken og saa efter dem. Mens jeg gik der, kom en Kone forbi. Hun gav sig i Snak med mig og spurgte selvfølgelig, hvor jeg var fra. Jeg pegede ned paa Gaarden og opgav Navnet Anders Jensen. Da hun saa sagde: Det kan da ikke være din Far. Det maa da være din Stedfar! – Ja, saa var der kommet et nyt uforstaaeligt Ord inden for min bevidsthedskreds, som jeg saa ved første Lejlighed spurgte ud om Betydningen af. Hvordan Svaret lød, husker jeg ikke, men Begivenheden har altid staaet for mig som et trist Eksempel paa, hvor ansvarsløse og taktløse voksne ofte kan være i deres Forhold over for Børn.

Skoletiden

I Paasken 1891 fik vi Besøg af en ung Lærer, Niels Kr. Hansen. Han var fra V. Marup i Skjern, og Mor havde i sin Tid været Barnepige for ham. Han var nu Lærer i Søndervig, senere var han i mange Aar Lærer i Flynder. Han har vel nu syntes, at han skulde tage sig noget nyttigt for under Besøget, og saa lærte han mig at læse. Da jeg nu var indviet i denne Kunst, hvad mange paa den Tid ansaa for en nødvendig Forudsætning for at kunne komme i Skole, ja, saa mente man det naturligt, at jeg gjorde min Entré dér til Maj ved det nye Semesters Begyndelse, endskønt jeg endnu ikke var fyldt 6 Aar. Det var ikke saadan, at man blev indskrevet paa en bestemt Dato, men en af de første Dage i Maj, lige over Middag, fulgte Mor mig derover. Paa Vejen derover blev jeg eksamineret i forskellige Fortællinger fra Bibelhistorien, for at hun dog kunde være sikker paa, at jeg ikke mødte helt blottet for Kundskaber.

Skolebillede fra 1891.

Dorthea og Jens længst til højre i forreste Række. Jeg længst til højre i næste Række ved Siden af vor Fætter Peder Paaske. Marie Nr. 2 i 4. Række. Jacob Nr. 1 fra venstre i 5. Række. Som Nr. 5 i samme Række vor Fætter Jacob Paaske. Naar Jens som 4-aarig var med, skyldtes det, at Bedstemor i Skjern skulde have Billede af os alle. Vi var aldrig før fotograferet.

Før jeg kom i Skole, havde jeg gjort mig sære Tanker, naar jeg hørte Skolebørn tale om, at nogle af Børnene havde højere Pladser end andre. Nu opdagede jeg jo, at alle sad i samme Niveau, og jeg fik saa den Plads, som skulde kaldes den nederste blandt Drengene. Min Sidemand var Ivar Lundgaard, som var kommen i Skole en Dag eller to før. Det var jo en gammel-dags indrettet Skolestue med Katederet i det sydvestre Hjørne og 5 lange 6-Mands Borde, hvoraf Drengene havde besat de to forreste, antagelig af pædagogiske Hensyn var Drengene placeret nærmest Læreren. Hvad ellers der skete i Timerne denne

første Eftermiddag, har jeg ikke mange Erindringer om. I den første Stil, vi skulde skrive paa Seminariet, skulde vi skrive om vor første Skoledag. Cand. Strøm skrev som sin Bemærkning til den, at den var lidt mager m. H. t. Oplevelserne i selve Skolen. Jeg har derfor ikke turdet tage den frem siden. Derimod husker jeg tydeligt Frikvarteret. Jeg var kommen i Snak med en Dreng, og vi havde sat os om bag Stalden, som udgjorde den vestre Længe af den dengang trefløjede Degnegaard. Mens vi sad der paa Kanten af Skolens Dam, kom Lærer Jakobsen og satte sig ved Siden af os. Først mange Aar efter er jeg kommen til at tænke paa, at det vist var med den Hensigt at hindre, at den anden Dreng, som viste sig at være af de mindre gode Børn, skulde faa daarlig Indflydelse paa mig. I øvrigt kunde jeg sige mange Ord om min Taknemmelighed mod min gamle Lærer, saaledes som jeg havde Lejlighed til det med en Artikel i Holstebro Dagblad i Anledning af hans 80-Aars Fødselsdag i 1939 og ved den Fest, der blev afholdt for ham paa hans 90-Aars Fødselsdag. Han blev ved at følge mig saavel som sine øvrige Elever med Trofasthed og Interesse, saa længe han levede. Engang i de senere Aar talte han om, at han syntes aldrig, det var lykkedes ham at fortælle Bibelhistorie og Danmarkshistorie, saa det rigtigt kunde naa til Bunds i Eleverne. Jeg kunde da sige ham af et ærligt Hjerte, at det var en stor Misforstaaelse. Jeg mindedes endnu, hvorledes disse Begivenheder stod saa levende for mig, naar Læreren fortalte, og jeg henlagde det hele til det hjemlige Terræn. Saaledes i Fortællingen om Profeten Elisa og Syreren Na-aman. Elisa havde jeg installeret i Laust Pejters Hus ved Kirkegaardsdiget, og da Na-aman fik Besked paa at dukke sig syv gange i Jordan, opfattede jeg det sidste som Fjorden, og jeg saa ham køre ad vor gamle Kirkevej og videre til Volstrup, hvor han løb ud i det flade Vand, saa langt at han kunde dykke de syv gange. Og som Eksempel paa, hvorledes de bibelhistoriske Fortællinger kunde røre mig, mindes jeg bl. a. Fortællingen om, da Jacobs Sønner mødte deres Bror Josef i Ægypten uden at kende ham. Da det kom til, at Josef sagde: Jeg er Josef, jeres Bror, som I solgte til Ægypten! Lever min gamle Far endnu? –

ja, da kunde jeg ikke holde Taarerne tilbage. Jeg vendte mit Ansigt mod Europaskortet, som hang paa den søndre Væg mellem Vinduerne, og stirrede stift paa Corsica og Sardinien for ligesom at aflede mine Følelser.

Ja, endnu kan det ske, naar jeg færdes i de hjemlige Egne og kommer paa de Steder, hvortil jeg lokaliserede de forskellige Begivenheder, vi hørte om, at disse pludselig træder frem i Bevidstheden, saaledes naar vi kører ned ad Bakken Øst for Hjerme-gaarde, at her var det, Jesus naaede de to Disciple paa Vejen til Emmaus (som var Stationsbyen), men ogsaa derved virker det til, at hver Plet paa Hjemegnen „faar Stemmer“.

— — —

En Forandring i hele vor Tilværelse var det, da Gaardens Ud-huse i Sommeren 1893 blev bygget om. Til daglig var Tilværelsen ret isoleret i Gaarden, der jo laa ret ensom, efter at de andre af Byens Gaarde, der havde ligget paa Randen af Dalen, var flyttet ud. De to var allerede tidligt – vist efter Ødegaardstiden – flyttet mod Nordvest og dér lagt Side om Side med kun en Vej imellem. Derfra blev den vestligste i 1892 flyttet endnu længere i samme Retning. Og i 1787 var den tredie Gaard flyttet ud fra den gamle Boplads – mod Sydvest. Den tilbageblevne – vort Hjem – havde ligget sydligst i Rækken og havde derfor, i Modsætning til alle ældre Ejendomme, Stuehuset i Syd. Den laa ikke ved offentlig Vej, men et Par Hundrede Meter fra Kirkevejen, den Vej som fra Østersognet førte til Kirken. Vi kaldte den „æ Wajs“, Vasen. Kun fra Kærgaard benyttede man vor Markvej og kørte gennem Gaarden som en Genvej til Stationsbyen. Desuden førte en Sti fra det gamle Hus paa Toften Øst for Dalen, hvor Murer Jacob Wollesen boede. I mange Aar undrede det mig med den Sti, da Vej til Stationsbyen med de handlende lettere kunde naas paa anden Maade, men det gik da op for mig, at Stien var en Kirkesti, for til Kirken var denne Vej den korteste. I Huset der var det sikkert, at de to gamle Piger Kirstin' og Ma'Navr boede i Pastor Repsdorffs Tid (se Hjern II, S. 213). Det blev nedrevet o. 1895, efter at Jacob var død

1892, og Margrethe var flyttet til sin Datter og Svingersøn, Døve Poul paa Kvium Hede. Knud Bojer købte da Huset, rev det ned og lagde Toften sammen med sin Ejendom.

Det var et Sidespring. Vi maa tilbage til Byggeaaret 1893. Navnlig Vesterhuset og Nordhuset, hvor der var Stald og Lade, var meget gamle. Laden var i sin Tid udvidet med en Fløj i Nord, hvori der var Agerum, men da denne Fløj var i Vejen for en Udvidelse, maatte den ogsaa falde. Derimod var der længe Tvivl om det noget nyere Østerhus, men som før nævnt blev det altsaa Resultatet, at det hele blev bygget om. Det var en stor Omvæltning i hele vor Tilværelse. Der skulde gøres Akkord med Haandværkerne. Jens Murer, der Aaret før var flyttet til Sognet som Vært i Missionshuset, som han var med til at bygge i 1892, fik Murerarbejdet, medens Tømrerarbejdet blev udført af Kristian Munksgaard, som boede i Handbjerg, tæt ved St. Perregaard. Saavel Murer som Tømrer skulde have 2,25 Kr. pr. løbende Alen samt frit Ophold. Laden blev 56 Alen lang, og hver af de to Fløjhuse ca. 40 Alen. Det lyder i vore Dage utroligt, at Haandværkerudgifterne til saadanne tre Bygninger kun udgjorde ca. 600 Kr. Men naar disse Haandværkere var der med Svende og Haandlangere, fyldte de godt ved Langbordet. Undertiden var der ogsaa Malere, Brolæggere og andre Arbejdere, saa Mor havde en meget travl Sommer. Allerede Aaret før var dog Sagen forberedt. Da blev der fremstillet de nødvendige Teglsten til Murene. Det skete i et interimistisk Teglværk, som blev anlagt lidt Sydøst for Gaarden ved Siden af en Mergelgrav, som kunde yde tilstrækkeligt Vand til Fremstillingen. Leret blev hentet i Lergraven ved Dalbrinken. Knud Bojer, der havde Evner og Færdigheder i mange Retninger, havde Bestillingen som Stenstryger. Jeg var meget interesseret i hans Virksomhed dér, og han lavede mig da en Form af Blik i Lighed med dem, han selv benyttede, men jeg havde den Sorg, at en Dag, da jeg var i Skole, havde der været et Par Dreng fra Stationsbyen for at se paa Arbejdet, og de havde fundet min Stenform saa interessant, at de havde taget den med sig. Det gik mig nær til Hjerte, men jeg fik at vide, at jeg ikke burde have ladet den ligge paa Ar-

bejdspladsen, naar jeg ikke selv var der. Ved Pladsen blev der bygget en Tørrelade, et Spændhus, hvor man netop havde anvendt Spær af det Maal, som skulde bruges til Udhusene næste Aar. Det var ogsaa Mening, at der skulde have været opført en Teglovn til Brændingen, og der var med det Formaal bjærget ekstra Tørv i Skifterne i Hummelrose, men saa var der – vist Aaret før – bygget en ny Ringovn i det nærliggende Kalkværk, og dér vilde man brænde Stenene til saa lav en Pris, at det vilde blive den mest økonomiske Udvej, og saa blev det selvfølgelig ordnet saadan.

I Foraaret 1893 begyndte saa Nedrivningen af de gamle Ud-huse. De gamle Mursten, som var gode nok til at anvendes igen, blev rensed for gammel Mørtel, Bankerot, som det kaldtes. I Vesterhuset blev der fundet en Sten med et gammelt Aarstal paa. Den blev samlet fra og laa i lang Tid under Bænken i Stuen, men desværre ikke længe nok til at jeg fik indprentet mig Aars-tallet. Nu kunde det jo have fortalt noget om de gamle Bygnin-gers Tilblivelsesaar.

Arbejdet med de nye Bygninger gik nu sin Gang. Tilhugnin-gen af Tømmerværket til den store Lade foregik paa Pladsen Nord for Gaarden, og en Dag o. 10. Juni skulde den rejses. Det var paa min Skoledag, og jeg syntes, det var helt umuligt, at en saa stor Begivenhed kunde finde Sted, uden at jeg var til Stede, saa jeg tiggede og bad om Lov til at bede mig fri fra Skolen, naar den første Time var forbi Kl. 8, og flere af Haandværkerne stod mig kraftigt bi, saa jeg fik endelig Lov, og da jeg saa i Frikvarteret fremførte min Bøn for Lærer Jakobsen, viste han fuld Forstaaelse for Dagens verdenshistoriske Betydning, og jeg kunde forventningsfuld styrte hjem. Her var dog ikke sket videre, end at Tømmerne var i Færd med at faa anbragt de to Rækker store Sten, som skulde danne Fundament for de solide „Ben“, der skulde bære hele Konstruktionen. Det blev nu først hen paa Eftermiddagen, at det kom rigtigt i Gang med Rejsningen, og det blev langt ud paa Natten, før det blev fær-digt. Da det blev Fyraften i de omkringliggende Gaarde, kom Karlene derfra for at være med til at hive de tunge Spær op

paa deres Plads over Højremmen. Naar et Kobbelt var kommet op, stod Kr. Munksgaard med sin Lodsnoer paa tilstrækkelig Afstand og gav Tilraab om, om Koblet skulde tvinges i Øst eller Vest, til det havde faaet den rigtige Placering. Der var saa mange Hjælpere, saa der blev god Brug for de tre Dussin Bajere, som Jacob og Tjenestedrengen Niels Peder havde hentet hos Ølhandleren.

Det blev som sagt langt ind i den lyse Sommernat, inden Arbejdet var færdigt. Da var jeg nu allerede beordret i Seng, men jeg havde faaet Lov til at ligge i Kammeret ved Siden af Dagligstuen, det saakaldte Mørkekammer. Og jeg holdt mig vaagen, til alle de medvirkende efter fuldendt Dagsgerning kom ind til Kaffe. Lampen var tændt, hvad der ellers var et Særsyn i Sommertiden, de lyse Nætters Tid. Under Summen af glade Stemmer og Klirren af Kaffekopper slumrede jeg ind efter den begivenhedsrige Dag.

Nogle Dage senere, da den søndre Lademur blev muret op, sad jeg paa Stilladset hos Murersvenden, Chr. Bach. Jeg havde i Mellemtiden holdt Fødselsdag, og blandt de Gaver, jeg havde faaet i den Anledning, var ogsaa en lille Notesbog. Nu spurgte Chr. Bach mig, hvad jeg vilde bruge denne Bog til. Det havde jeg endnu ikke taget Stilling til, og han foreslog da, at jeg i den skulde indføre de forskellige Begivenheder, jeg oplevede, f. Eks. at den 17. Juni 1893 blev den søndre Side af Laden muret op. Jeg fulgte nu ikke hans Raad, men Samtalen har bevirket, at jeg nu har bevaret denne ligegyldige Dato i min Hukommelse.

Der var hele den Sommer nok at være optaget af. Desuden havde jeg Ansættelse som Murerarbejdsmand og skulde læsse Trillebøren med Mursten. Jens Murer havde lovet mig 3 Øre for en hel Dags Arbejde og 2 Øre for de Dage, hvor jeg var i Skole om Formiddagen. Undertiden arbejdede jeg sammen med Jens Murers Søn, „Bette Jens Murer“, som var 2 Aar ældre end jeg. – Der skulde ogsaa nu graves ny Brønd ved Kostalden til at forsyne Vandkrybberne der. I den gamle fandtes jo ikke saa moderne Indretninger. Da blev Kreaturerne en Gang om Dagen løst fra Baasene og drevet ud gennem Porten til Dam-

men Øst for Haven, hvor de kunde faa tilfredsstillet deres Trang til Vædske. I den gamle Brønd ovre ved Hestestalden var der en gammeldags Trykpumpe, men i den nye skulde der være en moderne Sugepumpe, som ventedes i Høsten ved den Tid, da jeg skulde til Borbjerg, hvor jeg hos Jens Tofts skulde passe deres to Køer, mens Datteren Hanne gjorde Høsttjeneste hos os. Under saa spændende Forhold var det svært at tage hjemmefra, men saa lovede Far, at han nok skulde skrive til mig, naar den nye Pumpe var installeret; saa kunde jeg nok faa et Par Dage fri, saa jeg kunde komme hjem og tage det nye Underværk i Øjesyn. – I de første Dage i Borbjerg spejdede jeg efter posten, og da han endelig en Dag kom cyklende ad Vejen fra St. Hajsland, var det ganske rigtigt med et Brev til mig, hvor der stod om, at „Jacob og Niels Peder pumper, saa det staar efter“. Det kan nok være, jeg fik Bisselæder i Skoene, eller rettere: fik Gang i de bare Ben, vistnok samme Eftermiddag, og de halvanden Mil hjem gik i en Fart. Det nye Pumpeværk, som jeg dengang beundrede, tabte siden sin Glans for mig, da det blev en af mine Pligter at sørge for, at hverken Køer eller Ungkreaturer vansmægtede af Tørst, og „Glemsomhed“ i den Retning fik mere end een Gang korporlig Revselse til Følge.

Da Byggearbejdet denne Sommer tog saa megen Tid for Gaardens Folk, kunde det knibe med at faa Gaardens øvrige Arbejder udført i rette Tid, bl. a. kneb det med Høsten, men Naboerne kom til Hjælp, da de var færdige med deres eget. Det førte dog ogsaa til, at nogle Naboer – og man fandt snart ud af, at det var fra Kongsgaard – efter gammel Bondeskik sendte en „Høstdreng“, fremstillet af et Neg. „Drengen“ stod saa en Morgen strunk ude i Gaarden for at tilbyde sin Hjælp til det Arbejde, der ikke var fuldført. Der blev nu i de følgende Aar Mulighed flere Gange for at skikke Høstdrengen tilbage, men først 10 Aar senere blev der gjort Alvor af det. I 1903, da jeg var kommen i 1. Kl. paa Seminariet, kom jeg hjem en Lørdag i September og havde et Par Kammerater med. Det traf sig saa heldigt, at der netop den Aften skulde være Høstgilde, „Opskjær“ som det kaldtes paa Eggen. Da vi saa fik at vide, at de endnu

ikke var færdige i Kongsgaard, blev vi enige om, at nu skulde de have „Høstdrengen“ tilbage. Vi sad om aftenen ude i Karlekammeret ved Flagermuslygtens Skær og fremstillede Drengen, mens min Kammerat Wøldike – senere Forfatter til Seminariets Nationalsang – skrev en Følgeskrivelse paa Vers, som skulde angive „Drengens“ Herkomst og Formaal.

Naa, det var igen et Sidespring. For øvrigt var Sommeren 1893 en meget varm og tør Sommer. Derfor var Avlen kun lille, og den nye store Lade blev kun fyldt til Højremmen, saa Folk udtalte sig lydeligt om det tossede i at bygge saa stor en Lade. Næste Aar var dog Laden fyldt, og næste Aar igen maatte det sidste sættes i Stak. Siden var det kun i meget tørre Somre som 1899, at det hele kunde komme under Tag, selv om der ogsaa i disse Aar blev anvendt stedse større Arealer til Dyrkning af Roer.

I denne Sommer, hvor de mange forskellige Mennesker til forskellige Tider havde Arbejde i Gaarden, var det egentlig, jeg blev klar over, hvad det var at bande. Jeg tror dog ikke, at hverken Murer eller Tømrer havde Svende, der søgte at „pynte“ deres Sprog med saadanne Gloser, men der kom i øvrigt saa mange andre mere tilfældige Arbejdere, som ved deres Tale var med til „at forarge de smaa“, ikke blot med Eder, men ogsaa med liderlig Snak. Selv om jeg nu havde hørt en Del af den Slags, blev jeg dog overrasket, da jeg i November 1893 var med til Marked i Holstebro og dér hørte paa, med hvilken Opfindsomhed Markedsprangerne dér kunde koble Ederne sammen og fremsætte dem med en Frækhed, som jeg ikke før havde været Vidne til.

Det var os et stort Gode, at de gamle Udhuse blev erstattet af større og mere moderne. Men af det, som forsvandt, var der noget, som viste hen til en ældre Tids Maade at leve paa. Saaledes var der foruden den gamle Hestestald for Gaardens Heste ogsaa en saakaldt Gæstestald ved Nordsiden af Porten, hvor kørende Fremmede kunde faa deres Heste indstaldet, og ved Siden af Døren til Hestestalden var der en stor Granitsten, vel ca. en Meter høj. I den var der indstøbt en Jernring, beregnet til,

at en ridende Gæst, som beregnede kun at gøre et kort Ophold, dér kunde binde sin Hest. Da Brolægningen i 1894 blev lagt om, blev Stenen sprængt, for at Stykkerne kunde gøre Nytte dér. En gammel Sadel hang paa Loftet i Stuehuset. – –

I Efteraaret 1893 blev jeg rykket op i den 2-klassede Skoles ældste Klasse. Skolegangen for de to Klasser var inddelt saaledes, at om Vinteren gik ældste Klasse i Skole 4 Dage om Ugen, og de yngste 2. Om Sommeren var det omvendt. Derfor var Oprykningen til ældste Klasse altid om Efteraaret. Jeg var selvfølgelig stolt over at være kommen i „æ stuer Klaas“ – trods min paafaldende Lidenhed i Vækst, men da jeg først kom ud af Skolen i Foraaret 1900, kom jeg til at gaa 7 Vintre i denne Klasse, og da Pensum'et i de forskellige Læsefag skiftede hvert andet Aar, blev det efterhaanden kendt Stof i disse Fag, saa der kom en Tid, hvor Interessen for Skolens Arbejde svækkedes noget, selv om jeg aldrig kom bort fra det Maal, jeg havde sat mig kort efter, at jeg var kommen i Skole, at jeg i Lighed med min afholdte Lærer vilde naa frem til Katederpladsen i en Skolestue. Det er dog mit Indtryk, at min Interesse igen steg i de sidste Aar. I den næstsidste Vinter havde Læreren en Præparand at forberede til Seminariet, og han spurgte da, om jeg ikke vilde være med i de Timer i Aritmetik, som han havde med denne. Derved blev saa min Skoledag af og til forlænget med en Time, men den Smule Indsigt, jeg derved fik i Matematikkens Begyndelsesgrunde, kom mig dog til gode, da jeg nogle Aar senere kom i Seminariets Forberedelsesklasse, hvor jeg først kom en Maaned efter Skoleaarets Begyndelse, men dog saa nogenlunde straks kunde følge Undervisningen.

Ud at tjene

I Sommeren 1898 var jeg ude at tjene. De manglede en Hjordreng i Kongsgaard, og Bror Jens og jeg, som trods de to Aars Aldersforskel var lige store, kunde nok hver for sig passe Køerne derhjemme, saa den ene af os kunde undværes i den hjemlige Bedrift. Karl Kongsgaard kom over for at tale om Sagen, men

der blev ikke straks truffet nogen Afgørelse; det blev dog fastslaaet, at blev det mig, skulde Lønnen være 25 Kr. for Tiden fra Maj til November, men blev det Jens, skulde den kun være 10 Kr. Jeg havde imidlertid svært Mod paa at komme ud, og i de følgende Dage søgte jeg at gøre Far og Mor begribeligt, at det maatte være mest forsvarligt at sende mig ud frem for den 10-aarige Lillebror, og saadan blev det altsaa.

Det var jo altsaa ikke ukendte Forhold for mig. Her var jeg kommen af og til, saa længe jeg kunde huske tilbage. Vi havde Avis sammen – vel at mærke de tre Kvartaler af Aaret, for i Juli Kvartal, hvor Høsten indtraf, var der ingen paa Landet, som havde Tid til at læse Aviser. Da maatte den øvrige Verden passe sig selv. Hvert Sted fik Avisen skiftevis først, og i de Perioder, hvor vi skulde hente Nyhederne i Kongsgaard, kom jeg der hver anden eller tredie Dag, eftersom der var Tid eller Trang til at komme paa Højde med Verdenssituationen. De to ældste Børn, Jens og Sidsel, var jeg jo i Familie med, da deres afdøde Mor var min Kusine. Og selv om Jens var omtrent 3 Aar ældre end jeg, havde vi tilbragt megen Tid sammen. Nu var han saa Karl og jeg Dreng, og vi delte Værelse sammen, saa vi fik meget snakket den Sommer.

Kongsgaard laa ganske vist i østre Skoles Distrikt, men der var dog ikke tale om, at jeg skulde skifte Skole. Det vilde jeg ogsaa have været meget ked af. Da var ogsaa Skolegangen for ældste Klasse indskrænket til 1 Dag om Ugen, Onsdag Formiddag fra 7 til 12. Vejen var ganske vist en Smule længere end hjemmefra. Jeg ved dog ikke, om det var derfor, jeg en Dag kom for sent. Lærer Jakobsen modtog mig med Ordene: „Ogsaa du, min Søn Brutus!“ – Jeg kendte ikke Udtrykket, men huskede det, og da jeg paa Seminariet kom til at lære Verdenshistorie, opdagede jeg, at det stammede fra det romerske Senat fra 15. Marts Aar 44 f. Kr., da Cæsar saa Brutus blandt dem, der var ham imod.

– Da jeg nu var kommen hjemmefra og lærte at se Hjemmet „paa Afstand“, kom det hjemlige til at staa i et andet Lys for mig. Naar jeg færdedes oppe i Marken og kunde se over Dalen

og se, hvorledes de derhjemme færdedes i Gaard og paa Mark, kunde der komme en underlig sugende Fornemmelse i Brystet. Jeg var dog jævnlig hjemme. Jeg tror aldrig, jeg spurgte om Lov til at gaa hjem, men det blev ofte sagt til mig, naar Arbejdet var endt, om jeg ikke vilde hjem en Tur. Jeg mindes særlig en saadan Aften, hvor jeg skulde hjem, men først skulde jeg have fundet et Faaretøj, som var blevet borte oppe paa Græsmarken. Dette viste sig at være en vanskelig Affære. Det ene Kvarter gik efter det andet med forgæves Søgen. Jeg saa Karlene derhjemme gaa over Gaardspladsen og ind til Nadvergrøden og efter en Tids Forløb igen gaa tilbage, men uden at jeg havde faaet fuldført min Opgave. Da stak jeg i at græde, men det fremmede jo ikke Sagen. Jeg kom dog til mig selv og fortsatte Arbejdet. Omsider fandt jeg Tøjret, men da var det saa sent, at jeg maatte formode, de var gaaet til Ro derhjemme, saa der blev ikke noget Besøg ud af det den Aften.

Det var dog ikke almindeligt med saadan Hjemlængsel. Jeg befandt mig godt baade med Arbejdet og med Omgangstonen i Hjemmet. Og en stor Oplevelse havde jeg, da jeg første Gang var til Dyrskue i Holstebro. Da vi var færdige med at tynde roer ud, fik vi en Fridag til denne Fest. Vi fik betalt Billetterne og desuden 25 Øre hver til at solde op. Vi kom med 11-Toget og havde saa hele Dagen til vor Raadighed. Middagsmad fik vi hos Karl Kongsgaards Forældre, Laust Hus', som havde et Hus paa Enghavevej, i den Del af Byen, som man dengang kaldte Knudstrup. Selve Dyrskuet blev jeg saa optaget af, at jeg i de følgende Aar fik indført Skikken med at tage til Dyrskue derhjemme fra. Ja, ogsaa da jeg som Lærer var i Skjern, var Dyrskuet mig en aarlig Forlystelse. Hele det brogede Liv hin Sommerdag i Holstebro med Dyr og Mennesker og Landbrugsmaskiner greb mig stærkt, men da det blev hen paa Eftermiddagen, og der blev flere og flere støjende unge Mennesker, som havde interesseret sig mere for, hvad der foregik i Beværtningsteltene end paa Dyrskuepladsen, begyndte jeg dog at føle det lidt uhyggeligt. Vi skulde med Halvti-toget hjem. Jens og jeg gik tidligt op paa Banegaarden. Pigerne maa vi paa det Tidspunkt have overladt

til deres egen Skæbne. Da vi stod udenfor Banegaarden, saa vi min Onkel Jokum Fich komme kørende forbi i sin Arbejdsvogn paa Hjemtur, og vi løb da efter ham og kom op at køre. Dermed slap vi for at komme i Selskab med de fulde Mænd, som vi ventede at træffe i Toget.

En Høstaften oplevede vi det værste Tordenvejr, jeg mindes. Den 22. August var vi blevet færdige med at køre Rug ind, og derefter havde vi været kørende til Fjorden for at faa skyllet Støvet af os. Da jeg saa ved Halvti-tiden havde faaet Køerne ind – det var i en Tid med Bissevejr, saa Køerne kunde først sættes ud langt hen paa Eftermiddagen – ja, saa begyndte det Uvejr, som blev ved uafbrudt til langt op ad Formiddagen den 23. Engang imellem, naar det syntes at stilne af, gik vi i Seng, men kort efter, naar Bulderet igen tog til, blev vi kaldt op. Op ad Formiddagen, da Mælkekusken endelig kom, fortalte han om to Brande i Sognet, nemlig Lindeborg og Sønderborg. Den første, som da ejedes af min senere Svoger Martin Jepsen, blev aldrig bygget op igen, men Jorden blev delt mellem Hjermsgaarde Nr. 3 og den gamle Kro nede i Aadalen, og til denne Ejendom blev Navnet overført.

Som nævnt befandt jeg mig godt, men alligevel var jeg glad, da 1. November oprandt og jeg med de 25 Kr. i Lommen kunde drage hjemad. Sidsel fulgte mig hjem. Paa Vejen ud af Porten tabte jeg en ren Skjorte, saa dens hvide Farve pletvis forsvandt. Det udtalte Mor sin Bekymring over, men jeg syntes dog, det var en Ubetydelighed, som ikke burde have Indflydelse paa en Højtidsstund som denne.

Man havde derhjemme lagt Planer om, at naar jeg nu kom hjem, kunde jeg passende komme til at deltage i Malkningen Morgen og Aften sammen med Marie. Dorthea havde hele sit Liv været svagelig, saa hun kunde ikke være med. Jeg gik i dette Øjeblik gladelig ind for Tanken. Om Middagen var jeg jo i Skole, saa da maatte man klare sig uden mig. Noget særlig kært Arbejde blev det mig dog aldrig. Navnlig følte jeg det ubehageligt Søndag Aften, naar man var i sit pæne Tøj og saa skulde hen at skifte, inden man kunde faa sluttet Dagens Gerning.

Hjern gamle Præstegaard efter Udhusenes Brand i 1905.

Konfirmation

Da jeg var født i Sommerhalvaaret, og der ikke var nogen Efteraarskonfirmation, maatte jeg vente med at begynde min Præstegang til om Efteraaret 1899. Det var paa den Tid, der var Spøgeri i den gamle Præstegaard (se Hjern II, S. 90). I Begyndelsen af November mødtes vi saa 25 Børn fra Sognet samt Præstens Broderdatter, Nicoline Engberg, en Lærerdatter fra Havborup ved Ringsted, i den gamle Præstegaards Konfirmandstue i den vestre Ende af Stuehuset, Halvdelen af de 26 var fra Vestre Skole, fra Østre var 5 Drengene, de øvrige af Flokken var saa fra Søndre Skole. Vi sad paa løse Skamler langs de tre Udvægge. Ved den fjerde Væg havde Præsten sin Stol ved Siden af en ofte rygende Kakkelovn. Pastor Engberg gik med Alvor og Nidkærlighed op i Undervisningen. En Del af Stoffet var os kendt fra Skolen, men vi fik mere indgaaende Kendskab til Det nye Testamente, med indgaaende Samtaler om Stoffet, bl. a. Bjergprædikenen. Vi lærte en Del Salmer udenad, men jeg har det

Indtryk, at Pastor Fengler, som mine tre ældre Søskende gik til Præst hos, krævede mere i den Retning. Det blev lagt os paa Sinde, at Kirkegangen hørte med til Undervisningen, saa der saa han os helst hver Søndag. Det tror jeg ogsaa nok blev overholdt for mit Vedkommende.

Paa Hjemvejen fra Præstegaarden kunde de fleste af os fra Vestre og Østre Skole følges ad til Kirken, men derfra havde jeg kun Drengene fra Østersognet at følges med, og dem blev jeg da rigtig godt kendt med. Der var Tinus fra Skelsgaard, Søren Sle Jeppesen, som var hos sin Onkels i Sle, Henrik Nygaard Pedersen (Thomas Pejters Søn) og Søren Jensen, som var fra en Ejendom (Hans Møllers) Vest for Telling.

Konfirmationen faldt dengang altid paa 1. Søndag efter Paa-ske, og det blev det Aar 22. April. Vi kørte den Dag til Kirke, noget der ellers sjældent skete, selv om vi havde et Par Kilometer dertil, men Hestene skulde altid spares. Selve Handlingen har jeg ikke megen Erindring om, kun at der virkelig var alvor over det Ja, jeg gav Præsten. Ved Festen i Hjemmet var jo mine Fastre og Onkler med flere mødt op som Gæster. Man havde besluttet det Aar at give Penge, 2 Kr. fra hvert Hjem, og jeg blev derved Ejer af den svimlende Kapital paa 12 Kr. Jokum sagde da, at nu vilde jeg vel have Beløbet i Sparekassen, og selv om jeg havde en anden Tanke med Anvendelsen, turde jeg kun svare ja. Han gav mig da de 25 Øre, som en Sparekassebog dengang kostede. I Dagens Anledning fik jeg ogsaa nogle Bøger, som jeg har endnu, bl. a. Skovgaard-Petersen: Troens Betydning for den, der vil frem i Verden. – Vel den Bog, der først slog hans Navn fast som Forfatter. Senere i nye Udgaver blev Titlen forandret til: Vil du frem. –

Mine Tanker med de mange Penge var, om jeg ikke for dem kunde blive Ejer af en Violin, som jeg jo vidste vilde være en Nødvendighed i den Gerning, som jeg stadig havde for Øje. Og det var vist allerede næste Dag, da Lærer Jakobsens var paa Besøg, at jeg fremsatte mine Ønsker, som blev kraftigt understøttet af min Lærer, og han lovede i saa Fald at lære mig at spille paa Instrumentet. Jacob Lauritsen i Holstebro havde netop

i denne Tid Udsalg af Violiner til nedsat Pris, og det blev da bestemt, at Lærer Jakobsen og Far skulde mødes der nogle Dage senere. Her fik de virkelig købt en Violin af antagelig Kvalitet for de 12 Kr., og den fulgte mig i mange Aar i min Gerning. Men af Onkel Jokum, som var en gemytlig Mand, maatte jeg mange Gange høre for, at jeg havde snydt ham for de 25 Øre.

Om Tirsdagen mødtes vi for sidste Gang i Præstegaarden, og ved den Lejlighed blev vi beværtede med Chokolade. Vi kunde imidlertid ikke være alle 26 i Spisestuen paa een Gang, saa de 13 Piger kom ind først. Imens stod saa vi Drengene ovre ved Laden, indtil Pastor Engberg viste sig i Døren og kaldte: „Kan I saa komme ind, Dreng!“ – Da var der en, der vendte sig om mod mig og sagde: „Han skuld' no ejsen Waar' sæ' lidt med aa kaald' vi ander Dreng'!“ – Han var en af de mest enfoldige i Flokken, saa jeg kunde desværre ikke opfatte det som en Vit-tighed, men jeg har undertiden fremført denne Oplevelse for Konfirmander for at indprente dem, at de ikke var voksne, fordi de var blevet konfirmeret. Denne sidste Dag fulgte Nicoline Engberg os paa Vej, til vi naaede Kirken. Vi havde jo ellers kun været sammen i Konfirmandstuen. Og vi fra den østlige Del af Sognet fulgte med de andre om ad Stationsbyen. Det gjaldt om denne Afslutningsdag at være sammen saa længe som muligt. Mange af os fik jo ikke Forbindelse med hinanden siden.

— — —

Den første Sommer efter Konfirmationen fortsatte jeg med Arbejdet med Kreaturerne og i Marken, men til November rejste Andenkarlen P. Kr. Grønning fra Salling, og jeg traadte saa i hans Sted og flyttede ud i Karlekammeret ved Siden af Hestestalden til Jacob, som de sidste to Aar havde været Forkarl. Efteraarsarbejdet i Marken var dog omtrent færdigt. Til mit Morgenarbejde nu hørte Rensningen i Kostalden. Jeg var jo stadig lille og spinkel, saa det kneb at køre den topfyldte Møgbør op ad det smalle Bræt paa Møddingen i den mørke Vintermorgen. Det gik bedre med at svinge Plejlen i Laden. Rugen skulde sta-

dig tærskes med Plejl, for at der kunde være Halm til Fornyelse af Straataget paa den firlængede Gaard. Men ellers var det mest det udendørs Arbejde om Sommeren, der interesserede mig. Det var dejligt, naar man om Foraaret kom til „æ Drøwt“, saa man kunde komme til at berede Jorden til den næste Afgrøde. Til Pløjning brugte vi mest Dobbeltpløv, saa en almindelig Svingspløv blev jeg aldrig rigtig fortrolig med. Senere kom saa Arbejdet med Roerne, Høet – som var det varmeste Arbejde Sommeren igennem – Brakmarkens Pløjning og Harvning, saa Høsten, Efteraarssædens Lægning og endelig Roernes Optagning og Pløjning af Marken til Vinterhvilen.

Noget af det Vinterarbejde, jeg havde set frem til med nogen Forventning, var Snekastningen paa Sognets Veje, hvilket da var en Pligt, som paahvilede Ejendomsbesidderne. Jeg mente, det vilde virke opmuntrende og afvekslende i det ensformige Vinterarbejde at komme ud og samarbejde med Karlene fra de andre Gaarde. Men i Vinteren 1900–01 kom der ikke saa meget Sne, at der kunde blive brug for en Skovl. Det var ikke som Aaret før med de store Snemasser. Navnlig husker jeg 16. Februar. Da var det en saa gruelig Snestorm, at jeg ikke før eller siden mindes noget lignende. Fra Bryggersdøren kunde vi ikke se Gavlen paa Vesterhuset kun faa Alen borte, saa den Fredag kom jeg ikke til Præst, og det var der heller ingen andre, der gjorde.

Efter den Vinter, som ingen Sne havde, kom den næste Sæsons Snemasser tidligt. Den 12. November begyndte det med Tøsne fra Øst, saa Faarene, som endnu gik i Tøjr, fik vi sat i Læ ved Vestsiden af Havediget, men inden Sengetid var Vejret blevet saa alvorligt, at Far fandt det raadeligst at faa dem i Hus, og det var heldigt, for næste Morgen var det en regulær Snestorm, som varede baade denne Dag og den næste, saa mange udegaaende Faar gik til. Endelig 15. November var det Opholdsvejr, saa vi blev straks „bojet“ til at møde ved Kærgaard til Snekastning. Det skete i den følgende Tid jævnlige, saa i Tiden ind til Jul var der ikke megen Ro for Sneskovlen. Da fik jeg nok af den Slags Arbejde. Kort før Jul var det Snevejr med Fygning

i hele 8 Dage, saa da var vi i alt Fald fri for at komme ud at kaste Sne, og det var meget heldigt, for i de Dage var den kendte jyske Missionær Anders Stubkjær og hans Hustru inde-sneet hos os. I en hel Uge var det altsaa umuligt at komme med Tog fra Hjerm til Holstebro, hvor han havde sit Hjem. Han havde nok besøgt os før og havde holdt Møder i Gaarden, men han havde aldrig før haft saa „god Tid“. Det var en Oplevelse at være sammen med denne rige Personlighed med det kendte jyske Lune, hver Gang vi kom ind til et Maaltid, eller naar vi efter endt Dagsgerning kom ind til Aftensæde, og vi beklagede ikke, at det tog saa lang Tid at faa Banen gjort klar.

— — —

Efter Konfirmationen, da jeg ikke længere gik i Søndagsskole, begyndte jeg at gaa til de saakaldte Ynglingemøder, Datidens Udtryk for KFUM. De blev siden Stiftelsen 1884 ledet af Christian Wad fra Korsbjerghus, en begavet og meget belæst Mand, som paa dybsindig og klog Maade kunde udlægge en Tekst, saa der kom en Samtale i Gang. Adskillige Gange havde jeg Lyst til at sige noget, antagelig for at fremføre noget, jeg havde læst, men jeg vovede det ikke, og det skete der jo ikke noget ved. Møderne blev holdt Søndag Eftermiddag eller Aften i forskellige Hjem rundt i Sognet, saaledes i Tusgaard, Katrineborg, hos Peder Kristians i Kvium, hos Villum Laursen i Østerby, Niels Kr. Sørensens, Hjermgaarde, i vort Hjem og flere Steder.

I Løbet af Sommeren havde vi en Udflugt. Jeg husker særlig den i 1901 til Mors. Naar det blev dertil, skyldtes det, at Kernerup Bang havde en Karl fra V. Assels paa Mors, Mads Sørensen Vester, og det var ham, der fik det hele ordnet. En Rejse til Mors var dengang ikke saa ligetil en Sag som i vore Dage. Vi tog med Toget fra Hjerm lidt før Kl. 6 om Morgen. I Struer skulde vi skifte til Thy-toget. I Odde-sund maatte vi gaa om Bord i Fær-gen og i Odde-sund Nord igen entre Toget. Ved næste Station, Uglev, maatte vi igen skifte Befordringsmiddel og benytte Apostlenes Heste til Tambohus, hvorfra en Sejlbaad førte os over til Jegindø. Mens vi gik over denne Ø, og jeg

lagde Mærke til den lille kullede Kirke, fortalte Mads Vester om en from, énfoldig Mand, der havde levet der paa Øen bærende Navnet Tolle Dres. Da vi var naaet over Øen, var der igen Sejlbaade til at bringe os til Mors ved Hester Odde. Herfra blev vi saa indkvarteret til Middagsmad. Nu var det meste af Formiddagen gaaet, saa jeg formoder, at vi har haft en god Appetit efter Strabadserne. Efter Middagsmaden mødte Beboerne med Vogne og kørte os til Herregaarden Højris, hvor vi i Parken deltog i et Sommermøde, men hvem der var Taler, og hvad han sagde, husker jeg ikke. Tilbagereisen foregik efter samme Program i omvendt Orden, saa da vi endelig var i Hjerm om Aftenen med Ellevetoget, tror jeg nok, vi var mere trætte end efter en Dags Arbejde i Marken.

Foran Opbrud fra Hjemmet

I Sommeren 1902 gik jeg og regnede med, at jeg til September kunde begynde i F-Klassen i Nr. Nissum, saa jeg kunde komme ind paa Seminariet saa tidligt, som Loven tillod. Jeg gik dog længe med Tankerne for mig selv, men en Søndag Morgen i August, da det ikke kunde udsættes længere, spurgte jeg saa Far, om han havde noget imod, at jeg kom til Nissum til September. Det gik nu ikke saa glat, som jeg havde ventet. Far havde regnet med, at det vilde være bedre, om jeg kom paa Staby Vinterlærerseminarium til November og saa den følgende Vinter fik en Vinterlærerplads, inden jeg den følgende Sommer kom paa Seminariet. Jeg var nu ikke begejstret for den Plan. For det første vilde det blive et Aar senere med Dimissionen, og med den Størrelse, jeg havde, kunde Tanken om at skulle optræde som Lærer ogsaa nok faa det til at løbe koldt ned ad Ryggen. Den Dag skulde vi paa vor aarlige Køretur til Fars Familie i Buskov ved Vinderup, og da en af Fætrene i Dagens Løb spurgte mig, hvornaar jeg skulde til at læse, var jeg Graaden nær, da jeg kort svarede, at det vidste jeg ikke.

En af de følgende Dage, da vi var ved at tærskes Sæderug, saa jeg gennem Lodøren, at der kom fremmede. Det var Lærer

Jakobsen, der kom sammen med min Fætter Peder Paaske, som da var Elev paa Seminariet i Nr. Nissum og lige havde bestaaet Oprykning til 2. Kl. Far og Mor var jo inde hos dem, og jeg havde en Anelse om, at Drøftelserne derinde drejede sig om min Fremtid, og det fik jeg saa bekræftet senere. De to havde forklaret, hvilken Betydning det havde at faa Eksamen i saa ung en Alder som muligt, og at det derfor var mest hensigtsmæssigt, at jeg fik begyndt efter Sommerferien, men da den regnfulde Sommer havde bevirket, at Høsten vilde komme til at strække sig langt ind i September, og man umuligt kunde undvære mig, før Kornet var bjærget, maatte det i alt Fald forsøges, om jeg kunde faa Lov at komme noget senere end de andre. Den dengang paabudte Deltagelse i praktisk Skolegering med 1 Time daglig i et fuldt Skoleaar kunde jeg i saa Fald begynde hos Lærer Jakobsen med en Time hver Morgen fra 7 til 8, saa den Side af Sagen kunde nok klares, hvis man fra Seminariets Side kunde finde sig i, at jeg kom som Efterløber. For at faa klaret dette Spørgsmaal mente man det rigtigst, at jeg gjorde en Rejse til Nr. Nissum for at tale med Forstanderen, da man mente, at en saadan Tilladelse lettest kunde opnaas ved en mundtlig Forhandling med ham, saa det blev bestemt, at jeg allerede næste Dag skulde ud paa denne Rejse. Ved Afrejsen købte jeg Billet til Humlum, men anede ikke noget om, om der paa det Tidspunkt var Forbindelse fra Struer. En Togplan kendte jeg ikke, og jeg turde ikke spørge Assistenten derom, men jeg følte dog en vis Beroligelse i, at hverken han eller Konduktøren sagde noget om det modsatte. Det viste sig imidlertid, at der var over en Times Ophold, og da jeg ikke havde Ro paa mig til at vente saa længe, begav jeg mig af Sted ud ad Landevejen. Da jeg kom over Dæmningen, kom jeg forbi et Par Vandringsmænd, som havde slaaet sig ned i Grøften. De raabte mig an for at faa et Par Skilling til Rejsen. Jeg svarede, at jeg ikke havde flere Penge, end jeg skulde bruge til min egen Rejse, men derimod kunde de faa den Madpakke, som Mor havde givet mig med paa Turen, saa havde jeg da det mindre at bære paa. Deres Jubelraab, da de aabnede Pakken, gav mig et

sikkert Indtryk af, at Maden var godt anvendt. I Humlum saa jeg Dagvognen holde foran Kroen parat til at køre om til Stationen. Jeg var henne for at høre om Køretid og Pris og gik saa videre. Da jeg gik ned ad Bakken ved Tangsgaard, blev jeg indhentet af Dagvognen, og Kusken spurgte, om jeg saa vilde med, men nu var jeg kommen saa godt i Gang, at jeg nok mente at kunne gennemføre Turen ved egen Hjælp. Da jeg naaede op ad Bakken ved Kalboer, som dengang laa paa Nord-siden af Vejen, var Manden (Laust Thorsen) ved at sætte sine Heste paa Græs til Middagspausen, og jeg spurgte ham da om Vej til Nr. Nissum Højskole. Jeg syntes, det vilde lyde alt for prangende af saadan en Dreng at spørge efter Seminariet. Jeg fik saa Besked, men siden, naar jeg talte med den nu 95-aarige Laust Thorsen, har jeg tænkt paa dette vort første Møde. Han var altsaa den første Nissumbo, jeg talte med.

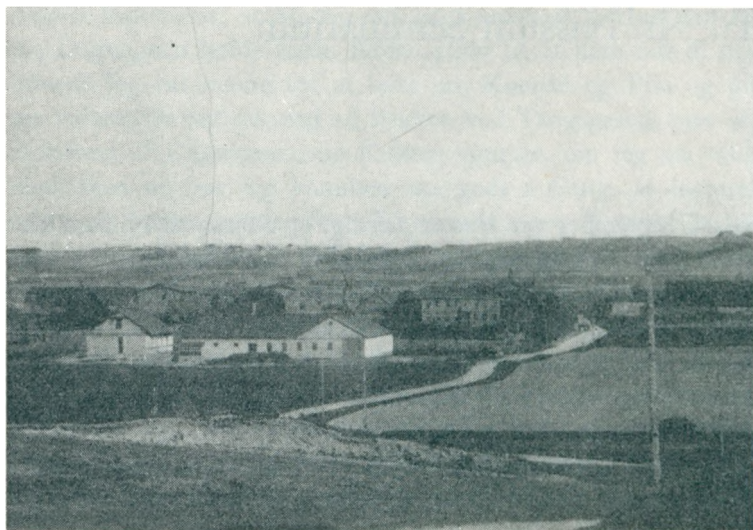
Forstander Andreassen var hjemme, og det viste sig, at der ikke var noget i Vejen for, at jeg kunde komme, naar Høsten var forbi. Saa kom Fru Andreassen og indbød til Middag. Vi fik Æbleskiver, og det var min Livret, saa jeg fik straks et godt Indtryk af Stedet. Under Maaltidet fik Forstanderen mit Hjemsted sat i Forbindelse med det derværende Kalkværk, og da han havde ønsket at faa et Læs af de store Flintknolde, der sorteredes fra ved Kridthugningen, foreslog han mig at blive til næste Morgen, saa kunde jeg være Vejviser for Kusken og køre med hjem. Jeg vilde nu helst have været af Sted hurtigst muligt, men paa den anden Side turde jeg ikke sige nej til Forslaget og kom altsaa først paa Hjemvejen næste Morgen. Kusken var Landbrugskandidat H. K. Andersen, som jeg senere fik som Lærer i Zoologi. Da vi havde faaet spændt fra i Kalkværket, var Andersen med hjemme til Middagsmad, og først efter at jeg igen havde fulgt ham til Kalkværket og vist ham omkring i Gruber og Grave, kunde jeg atter optage Arbejdet derhjemme.

Til Nr. Nissum Seminarium

Sidst i September var Høsten færdig, og Rejsen til Nissum blev bestemt til Tirsdag den 30. September. Om Søndagen før, den 28. September, blev P. Nørskov Lauritsen indsat som Lærer ved Hjerm Søndre Skole, H. H. Humlum som Andenlærer ved Vestre og Carl Jensen som Andenlærer ved Østre Skole. Dem alle tre lærte jeg senere nærmere at kende; mest dog den første i vor fælles Interesse for Sognets Historie.

Far vilde køre mig hele Vejen til Nissum, og Faster Jensine Paaske skulde med for at besøge Sønnen, som nu var i 2. Klasse. Da vi kørte forbi Skolen, var der netop Frikvarter, og jeg hilste i Forbifarten paa min gamle Lærer, noget han mindede mig om paa min Bryllupsdag ca. 10 Aar senere. Vejen ud til Landevejen i Vejrum var endnu ikke færdig, saa vi kørte gennem Kvistrup Mølle og Ølby, ad Kærgaards Mølle, og oven for Galgebjerg drejede vi til venstre ad en sandet Vej, som mandede ud ved Kloster Mølle i Gudum. Undervejs kom vi forbi en Skole, der saa saa elendig og faldefærdig ud i sine, som jeg syntes, saa triste Omgivelser, saa jeg kom til at filosofere over, om det var saadan noget, jeg stiledede imod med det, jeg nu havde for, for saa burde jeg vist have tænkt noget nøjere over min Moders Formaninger, da hun en Tid før den endelige Afgørelse alvorligt havde foreholdt mig, hvilke trange Kaar jeg kunde vente mig ad den Vej. Andenlærerne i Hjerm fik dengang 550 Kr. i aarlig Løn.

Men da jeg fra Byskov Bakke saa den opvoksende Seminarieby dernede i Dalen, bagved Bakkekammen med den monumentale Kirke tronende paa Toppen, og Vest derfor en lille Landsby, hvis Vindmølle dannede en smuk Silhouet, mens den slyngede sine Arme rundt mod den klare Septemberhimmel – ja, da havde jeg igen glemt mine Betæneligheder, og i forventningsfuld

Den slyngede Bakkevej ned ad Byskov Bakke.

Stemning fulgte jeg Vejen med dens mærkelige Slyngninger ned ad Bakkesiden. Da vi endelig standsede foran Borgen, var mit første Indtryk den betagende Orgelmusik, der tonede ud fra Orgelstuen i den gamle Højskoles Gavl. I Udhuset ved Vestenly fik vi Hestene sat i Stald. Forstander Andreassen var paa det Tidspunkt indkaldt til Manøvre i Aalborg, men Fru Andreassen modtog os og fik tilkaldt den unge Lærer Maarbjerg, som skulde hjælpe os med at finde et Værelse. Det var ovre paa Vestenly, som var nyopført til Bolig for Præparanderne, men der var kun Muligheder i Værelser, hvor der boede en i Forvejen. Jeg valgte det andet Værelse paa Sydvestsiden. Den hidtidige Eneboer var en 32-aarig Sjællænder fra Skafteløv ved Slagelse, Jakob Nielsen. Da vi ankom, var Klassen til Praktik i Vestre Skole, men da han lidt senere kom hjem, blev han ikke glad ved at opdage, at han nu havde faaet en Kontubernal og blev særlig nedslaet ved at se paa den lille vestjydske Bondedreng, som han nu ufrivilligt var sat i Baas sammen med. Her fik jeg saa mit første Kendskab til det sjællandske Almuesprog og blev saa fortrolig

med det, at jeg ikke følte det som noget fremmed, da jeg 12 Aar senere kom til at bo i Vestsjælland.

Efter at vi paa Borgen havde spist Middagsmad, besøgte vi saa min Fætter i hans Bolig paa Athen. Men efter et Par Timers Forløb maatte Far og min Faster saa af Sted hjemad. Jeg stod ude paa Vejen og saa Vognen forsvinde op ad Byskov Bakke – og saa blev jeg pludselig grebet af en Forladthedfølelse, som jeg ikke før havde kendt Magen til. Fremtiden syntes mig at være en natmørk Uendelighed. Havde jeg dog igen været hos de kære derhjemme. Da viste der sig i mit mørke Sind et Glimt af en ganske vist fjern Lysning: Optagelsesprøven! Da var der jo en Mulighed for at dumpe. Kunde det blot forme sig saa lykkeligt for mig, saa vilde jeg være hjulpet. Saa kunde jeg igen faa min Plads i det tabte Paradis. Deri fandt jeg nogen Trøst, selv om jeg maatte føle at dele Kaar med Hyrdedrengen Hans, da han i sin Hjemlængsel ved Majdagstide maatte gøre sig fortrolig med, at „der er saa længe til Efteraaret“.

Det var aftalt med Peder Paaske, at vi efter Aftensmaaltidet skulde gaa en Tur op til Landsbyen, som Spottere i sin Tid havde givet Navnet København, for at jeg ved Indkøb af Blanksværte og de fornødne Børster kunde blive i Stand til at holde mine Træsko og Sko i standsmæssig Orden. Paa Bakken ved Kirken standsede vi, og Peder viste mig Glimtene fra Lodbjerg Fyr. Denne Stemning fra den skønne Septembraften, hvor man i Skumringen anede den blaa Fjord og derudover saa Blinkene derovre fra Thy, har jeg tit følt, naar jeg senere paa mine Aftenvandringer standsede paa dette Sted og lod Blikket glide mod Nord. Nu er der ikke mere alfar Vej dér. De dødes Have strækker sig derudover. Da vi var henne i Byen, spurgte jeg efter Vestre Skole, hvor jeg næste Dag skulde være med ved Praktiktimen, men jeg fik til Svar, at den laa i „den anden Ende af Byen“. Jeg syntes dengang, at det lød noget storslaaet, næsten svarende til Byens pompøse Navn. Da jeg kom i Skolen næste Dag, vilde Lærer Møller have haft mig derop at bo. Han havde nemlig nogle Elever fra Seminariet i Logi og paa Kost. Jeg gik dog ikke med paa det, da det var noget dyrere end paa Skolen.

Først 23 Aar senere flyttede jeg med min Familie ind her. Saa-
dan kan det altså gaa.

Da jeg nu denne første Aften kom hjem til min Andelsbolig, stiftede jeg nærmere Bekendtskab med min Vaabenfælle, den stilfærdige, trofaste Sjællænder. Ud paa Aftenen sagde han: Ja, nu om lidt er der Aftenandagt paa et af Værelserne. Jeg plejer ellers ikke at være med, men hvis du vil derover, vil jeg gaa med i Aften. – Vi gik saa derover, og der traf jeg saa nogle af dem, jeg skulde gaa i Klasse med. Jeg lagde straks denne første Aften Mærke til en Mand med en saa usædvanlig smuk Sangstemme, saa jeg ikke syntes at have hørt noget lignende før. Det var Augustin Wøldike, som blev en kendt Sanger og skrev Seminariets Nationalsang.

Lidt efter gik jeg saa for første Gang til Ro under Vestenly's Paptag og under den nissumske Himmel og sov trygt, til den første Arbejdsdag oprandt – uden den Gang at ane, hvor meget Nissum skulde komme til at betyde for mig, og hvor stor en Del af min Tilværelse den skulde komme til at udfylde.

— — —

Det var med Spænding, jeg næste Dag mødte i Klasseværelset. Det var den store Klasse paa Højskolen, som gik tværs gennem hele Bygningen, nu Bogcentral. Man havde begyndt i et mindre Rum paa Theben, men allerede inden jeg kom, var der kommen saa mange, at man maatte søge til det største Lokale paa Stedet. Vi sad ved to Rækker Langborde med Plads til 5-6 ved hvert Bord. Jeg fik min Plads ved det bageste Bord ud mod Vejen, og derfra kunde jeg i de følgende Dage se Præstegaardens Høstvogne rulle forbi. Her var man altsaa endnu senere paa Færde med Høsten, ja, paa Kongensgaard Mark (nu tilhørende Dronninggaard) kunde man se Kornrader til hen i Februar Maaned. Det skyldtes dog, efter hvad jeg senere har hørt, at Ole Futtrup, som nu hviler i sin Gravhvelving paa Kirkegaarden, det Aar var blevet svigtet af Landevejens færende Svende, som ellers plejede at udføre Høstarbejdet for ham for en Dagløn af Kr. 1,75, men da Ole det Aar fandt paa at nedsætte Daglønnen med

10 Øre, var det altsaa, at Hjælpekorpsset sagde stop; og saa blev Vejrforholdene saadan, at det sidste først kunde køres hjem paa en Barfrostdag i Februar.

I Klassen blev jeg snart fortrolig med Klimaet. Der var 2 kvindelige Elever, Kathrine Andersen fra Timring og Marie Christensen fra Randers. Senere kom der et Par mere til. Ellers var det jo mest unge Mænd bortset fra Jakob Nielsen paa 32 og M. Nybo paa 26. De fleste var altsaa ikke kommen længere ud over Drengalderen, end at de nok kunde finde paa Drengestreger, og i den Henseende var jeg vist ikke bedre end nogen af de andre. Det varede noget, før jeg blev rigtig fortrolig med systematisk Arbejde, og Bondesproget var det ikke saa let at komme fra. Den første Gang jeg var oppe i Kirkehistorie, fortalte jeg om Johannes Crysostemos og sagde da: Dengang han laa paa hans Dødsleje . . . Saa sagde Pastor Sørensen med alvorlig Mine: Hvis Dødsleje laa han paa? – Det varede ogsaa et godt Stykke Tid, inden jeg kunde forlige mig med at bruge Ordet „jeg“ i Stedet for „a“, som det lød i *mit* Modersmaal.

Den Lærer, som havde de fleste Fag med os, var Oluf Olesen, som havde taget Eksamen paa Seminariet samme Sommer. Han var en begavet Mand og en god Lærer med Taalmodighed over for dem, der ikke helt var „paa Højde med Situationen“. Der var saaledes en Mand, der havde det vanskeligt med Analysen. Det var jo ikke i alle Børneskoler, dette Emne var saa grundigt behandlet som i Vestre Skole i Hjerm. En Dag skulde nævnte Kammerat saa analysere, men var næsten blottet for alle de gængse Betegnelser for de forskellige Led, og det blev ikke bedre ved, at Wøldike, som sad bag ham, var „behjælpelig“ med alskens Raad, saa der kom de mest uhyrlige Ting ud af det, men Lærer Olesen søgte taalmodigt at lede Tankerne ind i de rette Baner. Da Kammeraten saa skulde gaa videre, var Emnet de to korte Sætninger: Trøst dig! Græd ikke! – Han sad lidt og kiggede paa det; saa hviskede Wøldike: Opmuntringsbiord! – Da han saa lige skulde til at lade denne Oplysning gaa videre, ringede Klokkeren til Frokostfrikvarteret, og Lærer Olesen smækkede resolut sin Bog sammen og gik, saa den nye grammatiske

Betegnelsen kom ikke til almindelig Kundskab. Lærer Olesen havde som nævnt de fleste Fag dog ikke Religion, Zoologi, Fysik og Sang. Selv Violinspil havde han med os. Det varede dog noget, før jeg fik Tilsigelse om at møde, men jeg gik saa hen til ham og spurgte, hvornaar jeg skulde begynde. Han mente, jeg kunde spille saa meget, som der behøvedes til Optagelsen, men jeg fik dog snart en Makker at spille med; ogsaa paa det Omraade var Lærer Olesen dygtig.

I den første Tid havde vi paa Grund af den krævede Praktik delt Klassetimerne med 3 om Formiddagen og 3 om Eftermiddagen. I Vestre Skole sluttede man nemlig i Sommerhalvaaret Skolen Kl. 12, og der skulde vi saa være i Timen 11–12, saa lige efter Frokostpausen 10.10 vandrede vi saa i Træsko og med Kludeskoene under Armen den 3 km lange Vej, næsten altid i Blæst og undertiden i Regn, snakkende sammen i Smaagrupper, naar vi kunde raabe hinanden op for Blæsten, som altid virkede særlig stærkt, naar vi naaede op til Landevejen ved Kongensgaard. Jeg syntes, Vinden virkede mere brutal dengang, da Egnen var næsten blottet for Trævækst. I Skolen tilbragte vi Timen med at stave med de smaa, eller en af os skulde fortælle lidt af Bibel- eller Danmarkshistorien. Men fra November, da Vinterskolen begyndte, kunde vi faa Praktik Kl. 2–3. Saa kunde vi faa alle Undervisningstimerne til Kl. 1 og naa Skolen efter Middagsmaden. Naar vi saa var hjemme igen Kl. 3½, kunde vi bedre udnytte den samlede Arbejdstid.

Disse daglige Vandringer til Vestre Skole var sikkert gavnlige for os i den Overgangstid fra det legemlige til det stillesiddende Arbejde, og mens jeg er ved dem, maa jeg hellere fortælle om en pudsig Oplevelse fra en Hjemtur. En af Holdet, som var i en meget moden Alder, og som saa endnu ældre ud, end han var, kom til at følges med en ældre færende Svend. Under Samtalen sagde da denne: A tøgges, a sku' kind' dæ. – Det havde vedkommende F'er dog ingen Erindring om. – Jow, fortsatte Manden, – haar vi et' væt sammel i 64? – Siden jeg har læst Sulkjærs Bog om Nr. Nissum og deri set Skildringen af Krigsveteranen

Ole Bak, har jeg tænkt paa, om ikke det skulde være ham, der den Dag paa Landevejen følte sig jævnaldrende med min Kammerat.

Juleminder fra Aarhundredets Begyndelse.

Lad mig straks sige, at Overskriften – ligesom visse Regler i Pædagogikken – kun gælder med Modifikation. Det er nemlig ikke Minder om selve Julen, men den Forventningens Tid, der gaar forud. December har nu engang – ikke mindst paa Seminariet – en egen Charme.

Julen er ikke alene den store Højtid, men ogsaa en Ferietid, hvor ingen Pligter forstyrrer, og hvor man uanfægtet af „den ækle, fatale Klokke under Spartas Tag“ eller en misfornøjet Samvittighed kan gøre Natten lidt længere end efter nissumsk Tidsregning. Blandt de Tegn, der varslede Julens Nærhed, var først Auktionen. Vi fra F-klassen betragtede med undrende Øjne alle de herlige Sager, der var fremdraget af Seminaristernes dunkle Gemmer, og ved en smagfuld Opstilling i Højskolens store Sal gav et imponerende Indtryk af, hvad de ældre mod en mindre Godtgørelse burde overlade til kommende Slægter. Selvfølgelig fik man først og fremmest Indtryk af, at det var boglærde Folk, der havde foranstaltet Auktionen, idet de fleste af de fremlagte Bøger i den Grad var tilegnet af deres Læsere, at der som Regel kun var blevet en lille Del af Bindet eller Indholdet tilbage. For øvrigt var Udstillingen i sin Mangfoldighed lige saa mangfoldigt som Livet paa Dyrehavsbakken. De, der mente at have traadt deres Børnesko, fandt her en Lejlighed til at skille sig af med disse, og selv om Ejermanen havde brugt dem temmelig længe, fandt de dog altid en Arvtager. Og fra „de ældre“, der var blevet i den Grad Herrer i Aandernes Rige, at de kunde lade haant om et ydre Tegn som en Seminaristhue, fandtes et rigt Udvalg af disse, saa vel med som uden Puld eller Skygge. – Saaledes videre i en Uendelighed. De forskellige Rariteter vistes frem af Auktionarius, den krøllede Fritz, som med stor Tungefærdighed anbefalede dem til god Modtagelse.

Og naar saa Publikummerne i blindt Raseri havde overbudt hinanden, til man var naaet til Varens tredobbelte Værdi, faldt hans Hammer med et vægtigt Slag i det som Offer udsete Kateder, og Køberen, der nu fik Varen at se paa nærmere Hold, var som Regel ikke længe om at erkende sin Ungdoms Ubesindighed, medens han dog affærdigede de omkringstaaendes skadefro Ord og Blikke med, at det var forbavsende godt Køb. Ja, saadan gik Aftenen og et Stykke af Natten med, inden alle Antikviteter var havnet hos de velvillige Købere, og hver for sig forsvandt med Bevidstheden om at have tilbragt en morsom Aften, men adskillige ogsaa med en sviende Fornemmelse af, at deres Velvilighed var vurderet til adskillige blanke Kroner.

Den næste store Sensation var Julevidnesbyrdene. Vi havde hørt meget om disse mærkværdige Dokumenter, saa vi var klare over, at hvis det ikke talte til vor fordel, vilde alle Ønsker om en glædelig Jul være tomme Ord, der ikke formaaede noget over for en saadan Stormagt. Uddelingen skulde foregaa efter den paa Stedet gældende Rangforordning, saaledes at „de ældre“ i 3. Kl. kunde hente den første Dag. Efter vore Erfaringer fra Borgens Spisestue vidste vi imidlertid, at de, der kom først til Fadet, tog det bedste, og hvis det samme skulde gælde her, skulde der megen Beskedenhed til for at være taknemlig for, hvad der blev tilbage, naar vor Tur kom. Det var derfor ikke uden en vis Ængstelse, vi den første Audiensdag saa „de ældre“ komme ud af Kontoret ivrigt læsende, dog var der ikke mere Ros til dem, end at de kunde faa den fordøjet, inden de naaede hen til os, der ved Vestenly's Gavnl ventede at høre nærmere Enkeltheder. De kunde imidlertid forsikre os, at de var hævede over en saadan Lap Papir, og at de ufravigeligt kastede den i Fjorden, naar de passerede denne paa Vejen til Struer. Deres aandelige Beslægtethed med en større Aand, der heller ikke tager Hensyn til Traktater, er først senere faldet mig ind, dengang troede jeg, at slige udtalelser tydede paa et voldsomt Mod.

Naa, Dagene gik, og endelig kom vor Tur. Det var med bankende Hjerter, jeg gik ind i Forstanderens Kontor, og ikke mindre bankede det, da jeg med det skæbnsvangre Papir hastede

ud i Gangen for at være lidt i Enrum med det. Jeg lod Øjnene fare ned over det; jo, de Lærere havde dog Evne til at se til Bunds i deres Elever og til at udtrykke deres Tanker paa en pæn Maade. Jeg vender Bladet for at læse videre. Fysik: Meget flink. – Det var dog højst besynderligt! – Jeg havde endnu ikke været hørt i Fysik! Men jeg har ikke Tid til at filosofere over denne Seerevne. – Naturhistorie – nu kommer det frygtelige – jeg havde ikke været rolig nok paa Klassen. Jeg maatte støtte mig til Trappegælænderet. Det sortnede for mit Blik, Julens og Feriens Herlighed og Glans forsvandt med det samme. Hvad vilde mine Forældre sige til deres vanartede Søn. Imidlertid kom flere af mine Kammerater til og spurgte, om jeg var bleven syg. Med mat Stemme forklarede jeg Aarsagen til mit Ildebefindende. Man var straks rede til at tage Affære for at redde min Uskyldighed. En deputation gik til vedkommende Lærer, der ogsaa viste sig villig til at medgive mig en skriftlig Erklæring for, at jeg var et godt Menneske, og at han egentlig havde ment mine Naboer. Jeg kunde saa atter se Fremtiden i Møde med lyst Haab.

For øvrigt var det sidste Aar, at dette med Julevidnesbyrd var en gratis Fornøjelse. Næste Aar meldte et Opslag, at et saadant for Fremtiden maatte honoreres med 10 Øre. Dette gav ogsaa Anledning til megen ædel Harme, selvfølgelig ikke saa meget for „de lumpne Penges Skyld“ som for Princippets. En stedlig Kunstner (Rauff) karikerede Situationen i en meget morsom Tegning paa Tavlen i 1. Kl. Der var hele Eftermiddagen livlig Tilstømning af Tilskuere, og i de første Morgentimer næste Dag stod den uantastet, medens de matematiske Formler maatte nøjes med en beskeden Del af Tavlens Hjørner og en tilsvarende Del af vor Interesse. Lidt op ad Formiddagen krævede imidlertid en Lærer det forargelige Produkt fjernet.

Der fandtes dengang paa Seminariet en mærkelig Sygdom, der kun viste sig ind til Ferierne og bestod deri, at de angrebne absolut maatte rejse en eller flere Dage før Feriens Begyndelse. Sygdommen, der stammede fra forrige Aarhundrede, krævede sine Ofre forud for hver Ferie, og den viste sig at være smitsom; naar først én var grebet af den, bredte den sig, indtil der var

nok til en Vogn til Humlum eller Struer. Det Aar havde Sygdommen særlig gode Voksekaar formedelst den Omstændighed, at Ferien begyndte en Mandag; hvordan skulde den forudgaaende Søndag faa Ende, naar man knugedes af en saa fortærende Længsel. Allerede Lørdag ved 4-Tiden tog de angrebne af Sted, og da det denne Dag var umuligt at bestille noget, kunde man lige saa godt gaa ned og se Henfarten. Vi arbejdede os frem mod den rasende Storm, der pressede ind gennem Smøgen mellem Theben og Athen. Foran sidstnævnte Bygning havde Køretøjet taget Standplads, medens „Patienterne“ fik sagt „Farvel og glædelig Jul“ til hele den Skare, der havde samlet sig. Derefter steg Selskabet til Vogns, og hjælpsomme Hænder rakte dem Vadsække, Violinkasser og diverse Pakker, som hører med til en Julerejse. Efter nogen Puffen og Støden fandt hver sin Plads, Kusken slog Knald med Pisken, og under Viften og Tilraab saavel fra de bortdragende som de tilbageblivende rullede Læsset af Sted. Den „smukke stemningsfulde Højtidelighed“ var forbi. Hver gik til sit med en Følelse af, at der var uendelig længe til Mandag.

Søndagen sneglede sig hen, man gik tidligt til Ro, for at det snart kunde blive Ferie. Om Mandagen var man usædvanlig tidligt paa Benene. Der var adskillige Forberedelser at gøre til Rejsen, men alligevel var man i Spisestuen, før Morgenmaaltidet var serveret, og paa Klassen, før Klokken ringede, altsammen ligesom i et svagt Haab om at kunne forcere Tidens Gang. Men selv om det tilsyneladende havde modsat Virkning, kom dog det Øjeblik, da Spartas og Højskolens Klokker gennem en timelang Duet kunde forkynde for al Babylon med tilliggende Bilande, at nu var den længselsfuldt ventede Stund endelig oprunden. – Det myldrede ud fra Klasseværelserne, og der blev aflagt en sidste Visit i Spisestuen, for adskilliges Vedkommende blot for at sige Farvel til de tilstedeværende; hvem har Appetit en saadan Dag.

I de følgende Timer foregaar Afrejsen, men Nr. Nissum ligger ikke ved alfar Vej, i alt Fald ikke ved Jernvej, en Erfaring, som enhver Nissumit i sit Ansigts Sved har tilegnet sig, og man-

gen Seminarist har i de sidste 8 Dage før Jul spekuleret meget mere paa Befordringsmidler end paa sine matematiske Opgaver; det første Emne var nemlig – trods Manglen af Jernbane – rigere paa Løsninger end det sidste. Om Rejsen skulde ske pr. Apostlenes Heste, Dagsvogn, Landauer, Charabanc etc., var et stort Spørgsmål, hvori man maatte beraade sig med sine Ben, sin øjeblikkelige økonomiske Status, sine Udsigter til Understøttelse o. s. v. Adskillige kom til det Resultat, at de maatte benytte førstnævnte Befordringsmiddel, men nogle valgte dog en mere behagelig Rejsemaade, og desaarsag var Omegnens Køretøjer mobiliserede. Enkelte Velhavere havde bestilt en Landauer fra Struer; en saadan Ekstravagance maatte selvfølgelig afbødes lidt ved at gøre Konsortiet saa talrigt som muligt, og takket være den spartanske Levemaade gik der adskillige paa et Læs. En mindre bemidlet fik for halv Pris Lov til at sidde hos Kusken. Saa havde han dog den Tilfredsstillelse at være med i Vognen.

Ved det grønne Bord (Aarbog 1925)

Da min Opfordring til at sende Stof til Aarbogen ikke har gjort tilstrækkelig Virkning, vil jeg forsøge paa at fortælle lidt om Begivenheder i Forbindelse med Eksamen, uden at jeg dog vil afgive noget Løfte om at holde mig strengt til Emnet.

Naar jeg nu skal til at tænke over Emnet, kommer uvilkaarligt det ofte misbrugte Udtryk: Ikke for Eksamen, men for Livet. – Og det minder mig om et Udtryk, som en af mine samtidige, en ældre Thybo, brugte. Naar han engang imellem kom ud paa Sportspladsen og ved Kricket var blevet anbragt som Bagstopper, viste han gerne en sjælden Evne til at lade Bolden løbe forbi sig, hvilket foranledigede nogle mindre venlige Tilraab fra hans Medspillere, men han forsvarede gerne sin Handlemaade med: Jeg spiller ikke for aa wind', jeg spiller for aa fo Bewægels'. – Ved Sporten kan man dog godt forene det at faa Bevægelse med Bestræbelse for at vinde. Ja, det hele bliver meningsløst uden en saadan Forening. Og saaledes behøver de to Begre-

ber „for Eksamen“ og „for Livet“ heller ikke at være i Modstrid med hinanden; thi det at uddanne sig med Lærergerningen for Øje er meget vel foreneligt med Bestræbelsen for at faa en god Eksamen.

Den Skærsild, man først maa gennemgaa i Nissum, er som bekendt Optagelsesprøven; og det Aar, jeg maatte gennemgaa samme, begyndte den allerede tidligt paa Foraaret. Vor Zoologilærer skulde nemlig rejse til April, og vi skulde da forinden aflægge Regnskab for, hvilke Kundskaber vi havde tilegnet os i nævnte Fag. Da vi fik det uventede Budskab, blev der Travlhed; vi tog fat paa at repetere og gjorde det med en Højtidelighed, som om hele vor fremtidige Lykke var afhængig af denne Prøves Udfald. I Pauserne drøftede vi, hvorledes dette Udfald kunde blive for den enkelte. Desuden var vi, der kun kendte til Eksamen fra Landsbyskolen, meget spændt paa at faa opklaret, hvorledes det hele skulde foregaa, og vi var da saa heldige, at vi havde en iblandt os, som havde været til Optagelsesprøve en Gang før, og han delagtiggjorde os beredvilligt i sin højere viden. Slaget skulde staa Mandag og Tirsdag før Paaske, og Palmesøndag samledes vi en Del hos nævnte Kammerat for at faa de sidste Instrukser. Den udførlige Beskrivelse af den Tortur, man kunde blive udsat for, havde naturligvis ikke nogen beroligende Indflydelse paa mit Sind, og da det begyndte at skumre, gik jeg en Tur ud i Haab om, at den milde Aftenluft kunde forjage de tunge Tanker om Morgendagens forventede Kvaler. Ude ved Præstegaardens Lade traf jeg Jakob Nielsen, der – vel nok i lønligt Haab om at kunne bortlede Tanken fra det nærværende – stod og betragtede den natdunkle Stjernehimmel. Vi gik saa en Tur sammen i den stille Aften og fik opmuntret hinanden saa meget, at vi skiltes med at udtale en vovet Formodning om, at det gik vel nok.

Mandag Morgen samledes vi saa i F-klassen, den senere Foredragssal, og vi var saa spændt paa, hvorledes det gik til „under virkelige Forhold“ – for at bruge et kendt Militærudtryk – . Vi var fuldtallig forsamlede og havde indtaget vore Pladser ved de lange 6-mands Borde, længe før vor Lærer, Landbrugskandida-

ten, traadte ind i Klassen sammen med Censor, en Seminarist fra 3. Kl., altsaa en af „de ældre“, som de selv kaldte sig; de havde lagt en saadan Vægt paa, at denne Benævnelses Betydning ret blev klar for os andre, saa det i deres Udtalelse blev til „æltre“. Og denne „æltre“ havde i Dagens Anledning givet sit Kejser Wilhelm-Skæg nogle ekstra Strøg og havde faaet en saa værdig Mine paa, at man let kunde se, han var sig sit Ansvar bevidst. Ved Siden af Katederet var det grønne Bord anbragt, og der kom vi saa frem efter Tur og blev anbragt paa den dertil indrettede Stol, trak med skælvende Haand en Seddel o. s. v., og det viste sig, at vi saa hurtigt kunde læses for vor Viden om de forskellige Spørgsmaal, at hele Eksamen kunde tilendebringes den første Dag, eller var det maaske, fordi vi kunde det hele paa Fingrene, saa det ikke var nødvendigt at „hale Stumperne frem med gloende Tænger“. For ens Vedkommende gik det dog ikke saa glat, og ham maa jeg fortælle lidt om. Vi syntes, han havde lidt for fine Fornemmelser, og det kom ham til Hinder her. Han kom nemlig op i Fordøjelsen, og her kom hans fine Fornemmelser ham lidt paa tværs. Under Eksaminationen forholdt han sig meget reserveret og undgik at tage bestemt Standpunkt til alle de nærgaaende Spørgsmaal, der blev stillet til ham, men da vi bagefter søgte at klare Begreberne for ham, sagde han: „Det vidste jeg da meget godt, men saadan noget kan man da ikke være bekendt at tale om“.

Det var vel ellers nok ved Optagelsen, at de mest mærkværdige Bommerter blev gjort, særlig af Folk, der kom udefra til Prøven. Naar saadanne, der muligvis aldrig havde set en zoologisk Samling, blev stillet over for de Mærkværdigheder, der kunde fremdrages fra Skabene derinde i den gamle Zoologiklasse, kunde det nok knibe med den Benævnelse, der var gængs paa Stedet, særlig da Eksaminator gerne var saa hensynsløs at stille den gaadefulde Fremtoning paa en saadan Maade, at det ikke var muligt at komme til at læse paa Navnesedlen. Saaledes blev engang Solsorten skældt ud for at være en Stær, og da en ung Mand engang blev stillet Ansigt til Ansigt med det store Hestekranium, udtalte han sin Formodning om, at det havde til-

hørt en Ko. Derimod kan Ukendskab til Samlingen ikke være Skyld i en anden „Hestedumhed“ af en, som senere ogsaa kom op i Hesten, og som til sidst maatte gøre Rede for de forskellige Bastarder. Han slap heldig over Vanskelighederne ved at forklare Muldyrs og Mulæslers forskellige Oprindelse, men da saa Eksaminatoren yderligere fandt paa at spørge om, hvad en Krydsning af Muldyr og Mulæsler hed, vidste han tilfældigvis ikke, hvad der skulde svares og ransagede derfor sit Bevidsthedsindhold efter et Ord med en passende Lydlighed, og han kom saa i Skyndingen til at fremsætte den Paastand, at et saadant Afkom maatte blive Mulatter.

Det hændte af og til, at en, som havde gennemgaaet F-klassen i Nissum, rejste til et andet Seminarium for at blive optaget, hvad enten Grunden kunde være den, at Vedkommende ikke syntes om Stedet, eller at man her paa Stedet ikke forstod at værdsætte ham. Jeg mindes saaledes en, der rystede Støvet af sine Fødder og rejste til Ribe, efter at han forgæves havde prøvet at opnaa en Karakter over tg. I Ribe havde han dog heller ikke Heldet med sig. I Religion var han saa uheldig at faa en saa svær Opgave som Patriarkerne. Da han ikke viste nogen Lyst til paa egen Haand at give sig i Kast med Opgaven, søgte Læreren at bringe ham paa Gled og spurgte, om han kendte noget til Patriarkerne. Nej, dem syntes han ikke, han havde hørt noget om før. Om han da ikke havde hørt noget om en Mand, der hed Abraham. Nej, det mente han ikke. Om han da kendte noget til Isak. Heller ikke paa det Spørgsmaal turde han svare bekræftende. Men saa Jakob da. Nu endelig begyndte det at dæmre for ham, og han udbrød: Ja, hvordan var det. Var det ikke ham, der var laadden!

Saa var der K. Han syntes heller ikke, at hans rette Plads var under det nissumske Visdomstræ, og rejste derfor til Ranum for at blive optaget. Da han kom tilbage, fortalte han i høje Toner om, hvor herligt der var i Ranum, og hvor elskværdige Eksaminatorerne dér var. Som illustrerende Eksempel anførte han, at da han i Religion fik som Opgave den anden Trosartikel, havde han sagt: Aah, kunde vi ikke tage den første i Stedet? –

og det Ønske havde man beredvilligt imødekommet ham. Jeg maa dog her for Ranums Æres Skyld tilføje en lille Oplevelse fra Læsestuen, der viser K's Stilling „til Sandhed og Ret“. Det var dengang forbudt Eleverne i F-klassen at komme paa Seminariets Læsestue, et Forbud, som det tit var vanskeligt at faa overholdt, da Præparanderne jo lige saavel som andre paa Stedet følte Trang til at følge med i Begivenhederne. Saaledes var K ogsaa en Dag kommen derind sammen med en Klassekammerat. Da de havde siddet der en Tid, vaagnede imidlertid Samvittigheden hos Kammeraten, og han begyndte at tale med K om, at de hellere maatte gaa, da de jo ikke havde Lov til at være der; men det var at tale for døve Øren. K. forsikrede, at han gik, naar det passede ham, og da det Øjeblik aabenbart ikke var kommet endnu, opgav Kammeraten sine Overtalelsesforsøg og gik sin Vej. Lidt efter kom Kandidaten derind, og da han saa K., gik han hen og gjorde ham opmærksom paa, at de for Stedet gældende Regler ikke tillod ham at være der – og føjede til: Men det vidste De maaske ikke? – Hertil forsikrede K., at han ikke havde haft ringeste Anelse om denne Bestemmelse, og med et „Ja, saa maa De virkelig undskylde“, forsvandt han høfligt bukkende ud af Døren.

Hvad de forskellige Eksaminer angaar, var det i vor Tid en almindelig Antagelse, at Oprykningsprøven fra 1. til 2. Klasse var den, det var vanskeligst at slippe igennem; og det viste sig da ogsaa, da vi kom i Lag med den, at det var en Ildprøve, hvor der kunde ske noget saa overraskende som det, at en meget dygtig, om end ikke særlig flittig Mand fik tg i Fysik. Men da man vidste, at det var en Mand, som kunde taale det, og det tillige var en kendt Sag, at han havde tilbragt adskillige Morgentimer mellem sine gode Dyner og „Hølsklæder“, saa vakte Begivenheden ikke Medynk, men derimod vild Jubel over det ganske „Babylon“. Han selv lod til at more sig allermost. Det var dog maaske mest for at følge Reglen om, at man skal glæde sig med de glade. Thi at han tænkte dybere over det passerede, viser en Udtalelse, han senere kom med – ikke meget logisk, men vi havde jo heller ikke lært logik endnu: Jeg er glad for, at jeg har

sparet mine Kræfter i 1. Klasse, for jeg kan forstaa, at der skal bestilles noget i 2. Kl.

Saa var det den Dag, vi havde Eksamen i sidste Fag. Vi var en tre-fire, som lige havde været oppe og nu gik og drev rundt i Seminariegaarden, hvor der paa det Tidspunkt var stille og ensomt. 2. og 3. Kl. var nemlig forlængst færdige med Eksamen, og de andre af vor Klasse var i Ilden et eller andet Sted. Jeg ved da ikke rigtigt, hvorledes det gik til, at vi fik begyndt paa noget saa forfærdeligt som det, hvorom der nu skal berettes. Vi har rimeligvis haft det som Edison, da han efter at have afsluttet en fordelagtig Forretning kom ind i sit Værksted og i ubændig Glæde tog sin Silkehat og kylede den i et Kar med Olie. Vi var nu af gode Grunde ikke fristede til at kaste omkring med Silkehatte. Men da vi følte Trang til at anvende vore fysiske Kræfter, greb vi til den fra Barndommen kendte Udvej – som for Resten ikke var helt ukendt paa Stedet – at kaste med Sten. Det var vistnok Smaa Jensen, der begyndte, men vi andre havde saa meget af Abenaturen, at vi fulgte det slette Eksempel. Vi satte os som Opgave at ramme Aabningen ned til Kulkælderens under Sparta. Det gik godt en Tid, men saa glemte Smaa at tage nøjagtigt Sigte, eller maaske satte han Maalet for højt. Følgen blev, at Skytset gik gennem en Rude ind til Læsestuen. Saa fik den Skiveskydning pludselig Ende, og Smaa var ikke særlig glad ved Udsigten til at skulle bøde for den forvoldte Skade. Ruden havde imidlertid ikke helt faaet sin Bekomst, da Stenen var gaaet igennem det nederste Hjørne, og saa var der en, der fik den forrykte Tanke, at vi kunde faa mere Fornøjelse af den Rude og foreslog, at vi skulde yde 5 Øre hver til en ny, mod at vi fik Lov til at være med til at knalde den helt. Saa blev der begyndt paa ny; men kort efter kom der igen en Afgivelse, og saa gik Ruden ved Siden af. Nu kom vi endelig til Besindelse – og dernæst til Glarmesteren. Stenene derimod, som havnede i Kulkælderens, fik Lov til at ligge der til om Vinteren, da de blev solgt til Seminaristerne sammen med Kullene for 40 Øre pr. Skæppe.

— — —

Familiebillede fra 1903.

Forreste Række: Jens, Mor, Jensine, Far. – Bageste Række: Jacob, Dorteia, Alfred, Jesper, Marie.

Det var jo en Fordel for mig, at jeg ikke havde længere hjem, end at jeg kunde tage hjem i en Weekend. Det fornemme Udtryk kendte vi dog ikke dengang. Jeg havde faaet lært den nærmeste Vej til Struer, ad Gudum Præstegaard, bag om denne ad Hulvejen til London, videre ad Vejen til denne ved Kærhale drejede mod Nord, saa videre ad en Markvej, forbi Resen gamle Skole, ned til Kilen ved Resenborg Krat og saa med en Sti langs Kilens Nordside til Landevejen. Naar jeg gik fra Nissum ved 4-tiden, kunde jeg være i Hjerm halvotte. Paa Tilbagerejsen om Søndagen tog jeg gerne med til Humlum og gik derfra hjem. I de korte Ferier var der tit en Kammerat med mig hjemme. Oftest var det vist Wøldike, som jo havde en lang Rejse hjem til Sjælland, men ogsaa Skagen, J. P. Sørensen, Gissel, Jens Poulsen (dim. Ribe 07) og flere. Ogsaa vor Forening „Modersmaalet“ havde en Søndag i Begyndelsen af Juli 1904 sin Udflugt til Hjerm med Standkvarter hos os. Jeg kan nu se, at jeg dermed

17. Juli 1906.

*Bageste Række: H. P. Larsen (død 66), N. J. Jensen, Bundgaard, Therkildsen (død 69), P. O. Hansen (død 50), Jakob Nielsen (død 39), P. Pedersen, J. Christensen (død 17), Villesen, P. Christensen, Rauff (død 55), Julin (død 63), J. Laursen (død 64), Martin Nielsen, J. J. Jensen (Aagaard) (død 66).
Mellemste Række: N. J. Nielsen Skagen (død 55), Søndergaard, Vestergaard Mikkelsen (død 47), Præstholm (død 54), Højbæk (død 37), Nybo.
Forreste Rk.: Lange (død 49), J. P. Sørensen (død 55), J. A. Jensen (død 09).*

paalagde mit Hjem – og i særlig Grad Mor – en Byrde, men det tænkte jeg ikke paa dengang. Paa den anden Side bragte det Liv og Glæde til Hjemmet, hvilket var velkomment. Jeg var hurtigt faldet til blandt Kammeraterne og ved Arbejdet, saa jeg var i alt Fald glad for, at jeg bestod Optagelsesprøven. Og saa gik Aarene hurtigt. Jeg læste Lektier sammen med Wøldike, og da vi kom i 2. Kl., boede vi ved Siden af hinanden i Nr. 2 og 3 paa Sparta, og da var det ofte, naar det blev hen imod den Tid, da Lampen skulde tændes, at han bankede paa Væggen og sagde: Søndergaard! Kommer du ikke ind og holder Mørkning! – Og saa sad vi da i Skumringen og havde en fortrolig Samtale, indtil det blev saa mørkt, at vi kunde forsvare at tænde Lampen. Der skulde jo spares paa den dyre Petroleum! Den kostede 14 Øre Potten.

Ja, Aarene gled hurtigt. Vi mistede nogle af Kammeraterne ved Oprykning i 1904, og ved 1. Del i 1905 var der to, der fik

for lidt og aldrig naaede at faa Eksamen. – Af de 35, som begyndte i 1. Kl., var vi kun 22 tilbage ved Eksamen i 1906. Vi havde saa faaet 2 Omgængere med fra den forrige Klasse, saa vi var 24. Eksamen i 1906 var saa sammentrængt, som den vist aldrig har været siden, og heller ikke før – efter at Eksamen var lagt ud til Seminarierne. Vi begyndte Tirsdag den 17. Juli med Sang, derefter var jeg oppe i Historie Onsdag, Pædagogik Torsdag, i Gymnastik Fredag; derefter var Lørdagen fri, saa i Praktik Mandag, i Dansk Tirsdag, og saa afsluttedes med Religion Onsdag den 25. Juli. Der var dog to Dage til Afslutningen, og saa var vi nogle, der mente, at vi ikke kunde rejse herfra uden at have været ved Bovbjerg, og vi lejede da Chr. Lilleøre til at køre os dertil om Torsdagen, og jeg har indtil Flytningen fra Vestre Skole haft en Sten liggende, som med sin Paaskrift 26.7.06 mindede om denne Tur. Det var en mærkelig Fornemmelse at staa op næste Morgen uden at have nogen Pligter, men om Eftermiddagen havde vi saa Afskedsmiddagen i Borgens Spisestue. Det var tillige Afsked for Forstander Andreassen, saa de, der havde taget 1. Del, var ogsaa med. Derfor syntes vi, at vi bagefter skulde have en privat Afslutning, og den havde vi i Kathrine Sørensens Pensionat i Korint, hvor jeg boede det sidste Aar. Vi skiltes hen paa de smaa Timer. En enkelt, Aagaard, saa jeg ikke igen, før der var gaet over 50 Aar.

Næste Formiddag, da alle de andre var væk, kom saa Far kørende for at hente mig. Nu var mit Bohave blevet saa omfangsrigt, at det ikke kunde rummes bag i Fjedervognen. Der maatte en Arbejdsvogn til for at rumme Orgel, Skrivebord, Bogreol og Bøger. Da de blev stillet op derhjemme, var Far og Mor noget betænkelige ved, at jeg havde brugt saa mange Penge til Bøger. – Men nu var saa dette betydningsfulde Afsnit af min Tilværelse afsluttet, og jeg saa med Spænding frem til det næste.

Lærer i Skjern

Da det nærmede sig Dimissionen, begyndte vi at se efter, hvad der var opslaaet af Pladser, og jeg kendte fra tidligere Aar, at der hen paa Sommeren kom en Annonce om Vinterlærerpladser i Skjern. Dette Navn stod fra min tidligste Barndom i en særlig Glans for mig. Der var jo Mor fra, og der boede min Bedstemor. Naar hun kom hos os paa Besøg, medbragte hun en Vadsæk, fra hvis Dyb hun fremdrog uanede Herligheder af Legetøj, som kastede Glans over den kommende Tid. Og til Skjern gik min første egentlige Rejse. Det maa have været i Foraaret 1891, da jeg var knapt 6 Aar gl. Fra Hjemmet paa Stauningvej viste min Kusine Marie mig Skolen, hvor hun gik. Synet af den rødtagede Bygning, som nu er Inspektør- og Lærerbolig, var det første Indtryk af Skjern Skolevæsen, som senere skulde komme til at udfylde en betydningsfuld Del af min Tilværelse, de første Læreraar.

Saa kom da ogsaa det Aar Opslaget af de tre Vinterlærerpladser i Albæk, Marup og Ganer. Jeg talte da med en Kammerat, A. P. Christensen, som var fra Skjern. Han raadede mig til at søge Ganer, som laa nærmest Byen. Jeg forhørte mig imidlertid ogsaa hos min Morbroder, Jens Jespersen i Skjern, og han raadede mig til at holde mig til Marup, bl. a. fordi Børnene dér havde saadan et godt Lov paa sig. Jeg fulgte hans Raad, og det fortrød jeg ikke. Senere skulde jeg ved adskillige Lejligheder komme til at sande, at hans Raad var det godt at følge. En af mine Venner, Jens Christensen (Mygdal), søgte Ganer. Ved den Skole var der ganske vist den Fordel, at Læreren dér skulde være „Førstelærer“, da Børnetallet var saa stort, at der var ansat en Lærerinde for de smaa; men da denne Undervisning foregik i den Lokalitet, der var beregnet som Embedsbolig for Læreren, maatte denne søge Husly andetsteds.

I Annoncen var Ansøgerne paa diskret Maade anmodet om at være til Stede den Dag, da Ansættelsen skulde ske; men da det var i Eksamensdagene, kunde vi jo ikke komme. Trods det – eller maaske netop paa Grund heraf – blev vi begge antagne, og et Par Dage senere fik vi Meddelelse derom fra Sogneraadsformanden, Herredsfuldmægtig C. C. Christensen. Lønnen var 300 Kr. for Vinterhalvaaret samt Værelse og Brændsel. Penge-lønnen kunde hæves maanedsviis hos Kassereren. – Senere fik jeg at vide, at man i Sogneraadet havde været noget forbavset over, at vi selv havde angivet, hvilken Skole vi ønskede at komme til. Det plejede at være Sogneraadets Sag at afgøre, hvor hver af Ansøgerne skulde anbringes.

Den 19. Oktober rykkede jeg saa ind i Marup Skole. Det var ikke nogen imponerende Skolebygning. Hele den sydlige Side var optaget af Skolestuen. Den nordlige Side var delt i 2 Rum; i Midten Gangen, til venstre derfor var Lærerens Værelse, vel godt et Par Meter paa hvert Led; til højre var Tørverummet. Ved at kravle op over Tørvene kunde man komme op paa Loftet under det temmelig flade Paptag, hvor der fandtes nogle Knipper Lyng, et nyttigt Hjælpemiddel ved den daglige Optænding i Kakkellovnen. Husets eneste Skorsten havde en koket Hældning mod Øst, som fik min Morbroder til at mindes Erik Bøghs Beskrivelse af Skolen i Fuglebjerg:

Skorstenen smiler saa mildt deltagende;
den gør mig nok en Visit en af Dagene.

Hos Mikkel Chr. Jepsens, der boede i Gaarden paa den anden Side af Landevejen, laante jeg Hest og Vogn til at hente mit Habengut paa Stationen, og jeg fik mig installeret, saa jeg syntes, jeg havde det hyggeligt. Jeg havde saa regnet med – efter Ansættelsesvilkaarene – at skulle begynde Skolen Lørdag den 20. Oktober, men 2.-læreren ved Hovedskolen, Alfred Lund, der havde haft Skolen om Sommeren, havde givet Børnene Besked paa, at de først skulde begynde Mandag. Det var mig en Skuffelse. Jeg havde Mod paa at komme i Gang. Ventetiden tilbragte jeg hos min Familie i Skjern, og Mandag Morgen var

jeg ved Skolen; men da var allerede de to første Børn ankommet og ventede paa at komme ind.

En halv Time senere var Flokken samlet. Der var 27 Børn. De tre var Nybegyndere, og 3 skulde gaa til Præst, saa dem maatte jeg undvære Tirsdag og Fredag. Det var med Spænding, jeg stod over for Flokken, og Omdømmet svarede til Virkeligheden. At ogsaa Hjemmene var interesseret i, at det skulde gaa godt i Skolen, fik jeg Bevis for den næste Morgen, da jeg var ved at nyde det tynde Tevand, der var Resultatet af mit første Forsøg i Kogekunsten. Da bankede det paa Døren, og da den blev aabnet, stod en lille forsigtig Mand paa ca. 10 Aar – vi kan kalde ham Mads – og fremførte sit Ærinde: A sku spør, om a mott' ett' kom te' aa sej ve' Laust, for nær a sejer ve Klaus, saa lawer a saa manne Skaa'nstreger? (ogsaa de to sidste Navne er fingerede). – Og da jeg ligesom vedkommende Hjem, var interesseret i at indskrænke Skarnsstregernes Mangfoldighed, blev Andragendet bevilget. Hvem der fik den farlige Plads ved Siden af Klaus, husker jeg ikke. Det maa sikkert have været en, der har kunnet klare Fristelserne. Ellers havde det nok præget sig i min Erindring.

Da jeg begyndte i Marup, var jeg dog ikke helt Nybegynder i Faget. Det havde formet sig saadan, at den Kammerat, som skulde have været til Ganer, uventet havde faaet et 2.-lærerembede i Volstrup ved Sæby, og da han skulde paa Efteraarsmanøvre, havde han bedt mig overtage de med Embedet forbundne Pligter i de 25 Dage mod en Krone om Dagen foruden Kosten. Det gik jeg ind paa, men da Rejsen fra mit Hjem til Sæby og tilbage igen tog ca. 12 Kr., og jeg desuden maatte gaa ind paa at have 7 af Kronerne tilgode til 24. Okt., var det ikke nogen stor likvid Kapital, jeg var i Besiddelse af, da jeg havde faaet indløst mit Flyttegods paa Skjern Station. Der var kun et Par Kroner; men jeg mente dog nok at kunne holde Livet de faa Dage, der var, til Forstærkningerne ankom. Det første, som Posten, Mikkel Vad, bragte mig i Marup Skole, var imidlertid et Brev, hvori min Kammerat meddelte mig, at han først saa sig i Stand til at afgøre vort Mellemværende om en Maaned. Nu

saa det sort ud. Hvordan skulde jeg komme den Tid igennem, til jeg havde tjent den første Maanedsløn; for at nogen vilde betro mig Brød og Margarine paa Kredit, kunde jeg slet ikke tænke mig. Jeg maatte slaa min Lid til den gode Middagsmad, jeg fik hos Mikkel Christians, saa ligefrem sulte ihjel kunde jeg dog vist ikke. Men da der var gaaet nogle Dage, fik jeg imidlertid at vide, at jeg kunde hæve den første Maanedsløn allerede 1. November, og saa blev alle Bekymringer for „Legemets Nødtørft og Næring“ bortvejret.

Skolen var som sagt énklasset, saa det havde sine Vanskeligheder – navnlig for en Begynder – med den Tids Hjælpebidler at undervise de forskellige Hold samtidig. Hvad det kunde medføre af uventede Situationer, fik jeg en Prøve af allerede den første Dag, da jeg havde Diktat med de store, mens de mindre kom op enkeltvis og fik skrevet for paa deres Tavler. En af de store havde stavet et vanskeligt Ord af Diktaten, mens jeg skulde til at skrive en af Nybegynderne for. Jeg spurgte den, der havde stavet: Skal det være med stort eller med lille? – da svarede Rekrutten: De' gjør li'møj! – Min første Tanke var: Vil han være vittig – eller næsvis. Men det gik da snart op for mig, at han troede, det var ham, der blev spurgt, og at han saa vilde fortælle mig, at han var saa bevandret i Skrivekunsten, at han mestrede baade store og smaa Bogstaver. Vi fik da uden større Vanskeligheder Misforstaaelsen rettet.

I November kom der Bud fra en Fotograf, som mod en passende Godtgørelse tilbød at „tage os af“, og da noget lignende, efter Børnenes Udsagn, ikke var forekommet i Mands Minde, gik vi med paa Spøgen. Fotografen kom saa den aftalte Dag, men længe efter den aftalte Tid, saa den korte Efteraarsdag var næsten til Ende. Det lykkedes os dog at gøre saa meget Indtryk paa den fotografiske Plade, saa der blev et antageligt Billede ud af det. Da jeg forklarede Børnene, at de kunde faa Billeder til 75 Øre eller 1 Krone, efter hvers Lyst og Evne, var der en, der sagde: Vi vil ha' jen te' en Kron' da, for de' er dem stærkest! – Om hans Billede holder endnu, ved jeg ikke, men mit

har i hvert Fald beholdt Kuløren efter de mange Aar, og naar jeg nu betragter det, kalder det mange gode Minder frem.

Da vi havde faaet godt begyndt paa Vinterskolen, spurgte man mig om, om jeg vilde holde Aftenskole, og da jeg før min Seminaretid havde gaaet i Aftenskole derhjemme, mente jeg at have Erfaring nok til at vove mig ud i det. Først gik jeg dog til Sogneraadsformanden for at forhøre, om jeg maatte benytte Skolelokalet og Kommunens Tørv til et saadant Forehavende. Herredsfuldmægtigen var imidlertid rejst fra Byen og erstattet med Bogtrykker Strandbygaard. Her fik jeg som ogsaa altid senere en velvillig Modtagelse og fik at vide, at saadan noget var en Selvfølge. Saa sendte jeg gennem Skolebørnene en Indbydelse til de unge Mænd, der havde Lyst til at være med i et saadant Foretagende. Der meldte sig 7, og de holdt trofast ud, til vi sluttede i Begyndelsen af Marts. Hvor meget Eleverne fik ud af det, ved jeg ikke, men mig gav det i alt Fald værdifulde Erfaringer. Sogneraadet gav mig 10 Kr. og Amtet 25 Kr. for min Ulejlighed. Desuden gav Eleverne mig en smuk Egetræs-skrivebordsstol, saa det økonomiske Udbytte svarede til godt en Maanedes Løn, og Skat svarede jeg endnu ikke, saa det var Fordeleltsammen.

Inden vi begyndte paa Vinterskolen, maatte jeg jo lægge Plan for, hvilke Afsnit af Stoffet i de forskellige Fag, vi skulde beskæftige os med. Med det for Øje raadførte jeg mig med en lille Protokol, hvori Læreren hvert Aar havde indført Vinterens Pensum. Efter denne syntes der dog ikke at have været nogen fast Plan for Vekseldriften. Der var f. Eks. ikke nogen af Skolens daværende Elever, der havde været gjort bekendt med, at der var en Verden udenfor Europa, saa vi tog fat paa de fremmede Verdensdele. I Historie begyndte vi forfra, og som den uerfarne Mand, jeg var, bredte jeg mig i de første Maaneder alt for meget over Gudelæren og Sagnhistorien. Jeg havde Baches Nordens Historie i 5 Bind staaende i min Reol, og den forberedte jeg mig efter. Fra den Tid, vi arbejdede med det, husker jeg, at jeg havde fortalt om, at Loke engang havde begaaet en gal Streg over for Aserne, da havde Thor sat ham strengt i Rette

og foreholdt ham, hvor galt det vilde gaa ham, hvis han ikke forbedrede sig. Da en af Drengene senere skulde redegøre for sin Opfattelse af Affæren, meddelte han, at det var blevet foreholdt Loke, at hvis han ikke ændrede sin Livsførelse, vilde han blive meldt. – Jeg kom dog til at indse, at vi maatte have lidt mere Fart paa, og vi naaede da i alt Fald frem til Erik Plovpenning, for jeg husker, at da jeg havde skildret Mordnatten, hvor Kongen havde bedt om at maatte nyde Nadveren først, var der en, der ikke havde opfattet Situationen helt korrekt, idet han mente, Kongen havde holdt paa, at han „vild' ha' hans Nædder først“. – I Bibelhistorie maa vi have begyndt forfra. Da jeg fortalte om Goliath, søgte jeg at gøre hans enorme Dimensioner begribelig ved at sammenligne hans Højde med Længden af to Riveskafter og hans Drøjde med 4 normale Mænds Omfang. En af Nybegynderne havde fortalt hjemme om, hvad de havde hørt i Skolen; men han gjorde sit Referat saa kortfattet, saa det hos dem, der ikke havde de nødvendige Forkundskaber, kunde give Anledning til Misforstaaelse: Han var li' så laang som tow Ryvskavt' aa li' saa tyk som fir'!

Angaaende Myndighedernes Tilsyn med Skolen kunde jeg af Protokollen se, at Skolekommissionen plejede at besøge Skolen nogle Gange i Løbet af Vintersemestret, og Børnene havde forberedt mig paa, at et saadant Besøg kunde ventes snart efter Skolens Begyndelse. Noget saadant havde jeg aldrig kendt; men med de herværende Skoleforhold med en ny Lærer hver Vinter maatte det jo betragtes som en nødvendig Foranstaltning og et priseligt Udslag af Omhu for Skolen. Endskønt jeg altsaa var forberedt, blev jeg alligevel lidt benovet, da en Dag en Dreng, som havde været ude i et nødvendigt Ærinde, kom ind og fortalte, at der stod to Mænd ude i Gangen. Det var Møller Jens Petersen og Niels Vendelbo. Det viste sig dog, at de ikke vilde gøre mig nogen Fortræd. De sad stille og hørte paa, hvad vi beskæftigede os med. Lidt efter kom ogsaa Pastor Westergaard, som havde benyttet Lejligheden til et Sygebesøg i den Kant af Sognet. De var alle meget venlige; men jeg var dog lettet, da det var overstaet, og det kunde ventes at vare længe, før Fore-

stillingen skulde gentages. Det skete først 28. Februar, og da var Niels Vendelbo afløst af N. Chr. Mortensen, Smedegaard. Denne var derefter sammen med Møller Petersen den faste Stab i Kommissionen.

Var vi end sluppet skaansomt over disse „Visitatser“, var det dog mere spændende, da vi naede den rigtige Eksamen i April. Tanken derom gjorde mere Indtryk paa mig end de Eksaminer, jeg hidtil havde været udsat for. Jeg var antagelig ængstelig for at faa et Prædikat som det, der var indført i Protokollen nogle Aar forinden, da der var skrevet: Skolens Standpunkt i det hele ikke tilfredsstillende. – Den daværende Lærer havde da ogsaa følt sig ilde berørt og tilføjet nedenunder: Det skulde Præsten ikke have skrevet! – Det var altsaa i en ejendommelig Stemning, jeg den 16. April 1907 vandrede til Skjern med Protokollen under Armen og omgivet af Skolebørnene. Disse var dog vist mere optaget af deres nye Tøj, de i Dagens Anledning havde faaet paa, og hvorledes de efter Eksamen paa fordelagtigste Maade kunde faa omsat den Tæreskilling, som en saadan Dag hørte sig til.

I Hovedskolen var saa Børn og Lærere fra de tre Biskoler samlede, og her fik vi efter Tur vor Sag for. Ganer skulde begynde, og mens H. P. Larsen katekiserede, benyttede jeg Lejligheden til at orientere mig lidt efter Lærebogen m. H. t. den første Artikel, som Præsten havde tildelt mig. I Løbet af Formiddagen kom vi da igennem de forskellige Fag med ældste Hold. Efter Frokosten hos Lærer Kaspersen maatte saa de smaa holde for. Først maatte dog Hovedskolens 1. Klasse holde for, da Lærerinden, Agnes Kaspersen, skulde rejse med 2-toget til Lang, a for at overtage en Plads dér. Ved Overhøringen af de smaa fik jeg bekræftet, hvad min Samvittighed undertiden havde mindet mig om, at jeg ikke havde taget mig tilstrækkeligt af mine yngste Medborgere. De store havde taget Broderparten af min Indsats. Vi slap dog igennem det uden Reprimande; Hjemvejen var betydelig lettere at træde, end Udvejen havde været. – Næste Dag afsluttede vi vort Samarbejde med en Spadseretur til Dalgas-stenen paa Dejbjerg Bakke. Efter Aftale mødtes vi der med

Ganer Skole, og vi havde en god Eftermiddag sammen, hvor Interessen vekselvis samledes om Leg og Sang og de medbragte solide Madpakker.

— — —

Den første Vinter var nu forløbet, og alt var gaaet saa godt, syntes jeg, og jeg har senere ofte med Taknæmmelighed tænkt paa den Skole, hvor jeg fik min egentlige Start som Lærer, paa den Kreds af Hjem og den Flok Børn, hvor jeg følte mig saa godt hjemme. Jeg er lykkelig over, at det var et saadant Sted, jeg fik begyndt. Nu skulde jeg saa flytte; men Afskeden var ikke tung, for det havde formet sig saadan, at de knyttede Baand ikke helt skulde skæres over. Andenlæreren ved Hovedskolen var flyttet til Langaa, og Sogneraadet havde da tilbudt mig Pladsen som Vikar. Til dette Embede hørte Sommerundervisning i Biskolerne, en Dag ugentlig i hver. Jeg skulde saaledes fortsætte med Gerningen i Marup, saa Afskeden med mine Venner dér foregik ret smertefrit. Jeg laante igen Mikkel Christians Køretøj og flyttede saa ind i den store Andenlærer-lejlighed paa 1. Sal i Hovedskolen. Mit Skrivebord, min Bogreol og en lille „Standkiste“ forsvandt næsten i den store Stue; men endnu værre var det i det store Soveværelse, hvor min Seng stod i det ene Hjørne, og da jeg ikke havde noget Bord, maatte jeg have Lampen staaende i Vinduet. Inden jeg slukkede den om Aftenen, maatte jeg tage mit Bestik for at naa velbeholdent til den fjerne Krog, hvor mit Leje fandtes. Lønnen var ganske vist større end i Marup, $8\frac{1}{3}$ mere om Maaneden, men det var ikke til at tænke paa flere Møbler. Jeg havde sendt Ansøgning om Embedet; men der var endnu ingen Afgørelse sket.

Saa en Dag fik jeg Brev fra Præsten i Grindsted. Jeg havde et Par Maaneder tidligere – efter Anmodning fra den fraflyttede Lærer – søgt et Enelærerembede i Sognet og var blevet indstillet dér som Nr. 2. Sammen med Meddelelsen om dette havde jeg faaet Anmodning om at søge et andet Embede i Sognet. Det havde jeg dog ikke gjort. Det var det, Præsten beklagede sig over, og han tilbød at prøve at faa mig kaldet til det

Embede, hvor jeg var Nr. 2, da Rauff, der var Nr. 1, havde søgt begge Embeder. Næste Dag sadlede jeg saa min Ganger en brugt Cykel, som jeg i Vinterens Løb var blevet den lykkelige Ejer af formedelst 85 Kr., altsaa næsten 2 Maaneders Løn. Jeg fandt Skolen langt ude paa den sorte Hede langt fra Grindsted By, som dengang kun bestod af nogle faa Huse omkring den lille kullede Kirke. Jeg var meget betænkelig ved at slaa mig ned i disse Omgivelser, men da jeg bagefter besøgte Præsten, fik han mig dog overtalt til at modtage Embedet, hvis han kunde faa Sagen ordnet. Det var i meget alvorlige Tanker, jeg cyklede hjemad. Jeg havde Følelsen af, at hvis jeg kom derud, var det forbi med min Ungdom, og det er en uhyggelig Tanke, naar man kun er 21 Aar. Jeg sad da med et stille Haab om, at Præsten maatte have for høje Tanker om, hvad han formaaede.

Næste Dag holdt Sogneraadet Møde paa Hovedskolen, lige over min herskabelige Lejlighed. Dér var jeg dog ikke, men nede i min Have for at give den en – sikkert tiltrængt – Haandsrækning, da Mikkel Christian fra Marup, som var Medlem af Sogneraadet, kom ned for at tale med mig. Han fortalte, at Provst Vilstrup havde sendt Sogneraadet Ansøgningerne til det ledige Embede, men der var ikke nok af kvalificerede Ansøgere. Jeg var heller ikke „kvalificeret“. Dertil krævedes, at man havde et helt Aars Lærervirksomhed bag sig. Men naar Provsten havde sendt Ansøgningerne, mente han, det betød, at man godt kunde indstille, selv om Loven krævede nyt Opslag. Nu vilde man høre, hvad jeg ønskede. Man tænkte sig, at jeg kunde naa at blive kvalificeret, hvis der kom nyt Opslag; men man vilde i alt Fald love at sætte mig først paa Listen enten nu eller senere. Jeg fortalte da, hvordan Landet laa, og at jeg under disse Forhold vilde sætte Pris paa at faa Indstilling nu, da jeg saa kunde naa at faa stoppet Sagen i Grindsted, inden der kom mere ud af det. Da jeg saa samme Aften fik Meddelelse om Indstillingen, skrev jeg omgaaende til Pastor Hørlyk, at han ikke mere maatte regne med mig.

Nu mente Lærer Kaspersen og min Onkel, at det var min Pligt at fremstille mig for Skoledirektionens Formand, Provst

Vilstrup. Der var nemlig en kvalificeret paa Listen som Nr. 2, og han kunde blive en haard Konkurrent. Jeg følte det som en tung Pligt; men paa de to Mænds indstændige Opfordring trak jeg dog næste Dag i Diplomattøjet og vandrede ad den gamle Kolding Landevej til Borris Præstegaard. Her gjorde jeg imidlertid den Opdagelse, at Provsten var en ganske jævn og ligefrem Mand, som jeg godt kunde snakke med. Men da han saa indbød mig til Aftensmad, søgte jeg at undskylde mig med, at det var min Hensigt at tage med Syvtoget. Klokken var imidlertid kun 6, saa Provsten fandt ud af, at jeg kunde naa begge Dele, og det viste sig, at han havde Ret. Da jeg sagde Farvel til ham, gav han det forjættende Ord til Afsked: Jeg haaber, vi faar mere med hinanden at gøre!

Allerede i den følgende Uge var Sagen i Orden. Meddelelsen kom først til Sogneraadet, antagelig pr. Telefon, og Formanden kom da straks og overbragte den glædelige Nyhed. Det var tidligere end ventet, saa Meddelelsen gjorde et overvældende Indtryk paa mig, langt mere end nogen senere Ansættelse har gjort.

Overgangen fra den lille godmodige Flok Elever i Marup til den mere raffinerede Ungdom i Byen var egentlig større, end jeg havde tænkt. I Sommerhalvaaret var Forskellen dog ikke paafaldende. Da var jeg jo de tre Dage om Ugen i Biskolerne, og de Børn, jeg havde i Hovedskolens 3. Klasse, var ret ensartede. Men da Efteraaret kom, og de mange Børn fra Byen, som havde været i Sommertjeneste i de omliggende Sogne, vendte tilbage og nu skulde søge Hovedskolen, var det en ret broget Flok, hovedsageligt Dreng, jeg nu fik at arbejde med. Pastor Westergaard havde forberedt mig paa, at Opgaven ikke var let. Han foreholdt mig, at i den Skole var det umuligt at opretholde Ro og Orden uden Anvendelse af legemlig Straf, men jeg skulde bare straffe, hvor jeg fandt det nødvendigt, og hvis nogle af Forældrene klagede derover, kunde jeg blot henvise dem til Præstegaarden. Saa vilde han tale med dem. – Jeg var ikke just begejstret ved Tanken, men blev dog snart klar over, at det var bedst at følge Præstens Raad, hvis der skulde være Orden i Sko-

len og komme noget ud af Arbejdet. Princippet vakte dog ikke udelt Sympati hos Drengene. En Dag kom jeg uforvarende til at høre, hvorledes en Dreng docerede for sine Kammerater: Han kan lige prøve paa at slaa mig da, saa slaar jeg igen da! – Der gik ikke mange Dage, før der indtraf en Situation, hvor det blev nødvendigt at prøve, om han vilde omsætte sin Teori i Handling. Han blev kaldt op til Katederet for at faa sin forskyldte Straf, men hvor han bad for sit Liv: Aah, Søndergaard, maa jeg ikke nok blive fri? Jeg skal nok være saa rar, saa rar! – Jeg svarede, at det sidste var jeg ham meget taknemmelig for; men den Forseelse, han havde begaaet, var han nødt til at tage sin Straf for. Han tog den uden at vise noget Tegn til at ville gøre Gengæld, og siden var der ikke noget i Vejen med ham. – En Dag havde en Dreng været urolig paa sin Plads og blev derfor sat over til et andet Bord. Det blev han fornærmet over og etablerede sit-down-strejke. Han bestilte ikke noget. Vi havde Diktat, men han skrev ikke noget trods gentagen Opfordring. Da sagde jeg: Hvis du nu ikke skriver næste Gang, jeg dikterer, maa du have af Stokken! – Jeg dikterede, men han skrev ikke. Jeg blev saa nødt til at holde mit Løfte. Han kom frem og fik sine Stryg uden at fortrække en Mine. Han satte sig uanfægtet ned paa sin Plads – og saa tog han fat paa sit Arbejde, som om intet var passeret; men jeg havde i alt Fald Forstaaelsen af, at det var et Mandfolk, jeg havde med at gøre.

Ja, saadan var der i de første Maaneder Episoder, som nogle maaske har ubehagelige Minder om. Jeg haaber, at det bitre, som maaske engang har klæbet ved dem, er forsvundet gennem Aarene. De ubehagelige Mellemspil blev dog efterhaanden sjældnere, og den Situation, som Pastor Westergaard havde tænkt sig som en Mulighed, at nogle af Forældrene skulde beklage sig, indtraf aldrig, og det er jeg den Dag i Dag Skjærboerne taknemmelig for, at de lod mig have Arbejdsro, til det trak sig i Lave.

I Begyndelsen af Aaret 1908 blev Pastor Westergaard forflyttet til København, og i Februar døde Provst Vilstrup. Pastor Boeck i Lønborg blev da Provst, og en Dag i Marts meddelte

Lærer Kaspersen, at den nye Provst vilde holde sin første Visitats i Slutningen af Maaneden i Skjern Hovedskole. Det var en Overraskelse. Nu havde vi saa smaat haabet at slippe for Eksamen, da vi jo ingen Præst havde. Naa, Dagen kom. Ogsaa her viste det sig, at en Provst kunde være en flink og venlig Mand. Vi kom godt over Forestillingen, og Sogneraadsformand Strandbygaard, som var til Stede, sagde mig bagefter nogle venlige Ord, som var en virkelig Opmuntring for mig, saa jeg husker dem Ord til andet den Dag i Dag.

Den følgende Sommer kom jeg ikke til Biskolerne, da jeg 3. Paaskedag maatte møde som Rekrut ved 29. Batl. i Viborg (se nedenfor). – I Maj kom der en ny Lønningslov, som bl. a. paa bød at forhøje 2. l. lønnen med mindst 100 Kr. aarlig. Hen paa Sommeren fik jeg et Kort fra Strandbygaard med Indbydelse til at deltage i det Sogneraadsmøde, hvor de nye Lønninger skulde fastsættes. Jeg havde ganske vist ikke nogen Tanke om, at min Nærværelse vilde faa nogen Indflydelse paa Afgørelsen, men jeg øjnede en Chance for Orlov til en Rejse til Skjern, saa jeg henvendte mig til Kaptajn Gad desangaaende. Han sagde straks: Frem med Papirerne! – Saa snart han saa Kortet, udbrød han: Det er dog en smuk Skrift, den Sogneraadsformand har! – Om det var den, der ogsaa imponerede paa Bataillonskontoret, ved jeg ikke; men et Par Dage efter fik jeg Besked om, at der var bevilget mig Orlov i halvanden Dag. Jeg fik saa den ønskede Rejse til Skjern. Da jeg igen meldte mig til Tjeneste, spurgte Kaptajnen: Fik De saa noget ud af det? Jeg har haft saadan daarlig Samvittighed over, at De fik den Orlov. – Jeg kunde da fortælle, at Sogneraadet havde forhøjet Lønnen med 200 Kr. Det var 100 Kr. mere, end Loven krævede. Saa var Kaptajnen beroliget og gik straks, saa jeg slap for at fortælle, at Sogneraadet havde vedtaget denne Forhøjelse, inden Lærerne kom til Stede. Denne Oplysning vilde næppe heller have haft nogen dulmende Indflydelse paa hans Samvittighed. Da vi saa i September laa i Lejren i Borris, kunde jeg under et Besøg i Skjern hæve 100 Kr. som min halvvaarlige Andel i Forhøjelsen. Da jeg om Aftenen vendte tilbage, følte jeg mig som Lejrens rigeste

Mand. Jeg blev dog hurtigt revet ud af mine Drømme, for Kammeraterne modtog mig med Raabet: Alberti er en Kæltring. Han har i Dag meldt sig til Politiet! – Hvad betød saa min Hundredkroneseddel mod alle de Millioner, der her var Tale om!

Jeg kom hjem, til Vinterskolen skulde begynde 20. Oktober. Men hvilken Forandring fra Begyndelsen Aaret før. Nu gik det hele saa dejligt, saa jeg her kunde finde samme Glæde og Tilfredsstillelse som i Marup. En enkelt Oplevelse fra den Vinter maa jeg lige fortælle. En Dag talte jeg med Børnene om Verset „Trange Tider langsomt skrider“. Jeg søgte da at bringe Indholdet ind paa Børnenes egen Tilværelse og sagde, at hvis de havde været uartige derhjemme og var blevet sat i Kælderen, saa var det trange Tider for dem, og saa vilde de nok ogsaa føle, at Tiden gik langsomt. Da var der en lille Mand, der var prøvet i Livets Skole og sikkert talte af Erfaring, da han stilfærdigt bemærkede: Saa ka' en sætt' sæ' te' aa pell' æ Spirer fræ æ Kartofler!

I Sommeren 1910 blev der oprettet et nyt Embede ved Byskolen, og mens jeg var paa Aarskursus i København, fik jeg en Opfordring fra Førstelærer Berthelsen om at søge dette. Jeg gjorde det dog ikke; jeg var nu fyldt 25 Aar og havde saaledes Mulighed for at søge et Købstadembede eller et Førstelærerembede paa Landet. Men da Fristen var udløbet, og min Ansøgning ikke var der, bad Sogneraadet og Skolekommissionen mig om at søge alligevel. Der skulde netop en Deputation til Ministeriet for at udvirke Tilladelse til at faa fast ansat en Lærerinde i et Forskoleembede, selv om hun kun havde Uddannelse fra Vinterlærerindehøjskolen i Hoven.

Det Embede blev jeg saa kaldet til fra 1. September 1910, men da jeg skulde ind til Manøvre fra 10. September til 8. Oktober, fandt man det mest praktisk, at Vikaren fortsatte der, til jeg kom, og Kr. Lovmand overtog Hovedskolen. Mandag den 10. Oktober begyndte jeg saa i Byskolen, og det blev nogle lykkelige Aar. Der var mange dygtige og gode Elever, som jeg har herlige Minder om. En Dag i September 1911 kom nogle Drenge til mig og bad mig om at være dem behjælpelige med at faa

oprettet et Spejderkorps. Vi samlede en Aften i en Skolestue, og jeg foreslog dem der, at vi skulde oprette en Afdeling af FDF. Der var nemlig – mig bevidst – endnu ikke noget KFUM-Spejderkorps, og jeg vilde foretrække et Arbejde paa kristent Grundlag. De fleste gik med til det. Lærer K. M. Hermansen, der var dim. fra Nr. Nissum samme Aar og var Vikar for Lillelund, som da var paa Aarskursus, lovede at gaa med i Arbejdet og lede et Musikkorps. Senere kom ogsaa Arkitekt P. Ingolf Christensen og Niels Siersbæk med i Arbejdet. Det blev et Arbejde, vi fik megen Glæde af, og efter vor Afrejse har dygtige og interesserede Mænd ført Arbejdet videre til en stor Virksomhed med egen Feriegaard i Dejbjerg Plantage. Jeg har flere Gange været indbudt til Fester i Kredsen. Ved en saadan Fest blev der sunget en Sang, hvor der i et af Versene stod:

At de fik hittet paa'et – det skyldtes Lærer Søndergaard –
og har ikke Tak han faaet – saa Takken nu han faar.
Men det var jo dog altsaa Drengene selv, der kom med Tanken.

— — —

Det bedste ved disse Aar, var dog, at jeg fandt min Kone, nemlig den Lærerinde, som Sogneraadet ogsaa var i Ministeriet for i Sommeren 1910. Det var Kristine Johanne Jensen. Det holdt haardt at faa hende til at sige ja. Hun havde nemlig besluttet, at hun ikke vilde giftes, og havde derfor afslaaet en lang Række Friere, men 8. Maj 1911 gav hun mig sit Ja. Hun var født 19. Juni 1883 i Volsgaard i Snejbjerg Sogn, og flere af Slægten har taget Navn efter Fødestedet. Hun var Datter af Jørgen Chr. Jensen, f. 1854, og Bodil Pedersen, f. 1857. Jørgen Jensens Far, Jens Chr. Poulsen, boede først i en lille Ejendom i Hammerum. Derfra var han i 1840'erne indlagt paa Frederiks Hospital i København for at gennemgaa en Operation. Et Brev, som han derfra skrev hjem til sin Kone, findes endnu. Det viser Tankegang og Forhold fra Enevældens Tid, hvor han fortæller, at Operationen „betales af Kongen“, og ellers faar man et Indblik i Livet i det lille Hjem. Han var gift med en Datter af Clemmen Holt, som byggede det første Tinghus i Herning,

og om hvem der gaar en Del Historier i den Anledning. Bodil Pedersen var Datter af Peder Kronborg, som havde en Gaard af dette Navn i Nærheden af Studsgaard. Jørgen og Bodil blev gift 29. Maj 1879. De flyttede efter nogle Aars Forløb til Aarhus, hvor Jørgen Jensen virkede som Bygningsentreprenør. Efter nogle Aar dér købte de Lægsgaard i Ikast, men da det var i Kriseaarene i Halvfemserne, maatte de afhænde den og havde saa nogle mindre Ejendomme og fra 1906 en Gaard i Neder Simmelkjær.

Kristine kom 1902 paa Kvindehøjskolen i Hoven. hvor der uddannedes Vinterlærerinder. Da Aaret var gaaet, sendte Forstander Kristensen hende til sin Svigersøn, Pastor Karstoft, i Vadum (senere Gamborg) for at være Lærerinde for Præstens Børn. Senere blev hun Lærerinde ved en Privatskole i Kibæk, hvor hun som en Del af sin Løn fik Middagsmad skiftevis i Børnenes Hjem. Efter Sommerferien 1907 kom hun til Skindbjerg Privatskole ved Grenaa, og til 1. November 1908 kom hun til Skjern Byskole, men det var først, da jeg ogsaa kom til Byskolen, at vi rigtig lærte hinanden at kende. I Eftersommeren 1911 havde hun Orlov fra Skolen for et Studieophold i England. Hun, der var meget dygtig Gymnast, havde været paa Junkers Gymnastikkursus sammen med nogle engelske Lærerinder, og de havde indbudt hende til Besøg hos dem i Nordengland. Hun blev i den Tid dygtig til at tale Engelsk. Hun kom hjem midt i Oktober, men havde fri til November, saa 21. Oktober fik vi Ring paa, og jeg var første Gang i Simmelkjær. Jeg blev godt modtaget og fik straks Indtryk af, at det var en god Familie, jeg var kommen ind i.

Lige før Jul døde Søster Dorthea, 28 Aar gl. Hun havde fra Barn af været svagelig, havde lidt af Kirtelsyge, og det blev til sidst til Tuberkulose. Hun blev begravet Juledag. Det gjorde stærkt Indtryk paa mig, og i lang Tid efter viste hun sig jævnlige i mine Drømme.

Vort Bryllup blev bestemt til Lørdag den 1. Juni, og da saa mange af dem, der skulde med, var fra Skjern og for de fleste andre en besværlig Rejse til Simmelkjær, fandt vi det mest prak-

*Familien i Tanderupkjær 1912, før Laura og Chris rejste til Australien.
 Forreste Række: Kristine, Alfred, Svigermor, Margrethe, Peder.
 Bageste Række: Chris, Laura, Svigerfar, Petrea, Axel, i Hjørnet: Christian.*

tisk at holde Brylluppet i Skjern. Jeg følte det ogsaa rart at blive viet i den Kirke, hvor mine Forældre var blevet gift – og maa-ske mange Slægtled forud. Desuden blev Kristines Søster Margrethe et Par Uger før gift i Simmelkjær med Otto Ottosen fra Sigkjær, og saa var det ikke saa let med en Gjentagelse saa hurtigt efter.

Vi havde saa en skøn Dag denne 1. Juni. Foruden Forældre og Søsken paa begge Sider var der ogsaa Morbror Jenses og Andr. Jacobsens samt alle Lærerne ved Skolen, Peder Paaskes og min gamle Lærer fra Hjerm. Det var den første rigtige Sommerdag, og da vi kom hjem fra Kirke, stod FDF's Orkester og spillede for os. Det var dog ikke just en Overraskelse, for det gaar jo ikke stille af, naar et Hornorkester holder Øvelse, og det er jo ikke almindeligt, at et Drengorkester indøver „Det er saa yndigt . . .“.

Vi flyttede ind i en lille Lejlighed i Mansard-etagen i den nye Bygning til Gaden. Den var hyggelig med tre smaa Stuer, men noget trang, saa vi ikke behøvede meget af nyt Møblement.

Studsdal Skole med Familien J. Christensen.

I Foraaret 1912 flyttede Far og Mor til Holstebro, hvor de havde købt „Hyllinghus“ i Hyllings Allé, og i Sommeren samme Aar flyttede mine Svigerforældre til en Ejendom i Tanderupkjær ved Studsgaard. De var dermed kommen tilbage til deres Fødesogn og boede nærmere Slægt og gamle Venner.

I de to Aar, vi som gifte boede i Skjern, passede vi vort Skolearbejde, som vi begge var glade for, og plejede Omgang med en god Kollega- og Vennekreds. I Sommerferien 1912 fik vi Besøg af en af de engelske Lærerinder, Miss Jones, som Kristine havde nydt Gæstfrihed hos i England, og var med hende rundt i en Del af Jylland, bl. a. paa Hjarnø, hvor Kristines ældste Broder dengang var Købmand. – Vi var der igen næste Aar. Da havde vi nemlig indmeldt os til Indre Missions Læremøde i Haslev og vilde cykle hele Vejen derover. Vi tog da en tidlig Morgenstund fra Tanderupkjær, kørte tværs over Jylland til Snaptun, Overfartsstedet til Hjarnø. Et Par Dage senere kom vi en Lørdag Aften til Studsdal Skole ved Taulov, hvor min Kammerat, J. Christensen, nu var Lærer. Da vi sagde Farvel Mandag Morgen, tænkte jeg jo ikke paa, at det var sidste Gang, jeg saa ham. Under Sikringsstyrken fik han Lungehindebetændelse, som blev til Tuberkulose, og han døde en af de første Dage i 1917. – Vi

kørte videre over Fyn og over Bæltet. Vi skulde besøge min Kammerat, P. O. Hansen, som var Andenlærer i Vedskølle ved Skælskør. Da kom vi første Gang gennem Egeslevmagle – uden at tænke paa, at inden et Aar skulde vi faa vort Hjem dér, og P. O. Hansens i Smidstrup Skole i samme Sogn. – Efter et udbytterigt Møde i Haslev kørte vi nordpaa for at besøge Kristines Onkel og Tante i Hvalsø. Derfra en Afstikker – med Tog – til København. Paa Hjemvejen over Kalundborg–Aarhus besøgte vi i sidstnævnte By Kristines Kusine, Margrethe Adler, for saa efter den lange Rundrejse at havne igen i Tanderupkjær. Men da var saa ogsaa Ferien ved at være forbi, og vi var oplagte til igen at begynde Skolen.

Fra Soldatertiden

Som 22-aarig skulde jeg møde paa Session i 1907. Denne indtraf Lørdag den 5. Oktober og blev holdt paa Tinghuset. Saa da jeg trøstigt vilde gaa op ad Trappen, blev jeg grebet i Nakken af Arrestforvarer Madsen og trukket ned igen. Jeg havde overtraadt Reglementet ved ikke at drage mine Sko af, før jeg betraadte den rene Trappe. Jeg fik saa her en lille Forsmag paa militære Forhold. Madsen havde da ogsaa været Underofficer. Da jeg derimod kom ind til Sessionsherrerne, syntes jeg, de havde en meget behagelig Form. Paa Forhaand var jeg sikker paa, at hvis jeg blev taget, vilde det blive til Sygepasser. Det var mest det, andre af min Profession var blevet anvendt til. Jeg blev maalt: $64\frac{1}{4}$ Tomme. – Mere kunde jeg ikke strække mig op til. Derefter trak jeg Nr. 1865, og jeg havde begyndt at regne ud paa, hvilket af de fire Hold af Sygepassere jeg kunde vente at komme ind med, da Udskrivningschefen sagde: Infanterist til Viborg! – Og saa kunde jeg indstille mine Regneoperationer.

I Flokken, hvor vi klædte os af, var der en, som kunde se ud til at holde „blaa Mandag“ allerede om Lørdagen. Det viste sig da ogsaa at være en, som Dagen før var mødt paa Sessionen i Ringkøbing, men da havde han været saa fuld, at man ikke kunde tage Stilling til hans Egnethed som Soldat. Han havde faaet fat paa en Søfartsbog – saa kunde han jo gaa paa Session hvor som helst. Det blev bagefter fortalt, at da han kom ind hos de høje Herrer og blev spurgt: Hvad er De? – svarede han: Jeg er morderlig ked af det! – Hvordan hans Skæbne blev, husker jeg ikke.

Efter den daværende Termin for Indkaldelse skulde vi have mødt 10. April, men da denne Dato i 1908 faldt paa Fredagen før Palmesøndag, fandt man, at det var en uheldig Tid at faa

nyt Mandskab ind lige før Paaskedagene, saa vi fik Henstand til 3. Paaskedag, 21. April; dog ikke saadan at forstaa, at vi skulde slippe saa meget billigere. Nej, de 11 Dage blev lagt til ved den anden Ende.

Paaskelørdag rejste jeg til mit Hjem i Hjerm og startede saa derfra Tirsdag Morgen med Toget lidt før 9. Far fulgte mig til Toget. Vi bar den Trækuffert imellem os, som indeholdt mit Løsøre, og da vi kom forbi Mejeriet, stod Mælkekuskene dér og betragtede mig med medlidende Blikke. Ved hver Station var der unge Mænd, der skulde med, saa da vi naaede Viborg – i Dagens Anledning med nogen Forsinkelse – var Toget pakende fuldt.

Da vi saa samledes i Depotgaarden, blev Navnene raabt op af Bataillonens Adjudant, Th. Th. Lauridsen, vist et Korporalskab ad Gangen, saa det varede noget, inden han naaede til 5. Korporalskab i 4. Kompagni. Vi blev saa, efterhaanden som Navnene kom frem, dirigeret over til to Underkorporaler, som stod ved Stakittet ind til Landsarkivet.

Da vi var samlede, blev vi ført op i Depotet til „Iklædning“. Først her fik vi den militære Tone at mærke. Da jeg havde faaet et Par Bukser paa og stod og undersøgte, om de nu ogsaa naaede helt ned til Fødderne, som et Par anstændige Bukser jo skal, havde jeg ikke lagt Mærke til, at en Sergents venlige Tilbud om en Hue gjaldt mig; men saa kan det nok være, at Piben fik en anden Lyd; for at sige det rent ud. Jeg blev skældt læsterligt ud. Senere fik jeg til min Overraskelse at vide, at Manden hed From. Naa, jeg var højsindet og lod ikke de første Indtryk gaa ud over vort fremtidige Forhold.

Kort efter stod vi i Garnisonsskolens Gaard og skulde fordeles til de Luksuslejligheder, der stod til vor Disposition. Vi fik at vide, at Lejlighederne var indrettet til 2, 3 eller 4 Beboere, og hvis nogen gerne vilde bo sammen, vilde der blive taget skyldigt Hensyn dertil. Jeg saa da en Mand med Afholdsmærke paa; ham henvendte jeg mig til, om ikke vi skulde slaa os sammen. Han sagde da, at han ventede paa en fra Ikast, som endnu ikke var kommen, foreslog saa, at vi kunde tage ham med i Komplot-

tet, men saa viste det sig, at der kun var 4-Mands Stuer tilbage, og saa fik vi Hans Nielsen fra Rindum med og kom til at bo i Grønnegade hos Frk. Wændelin, som ellers brugte sin Tid hjemme til at rulle Cigarer for en Fabrik i Byen. Indgangen var dog fra en Smøge i Skottenborg og vendte altsaa ud til Gaarden. Saa snart Underkorporalen havde faaet os derind og overladt os til vor Skæbne, aabnede Frk. Wændelin Døren til sin Stue og kom frem med en Kaffebakke og bød os velkommen med dens Indhold, saa vi fik jo et godt Indtryk med det samme.

Da Iklædningen og Indkvarteringen var i Orden, mødte vi i Depotgaarden, og Premierløjtnant Ege holdt Tale til os. Han sagde, at nogle maaske var lidt ængstelige ved det, der forestod, men det skulde vi ikke være, for naar vi blot gjorde, hvad der blev paalagt os, vilde man ingen Fortræd gøre os. Denne Tale var jo ikke saa afskrækkende som den, jeg havde faaet refereret om en tidligere Chef for 29. Batl., der ved sit første Møde med et Hold Rekrutter sagde til dem: Jeg straffer nødvendig, men når jeg straffer, saa straffer jeg haardt – og saa tilføjede han med Tordenrøst: Jeg straffer for den mindste Forseelse! Næste Morgen mødte vi saa paa Korporalskabets Stillingsplads i Skottenborg og blev ført til Eksercerpladsen. De enkelte Snebyger Dagen før havde i Nattens Løb faaet Forstærkninger, og fremdeles kom der kraftige Byger. Da vi skulde indøves i Begyndelsesgrundene ved at gaa i Ring efter hinanden, dannedes der store mørke Ringe i den nyfaldne Sne; og naar jeg mindes denne første Dag som Soldat, er det alle de mørke Ringe paa den snedækkede Plads, der træder frem i Erindringen.

Under et Hvil spurgte Underkorporalen Rasmus Krog (Nr. 378), om det var ham, der var Skolelærer, men det skulde han meget have sig frabedt, og jeg maatte saa gaa til Bekendelse. Det virkede noget overraskende paa mine Stuekammerater, og en af dem gav sig til at sige De til mig, da vi kom hjem. Det blev han dog snart ked af.

Under Dagens Eksercits blev der dog holdt smaa Pauser, som blev benyttet til at indvi os i, hvordan vi skulde optræde med „militær Anstand“, saa vi under de rette Former kunde hen-

vende os til en overordnet. Det var slet ikke saa let en Sag at bære sig ret ad. Saaledes traadte 379 en af de første Dage hen til Underkorporal Nielsen, gjorde Honnør og sagde med højtidelig Stemme: Nr. 379 anmoder Hr. Underkorporalen om at træde af paa Naturens Vegne! – „Det trænger jeg sgu ikke til“, var Svaret. – Misforstaaelsen blev dog snart rettet, saa Naturens Krav blev tilfredsstillet hos rette Vedkommende. Vi stiftede saa efterhaanden Bekendtskab med Kompagniets øvrige Befalingsmænd. Der var Kaptajnen, O. S. Gad, som vist først blev Kaptajn den Dag, da vi kom ind. Han var en Mand med mange gode menneskelige Egenskaber og var interesseret i hver enkelt Mand ved Kompagniet, saa ham kom jeg ligefrem til at holde af. Saa var der Løjtnant Harder, som havde Geværlære med os, og Sergent Nielsen. Han var Skydelærer og gjorde sig store Anstrengelser med os. En Dag ude paa Skydebanen havde en Mand affyret de reglementerede 4 Skud, alle som Forbiere. Han fik saa Lov til at faa to ekstra Skud, ogsaa Forbiere. Saa sagde Sergent Nielsen fortvivlet: Jeg var minsandten ikke bange for at stille mig op nede ved Skiven, naar De skyder! – En saadan Situation fandt Soldaten dog betænkelig, saa han svarede: „Ja, de' ku' no gjan træf' aa go gal“. – Der var endnu mange flinke Befalingsmænd, som fortjente Omtale. Jeg skal nøjes med at nævne Stabssergent Darling, hvis hvide Haar og Skæg gav ham en vis Værdighed. Han kunde ogsaa nok skælde ud, naar der var Grund til det; men ellers var han en prægtig Mand med megen Lune. Engang under en Manøvre var vi indkvarteret i en Gaard i det østlige Himmerland hos en meget velhavende Mand; der blev sagt, at han ejede 70.000 Kr., og det regnede man dengang for en Slags Penge. Vi kom der en tidlig Morgenstund efter en Natmanøvre og blev der til næste Morgen. Ud over det paa-budte Kvantum Halm til nødtørftigt Leje bød han os intet den hele lange Dag. Stabssergenten var indkvarteret samme Sted, og han havde lagt Mærke til Forholdet. Da vi næste Morgen var stillet op i Gaarden, sagde han med sin højtidelige Kommandostemme: Er der nogen, der er Værten noget skyldig for den Gæstfrihed, De har mødt? – – Nej, nej, brølede vi i Kor, og da

Fra Kongevagten i Holstebro 1908.

Som Nr. 2, 3 og 4 fra venstre: 374, 377 og 379. – Ingen tager nok Fejl af, hvem der er Oversergenten.

saa ogsaa Værten maatte indrømme, at det havde sin Rigtighed, kunde vi afmarchere.

Da vi havde 25-Aars Jubilæum i Viborg, var Darling ogsaa med. Han syntes da, at jeg var kommen til at fylde nok saa meget i Tøjjet, og udtrykte det paa den Maade: Det er vist et fedt Embede, De har, 77.

Oversergent Jensen-Aaris var vor Gymnastiklærer, og han var Fører for os, der var med paa Kongevagten i Holstebro i Begyndelsen af August. Det var tragisk, at han saa tidlig blev lammet af Sygdom og sad lænket til sin Stol hjemme i Boyesgade. Der besøgte jeg ham nogle Gange, naar Aargangen havde Sammenkomst i Viborg. Man fik det Indtryk, at han bar sin Skæbne med Viljestyrke og uden Bitterhed. Aandsevnerne havde han bevaeret, saa det var altid interessant at tale med ham om gamle Dage.

Han havde i sin Virketid ogsaa Gerningen som Vaabenmester

og stod for Depotet. Jeg havde ved Udleveringen af „Stadstøjet“ faaet en Vaabenfrakke, der forneden havde en Skjold af et ubestemmeligt Stof, som ikke var til at faa af. Det gik, saa længe vi var i April Maaned og skulde knappe Frakken til højre, men da vi kom til Maj og skulde knappe til venstre, blev Skavanken aabenbar. Da vi saa skulde have Pudsning den første Lørdag i Maj, købte jeg en hel Flaske Benzin og gik med den til Angreb paa den famøse Plet, men uden synderligt Resultat. Da Sergeant Kristiansen kom for at inspicere Arbejdet, fik han Øje paa den store Flaske, hvis Hals stak nysgerrigt op af Pudsekassen. Han spurgte da: Hvad er det, De har der? Er det en Flaske Al-tervin? – Jeg satte ham da ind i mine Vanskeligheder, og da vi næste Formiddag var til Søndagsparade, gik han hen til Oversergenten og sagde: Skulde 77 ikke have en ny Frakke? Der er en stor Plet paa den, han har. – Den kan han tage af med Benzin! var det omgaaende Svar. – Han har brugt 3 Pægl Benzin paa den, men det har ikke hjulpet, kom Svaret. En saa halstarrig Plet maatte tages i Øjesyn, og da Jensen-Aaris med Kenderblik havde undersøgt Fænomenet, sagde han: Naar der er traadt af, kan De følge med over paa Vaabenkammeret. Saa fik jeg en splinterny, der sad som støbt paa mig, og saa blev Ceremonien afsluttet med følgende Instruktion: Nu skynder De Dem hjem ad nærmeste Sidegade, og saa vover De ikke at vise Dem uden for en Dør, før De har pudset Knapperne! – Dette var ogsaa i Overensstemmelse med mine Planer for den nærmeste Fremtid. Frakken vakte Opsigt blandt mine Kammerater, og adskillige laante den, naar de skulde fotograferes. En af dem, der havde pyntet sig med den ved en saadan Lejlighed, blev dog noget lang i Ansigtet, da han fik Billedet og opdagede, at der sad et Afholdsmærke paa venstre Ærme. Han syntes, at det var upassende for ham ligefrem at skilte med Afholdenhed. Men nu kan jeg mindes Episoden hver Gang, jeg tager hans Billede frem.

Da Vinterholdet af 6. Batl. blev hjemsendt, fik Rekrutterne jo større „Lebensraum“, et Ord, som vi dog dengang levede i lykkelig Ukendskab til, og der skulde saa ske Forandring i Ind-

kvarteringen. Myndighederne bestemte da, at 374 og jeg skulde flytte ind i Skottenborg 4 inde i Gaarden. Vor Vært dér var Oversergent N. Møller. Han blev en meget gammel Mand, der døde i Slutningen af 1964, 94 Aar gl. Her havde vi et udmærket Kvarter; det blev anset for det bedste indenfor Kompagniets Omraade. Derimod kan jeg ikke sige noget rosende om det Kvarter i Sct. Ibsgade, hvor jeg boede under Manøvren 1910. Der var der nemlig ogsaa „indkvarteret“ en større Samling Rotter, som altid skulde holde Natmanøvre ved den Tid, vi gerne vilde falde i Søvn. Da det viste sig umuligt under disse Omstændigheder, fandt 79 paa at samle al sin Udrustning paa en Stol ved Siden af Sengen, og naar saa Forestillingen var begyndt, sendte han en Patrontaske hen mellem de optrædende Fredsforstyrreere. Saa blev der Ro et Stykke Tid; men naar det saa blev galt igen, kom der en Spade, saa et Livgehæng o. s. v., til han havde opbrugt al „Ammunition“. Var vi derefter endnu ikke faldet i Søvn, stod han op og samlede det hele sammen, og saa begyndte Forestillingen forfra, indtil der endelig blev saa lang Vaabenstilstand, saa vi kunde falde i Søvn.

I Viborg var der jo ingen Kostforplejning, men Underkorporalen anviste et Pensionat i Skottenborg hos en Stabssergent Christensens Enke. Her fik vi fuld Kost i Lønningsperioden paa 6 Dage, 4 Kr. i alt. Der blev saa 50 Øre til eget Forbrug i samme Periode. Vi fik Frokostpakke med til Formiddagspausen. Da kom Marketender Thomsen, saa vi kunde købe Læskedrikke til den tørre Mad. Jeg købte gerne en halv Flaske Hvidtøl til 8 Øre. Enhver kan saa regne ud, hvor meget der kunde blive til de andre Fornødenheder. Kosten, vi fik, var selvfølgelig ikke overdaadig, men den var sikkert saa god, som den kunde leveres for den Betaling. – Her i Pensionatet gjorde man nu nærmere Bekendtskab med nogle, som ellers ikke hørte til ens nærmeste i Kompagniet.

Den første Søndag var jeg, hvor utroligt det end kan lyde, kommen fejl Vej fra Gudstjenesten i Domkirken. Jeg var kommet ad en Gade, som førte ud af Byen, vistnok Aalborgvej. Følgen var, at jeg kom for sent til Middagsmaden, og jeg blev da

modtaget med Ordene: De vil vist gerne have noget af en Kæp! – Det fik jeg dog ikke, og Fru Christensen og jeg blev siden fine Venner. Da vi kom ind til Manøvre i 1910, boede Fru Christensen i Rosenstræde, og da det jo ikke var saa langt fra Sct. Ibsgade, kom jeg igen under hendes Omsorg.

Under Manøvren i 1912 boede jeg hos Stabssergent Darling i Dannebrogsgade og spiste i et Pensionat i Gravene. Der havde vi en Dag Besøg af et virkeligt Handelstalent, en Dreng, som kom ind og falbød en ikke ukendt Handelsvare: Postkort. Da jeg bad om at se et Udvalg, viste det sig, at han kun havde ét. Det var ganske vist mærket af, at det tidligere havde været i adskillige Hænder, men jeg gav ham dog den opgivne Pris: 10 Øre. Han blev imidlertid staaende, og saa sagde han: Saa plejer jeg at faa Kortet igen.

I den knapt tilmaalte Fritid kom jeg i Begyndelsen kun i KFUM's Soldaterhjem i Sct. Mikkelsgade. Først da „Vinterbisserne“ var sendt hjem, var det ogsaa til for Rekrutterne at komme i Dannevirkes Soldaterhjem i Rosenstræde. Her var Aviser og Blade, her kunde laanes Bøger, og her kunde man træffe Kammerater ogsaa fra de andre Kompagnier. Jeg besøgte ikke Restaurationer. Det havde jeg hverken Lyst eller Raad til. I det hele mærkede jeg ikke meget til Drikkeri bortset fra den Aften, da vi havde trukket Lod om, hvem der skulde blive til Vinter-tjeneste. Da skulde de, der havde trukket sig fri, yde næsten ubegrænset til de uheldige. Da var der en, der blev saa overvældet, at da de havde faaet ham bragt i Seng, kastede han op – i sine egne Støvler.

Nogle i Byen tog vist lidt overlegent paa Soldaterne. Den første Søndag vi var der, blev 76 i Mathiasgade tiltalt af en velklædt yngre Mand, der i en skarp Tone tiltalte ham: Hvad, hvorfor hilser De ikke? Jeg er Løjtnant Løvenberg! – 76 fik i en Fart haanden til Huen, og Manden sagde da formildet: Ja, det er godt. Nu skal De alligevel se, at Løjtnant Løvenberg er en flink Mand. Her er 25 Øre til en Bajer!

Næste Dag spurgte 76 Underkorporalen, om der var en Løjtnant Løvenberg i Viborg, og han fik da stadfæstet sin Mistanke

om, at han havde været Genstand for en Fiktion, men det fortrød han ikke, for den Øl var jo alligevel let tjent.

Om Søndagen passede jeg min Kirkegang, som Regel i Domkirken hos den dygtige Prædikant, Stiftsprovst Helweg Larsen. Af og til var der ogsaa interessante Foredrag i Soldaterhjemmet i Sct. Mikkelsgade, bl. a. af den tidligere Oberstløjtnant for 39. Bataillon, Thyge Søgaard, som var en dygtig Oldgransker og meget ivrig for at bevare Oldtidsminder paa Viborg-egnen. Det fortælles om ham, at han engang søgte at overtale en Gaardmand til at lade en gammel Gravhøj frede. Det var jo før den tvungne Fredning. Manden var imidlertid noget tilbageholdende med at give sit Samtykke, men da saa Søgaard lovede, at hvis han gav sit Samtykke, skulde der paa Højen blive rejst en Sten med hans Navn, ja, saa kunde han ikke modstaa længere, og da der saa senere blev rejst en Sten med Bogstaverne FM, var han tilfreds, for han hed Frederik Mikkelsen.

Saa snart det blev saadan, at vi kunde faa Søndagsorlov, benyttede jeg Lejligheden til en Tur hjem, men da en Returbillet til Hjerm kostede Kr. 3,60, var det jo begrænset med den Tids Toplønning – hvor ofte det kunde ske. For Resten var det heller ikke altid saa lige til at opnaa Begunstigelse til en saadan Udfærd. Der maatte jo ikke have været noget at udsætte paa ens Adfærd i den forløbne Uge. Det var der navnlig en, der fik at mærke. Han havde nemlig en Dag ikke saa længe efter Ankomsten maattet tage en Irettesættelse af Ukpl. Nielsen. Det mukkede han over: Aah, jeg er saamænd ikke ringere end de andre, men nu har De jo faaet Kig paa mig! – Saa kan det nok være, der blev aabnet for Sluserne. Denne ikke stilfærdige Skyllø vakte Sergent Kristiansens Opmærksomhed, og da han kom til og blev klar over Affæren, overtog han Føringen. Han viste sig at være i Besiddelse af et lige saa stort Forraad af ubehagelige Gloser, fremført med en saadan Stemmekraft, at Prmlt. Ege blev klar over, at der var noget særligt paa Færde. Da han saa kom til og fik refereret den famøse Udtalelse, viste det sig, at han endog kunde overgaa de to andre m. H. t. at finde Gloser fra Sprogets Overdrev. Endelig stillede Stormen af, og vor Uddan-

nelse paa mere praktiske Felter kunde genoptages. Men da saa den Lørdag kom, da vi første Gang kunde søge Orlov, blev vedkommende straks afvist af Underkorporalen. Næste Gang lod han dog Naade gaa for Ret, og Holdet fik Foretræde for Sergeant Kristiansen, men da han saa, at Synderen var i Rækken, blev han straks vist tilbage i Geledet. Tredie Gang klarede han de to første Instanser, men da saa Premierløjtnanten gik langs Rækken og opnoterede Numrene, som hver især skulde fremsige højt og tydeligt, og han hørte vedkommendes Nummer, saa han op paa ham og meddelte ham i en mindre blid Tone, at han kunde skruppe af. Der blev altsaa ingen Orlov til ham denne Gang. Først den fjerde Helligdag lykkedes det.

Den første Orlovsdag havde 78 Rasmus Krog faaet Lov til at rejse hjem og præsentere sin Uniform; men da han var paa Vej til Bane gaarden, traf han i Jernbanegade paa Kapt. Thalbitzer. Om han nu ikke havde set Kaptajnen, eller denne ikke havde fundet hans Hilsen formfuldendt, husker jeg ikke, men i alt Fald var Kaptajnen utilfreds med hans Færden og befalede ham til at melde sig til en af 4. Kompagnis Befalingsmænd, om det var Kaptajnen eller Stabssergenten, er gledet ud af min Bevidsthed. 78 indvendte da spagfærdigt, at en saadan Bodsgang indtraf paa et for ham meget uheldigt Tidspunkt, da han saa ikke kunde naa at komme med Toget. Saa for Kaptajnen op: Om han var en at sende paa Orlov, naar han ikke kunde hilse ordentligt? Nej, han maatte værs'go vende om og gøre, hvad der var sagt. Jeg mødte ham et Øjeblik efter, da jeg var paa Vej til Bane gaarden, og da var han lang i Ansigtet. Orlovstemningen havde fuldstændig forladt ham.

Nu, da jeg er inde paa det Omraade, maa jeg lige berette om en anden Episode, og da var det desværre ogsaa Rasmus Krog, det gik ud over. Det var under den første Manøvre i 1910. Vi havde Hvil ude i Stanghede, og saa benyttede 78 Lejligheden til at gaa hen til Prmlt. Ege og anmode om Nattegn. Nu var det lidt mistænkeligt, da der netop den Dag var Toftmarked i Viborg, saa 78 maatte gøre Rede for, hvad han vilde anvende Nattegn til, og han forsikrede, at han vilde ud at se til Ingstrup

Degn. Nu var Premierløjtnanten Københavner og ikke fortrolig med de gængse Udtryk paa Landet, saa han spurgte: Degn, hvad er det for noget? – Det er saadan ligesom 77 han er. – Saa vendte Premierløjtnanten sig og kaldte paa mig. 77 er De Degn? – Nu kendte jeg ikke Sammenhængen, saa jeg svarede: Nej, jeg er Skolelærer. – Hvad er saa Degn for noget? – Jeg svarede, at det var de gamle – og jeg forberedte mig paa at give en nærmere Forklaring, men Ege vendte sig straks mod 78 og spurgte: Hvor gammel er han? – Aah, han er en trøjje Or. – Saa er han skutte Degn! – Og dermed var den Sag afgjort.

Nu mindes jeg en Strofe i Visen om Tordenskjold: Vi ved vel en Flok – Streger, som kan ligne denne – Det faar være nok – ellers faar ej Visen Ende.

Dog, hvis jeg standsede her, havde jeg alligevel ikke faaet sagt det vigtigste, der gør, at Soldaterlivet staar i en Glorie for mig. Den gamle Stad, Helligdommen paa Bjerget, saa smukt beliggende ved sine Søer, kom nok til at staa i en vis Patina for mig, selv om der var meget, jeg ikke dengang havde Øje for. Desuden tænker jeg ogsaa paa Landsarkivet, de mange Gange jeg har gaaet og set paa den smukke Bygning uden at ane noget om, hvilke Skatte den indeholder. Naa, jeg havde nok ikke dengang haft Mulighed for at studere dens Indhold. Dertil laa vor Tjenestetid for ubelejligt i Forhold til Arkivets Aabningstider, og jeg havde vel heller ikke haft Forudsætninger for at faa det rette Udbytte af Stoffet.

Men det egentlige, det, som gør, at Livet ved Garnisonen staar i en saadan Nimbus for os, er det uforlignelige Kammeratskab. Dette Fællesskab mærkede man snart. Vi var en Enhed med god Vilje i det indbyrdes Samvær. Var der nogen, som paa Forhaand havde vanskeligt ved at indstille sig efter det fælles Vel, var der altid andre, der kunde tage sig af det pædagogiske Arbejde med at faa deres Færden indrettet efter Helhedens Tarv.

En af de første Søndage havde jeg til Hensigt at besøge min før omtalte Kammerat, Jens Christensen (Mygdal), som nu havde Embede i Nærheden af Møldrup. Det havde 78 hørt, og han spurgte mig da, om jeg ikke manglede en Cykel til Turen, for

i saa Fald stod hans til min Disposition. Jeg fik den og kom derop. Det var for øvrigt den Dag, da jeg havde faaet min nye Frakke. Jeg var med til Gudstjenesten, og ved denne blev der lyst til Ægteskab for en Rekrut fra 29. Batl., saa jeg var Genstand for mange medfølende Blikke. Da jeg kørte hjem om Aftenen, stod 76 paa Vejen og ventede paa mig. Han havde været paa de samme Kanter af Landet, og saa syntes han, at vi lige saa godt kunde følges ad hjem.

Ja, saadan samles de enkelte smaa Oplevelser, som maaske hver for sig kan kaldes ubetydelige, til en skøn Mosaik, som viser sig i Sindet, naar jeg tænker paa Samværet ved 29. Bataillon.

— — —

Ovenstaaende er et Uddrag af en Artikel, som blev optaget i Bogen „Soldat i Viborg 1865 til 1965“. Kort efter at Bogen var udkommet, fik jeg Brev fra en Søn af Oversergent Møller, som 74 og jeg boede hos i Skottenborg 4. Han var ansat ved Statsfængslet i Horsens og var blevet saa glad ved at læse, hvad jeg havde skrevet om hans Hjem, saa han følte Trang til at sige mig Tak. Han fortalte, at han i 1908 var 7 Aar, og at jeg havde indført ham i en Del af Sagnhistorien. Som Bevis for, at han huskede os, vedlagde han vort Billede, som vi havde givet hans Forældre, da vi havde ladet os fotografere i Kabinetsstørrelse. Billedet vilde han dog have tilbage, hvad han ogsaa fik. Jeg havde jo ogsaa Billedet, men jeg var meget glad for hans Brev. Saa var Artiklen altsaa ikke skrevet helt forgæves.

Aarene i Egeslevmagle

Da vi i Foraaret 1914 ventede en Familieførøgelse, mente vi, at den lille, men hyggelige Lejlighed, som vi havde oppe i Mansardetagen, var lidt for indskrænket, og vi begyndte at se os om efter andre Muligheder. Jeg havde lige før Jul søgt Smidstrup i Egeslevmagle Sogn. Jeg havde ikke været derovre for at præsentere mig, men havde skrevet til Sogneraadsformanden, Jørgen Petersen, om man ønskede en saadan personlig Henvendelse. Det havde han besvaret med, at hvis det var nødvendigt, skulde han nok lade mig det vide. Det gjorde han imidlertid ikke, og derfor følte han sig ved Indstillingen forpligtet til at faa mig sat paa som Nr. 3. Det blev min Klassekammerat fra Seminariet, P. O. Hansen, da Andenlærer i Nabosognet Tjæreby, som blev indstillet som Nr. 1 og fik det. I Marts blev saa Førstelærerembedet i Egeslevmagle opslaaet. Fristen var udløbet 15. Marts, og en Uge før rejste jeg derover. Jeg havde jo i Forvejen korresponderet derom med P. O. Hansen, og han modtog mig paa Skælskør Station og lagde Planen tilrette for min Rundtur. Jeg begyndte hos Møller Christiansen paa Kanehøj Mølle. Jeg blev overalt godt modtaget og syntes godt om Forholdene, selv om Boligen fra 1844 ikke just var ideel, saa var der dog god Plads, og Skolestuerne i den nye Bygning var tidssvarende.

Den venlige sjællandske Landsby med den skønne toskibede Kirke virkede indbydende, saa da jeg rejste hjem, var jeg klar over, at her vilde jeg søge, og da jeg et Par Dage efter havde min Ansøgning færdig, tog jeg over til Provst Boeck i Lønborg med den. Han havde nemlig ved en Visitats sagt, at hvis jeg søgte et Embede, som jeg satte særlig Pris paa, skulde jeg gøre ham opmærksom paa det. Saa vilde han gøre sin Erklæring mere fyldig. Embedet var et af de ni, som Københavns Universitet endnu havde Kaldsret til i Kraft af dets Ejendomsforhold til

Egeslevmagle Kirke og Skole. 1923.

*Kirken fra Begyndelsen af 1100-tallet. Lærerboligen til højre fra 1844
og Skolebygning med Andenlærerbolig fra 1906.*

Paa Skoletrappen sidder vore Børn samt deres Fætter Jens Andreas.

Kirken. Ansøgningen skulde derfor stiles til Konsistoriet. Sogneraadet havde bedt om at faa tilstillet Ansøgningerne snarest muligt, da man gerne vilde have Embedet besat til 1. April, da Spange var afskediget fra denne Dato. Det var saa vist 24. Marts, jeg fik Brev fra P. O. Hansen om, at jeg var indstillet som Nr. 1. Brevet kom lige før, jeg gik ned i Skolegaarden. Der skulde den Dag være Provstevisitats, og da jeg i Gaarden hilste paa Skolekommissionen, Pastor Andersen, Møller Petersen og Niels Chr. Mortensen, sagde Møller Petersen: Nu har vi lige talt om, hvordan vi kan skaffe Dem en bedre Lejlighed! – Jeg maatte svare: Ja, nu tror jeg, det er for sent. – Da vi lidt senere var gaaet ind i det Klasseværelse, hvor Visitatsen skulde begynde, kom Lillelund forbi mig, da han som konst. Førstelærer skulde lede Morgensangen. Jeg hviskede da til ham: „Nr. 1!“ – Han saa forbausset paa mig og sagde spørgende: „Vi tror, vi alle tror paa Gud?“ – Han opfattede det nemlig, som det var det Salmenummer, der skulde synges; men jeg føjede saa til: „til Egeslevmagle“, og saa var Forstaelsen genoprettet.

Den 31. Marts kom saa Kaldsbrevet, gældende fra 1. April. Jeg havde ventet, at det havde været underskrevet af Konsistoriets samtlige Medlemmer, tilsvarende som de to Kaldsbreve, jeg havde faaet fra Skoledirektionen i Ringkøbing Amt, havde været underskrevet af Direktionens tre Medlemmer; men det viste sig her, at det kun var underskrevet af J. C. Jacobsen, vist nok den daværende Rektor magnificus.

Med Kaldelsen var der efter den Tids Reglement forpligtelse til at tiltræde Embedet senest 14. April. Det passede imidlertid ikke rigtigt efter vore Forhold. Vi kunde ikke vente Jens Jørgen før sidst paa Maaneden, og det vilde være svært for Kristine i de fremmede Omgivelser. Jeg skrev derfor til Jørgen Petersen, om jeg ikke under disse Omstændigheder maatte vente med at begynde til Maj. Det fik jeg lov til mod at betale Halvdelen af Vikarlønnen for April. Jeg havde nu tænkt at skulde betale den hele Vikarløn, saa det var en Velvilje, jeg ikke havde regnet med, og jeg fortsatte som Vikar i mit eget tidligere Embede.

Lørdag den 25. April blev saa Jens Jørgen født. Det var sent om Aftenen, 20 Minutter før Midnat. Jordemoderen havde været der fra Morgenstunden, og om Eftermiddagen var Fru Nyholm og Fru Lillelund der det meste af Tiden, og mens disse Damer var i Soveværelset, sad Lillelund og jeg paa Køkkenbordet og ventede, og det var Lillelund, der som den erfarne Mand var klar over, da det var sket, og ønskede mig til Lykke, inden jeg havde faaet Samling paa mine Tanker. Da vi saa havde faaet en Taar Kaffe – undtagen den nyfødte – og de fremmede var gaaet, undtagen Fru Nyholm, som blev der hele Natten, satte jeg mig til at skrive Meddelelser om den store Begivenhed, saa det blev sent, før jeg kom til Ro.

Jeg skulde rejse til Egeslevmagle den 29., da man havde indbudt mig til at overvære Foraarseksamen den 30. Vi talte da om, at vi gerne vilde have Drengen døbt, inden jeg rejste, saa da jeg derfor Mandag var i Præstegaarden for at melde Fødslen, spurgte jeg Præsten, om vi eventuelt kunde faa ham døbt i Kirken om Tirsdagen. Præsten var imidlertid ikke saa glad for en Daab i Kirken paa en Søgnedag, hvad jeg senere forstod Bag-

grunden for, men han vilde gerne komme og hjemmedøbe ham Tirsdag Formiddag. Mor, som var kommen Søndag Eftermiddag, holdt ham over Daaben, og senere ved Fremstillingen i Skjern Kirke den 17. Maj var begge Bedsteforældrepar med.

Onsdag Formiddag maatte jeg saa rejse alene til Egeslevmagle. Lillelund kom og fulgte mig til Toget. Jeg husker endnu, hvordan det gibbede i mig, da jeg gik ud af Gangdøren og tænkte paa de to, som jeg nu maatte forlade, og paa det Afsnit i min Tilværelse, som nu skulde begynde.

P. O. Hansen modtog mig paa Skælskør Station, og efter at jeg havde overnattet i Smidstrup Skole, cyklede jeg saa til Egeslevmagle. Lærer Spanges, som skulde flytte til Slagelse, var endnu ikke flyttet ud af Lejligheden, men jeg fik det lille Kontor at bo i, og de tilbød mig Kosten, saa længe de boede der. Præstens havde nu ogsaa tilbudt mig det, men paa Grund af det spændte Forhold, der var mellem Menigheden og Præsten, forstod jeg, det var bedst, jeg ikke var alt for afhængig af Præstegaarden. Forpagter Petersen lovede ogsaa, at jeg kunde faa Middagsmad dér, naar Spanges rejste.

Om Eftermiddagen var der saa Eksamen i Skolen. Larsen eksaminerede. Jeg hilste der paa Skolekommissionens Medlemmer og blev budt velkommen af dem. Jeg saa paa Børnene og syntes, de saa ret kvikke og skikkelige ud. En Dreng, Peder Rasmussen fra Egeslevlille, antog jeg for at være i 4. Kl. Det viste sig, at han var i 2. Han blev da ogsaa senere Fløjmand i Garden, og Chr. X tiltalte ham med „Der har jeg nok min Overmand!“

Fredag Morgen den 1. Maj begyndte jeg saa i Skolen. Ordningen var saadan, at jeg skulde have 4. Kl. Mandag, Onsdag og Fredag og 3. Kl. de øvrige tre Dage. Andenlæreren, L. P. Larsen, havde 1. og 2. Kl. Han var fra Byen Hyllested, en Mil Øst for Egeslevmagle, og han skulde netop denne 1. Maj til et Bryllup i sin Hjemby; han foreslog derfor, at vi skulde slutte til Middag, og han tilføjede med det Lune, som han var i Besiddelse af, men som man ellers tillægger Jyderne: „for at Børnene straks kan faa et godt Indtryk af Dem“.

Det var aftalt med Præstens, at jeg om Søndagen skulde „ind-

sættes“, som det dengang var Skik. Biskop Ostenfeld havde sendt en „Kollats“, som skulde oplæses fra Prædikestolen ved den Lejlighed. Præstefruen spillede til Gudstjenesten, saa Organisttjenesten, som var den Del af Embedsforretningerne, jeg var mest ængstelig for, da det jo var noget helt nyt for mig, skulde jeg saa først begynde med om Fredagen, som var St. Bededag. I Dagene forud sad jeg om Eftermiddagen og øvede mig paa Kirkeorgelet, idet jeg havde faaet en af Skoledrengene til at træde Bælgen. Alligevel var det med bævende Hjerter, jeg gik i Gang med det. Af Orgelets 6 Stemmer brugte jeg kun de fire – en 2-Fods Stemme var saa skærende, at den aldrig blev benyttet, men den 4-Fods undlod jeg ogsaa at bruge, for at ikke Bruset skulde gøre for stærkt Indtryk paa mig, men da jeg havde begyndt paa anden Salme, kunde jeg skimte, at Præsten kom ned gennem Kirken. Nu havde jeg faaet at vide, at under Vikarens Virke skete det undertiden, at Præsten, som var overordentlig musikalsk, kom ned til Orgelet og stod og talte Takten til Musikken. Det var jeg saa forberedt paa, men han sagde blot stilfærdigt: Maa jeg trække et Register mere ud? Jeg nikkede, og Månøvren skete nøjagtigt, som jeg slog an til andet Vers. Han indrømmede dog senere, at i Almindelighed, naar der ikke var ret mange i Kirke – og saadan var det sædvanligvis – kunde denne Stemme godt undværes. Det var ellers et let Sted at være Organist. Der blev ikke spillet til Korsvarene, og der blev kun anvendt fire Salmer, hvis der ikke var Daab eller Altergang. Det sidste var der kun nogle faa Søndage, Foraar og Efteraar. Nej, det var betydeligt lettere end Organisttjenesten i Nr. Nissum, hvor vi har drevet det til at have 13 forskellige Salmemelodier til en Gudstjeneste. Da vi denne Bededag gik ud af Kirken, sagde Larsen uden min Foranledning: „Det gik jo godt!“ – Det var naturligvis en stor Opmuntring for mig. Slet saa godt gik det nu heller ikke altid. Lidt hen paa Sommeren fik vi en Søndag „Til dig alene, Jesus Krist“, og den er, som den staar i Berggreens Koralbog, det sværeste, jeg har været ude for. Den gik det nu ikke saa godt med, men 14 Dage efter stod den igen paa Salmesedlen. Da er den forhaabentlig gaaet bedre. Her i

Nissum har vi haft denne Melodi regelmæssigt hvert andet Aar til Nikodemus-Salmen „Hos dig, o Jesus sent om Nat en Mand paa Døren banker“, men her har jeg fundet en mere menneskelig Harmonisering i „Menighedens Melodier“. – Ejendommeligt nok var den første Melodi, jeg spillede i Kirken, den samme som den, jeg først spillede ved Eksamen, nemlig „Kimer i Klokker“. – Det var jo ellers ikke Jul, men Præsten havde anført Melodien ved Salmen „Kongernes Konge og Herrenes Herre dig hylder . . .“. Han havde nemlig ofte et andet Melodivalg end det, der var anført i Salmebogen, og paa Salmesedlen var altid, hvilket Nummer i Berggreen eller Barnekow (evt. Bielefeld), der skulde anvendes (i de Tilfælde, hvor der kunde være flere at vælge imellem). Disse Salmesedler, som, da der var gaaet en Tid, og Præsten ikke længere vilde lade mig afhente dem Lørdag Aften, blev lagt op i Vaabehuset Søndag Morgen, gav for Resten Anledning til et Par pudsige Misforstaaelser. En Søndag Morgen før Gudstjenesten saa jeg „Klokkeren“ komme gaende op mod Kirken med Daabskanden. Jeg for da ud i Døren og sagde: „Der skal da ikke være Barnedaab!“ Men Lars paastod, at det stod der paa Salmesedlen. Jeg fik den fundet frem, og det viste sig da, at det var Ordet Barnekow, han havde læst som Barnedaab. En anden Gang kom han ind med Sedlen, grublende og sagde, at der var noget paa den Seddel, som han ikke kunde „klowes a“. Han syntes, der stod noget om „Begrawels“, og det havde han ikke hørt noget om. Jeg kunde saa berolige ham med, at der stod blot Navnet paa den Bog, hvor jeg skulde finde Melodien.

Foruden Arbejdet i Skole og Kirke maatte jeg ogsaa tænke paa Haven. Det var paa høje Tid, da vi det Aar havde et tidligt Foraar, saa jeg maatte se mig om efter Hjælp og fik da Anvisning paa Ole Hansen, en ældre Mand, der boede i et Hus lidt Nord for Skolen. Han havde et lille Køretøj og kørte hveranden Dag til Skælskør og forrettede der Ærinder for Folk. Køretøjet kunde man leje, hvis man skulde hente Gæster ved Jernbanen i Dalmore eller til andet Formaal. Hans Kone Maren havde Udsalg af Wienerbrød og Slik. – For Resten – nu vi er ved Maren,

maa jeg lige fortælle en Historie om hende, selv om den først passerede nogle Aar senere. Hun kom en Efteraarsdag ind hos mig og var noget oprevet over, at hun havde hørt, at der skulde være Efteraarseksamen i Skolen en Dato, som hun nævnedes, og da skulde hun og Ole netop have Sølvbryllup. Saa kunde hun jo ikke betjene Skolebørnene, som gerne paa en saadan Dag havde en ekstra Skilling med til at købe Slik for. Om det da ikke var muligt at faa den Eksamen flyttet til en mere belejlig Dag. Det turde jeg dog ikke give hende noget Haab om, men jeg lovede at sætte Børnene ind i Situationen og anmode dem om at gemme deres Penge og Købetrang til den følgende Skoledag. Saa var Maren nogenlunde beroliget. – Men det var altsaa den Majdag, da jeg traadte ind i Butikken og spurgte efter Ole. Han var imidlertid ikke inde, og jeg mente saa, at jeg maaske kunde finde ham derudenfor. „Næh, de' ka' De vist itt'!“ sagde Maren, og vi fulgtes da ad om til Gavlen af Huset, og Maren raabte saa: „Oule! her er een, aa ve' tale med dig!“ – Lidt efter stak Ole Hovedet ud af en Luge i Gavlen, og Maren saa da triumferende om paa mig og sagde: „Trower Di saa, Di ku' ha' hittet ham!“ Jeg fik da Ole til at hjælpe mig at grave, og Forpagter Petersens hjælpsomme Kone, Marie, og hendes Pige kom og tilsaaede Bedene, og der høstede vi saa i Sommerens Løb Havens Frugter af den givtige Jord.

Mens jeg er ved Ole Hansen, maa jeg hellere med det samme fortælle en anden Historie om ham. Hans Børn af første Ægteskab var udvandret til Amerika. Først Sønnerne, og i 1904 vilde Datteren ogsaa rejse derover, men omkom undervejs ved Udvandreraskibet „Norge“s Forlis paa Atlanterhavet. En af Sønnerne, som herhjemme hed Oluf, men i Amerika blev kaldt Ole, var Bestyrer af Amerikas største Andelsmejeri. En Dag, jeg kom ind hos Ole Hansens, var der kommet Brev fra ham, og deri var indlagt et Udsklip af en amerikansk Avis, uden at Indholdet var oversat. Jeg fik derfor den Opgave at oversætte det. Jeg maatte imidlertid have Stoffet med hjem, og her fik jeg ved Hjælp af min engelske Ordbog og megen Flid endelig

gransket Stykket igennem og blev klar over Indholdet. Jeg kunde da fortælle Ole Hansen om alt det meget rosende, der stod om Sønnen, og da jeg sluttede med at citere: „Det, vi trænger til i vore Andelsforetagender, det er kort sagt flere Ole Hansen'er“, ja, saa begyndte den gamle Ole at græde: „Ja, jeg er blevet for gammel!“

Min Kostforplejning hos Spanges afsluttedes 9. Maj. Da jeg denne Lørdag Aften sad og øvede mig paa Kirkens Orgel til Søndagens Tjeneste, kom Spange derop og sagde, at de havde faaet Meddelelse om, at en Datter, som var indlagt paa Sygehuset, ikke havde det saa godt, saa Fru Spange vilde gerne, om jeg fra næste Morgen fik Kosten et andet Sted. Jeg maatte saa ned til Forpagterens, som havde lovet mig Middagsmad Resten af Maaneden, men de syntes saa, at jeg ogsaa skulde have Morgenkaffen, saa det var kun min Aftensmad, der kom ind under Begrebet „tør Kost“, og som jeg selv skulde bikse med, men det var jeg jo vant til fra min Praksis i Marup og under Aarskursus i København.

I den Maaned, da jeg gik ene i det nye Hjem, gik jeg jo i en daglig Længsel efter Kristine og Drengen derovre i Skjern. Jeg fik næsten daglig Brev om, hvordan det stod til, men det gjorde ikke Længslen mindre. Da Spanges den 14. Maj var flyttet til Slagelse, følte jo ogsaa Ensomheden i Huset, selv om Maler Petersen fra Flakkebjerg straks tog fat paa at gøre Lejligheden i Stand. Pinsen faldt det Aar 31. Maj, og Fru Fibiger Jørgensen lovede da at spille for mig, saa Fredag Aften før rejste jeg til Tanderupkjær, hvor Kristine med Drengen opholdt sig. Vi mødtes midtvejs mellem Studsgaard og Tanderupkjær, og saa var vi enige om, at en saadan Adskillelse vilde vi aldrig mere udsætte os for. Ak! Vi regnede ikke med Kejser Wilhelm og Stormagterne.

2. Pinsedag rejste vi til Skjern for at tage Afsked der. Bedst husker jeg Besøget hos Lærer Berthelsens. Han var stærkt bevæget, da vi sagde farvel. Vi havde vel nok en Følelse af, at det maaske var sidste Gang, vi saas. Det planlagte Besøg i Sommerferien blev forhindret af Krigsudbruddet, og 2. Oktober

døde Berthelsen. Han havde jo i flere Aar været svækket efter en Gigtfeber, som havde medført en Hjertesygdom.

Næste Morgen, 2. Juni, rejste vi fra Skjern med første Morgentog. Kathrine fulgte os til Stationen. Ogsaa hun var bevæget, da vi tog Afsked. En af vore gode Skolepiger fra Byskolen, Kristine Fredslund, fulgte med som Pige. Fra Korsør til Egeslev-magle havde vi Bil. Det var jo en Flothed paa den Tid, men det gjorde jo Rejsen betydelig lettere med den kun maanedgamle Dreng. Den sædvanlige Tur med Skifte i Slagelse og Tur i Vogn fra Dalmose var jo mere kompliceret. Vi var saa ved Rejsens Maal først paa Eftermiddagen, og Forpagterens havde Middagsmad til os. Derefter fik vi travlt med at faa vort Møblement, som foreløbig var installeret i Udhuset, anbragt i de rette Omgivelser.

I den første Tid kunde det ikke undgaas, at Længslen efter Skjern af og til dukkede op. Kristine kunde særlig føle det i Kirken, hvor de 20-30 Kirkegængere i det store skønne Kirkerum, naar man tænkte paa det til Livsfare tætpakkede Kirkerum i Skjern. I Kirken havde jeg dog nok at gøre med at forestaa mit Arbejde dér, saa den Slags Tanker var jeg fri for.

Men selv om vi i denne første Sommer af og til kunde føle os lidt ensomme, var der dog ogsaa opmuntrende Besøg fra de hjemlige Egne, der bragte Afveksling i Tilværelsen. Søndag den 14. Juni, mens vi sad og spiste til Middag, dukkede vor gamle Ven fra Skjern, Lærer K. M. Hermansen, uventet op. Han, som ellers var udset til min Efterfølger i Skjern, var imidlertid blevet kaldet til Andenlærer i Tølløse, og nu, da vi havde Fridag om Mandagen (Valdemarsdagen), benyttede han Lejligheden til at cykle ned til os. Om Mandagen fulgte Larsen os til Gerdrup, hvor vi saa Parken og Mindesmærket for Peter Christopher Qvistgaard, der som Major i Borgervæbningen faldt i Kampen i August 1807 under Englændernes Landgang ved Køge (Herfølge Kirkegaard). Jeg spurgte da en Dame, som viste os rundt, om han ogsaa laa begravet der. „Ih, nej, han ligger paa Kirkegaarden i Eggeslev“. Jeg blev dog senere belært om, at det ikke passede, selv om der paa Kirkegaarden dér var et stort Gravsted

for den Qvistgaardske Familie, og jeg var her i 1919 med ved den sidste Godsejer Qvistgaards Begravelse. P. C. Qvistgaard er begravet i Boeslunde. Denne Slægt stammer fra Gaarden Qvistgaard i Vejrum, hvorfra der, som Aakjær siger, er „sendt en Styr af Herremænd ud over Landet“. Og naar jeg nu kører forbi denne Gaard ved Landevejen mellem Holstebro og Struer, tænker jeg paa den Gren af Slægten, som hørte hjemme paa Gerdrup fra 1760 til 1919.

En Dag lidt senere paa Sommeren dukkede Lærer Lillelund uventet op. Han var kommen herover for at søge Embedet som Førstelærer i Rude og Organist i Holsteinborg Kirke. Og en Morgen en Tid efter fortalte Larsen, hvis Onkel var i Sogne- raadet, at Lillelund virkelig var indstillet som Nr. 1. Herman- sen, som da havde faaet Ferie og igen var hos os, blev sendt af Sted til Dalmose med et Telegram, og vi glædede os nu til at faa vore gode Venner saa nær. Det skete dog ikke. Skoledirek- tionen kaldede H. C. Jensen, som gennem en Aarrække havde været en paaskønnet Andenlærer ved Skolen. Den Familie blev vi dog ogsaa gode Venner med, og jeg var i Oktober 1918 Fad- der ved Sønnen Johannes' Daab. Han er nu Sognepræst ved Nazarethkirken i København og har nu Navnet Nesgaard. – En Formiddag kom Carl Nyholms fra Skjern gaaende fra Dalmose. Han skulde til Branddirektørmøde i København.

Det var klimatisk en dejlig Sommer, hvor vi ret nød den sjællandske Natur og Fordelen ved Haven, der jo næsten var som en Udvidelse af Lejligheden. Den store Tjørnehæk havde ikke været klippet – efter hvad der blev sagt – i flere Aar, saa det var et drøjt Arbejde at komme igennem. Det tog ogsaa læn- gere Tid derved, at af og til kom en af Genboerne over og un- derholdt mig – men maaske var det kun gavnlige Hvilepauser under Arbejdet med at file de seje Grene over. Men hen i den sidste Halvdel af Juli kom der mørke Skyer paa den politiske Himmel efter Mordet i Sarajevo 28. Juni 1914 paa den østrigske Tronfølger. Vi var Søndag den 26. Juli til Eftermiddagskaffe i Præstegaardshaven, og her talte vi indgaaende om den alvorlige Situation. I Løbet af Ugen og den følgende Lørdag den 1. Au-

gust, den dag vi havde faaet Sommerferie, var Krigen en Kendsgerning. Næste Dag begyndte Pastor Fibiger Jørgensen sin Prædiken med: Nu har jeg været Præst i over tredive Aar, men aldrig er jeg gaaet paa Prædikestolen under saa tunge Omstændigheder som i Dag! –

Vi havde ellers tænkt at rejse hjem til Holstebro paa Ferie allerede om Mandagen, men da man stadig hørte om Indkaldelser til Sikringsstyrken, saa jeg kunde risikere snart som hørende til 7. Aargang at blive indkaldt. Vi besluttede da at se Tiden an et Par Dage. Men da der saa ikke var sket noget, besluttede vi at rejse Onsdag Morgen – efter at jeg havde opgivet min Adresse – Hyllinghus, Holstebro – til Sognefogden Frederik Nielsen. Da vi var mellem Kolding og Esbjerg, lagde vi Mærke til, at paaaldende mange unge Mennesker kom med Toget, og ved Brørup tog en ung Pige en rørende Afsked med en ung Mand. Ved næste Station var der en tilsvarende Situation, og her hulkgræd Pigen. Vi var da klar over, at der maatte være sket nye Indkaldelser, og da vi kom hjem til Holstebro, var Bror Alfred lige rejst til sin Bataillon i Viborg, men da han var 4 Aar yngre i Tjenesten, var det jo ikke sikkert, at det var min Tur endnu. Den næste Morgen, da Far havde været en Tur i Byen, kom han hjem og fortalte, at der var indkaldt 8 Aargange paa Sjælland. Jeg mente dog ikke, jeg behøvede at rejse, før der kom Bud efter mig, men da Kristine og jeg var en Tur inde i Byen for at se Krigstelegrammerne, saa vi et Opslag, der forkyndte, at alle værnepligtige, der havde Garnison Øst for Store Bælt, til og med 8. Aargang skulde møde uden videre Varsel. Saa var jeg klar over, at nu var der ingen Vej udenom. Ved Middagstid kom der ogsaa en Mand fra Herredskontoret med et Telegram fra Sognefogden. Det dukkede først saa sent op, da det havde været lidt paa Afveje. I Telegrammet var Hyllinghus blevet til „Kyllinghus“, og da der i Borbjerg Sogn var en Lokalitet med den Betegnelse, var der blevet sendt et Bud derud med det triste Budskab. Der var der imidlertid ingen, som vilde kendes ved det, saa Budet kom tilbage til Herredskontoret med uforrettet Sag, men en af Kontoristerne her boede i Hyllings Allé. Han

var klar over, hvor det skulde hen, og tog det med, da han skulde hjem til Middagspausen. Nu blev der en Del at tænke paa. Der var i de Dage en Uhyggestemning og en Ængstelse for Fremtiden. Alle var dybt grebne af Situationen, og det var ogsaa med mange Tanker om, hvad den nærmeste Fremtid muligt kunde bringe, at jeg sagde Farvel til Far og Mor og min lille Dreng. Kristine fulgte mig til Toget, hvor jeg fik Afskedskysset. Vi tænkte os da, at de danske Styrker maaske inden faa Dage kunde være i Ildlinien.

Jeg havde været saa forudseende at medtage min Soldaterbog, hvori Sognefogden faa Dage før havde indklæbet en ny Mødebefaling i Tilfælde af Mobilisering. Den gjaldt nu 14. Batl. i Slagelse i Stedet for som tidligere Viborg. Denne gjaldt nu som Rejselegitimation. I Skjern kom min gamle Ven, A. P. Christensen, ind i Toget, saa jeg havde godt Rejseselskab. Han var Lærer i Hornbæk og skulde møde i København, men han havde ikke sin Soldaterbog og var derfor helt til Store Bælt udsat for inkvisitoriske Forhør af Toppersonalet og truet med Udvisning af Toget. Til sidst maatte han sige, at hvis de smed ham ud, blev det paa deres eget Ansvar, og saa turde de alligevel ikke.

Saa snart jeg tidligt paa Morgenstunden kom til Slagelse, meldte jeg mig paa Kasernen ved 14. Batl. Her vilde man først ikke rigtig kendes ved mig, for man havde endnu ikke faaet mit „Generalieblad“ fra Viborg, og jeg har senere haft Lejlighed til at se den Korrespondance, man førte med Viborg i den Anledning. Man vilde dog ikke slippe mig, da min Soldaterbog ikke var til at tage fejl af. Jeg fik at vide, at jeg skulde indkvarteres hos Tobaksfabrikant Lange paa Nytorv. Det var 2. Generation i det kendte Firma Vilh. Lange. Stifteren, der nu var Landstingsmand, havde trukket sig tilbage fra Forretningen og bygget sig en Villa i Sct. Mikkelsgade. Den var anbragt solret, medens Gaden har en skraa Retning. Bygningens skæve Forhold til Gaden gav i Byen Anledning til den Vittighed – med Hensigt paa Ejerens Erhverv – at Huset var bygget paa Skraa. Jeg havde et udmærket Kvarter med god Kost, og da vi om Søndagen spiste sammen med Herskabet, var der Skyllskaal ved hver

Kuvert. Det havde jeg dog ikke oplevet før! Og saa som Soldat! Men der gik ikke mange Dage, før vi fik at vide, at vi skulde flyttes ud til Landsgrav, en Landsby et Par Kilometer uden for Byen ved Vejen til Korsør. Det var jeg selvfølgelig ked af, nu da vi netop havde det saa godt. Men Lykken fulgte mig. Jeg blev sammen med en Del andre indkvarteret hos Kr. Olsen, Blindekildegaard, men da jeg var Underkorporal, fik jeg Lov til at dele en Dobbeltsejng med en Oppasser i et Værelse i et af Udhusene. Maden fik vi ved Bordet i Folkestuen. Vor Tid gik ellers med Felttjeneste. Da 14. Batl. havde Rekrutter, blev vi indkaldte oversat til Garnisonens Reservebatl., 37. Bataillon, og dertil fik man ogsaa oversat nogle af de Rekrutter, som havde vanskeligt ved at „følge Trop“, eller som man af andre Grunde gerne vilde af med, saa vi var en ret blandet Flok. Jeg savnede mine gamle Kammerater fra Viborg; de var endnu ikke ramt af Indkaldelserne. Af og til havde vi Vagt og havde da Ophold i Forsamlingshusetovre paa den anden Side Vejen. Jeg var dog paa Grund af min Snor fri for at være „Post for Gevær“, men der havde jeg Lejlighed til mere indgaaende Samtaler med nogle, som jeg ellers ikke havde nærmere Berøring med. En Aften kom en Soldat, som ikke hørte til Vagten, ind i Lokalet, en Jyde fra Vejle Vesteregn, som jeg nogle Dage før havde haft en god Samtale med og faaet det bedste Indtryk af, men i Aften var han meget beruset efter et Besøg i Slagelse sammen med en Kammerat fra Sjælland, som var kendt for sin Lyst til at gaa paa Beværtninger. Han fik hver Uge sendt Penge hjemmefra. Hver anden Uge fik han 10 Kr., men de mellemliggende Uger fik han kun 5. En Uge med den lille Ration betegnede han som „den stille Uge“. Dette her er nok indtruffet i en Uge med det store Kontingent, eller ogsaa var det Jyden, der har betalt „Drikkepengene“. Vi fik Jyden lempet hjem i Kvarteret, men da jeg senere traf ham, var han inderlig led ved, at det skulde gaa ham saadan. Der var i det hele mere Drikkeri, end jeg havde kendt blandt Soldaterne i Viborg, men det kom vel nok af, at en stor Del af de indkaldte nu sad i egen Bedrift og derfor havde flere Penge at raade over.

Da det lakkede mod Slutningen af August, glædede jeg mig til, at Kristine og Drengen skulde komme tilbage fra Jylland, hvor de jo havde tilbragt Ferien, dels i Holstebro og dels i Tanderupkjær, men naar Skolen til September skulde begynde igen, maatte Kristine jo overtage Virksomheden dér, men saa o. 25. August kom der pludselig Besked om, at vi skulde flyttes til Amager og tage Del i Vagterne ved „Sydfronten“. Vi blev indkvarteret i St. Magleby, og jeg blev sammen med en Del andre sendt til en Gaard, hvor Manden hed Peder Gertsen Raagaard. De fleste skulde sove i Loen, men jeg havde igen den Fordel af Snoren paa Ærmet, at jeg fik Lov til at erobre en Seng i et Kammer paa Loftet. Hver tredie Nat maatte jeg dog tilbringe i en Vagt nogle Kilometer Nord for Byen ved Amager Landevej sammen med 3 Mand, der skulde skiftes til at gaa Vagt oppe paa Volden, mens vi andre kunde hygge os nede i Skanserummene, hvor der et Stykke over „Gulvet“ var anbragt et Bræt af almindelig Bredde. Det fortsatte fra det ene Skanserum ind mellem Bjælkerne til det næste Rum; der kunde man anbringe sig paa Ryggen, og ved at stikke Benene ind gennem den snævre Aabning til det næste Rum kunde man være saa nogenlunde sikret mod at falde ned. Naar saa Tornystret var anbragt som Hovedpude, kunde man sove udmærket der. Jeg havde altid den Aftale med de tre Vagter, at de selv skulde ordne Skiftet hver anden Time ved de lige Klokkeslet. En Morgen opdagede jeg dog, at de skiftede Kl. 7. Da jeg skulde undersøge, hvad der var Grund til Uregelmæssigheden, viste det sig, at kun een af de tre havde Ur, og det var betroet den Mand, der gik paa Post. Det viste 8, og ved nærmere Forhør viste det sig, at Hjalmar fra Slagelse under sin Tjeneste om Natten havde stillet det en Time frem. Hans Undskyldning var: „Jæ' trouet de'ha'de' stoed“. Han maatte jo saa afsone sin Skyld ved en Times Vagt senere paa Dagen.

Under Skyttegravsarbejde fandt vi en Dag et ret velbevaret Skelet, og blandt de ældre paa Egnen blev der da fortalt om en Mand, som for mange Aar siden var forsvundet sporløst, men da der kom Eksperter til, erklærede de, at Skelettet var meget

ældre, saa man mente, det stammede fra Karl Gustav-Krigene omkring 1660.

Endelig hen i September kom der Bestemmelse om, at der skiftevis kunde bevilges de indkaldte 4 Dages Orlov. I det første Hold kunde der være een Underkorporal, og da jeg var den ældste, blev det mig. Men nu var der Vanskeligheder med at komme hjem fra Slagelse, for der var allerede paa Grund af Besværligheder med at faa hjemført Kul sket store Indskrænkninger i Toggangen, saa der gik ikke noget Aftentog paa Næstvedbanen. Men saa var der i Kvarteret en Gaardmand fra Tjæreby, Peter Nielsen, som ogsaa skulde have Orlov, og han fik sendt sit Ponnykøretøj til Slagelse, saa det stod der, da vi naaede dertil, vist ved 9-10-Tiden om Aftenen. Jeg blev saa sat af midt i Høve By og naaede saa hurtigt de tre km til Egeslevmagle ad Stien over Stølen og langs Kirkegaardsmuren. Der var Lys i Gangen til stor Forundring for sene Aftenvandrere, men man sad oppe og ventede paa mig. Ja, det var en af de store Stunder, som man ikke sikkert havde turdet haabe paa.

I den første Tid – for Resten ogsaa senere – vekslede det med ildevarslende Rygter om Situationen. Vor Kaptajn, Blom, en ældre Mand af Reserven, lagde ikke Skjul paa sine Følelser over for Tyskerne. En Dag sluttede han en Instruktion saaledes: „Hvis de kommer, det forbandede Rakkerpak – hvad Vorherre forbyde – saa slaar vi til dem!“ – Ude ved den omtalte Skanse-vagt var der et Gartneri, og der var de saa flinke at byde os over til Kaffe hver Morgen. Dertil fik vi en Mellemmad bestaaende af et Stykke Rugbrød og et Stykke Franskbrød sammenlagt. Det havde vi hidtil kaldt en Hamborg-Mellemmad, men herude brugte man Udtrykket en Amager-Mellemmad. Og vi var fuldt ud enige om, at det Navn vilde vi fremtidig benytte og ikke mere bruge et tysk Navn om en god dansk Mellemmad. En Dreng af Gartnerens var undertiden i Forlegenhed med sine matematiske Opgaver, og saa kunde jeg dér til Gengæld række ham en hjælpende Haand.

I den første Tid efter Krigens Udbrud var mange saa grebne af Situationen, at det vakte betydeligt aandeligt Røre. Mange

Præster holdt jævnlig Andagter i Kirkerne paa Søgnedagsaftener. Det gjorde Sognepræsten i St. Magleby, Mohr, ogsaa. Der var jeg gerne med, naar jeg ikke var paa Vagt. En Aften, jeg tilfældig var kommen til at tale med Præsten, blev jeg bedt med over til Kaffe i Præstegaarden bagefter, og siden skete det ofte, at jeg var med Præstens hjemme og havde en interessant og hyggelig Time dér.

Vi ventede jo stadig paa, at vi ældre skulde blive afløst. Vi var jo her paa Sjælland indkaldt to Aargange mere end i Jylland. En Dag fik jeg det, som jeg syntes ubehagelige Hverv at følge to af Mandskabet ind til Krigsretten paa Frederiksberg Slot. Det var en Mand, som Kammeraterne kaldte Fulde 80. Han var en Dag under en Feltøvelse fundet sanseløst beruset ved et Havegærde. Det skulde han nu staa til Ansvar for. Den anden var tiltalt for Vold efter et Overfald i Slagelse før Indkaldelsen. Vi tog med Toget fra St. Magleby til Amagerbro Station og derefter med forskellige Sporvogne. Paa Slottet kom vi ind i et Venteværelse sammen med en hel Del andre, og hele Formiddagen gik, uden at vi fik vor Sag for. I Middagspausen inviterede jeg de to paa Middagsmad i Kantinen. Det var vist en Fornøjelse til 35 Øre pr. Mand. Da vi endelig hen paa Eftermiddagen naaede velbeholdne hjem, var jeg lykkelig over vel overstaet Tjeneste.

Endelig en Dag o. 1. Oktober var jeg igen paa Vagt og fik da Inspektion af selve Generalen Ellis Wolff. Jeg var den Dag i en større Vagt i Nærheden af Dragør, hvor vi havde en rigtig Vagthytte, hvor jeg paa det Tidspunkt opholdt mig. Jeg blev kaldt frem for at gøre rede for vor Opgave. Generalen spurgte til sidst, hvilken Aargang jeg hørte til, og da han fik at vide, at jeg hørte til 7. Aargang, kunde han jo godt have sagt mig, at jeg stod lige for Hjemsendelse. Det gjorde han dog ikke, men da vi var paa Vejen hjem, blev vi overhalet af en Motorordnans, som raabte: „7. og 8. Aargang skal hjem!“, og lignende Tilraab mødte os adskillige Gange, før vi naaede Stedet, hvor vi skulde troppe af. Saa snart det alarmerende Rygte var naet St.

Magleby, var der straks sendt en Mand paa Motorcykel til København for at faa fat i den nyeste Avis, og der stod saa ganske rigtigt, at de to nævnte Aargange skulde sættes i Frihed 10.-12. Okt. Jeg fik i en Fart skrevet et Kort hjem med den glædelige Meddelelse, hvor det ogsaa vakte berettiget Opsigt, da det ikke var observeret i Avisen. Det blev saa for 37. Batl.'s Vedkommende Mandag den 12. Okt., der blev den store Dag. Tidligt om Morgenen kørte vi med Tog fra St. Magleby til Slagelse, og her blev vi saa permitteret ved Middagstid. Kristine kom til Slagelse for at tage imod mig, og i Dagens Anledning havde vi flottet os, saa Ole Hansen kom med sit lille Køretøj og hentede os ved Dalmose Station. En saadan Ekstravagance kunde iværksættes for Kr. 1,25.

Det var dejligt at være hjemme igen og komme i Gang med Skolen. Den havde dog ikke lidt noget ved, at Kristine havde betjent den, men vort Forhold til saavel Skolen som til Skolekredsens Beboere var jo endnu noget fremmed. Under et af mine Besøg i St. Magleby Præstegaard havde Pastor Mohrs omtalt, at de fra deres Virketid i Slotsbjergby kendte en Familie fra Egeslevmagle, nemlig Lars Andersens i Højstrupgaard, og dem troede de, vi kunde faa Glæde af at stifte Bekendtskab med, saa de bad mig tage ud og bringe dem en Hilsen fra Præstens. Der gik dog nogen Tid, før vi fik gjort Alvor af det. Vi blev ogsaa overordentlig godt modtaget. Det mærkedes snart, at Lars Andersen – den sidste Fæstebonde, som han siden kaldte sig – var en Mand med usædvanlig Viden og Intelligens. Det blev Indledningen til en lang Række Besøg i dette gæstfrie Hjem, hvor vi altid havde noget at drøfte, og hvor vi lyttede til de Beretninger fra Sogn og Egn i henfarne Dage, som Lars Andersen havde at fremføre. Et Aftenbesøg dér i Gaarden sluttede gerne med Musik. Lars Andersen spillede udmærket Violin, og Bodil spillede Klaver. Aftenen sluttede gerne med, at vi i Fællesskab sang: „Naar Solen ganger til Hvile“. Og saa gik vi i Aftenmørket ned ad Stien til Spangen over Aaen, ofte under Værtens Ledsagelse. Derefter ad „Mellemvejen“ gennem Skoven til Landevejen fra Korsør.

*Fra
Sikringsstyrkens
Tid.
Maj 1915.*

Da vi nærmede os Julen, følte det lidt ejendommeligt, at vi ikke skulde fejre Jul i vore Hjem, hvad vi hidtil altid havde gjort, og Organisttjenesten, som endnu var den besværligste Del af mit Arbejde, krævede det Aar sin Indsats fire Dage i Træk, da 3. Juledag det Aar var en Søndag. Denne Dag skulde der tillige være Juletræsfest for Skolebørnene i Forsamlingshuset. Man plejede ellers at fejre denne Fest med Dans. Det var vi jo ikke glade for, men det Aar var man ogsaa enig om, at paa Grund af Krigen vilde det ogsaa være rigtigst, om man her som saa mange andre Steder lod Dansen udgaa. Vi havde da ogsaa en god Aften sammen med Leg og Sang. Først derefter kunde vi nyde Juleferien.

Det varede ikke saa længe efter Jul, før det begyndte at trække op til en ny Indkaldelse. Vi fik dog Lov at holde Fastelavn i Fred. Da fik vi Besøg af Hermansen fra Tølløse og desuden af Gerda Kristensen, som havde været Vikar i Skjern, før vi rejste, og lidt før Jul fik vi Brev fra hende, at hun var indstillet til et Forskolelærerindeembede i Fodby Sogn (Skraverup), og da hun som Sjællænder meget gerne vilde have Embedet, saa bad hun om, om ikke jeg kunde lægge et godt Ord ind for hende hos Provst Bondo i Skælskør. Jeg tog saa derned, for det var vistnok ogsaa min Pligt at hilse paa Skoledirektionens Formand. Jeg blev meget godt modtaget og bragte saa som i Forbigaaende Talen hen paa Indstillingen til Embedet i Skraverup og fik da den opmuntrende Oplysning, at Sagen var afgjort til Fordel for Gerda Kristensen. Det Glædesbudskab kunde jeg saa omgaaende lade gaa videre til Skjern, og i Fastelavn havde vi altsaa hendes første Besøg. Det blev efterfulgt af adskillige senere Besøg, ligesom vi besøgte hende i Forskolen. 1918 flyttede hun til Føllenslev for at komme nærmere sit Hjemsgn Mørkøv. Hendes sidste Virke var i Lille Værløse. Engang sidst i Trediverne traf jeg hende i en Biograf i København. Det er eneste Gang, jeg har set hende siden Skraverup-Tiden. Hun døde 1959.

Den anden Indkaldelsesordre lød paa Mandag den 15. Marts 1915, men da var Larsen indkaldt som Rekrut 14 Dage før, og Kristine havde overtaget Vakancen for de to yngste Klasser, saa jeg maatte søge en Vikar. Det blev Thorvald Sørensen fra Grønbæk Skole. Han skulde saa være Kirkesanger, og Fru Fibiger Jørgensen betjente Orgelet. Mandag Morgen rejste jeg saa til Slagelse, og da vi var blevet iklædt, gik jeg til en Barber og fik fjernet mit Fuldskæg. Under første Indkaldelse havde jeg undertiden følt mig generet af at være saa kendelig med det Skæg, men da vi saa om Eftermiddagen igen stillede op med Underkorporalerne, som endnu ikke havde faaet syet Snore paa, i Række foran, vilde Sergenten, som foretog Eftersynet, ikke anerkende mig som Underkorporal, men da jeg holdt paa min „Værdighed“, lod han omsider være med at diskutere Sagen, men da han var kommen Rækken igennem, standsede han og

raabte: „Der mangler een; ham med Skægget!“ – Saa maatte jeg jo til at gaa til Bekendelse, og han fik saa opklaret 2 Gaader paa een Gang. – Næste Morgen kom vi med Toget til København og gik fra Hovedbanegaarden ud til Ingeniørkasernen, hvor vi skulde overtage Vagter ved Tuborg Havn og i Ryvangen. Det første Sted blev der sat 2 Tuborg-Bajere til hver Mand. Det var ikke alle, der drak de to, men saa var der jo saa meget mere til dem, der led af Tørst i højere Grad. Ved Vagten i Ryvangen var der en Hund, som skulde medføres under en Runde i Ryvangen hver anden Time, naar nogle Ure skulde trækkes op, for at der kunde være Kontrol med, at Vagten havde gjort sin Pligt. Hunden, der ellers stod lænket uden for Vagtlokalet, kunde under disse Ture være vanskelig at holde Styr paa. Naar den endelig fik løst sin Lænke, var den saa balstyrig, at kun kraftige Mænd kunde holde den. Hvis Vagterne saa kom tilbage fra Turen og meldte, at Hunden havde været den stærkeste og havde „absenteret“ sig, maatte jeg i Gang med at lave en højtidelig Indberetning til Kommandanten paa Kasernen. Og naar saa Forbryderen saa enten selv indfandt sig eller blev „anruffet“ af en senere Runde, maatte jeg igen have Pennen i Gang for at meddele denne for vort Forsvar saa betydelige Begivenhed. I Bygningen, hvor Vagtlokalet var, boede ogsaa en Sergent, som havde Opsynet i Ryvangen. Han vaagnede en tidlig Morgen, irriteret over, at Hunden var vaagnet først og gav sin Utilfredshed med Fangenskabet ret lydeligt til Kende. Han kom da færende ind i det Lokale, der var beregnet for „Vagtkommandøren“, kun iført Skjorte og Uniformskasket(!) og raabte arrigt: „Vil De gaa ud og tæve Hunden!“ – Jeg fik mig jo hurtigt samlet op fra mit umagelige Sovested paa det bare Gulv med Tornysteret som Hovedpude og kom i Gang med den nye militære Opgave. Jeg fulgte dog ikke Ordren om korporlig Revselse, men ved at tale godt med Dyret fik jeg det bragt til Rolighed.

Efter kort Tids Forløb under denne Indkaldelse raadede Befalingsmændene mig til at søge om at blive Korporal. Jeg havde jo ikke været paa Korporalskole og kunde derfor ikke udnævnes uden Ansøgning. Og da denne Stilling jo vilde give noget mere

i Løn – hidtil havde jeg vist kun faaet 10 Øre mere om Dagen end de „menige“ – saa søgte jeg, og da jeg i den første Del af Paasken var hjemme paa Orlov, kom der Meddelelse om, at jeg var udnævnt fra 1. April, men saa var der føjet den triste Bemærkning til, at jeg hurtigst muligt skulde afgaa til Sølv-gades Kaserne og melde mig til Tjeneste ved en Bataillon der. Det var en Streg i Regningen. Havde jeg tænkt, at jeg igen skulde skifte Kammerater, vilde jeg næppe have søgt. Paaske-lørdag, da min Orlov var forbi, meldte jeg Afgang fra 37. Batl., fik syet en Snor mere paa Ærmet og købt en Korporalshue, som senere mine Børn og Børnebørn har brugt som Legetøj, til den heller ikke som saadan kunde gøre Tjeneste længere. Derefter meldte jeg mig i Vagten paa „Sølvgades Kaserne“, som Magle-kilde kalder den. Jeg fik nu anvist en Seng i et Rum, hvis andre Beboere var paa Paaskeorlov, og jeg skulde nu spise i Under-officersmessen, men jeg har ikke Indtryk af, at det gjorde nogen særlig Forskel. Desuden var jeg ogsaa her paa Vagt, hvert tredie Døgn, saa allerede Paaskedag maatte jeg gaa i Tjeneste. Her var Vagten dog saa stor, at en Sergent var Vagtkommandør, og jeg kaldtes saa næstkommanderende og skulde bl. a. om Aftenen fra 10 til 12 sidde ved Porten sammen med Kaserne-uderofficeren og modtage Nattegn. Desuden skulde jeg medvirke, naar Fangerne skulde have Gaardtur. De var ikke alle lige lette at omgaa. Jeg slap dog nogenlunde om ved det, men allerede den Dag, jeg var rejst derfra, forsvandt der et Par under en Gaardtur. Jeg blev nemlig ikke ret længe paa Sølvgaden, og det var jeg glad for. Der kom jeg aldrig til at føle mig hjemme, men der var vist gaaet knap 14 Dage, saa skulde Kompagniet, jeg var ved, overflyttes til Vagttjeneste paa Saltholm, og der havde man ikke Brug for saa mange Befalingsmænd, saa jeg blev returneret til mit gamle Kompagni paa Ingeniørkasemen.

Saa gik det igen i den gamle Skure, til vi kom lidt ind i Maj. Saa fik vi at vide, at vi igen skulde til Sydfronten og indkvarteres i St. Magleby. Jeg havde under det første Ophold dér ogsaa aflagt et Besøg i Skolen, og jeg bad da om at blive indkvarteret dér, hvis der skulde være nogen. Saadan blev det saa ordnet,

men da jeg meldte mig der, blev jeg noget kølig modtaget af Fruen, som var alene hjemme, men blev dog vist op paa et Værelse oven for Loftstrappen. Lidt efter hørte jeg Manden komme hjem, og han gav sig til saadan at larme op over den Korporal, der var kommen – man havde nemlig ventet en Sergent – saa jeg fandt det nødvendigt at gaa ned og vise min Indkvarteringsseddel. Manden greb den og for af Sted ud i Byen for at finde Bataillonskontoret og fremføre sin Klage. Lidt efter, da Fruen havde serveret Aftensmad for mig, spurgte hun mig, om jeg havde været der i Byen før, og da jeg fortalte, at jeg havde været der i længere Tid om Efteraaret og ogsaa havde aflagt et Besøg i Skolen, sagde hun: „Aah, er De den Lærer, der boede omme hos Raagaards?“ Det kunde jeg jo kun bekræfte, og saa var Isen brudt. Da hun lidt efter hørte Manden i Køkkenet, skyndte hun sig ud for at fortælle ham, at Korporalen var en Kollega. Og som en Mand trak han sig nu tilbage i god Orden. Jeg tilbragte nu en meget behagelig Tid i dette Hjem, var omme at besøge P. G. Raagaards og tilbragte en hyggelig Aften hos Familien i Præstegaarden. Pinsedags Formiddag fik jeg at vide, at jeg maatte have fri til næste Dags Aften, og saa kom jeg af Sted hjemad. Under et Ophold i Slagelse fik jeg ringet til vor Genbo, Kaptajn Lønstrup, om at meddele Kristine, at jeg var paa Hjemvej, og hun mødte mig saa ude ved Høve Frimenighedskirke.

Vagten i denne Periode husker jeg ikke meget til, kun at jeg den næstsidste Nat var paa en lang Inspektionsrunde ude ved Amagers Nordvestkyst. Den 4. Juni, tidligt om Morgenen forlod vi saa denne ejendommelige „Hollænderby“, hvor vi trods alt havde haft mange gode Dage, og hvor jeg havde studeret det ejendommelige Sprog med bl. a. Udtrykket „Det er han“, og hvor jeg paa Kirkegaarden havde læst de mange fremmedartede Navne og bemærket Gravstenen over Salmedigteren H. A. Timm (Under dine Vingers Skygge). Jeg har ikke været der siden.

Tidligt om Morgenen den 4. Juni kom vi saa med Tog til Slagelse, fik afleveret og blev permitteret. Kristine kom igen til Byen for at hente mig. Det var jo heldigt at komme hjem til en

Fridag, Grundlovsdagen, men ogsaa rart at være i de gamle Folder igen.

Der var kommen en Bestemmelse om, at man kunde faa en vis Hjælp til Vikarlønnen under Indkaldelse. Jeg indsendte derfor dristigt Opgørelse over mine Udgifter. Da Vikaren jo begyndte 15. Marts, havde jeg betalt ham 17/31 af Maanedslønnen for de 17 Dage, og for Juni havde jeg betalt 4/30 af Maanedslønnen. I Overensstemmelse hermed indsendte jeg min Opgørelse til Skolefonden. En Tid efter kom der Bud fra Brugsforeningen om, at jeg snarest skulde ringe til Skolefondskassereren. Det gjorde jeg omgaaende og fik da at vide, at den Opgørelse kunde man ikke udbetale Tilskud efter. En Indkaldelse var 2½ Maaned, og derefter vilde Hjælpen blive udbetalt. Hen paa Efteraaret kom der en Bestemmelse om – da Dyrtiden begyndte at virke – at de Lærere, hvis Indtægt var under en vis Størrelse, kunde faa udbetalt 25 Kr. for hvert mindreaarigt Barn. Vi fik regnet ud, at jeg paa Grund af Udgift til Vikarløn kom under Grænsen, saa jeg indsendte min Opgørelse, og vi købte en Barneseng for de forventede 25 Kr. Men her gik det lige saadan. Der kom Bud fra Brugsen, og jeg maatte ringe op. Maatte saa høre, hvad det var for noget, jeg havde indsendt. Førstelærerembedet i Egeslevmagle var saa og saa stort – det var et af de største Embeder paa Sjælland – og jeg havde kun opgivet saa og saa meget. Jeg maatte da svare, at jeg ikke havde opgivet Embedets Indtægter, men kun hvad jeg havde haft i Indtægt. Jeg fik da at vide, at det var underordnet, hvad jeg havde tjent. Det var Embedets Størrelse, det kom an paa, saa jeg kunde ikke faa noget Børnetillæg. Jeg har siden fortrudt, at jeg ikke lod den Sag afgøre paa højere Sted. Endnu er jeg i Tvivl om, at Skolefondens Synspunkt var det rigtige. – Senere havde jeg endnu en Sag med Sorø, da jeg klagede over, at jeg ikke som andre havde faaet udbetalt nogen Bonus paa den Livsforsikring, som jeg efter den Tids Regler for Enkeforsørgelse havde deponeret i Skolefonden. Jeg maatte da igen til Telefonen og fik at vide, at min Bonus var udbetalt til en Lærer i Korsør med samme Efternavn og Forbogstaver. Man mente først,

om ikke jeg kunde ordne det privat med min Navnefælle i Korsør, men kom dog omsider efter, at det var rimeligt, de selv ordnede Sagen med ham, og en Tid efter fik jeg ganske rigtigt mine Penge.

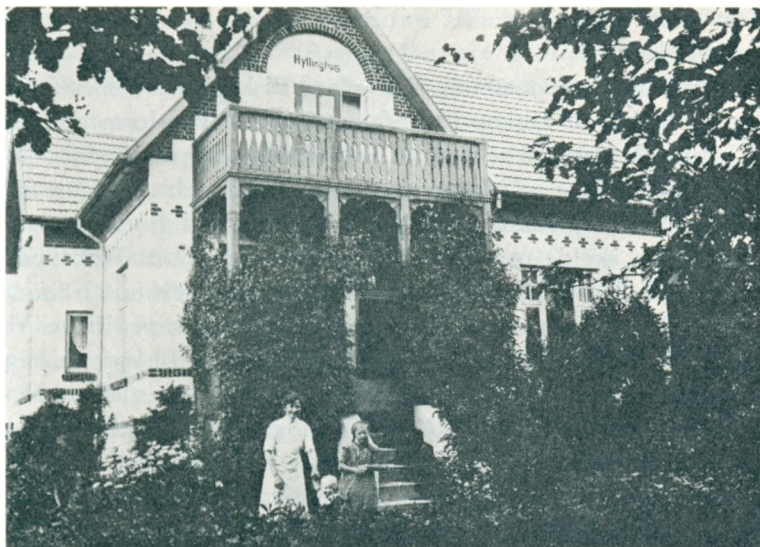
Det var dejligt det Aar at faa Sommerferie. Aaret før var jeg jo blevet snydt for den. Det var jo dengang normalt at holde „Høstferie“ ved Begyndelsen af August, hvis ikke Høsten var alt for sen paa Færde. Vi sluttede da ogsaa dette Aar 31. Juli, og Mandag Morgen kørte saa Ole Hansen til Dalmose med Kristine og Jens Jørgen – samt Kristine Fredslund. Jeg cyklede til Korsør, da jeg paa Lyngbygaards Godskontor i Boeslunde kunde hæve det Legat paa Kr. 30,67, som var tillagt Embedet af Godsejer Oluf Bruun, som i 1741 grundlagde Egeslevmagle og Sønderup Skoler og bestemte, at „disse to Bygninger er til evig Tid bestemt til Skoler“. Nu kan vi jo se, at den Evighed ikke blev særlig lang, eftersom Sønderup Skole blev flyttet ud fra Byen o. 1900, og kun en Sten med Paaskrift minder om Skolens gamle Plads, og 1935 blev Skolen helt nedlagt og lagt ind under den nye Boeslunde Sogneskole. Ogsaa Egeslevmagle Skole er nedlagt som Skole. Den blev o. 1960 flyttet 4 km mod Sydvest til Smidstrup og lagt sammen med Skolen dér. Ogsaa Legatet er vist forsvundet, men den Augustdag i 1915 var der i alt Fald ikke noget i Vejen for at faa de 30,67. Da jeg hævede Beløbet sidste Gang i 1925, talte imidlertid den daværende Godskasserer, Sagsfører Johs. Hansen, Skælskør, om, at man arbejdede med at faa afviklet denne Forpligtelse.

Nu da jeg er ved Oluf Bruun, maa jeg lige fortælle, at denne var gift med Conradine Sophie Rostgaard, en Datter af den herostratisk berømte Fr. Rostgaard, Ejeren af Anholt, som efter Holbergs Omtale af denne Ø i „Peder Paars“ vilde have Holberg straffet og „Peder Paars“ brændt. Conradine havde imidlertid giftet sig med en Mand, der ikke var adelig og var derfor gjort arveløs. Hun mindes endnu i Egeslevmagle ved, at hun skænkede Kirken en stor, smuk Bibel, som endnu har sin Plads paa Alteret. Foran i Bogen havde hun skrevet et af hende selv forfattet Vers, men da Bibelen engang var til Reparation paa

Nationalmuseet, kom den tilbage uden Fru Bruuns Vers. Lærer Spange kunde imidlertid huske Verset, og han magtede den gamle gothiske Skrift, saa han skrev Verset ind paa ny. Familien flyttede 1750 til Allerslev ved Præstø, og paa Kirkegaarden dér fandt jeg i 1919 hendes Gravsten. Den var stærkt afslidt, da der var almindelig Færdsel over den, men Initialerne C S R var læselige. En Sønneson var Malthe Bruun, som o. 1800 vakte Opsigt ved sine oprørske Skriverier, og han blev ligesom P. A. Heiberg landsforvist.

Det var nu et Sidespring, og saa kan det maaske ogsaa tillades at tage et Tilbagespring. Vi var jo stadig i Sikringsstyrkens Tid, og i denne Sommer blev det ogsaa Egeslevmagles Tur til at have Indkvartering. I Juli Maaned maatte vi da huse og bispise en Mand af 14. Batl. Det var saa heldigt, at det blev en Kollega fra Slagelse, Frederik Knudsen. Han og jeg var jævnaldrende, endog født paa samme Dag, Han var fra Baaring paa Fyn og dim. fra Silkeborg 1910. Vi havde meget at tale om. Han var intelligent og kendt med mange Ting, som jeg kun havde overfladisk Kendskab til, saa det var en udbytterig Maaned. Knudsen var dengang ugift, men han blev siden gift med en Lærerinde i Slagelse, og deres to Sønner, Erik og Mogens Knudsen, er kendte Mænd indenfor litterære Kredse. Fr. Knudsen døde allerede 1950.

Men det var altsaa den Sommerferie, som vi glædede os til. Præstefruen havde lovet at spille for mig tre Søndage, saa vi kunde være borte i næsten 4 Uger. Den nye Banestrækning Give-Herning var nu aabnet, saa vi kunde benytte den dermed etablerede Diagonalrute Vejle-Herning. Det afkortede Rejsetiden med ca. 3 Timer, saa vi nu kunde være i Holstebro ca. halvsyv mod ca. halvti vest om over Esbjerg. Det var dejligt igen at mødes med Familien efter den hidtil længste Adskillelse. Vi tog altsaa først til Holstebro og derfra Ture til Hjerm, Aulum og forskellige Steder med Sammenkomster. Jeg havde lige faaet mit Fotografiapparat, og en Soldaterkammerat, Fotograf Techt-Hansen fra Sorø havde skaffet Apparatet og sat mig ind i Teknikken. Jeg har da ogsaa endnu flere Billeder fra den-

*Fra Hyllinghus i Sommerferien 1915. Kristine samt Jens Jørgen
og hans Kusine Jane.*

ne Ferie, baade fra Sammenkomster i Holstebro og i Tanderup-
kjær.

Noget, der efterhaanden kom til at optage vore Tanker i den-
ne Ferie, var en Affære mellem P. O. Hansen og Pastor Fibiger
Jørgensen i Smidstrup Skoles Gang, hvor en Uoverensstemmelse
mellem de to førte til Haandgribeligheder fra Præstens Side.
Det var sket lige før Ferien. Men Sagen kom snart offentligt
frem, og da vi kom til Skjern, viste Lillelund mig en Artikel
i Folkeskolen for 19. August, hvor, som Lillelund sagde, „Red.
Hans Rasmussen havde gjort Fibiger Jørgensens Bo op“. Der
var fremført Uddrag af, hvad Præsten tidligere havde givet
skriftligt Udtryk for om sit Syn paa Lærerstanden, navnlig un-
der dens Kamp for bedre Lønvilkaar i 90'erne. Der var bl. a.
gengivet det Udtryk af Præsten: „Lærerne er hverken Officerer
eller Generaler i Undervisningens store Armé. De er slet og ret
menige. . . deres Stilling i Stat, Kommune og Kirke er ikke en
saadan, at det er dem, der skal sige, hvordan Sagerne skal være.

Det er de andre, der skal fortælle dem det, og saa har de at udføre det“.

Sagen blev jo indberettet. Den gik til Biskoppen i København, og saa besluttede Biskop Ostenfeld at tage til Egeslevmagle paa Visitats. Den skulde afholdes i Skolerne Lørdag den 3. September og næste Dag i Kirken. Da vi kom tilbage sidst i August fik vi Underretning derom og maatte have Bud til Børnene, som ellers først skulde møde Mandag den 5. September. Biskoppen kom med Tog til Skælskør og holdt saa først Visitats i Smidstrup. Ved 2-Tiden kom Præstens Karl kørende med ham. Vi begyndte med at drikke Kaffe, og imens spurgte Biskoppen mig ud om, hvor jeg var fra, og da jeg jo ikke regnede med, at han kendte Vestjyllands Geografi særlig indgaaende, svarede jeg, at jeg var fra Holstebro-egnen, men han vilde have at vide fra hvilket Sogn, og da jeg saa opgav Hjerm, svarede han: „Der havde jeg en Farbror, der var Præst“. Dertil kunde jeg jo svare, at Pastor Ostenfeld havde døbt mig, og saa var der straks mere at tale om. Det traf sig netop saadan, at vi havde Besøg af Far og Mor, og de agtede netop paa Tilbagerejsen at besøge Pastor Ostenfelds, der da boede i Aarhus.

Selve Visitatsen i Skolen forløb meget lempelig. Biskoppen bad mig begynde at tale med Børnene om Troen; saa vilde han selv fortsætte, og det gjorde han meget smukt. Derefter havde vi Dansk. Da Biskoppen derefter skulde over i Præstegaarden, bad han mig følge sig paa Vej ind over Kirkegaarden. Det var for at spørge mig ud om mit Syn paa den Sag, der havde foranlediget Visitatsen. Jeg svarede, at da Hansen var min Seminariekammerat, og Præsten var min foresatte, var det meget vanskeligt for mig at fremsætte nogen Udtalelse, og det vilde Biskoppen respektere.

Efter Visitatsen i Kirken Søndag Formiddag bad Biskoppen P. O. Hansen om at indfinde sig i Præstegaarden kl. 2 til en Drøftelse af Situationen. Her lykkedes det Biskoppen at faa Præsten til at give en Undskyldning til P. O. Hansen, som modtog den, og dermed regnede Biskoppen Sagen for ude af Verden, saa han ikke behøvede at tage Hensyn til den Protestadresse

mod Præstens fremtidige Forbliven i Embedet, som forud var tilstillet fra en Række af Sognets Beboere. Den havde ogsaa været forelagt os, men ud fra vort før omtalte neutrale Standpunkt havde vi nægtet at underskrive.

I samme September Maaned blev Pladsen som Regnskabsfører i Brugsforeningen ledig, og man bad mig om at søge Stillingen, og jeg fik den. Der var dog en Ansøger mere, Tømrer H. P. Andersen, og han fik Arbejdet, da vi 10 Aar senere flyttede til Nr. Nissum. Det var et Arbejde, som jeg var glad for at have til Fritiden og glad for den Indtægt, som fulgte med.

Men i den samme Maaned kom der ogsaa Besked om, at jeg i Begyndelsen af November igen skulde møde ved Sikringsstyrken og denne Gang ved Liniebataillon, 14. Batl. i Slagelse. Der var igen i denne Maaned Indkvartering i Byen, men vi var ved Sognefoged Fr. Nielsens Hjælp blevet fri for at have nogen, da Far og Mor var hos os paa Besøg i den første Halvdel af Maaneden. Under denne Indkvartering havde Bataillonens Kontor hos Mejeribestyrer Larsen, og der virkede foruden Stabssergent N. Pedersen en Korporal og en menig, og jeg fik da den Tanke, om ikke der var Mulighed for, at jeg kunde afløse Korporalen, en Lærer Basse. Derfor gik jeg en Aften ned og hilste paa Stabssergenten og forelagde ham Sagen. Han stillede sig dog lidt afvisende over for Tanken. Men Larsen har antagelig understøttet min „Kandidatur“, saa en Tid før Indkaldelsen, efter at Bataillonet var flyttet hjem til Slagelse, ringede Stabssergenten til Mejeribestyreren, om han vilde meddele mig, at jeg var antaget. Dermed kom ogsaa Rettighed til selv at sørge for Logi og Forplejning. Jeg fik da – efter et Tilbud i Sorø Amtstidende – lejet et Værelse i Sct. Mikkelsgade, og Maden fik jeg i KFUM's Soldaterhjem, saa det var meget frie Forhold. Medhjælperen paa Kontoret var en Kollega, Lærer Arent Nielsen, da Andenlærer i Gaarslev, senere Skoleinspektør i Skjern, og da han ogsaa var dim. fra Nr. Nissum (10), havde vi megen Glæde af Samværet. Og Arbejdet paa Kontoret var jeg ogsaa glad for. Med Friheden var det dog saa som saa. En Søndag havde jeg tænkt at tage en lille Tur hjem, men da jeg var let-

sindig nok til at røbe det for Stabssergenten, fik jeg at vide, at det maatte jeg sandelig ikke. Naar jeg ikke havde lovformelig Orlov, maatte jeg ikke forlade Byen. Kristine blev jo noget ængstelig ved min Udeblivelse. Hun ringede næste Dag til Kontoret, og saa kom hun selv om Eftermiddagen.

Fra 15. December blev vi sendt til Skyttegravsarbejde i Tune-Stillingen og blev indkvarteret i Reerslev og Torslunde. Kontoret skulde være paa Barfredshøj, et Par km fra Reerslev, hvor jeg var indkvarteret i Forskolen hos den udmærkede Lærerinde Anna Børresen, der saa det som en Opgave at gøre noget for de indkaldte Soldater. Hun boede senere hos os i Nr. Nissum under Helliggørelsesmødet 1931.

Her tilbragte jeg Juleaften 1915, men da var Frk. Børresen rejst hjem til sin Far paa Jonstrup Vang, saa det var Meningen, at jeg skulde spise min Julemad i al Ensomhed, men saa hørte man om mit Tilfælde hos en Gaardmandsfamilie, hvor Konen tidligere havde været Lærerinde, og saa blev jeg indbudt til at deltage i deres Julefest sammen med de der indkvarterede Soldater, og vi havde det meget hyggeligt. Adskillelsen fra min Familie var saa meget lettere at bære, som jeg havde faaet Orlov fra Juledags Middag. Jeg havde saa fri til 5. Juledags Aften, men inden jeg Juledags Formiddag sagde Farvel til Stabssergenten, spurgte jeg, om jeg ikke maatte vente med at rejse tilbage med Nattoget, saa jeg maaske mødte lidt senere paa Kontoret næste Morgen. Det turde han imidlertid ikke give mig Lov til.

Toget, jeg skulde rejse med, var et Soldatertog, som skulde holde ved hver Station. Det gik fra Hedehusene Kl. 12 Middag. Jeg skulde til Studsgaard til Kristines Hjem, hvortil hun og Jens Jørgen var rejst, da de fik Ferie i Skolen. Det blev en langsommelig Rejse. Ved 3-4 Tiden næste Morgen naaede vi Skjern, hvorfra jeg skulde videre med det første Morgentog kl. 6. Men i den By, hvor jeg jo ellers kendte næsten alle mennesker, var der ingen oppe. Jeg spadserede en Tur rundt i Byen og standsede ogsaa ved, hvor min Familie boede, men jeg nænnede ikke at volde dem Forstyrrelse paa den Tid af Døgnet. Efter en Hvile

paa en haard Træbænk i Ventesalen blev det da endelig Togtid. Jeg naaede ud til Tanderupkjær, endnu inden det blev lyst og blev lykkelig genforenet med min Familie.

Dagene gik jo hurtigt, den halve Tid i Holstebro, og saa hjem igen til Arbejdet i Kontoret paa Barfredshøj. Nogle Dage efter fik Stabssergenten Orlov for at rejse til Aarhus, hvor han havde noget Revisionsarbejde. Jeg skulde saa imens forestaa Arbejdet paa Kontoret, men dettes Chef var Bataillonens Adjudant, Prmlt. Jens Robertus Bertelsen. Han var fra Lemvig, og ved mit Arbejde med denne Bys Historie har jeg truffet hans Navn, bl. a. ved Realskolens Præliminærhold 1902 (S. 148). Han var en flot Mand og havde Ord for at være en modig Officer. Han var saaledes den første, som ved Krigsudbruddet meldte sig til som frivillig at overtage Vagten paa den udsatte Post i Korsør. Som Leder af Bataillonskontoret var jeg derimod ikke altid tilfreds med ham!

Saa kom endelig 15. Januar 1916, da jeg for sidste Gang afleverede min Korporalsuniform. Kun Huen kunde jeg som min private Ejendom tage med hjem.

Min Vikar, Thorvald Sørensen fra Grønbæk, som jeg havde haft under begge de sidste Indkaldelser, og som efter den Tids Lærervilkaar ikke havde haft noget Arbejde i de mellemliggende 5 Maaneder, kunde nu rejse. I Juli kom Lærer L. P. Larsen hjem fra sin Soldatertjeneste, og Kristine blev dermed frigjort fra sit Vikariat. Denne Ekstraindtægt var en god Hjælp, efter at vi havde mærket Overgangen fra de to Embeder i Skjern til at skulle leve af eet Embede, selv om det var stort. Men Kristine syntes ikke, vi nu havde Behov for en Pige, saa Kristine Fredslund rejste til 1. August hjem til Skjern, hvor hun kom til Andr. Jacobsens. Desværre skete der det med denne dejlige Pige, at hun efterhaanden blev sindssyg og maatte indlægges paa et Statshospital, hvor hun døde, da hun var i Halvtredserne.

I 1917 om Foraaret blev Larsen igen indkaldt, og vi fik da en Vikar, Rasmus Rasmussen, dim. fra Haslev i 1913, senere Lærer i Ronnum i Skarrild og derefter Gårdmand i Egeslevlille. Da Larsen i Maj 1918 igen blev indkaldt, fik vi A. M. Andersen

fra Skjern som Vikar. Ham havde jeg en Tid haft til Praktik i Skjern, inden han i 1913 kom paa Seminariet i Nissum, og da Larsen kort efter fik Embedet i Nabosognet Høve, fik Andersen Embedet her efter ham. Men næste Sommer maatte Andersen ind som Soldat, og vi fik da J. K. Poulsen fra Flovlev paa Thyholm (dim. Nissum 1917) som Vikar denne Sommer, og da Andersen i Foraaret 1920 flyttede til Faardrup, kom Poulsen igen som Vikar og fik Embedet. Dermed var vi over Vanskeligheden med at skifte Medarbejdere, og da vi var flyttet til Nr. Nissum, fik han Embedet efter mig og blev der sin Virketid ud. Da han blev Førstelærer, blev Andenlærerembedet omdannet til Lærerindeembede, for at man kunde komme over Vanskeligheden med Haandarbejdet, som Kristine havde undervist i i nogle Aar.

Den næste store Begivenhed i vor Tilværelse var Familieforølgelsen i 1920. I Foraaret 1919 havde vi en Tid haft Else Roland fra Hyllested Skole, da ca. et halvt Aar, nogle Uger i Pleje, mens hendes Mor var paa Rekreation. Det var vi glade for, og Jens Jørgen blev saa optaget af det, at han hulkgræd, da Rolands kørte af Sted med hende. Nogle Dage efter sagde han: Det var nu rart, om vi kunde faa en Pige, der var vor egen. Det er saa kedeligt, at man skal gaa og laane! – Og saa skete det virkelig 5 Fjerdingaar senere.

Forinden skete det, at vi mistede Mor. Far og Mor havde besøgt os i Forsommeren 1918, og da havde Mor et slemt Sygdomsanfald, men kom dog nogenlunde over det. Der kom dog senere flere Tilfælde, og det svækkede efterhaanden hendes ellers saa stærke Hukommelse. Da vi var hjemme i Sommeren 1919, blev vi nok klar over, at det maaske snart kunde være forbi. Da det nu kunde se ud til, at vi ikke kunde komme hjem den næste Sommerferie, havde vi faaet det ordnet saadan, at vi kunde komme en Tur hjem i Juleferien. Vi kunde rejse 2. Juledags Aften. Saa vilde Fru Fibiger Jørgensen overtage Organisttjenesten Resten af Ferien, men Juledag blev Jens Jørgen syg af Mæslinger, og saa maatte den Rejse opgives. Den 15. Januar blev Mor alvorligt syg. Da vi fik Brev om det, vilde jeg gerne

være rejst hjem, men sendte først Brev og bad om Svar pr. Telegram, om det kunde nytte. Jeg fik Svar, at Mor ingen kunde kende og kunde ikke tale. Mor døde saa den 19. Januar og blev begravet fra Hjerm Kirke Lørdag den 24. Pastor Tonsgaard talte, og vi havde derefter et godt Samvær i Hyllinghus. Ligeledes om Søndagen, da Morbror Jens fra Skjern blev der. Mandag tog vi til Tanderupkjær, og Tirsdag Aften rejste vi hjem med Nattoget, hvorved vi havde et lille Ophold i Skjern. Vi skulde saa kunne være ved Dalmore Kl. 8, og der havde vor Genbo, Lønstrup, lovet at hente os. Det blev imidlertid en frygtelig Snestorm med den værste Overfart over Storebælt, som jeg nogensinde har været ude for. Bølgerne slog op over Jernbanevognene og skyllede ned paa Dækket. Saa godt som alle var søsyge, og vi naaede først ind til Korsør Kl. 8 ved den Tid, da vi skulde have været i Dalmore. Foreløbig gik der ikke noget Tog. Et Stykke op paa Formiddagen naaede vi Slagelse, men paa Næstved-banen gik der endnu ikke noget Tog. Endelig ved 2-tiden fik man et Tog af Sted sydpaa, men i Dalmore var der jo ikke nogen Vogn, saa vi maatte hanke op i Kufferterne og tage Jens Jørgen ved Haanden imellem os og saa stavre af Sted. Snart maatte vi gaa til højre og snart til venstre for Vejen for at komme uden om Driverne. Simon Ellegaard, Høve Mark, havde fra sine Vinduer med Bekymring set paa vor Færden. Heldigvis havde vi Vinden paa Ryggen, men alligevel var vi godt udasede, da vi naaede hjem til det kolde Hus. Vi fik lidt i Kakkellovnen, og jeg maatte saa over til Lønstrup for at forhindre, at han senere prøvede at forcere Vejen til Dalmore. Han havde om Morgenen ringet dertil og faaet at vide, at der ikke kom noget Tog, men man havde lovet at ringe til ham, naar det engang skete. Det havde man altsaa ikke gjort, og det havde vist heller ikke været muligt at komme Vejen med Vogn. Da vi saa havde faaet lidt at spise, gik vi i Seng Kl. 6 og sov saa til Kl. 8 næste Morgen. Saa var den værste Træthed ovre.

I denne Vinter fik vi Telefon, og om Efteraaret før havde vi faaet Køretøj. Det var noget, som især Jens Jørgen med sin Kærlighed til Dyr og sin tidligt vaagne Interesse for Landbrug var

stærkt interesseret i. Jeg købte for 1200 Kr. hele Køretøjet, en stærk Islænderhest med Seletøj og Ponnyvogn, af en Købmand i Dalmose – ved Rolands Mellekomst. Hesten, der havde Navnet Wik, var større og stærkere end de fleste af dens Stamme-frænder. Den var nemlig født og opvokset her i Landet, vistnok paa Agersø. Den første Aften, efter at vi havde faaet den i Stald i Udhuset, kunde vi sidde inde i Stuen og høre den gumle i Foderkrybben. Det var hjemligt for mig. Den Lyd var jeg saa vant til at høre fra Karlekammeret derhjemme. Og Jens Jørgen sad helt betaget ved Situationen og sagde med Rørelse i Stemmen: Vi har en Hest! – Da det blev Sommer, var den dog mest paa Græs ude paa Ole Olsens Mark og gjorde dér undertiden lidt Nytte for Føden. Vi fik ogsaa i Sommerens Løb ved Vejmandens Hjælp bjærget et Læs Hø i Kommunens Vejgrøfter til Vinterfoder. Det blev os dog for besværligt med det Hestehold i Forhold til den Nytte, det kunde bringe os, saa da vi kom hen paa Efteraaret, solgte vi Wik til Johs. Petersens for 900 Kr., og senere købte Carl Jensen, Frankerup, Vognen for 350 Kr., og dermed var den Herlighed forbi.

Lørdag den 24. Juli blev saa Karen Bodil født. Ligesom for Jens Jørgen i 1914 og for mig i 1885 blev det altsaa paa en Lørdag, og jeg har siden pralet med, at vi har haft Sans for at komme til en Fridag. Det var aftalt med vor Læge, Schleisner i Skælskør, at han vilde bistaa, saa ham ringede jeg til ved 7-tiden, og Fru Vesterskov, Jordemoderen, boede kun faa Skridt fra Skolen. Jens Jørgen blev efter Aftale sendt ud til Ole Olsens. Allerede ved 8-tiden kunde Fru Vesterskov vise mig en lille mørkhaaret Pige. Den store Begivenhed blev snart kendt Byen over og aflivede et Rygte om, at Kristine var kommen paa Sygehuset. Fra Ida Petersen har jeg endnu liggende et Kort, hvor der stod: Til Lykke med det lille Ønskebarn! – Der blev nu ogsaa Brug for Telefonen; først til Ole Olsens, og da Jens Jørgen snart efter dukkede op derhjemme, var hans første Udbrud: Sikke smaa Ører hun har! – Derefter samlede han noget af sit Legetøj sammen og læssede det ind paa Dynen i Vuggen. Den lille Søster skulde dog føle, at hun var velkommen, og hun

skulde saa heller ikke savne noget at more sig med, saa længe han var „paa Landet“. Saa skyndte han sig af Sted igen.

Søndag den 15. August havde vi Barnedaab. Præsten havde i den senere Tid haft for Skik at foretage Barnedaaben, efter at Gudstjenesten var afsluttet. Vi vilde imidlertid helst have den i Forbindelse med Gudstjenesten, og da jeg fremførte mit Ønske derom, var der heller ikke noget i Vejen. Hvad Pigen skulde hedde, var der ikke nogen Tvivl om. Det var de to Bedstemødre, der skulde kaldes op, saa Fars Henstilling om at faa Mors Navn bevaret, kunde straks besvares paa en for ham tilfredsstillende Maade. Faster kom over fra Holstebro for at være Gudmor, og Jens Fonnesbæks var Faddere. Jeg havde lovet om eftermiddagen at forrette Larsens Kirketjeneste i Høve. Det var jeg ikke saa glad for, men jeg var klar over, at hvis jeg havde sagt det, da han bad mig om det, at vi tænkte paa at faa Barnedaab den Dag, vilde han ikke have taget imod det.

— — —

Men jeg har vist forsømt at tale om andre Forhold, som man kom til at tænke over ved Overgangen fra Skjernaadalen til det sydvestlige Sjælland. Landskabet var jo et helt andet. Fra engene og de ret flade, sandede Marker kom vi til et svagt bølget Moræneland med noget af Sjællands frugtbareste Jord. Dr. Levinsen bemærkede ogsaa, da jeg var hos ham for at faa Lægeattesten: „Ja, det er jo noget andet end det, de gaar og pløjer i her“. Derimod fandt jeg det opmuntrende, at Terrænet og Jordens Bonitet mindede saa meget om mit Fødesogn. Ved Vejen til Skælskør, ca. 1½ km fra Egeslevmagle By, ligger den 40 m høje Bakke Kanehøj, hvor i gamle Dage Henrettelser fandt Sted, og jeg gaar ud fra, at det er her, H. C. Andersen under sin Skoletid har overværet den Henrettelse, som han omtaler i sine Erindringer, og som gjorde saa stærkt Indtryk paa hans følsomme Sind. Her gik vi jævnligt – navnlig i den første Tid – ud for at nyde den storslaaede Udsigt over Egnen og ud over Store Bælt og helt over til Fyn. Ligeledes gik vi ofte en Tur ned i Skoven. Den hed ganske vist Søhus Plantage, men var dog nu en rigtig Løvskov. Det var jo noget nyt for os at kunne „gaa i Skoven“.

Skolen var ikke saa vanskelig at overtage. Spange havde været syg den sidste Vinter og havde haft Hjælpelærer. Det var en ung energisk Mand, som hed Thure. Han blev derefter Lærer i Haslev, hvor han senere ogsaa blev Kordegn. Efter at jeg kom til Nissum, traf jeg ham gerne ved de Kursus, som hver Efteraarsferie blev holdt for Lærere ved Seminariernes Øvelsesskoler. I Skolen var der ca. 90 Børn i fire Klasser. Jeg havde de to ældste Klasser. Arbejdet blev jo det første Par Aar jævnligen afbrudt af Indkaldelserne, men da Kristine jo var Vikar under den første, og jeg havde en god Vikar, den samme, under de to næste Indkaldelser, voldte det ikke større Ulemper. En Lørdag i Begyndelsen af November fik jeg Brev fra Provst Bondo, Skælskør, at han den følgende Tirsdag vilde komme paa Visitats. Han bad mig om at tilsige Skolekommissionen. Præsten vilde han selv sende Meddelelse til. Denne ejendommelige Forretningsskyldtes et mindre godt Forhold mellem Provst og Præst. Provsten forklarede senere sin Fremgangsmåde med, at han tidligere havde sendt Meddelelsen til Skolekommissionen gennem Præsten, men saa havde de „menige“ Medlemmer ingen Meddelelse faaet. Der var saa ellers Besked om, at 2. Klasse skulde møde om Formiddagen og 4. om Eftermiddagen. Vi havde saa ogsaa en god Dag. Provsten var en venlig og tiltalende Mand. Præsten mødte ikke. Det var eneste Gang, vi havde Visitats af Provst Bondo. En Majdag i 1918 døde han ganske pludseligt. Hans Datter var under Navnet „Mor Inger“ kendt for sit store uegenlyttige Arbejde for enlige, fattige og hjemløse, et Arbejde, som hun fortsatte med til sin Død 1969. Som ny Provst over Flakkebjerg Herreder fik vi C. Th. Lund i vort Nabsogn Magleby. Han var en meget begavet Mand, i Theologkredse kendt under Navnet Egregie-Lund. Han var kendt som en dygtig Biavler og en stor Kortspiller. I sidste Henseende fik jeg ham foreholdt som et godt Eksempel, naar jeg sagde, at jeg ikke spillede Kort. Jeg tror nok, at Provst Lund holdt sin første Skolevisitats hos os. Det var i November 1918. Jeg var ikke helt tilfreds med Præstationerne, saa da Provsten til sidst takkede og sagde, at han var godt tilfreds med Dagens Forløb, svarede jeg, at det var jeg

ikke. Provsten sagde da: „Ja, men de Lærere, der er tilfredse med sig selv, er jeg sjældent tilfreds med!“ – Jeg tror kun, vi havde hans Besøg én Gang til i de syv Aar, der gik, inden vi flyttede. Da han holdt 25-Aars Præstjubilæum, sendte Lærerkredsen ham en Blomsterdekoration, og jeg skrev som Kredsens Formand en Hilsen og Tak med. Provsten svarede da: „Af alle de Hilsener, jeg modtog paa Dagen, har ingen glædet mig mere end den fra 18. Lærerkreds!“ – Og da vi nogle Maaneder senere skulde flytte til Nr. Nissum, kom han en Dag for at sige Farvel til os og ønske mig Guds Velsignelse over min Gerning i det nye Embede.

Der var jo imidlertid adskilligt, der virkede fremmed i de nye Omgivelser. Jeg har nævnt, at Landskabet var saa helt anderledes end i Skjern, men at det derimod virkede saa hjemligt i Forhold til min Fødeegn. Men Sproget! Det var jo rigtignok helt anderledes letflydende end det tunge jyske Meddelelsesmiddel. Thor-kild Gravlund har et Sted gjort opmærksom paa, at Aakjærs Udtryk: „Den, der ett' mier for æ Lærki aa hør', han tenker o dem, der er fløwn“, helt mister sin dybe Orgeltoneklang, naar det udtales paa sjællandsk. Jeg har før omtalt, at da jeg som 17-aarig kom til Nissum, kom jeg til at bo sammen med en 32-aarig Sjællænder, Jakob Nielsen fra Skafteløv ved Slagelse, og at jeg da blev kendt med hans Dialekt, men selv om jeg var fortrolig med Sprogets Klang, var det dog saadan, at naar jeg nu havde det fra en hel Skoleklasse og for øvrigt ikke hørte andet Dagen lang, havde jeg dog Følelsen af dets Summen i Ørerne, ogsaa naar jeg om Aftenen var ved at falde i Søvn. Det viste sig dog, at man her benyttede adskillige Dialektudtryk, som jeg ikke mindedes fra mine Samtaler med Jakob Nielsen, f. Eks. at man betegnede Klokkeslettet omkring Kl. 2 som „Klokken et Par“, eller naar man bød en 2. Kop Kaffe med Udtrykket: „Vil Di't hae end e'en Kop?“ – altsaa et sprogligt korrekt Udtryk, men man blev først senere klar over, at det betød „endnu en Kop“. Et morsomt Svar, som jeg fik i Skolen en af de første Dage, maa jeg anføre her. Jeg var ved at gennemgaa Sjællands Byer, og da vi kom til Skælskør, sagde jeg: „Den By ved I jo

mere om end jeg; saa den kan I fortælle mig noget om“. Der var da en, der sagde: „Det er en lille By“. – Men saa udbrød Sigrød Ibsen: „Den er da stowr naa'ek te', at man kan faa ge'et sine Peng' ud“. – Jeg gjorde senere den Erfaring, at Sigrød havde Ret. – Da jeg havde hørt paa dette Sprog en Maanedes Tid, kom jeg en Dag ind paa Missionshotellet i Slagelse, og da jeg dér kom til at overvære en Samtale mellem et Par rigtige Jyder, følte jeg det som en liflig Musik. Men paa samme Maade føler jeg det nu, naar jeg kommer til at høre paa et par rigtige Sjællændere. Jeg kommer til at tænke paa, at jeg en Morgen for nogle Aar siden sad paa Næstved Banegaard og ventede paa en Togforbindelse. Jeg kom da til at høre paa et Par Bondekoner, som sad i Samtale om mangt og meget. Saa kom den ene pludselig i Tanker om, at hun skulde ud og vejes. Lidt efter kom hun ind med Vejesedlen i Haanden. „Hundre' aa' oet aa tyw'. Det er li' som sidst, je' var i Næstved“. – Hertil replicerede den anden: „Hundre' aa' oet aa' tyw. Ded æ' dat saa gaelt!“ – Saa kom imidlertid den nedslaaende Korrigering: „Ja, men de' er Kilo!“ Denne Oplevelse har jeg undertiden fremført i min Regneundervisning som Understregning af, at man maa huske at faa Værdibetegnelsen med, da der ellers kan opstaa meningsforstyrrende Misforstaaelser.

Vi kom efterhaanden i Forbindelse med mange gode Mennesker. Ved Skjern Byskole havde Lærerne den Skik ved Konfirmation at gaa rundt til alle de Hjem, hvor der var Konfirmander, for at lykønske. Den Skik optog vi ogsaa i Egeslevmagle. Det vakte til at begynde med nogen Overraskelse, og ved et Hjem ude ved Lyngbygaard mødte man os udenfor, men vi blev alle Vegne venligt modtaget, og det førte snart til, at vi ved hver Konfirmation var indbudt et eller flere Steder til Festen. Ogsaa ved Sølvbryllupper var vi jævnlig med ved Festen. Første Gang i Marts 1916 hos Sogneraadsformand Jørgen Petersens og et Par Maaneder senere hos Niels Bendtsens. Ved Bryllup var vi kun med et Par Gange. Ved Begravelser foregik det gerne paa den Maade, at den Dag, den afdøde skulde i Kapellet – det foregik altid ved den Tid, da Solen blev ringet ned – var jeg

i Hjemmet for at synge ud, og her bekendte jeg Troen og bad Fadervor. Efter selve Begravelsen var der næsten altid fælles Kaffebord i Forsamlingshuset. Jeg havde nu det Princip, at vi kun vilde gaa med, naar vi fik en personlig Indbydelse, da jeg jo var med, fordi jeg skulde medvirke. Det blev vi nu ogsaa altid – undtagen da Godsejer Qvistgaard i Efteraaret 1919 blev begravet, men der var det jo ogsaa Godsforvalteren, der stod for det. I Krigsaarene var disse Sammenkomster de eneste Lejligheder, hvor der serveredes rigtig Kaffe. Der fortaltes da ogsaa om en gammel Kone, der udtalte sit Ønske om, at der snart kunde dø en, saa hun kunde komme til Begravelse og faa en Kop Kaffe, og da man saa spurgte hende, hvem hun kunde tænke sig som Emne, havde hun ogsaa der Svar paa rede Haand.

Den nu saa almindelige Skik med Lejlighedstaler var dengang ikke meget brugt i Egeslevmagle paa den Tid, og jeg følte dybt min Uformuenhed paa det Omraade. Alligevel var der adskillige Lejligheder, hvor jeg gerne vilde fremføre en Lykønsning eller en Tak, vel ofte begge Dele paa samme Gang. Endelig fik jeg overvundet mine Betæneligheder. Den første Gang var vist i Efteraaret 1919 ved Anna Jensens Konfirmationsfest i Møllemarksgaarden, og det var vist samme Efteraar, der var Sølvbryllupsfest hos Niels Hemming Rasmussens i Egeslevlille, og at der i Forsamlingshuset blev holdt Guldbryllupsfest for den gamle Krigsveteran Søren Larsen og Hustru. Her havde jeg jo Søren's Indsats som Fædrelandsforsvarer at holde mig til. Den sværeste Opgave fik jeg dog i Foraaret 1920, da jeg fik Brev fra Inspektør Johs. Krarup paa Holsteinborg om at tale ved et nationalt Møde i Rude Missionshus. Der skulde holdes en Indsamling til Køb af Kroen i Hoptrup, saa der kunde indrettes en Indre Missions Højskole. Jeg var straks paa det rene med, at en saadan Byrde kunde mine spinke Skuldre ikke bære, men jeg var uforsigtig nok til at benytte Telefonen for at meddele Krarup Resultatet af min Selvvurdering, men det viste sig, at hans Overtalelsesevne var mere værd end min Modstandskraft, saa han fik mig bildt ind, at det skulde nok gaa. Jeg vidste, at der lige var kommet en Bog af Herluf Jepsen, „Sønderjylland

vundet“, og jeg regnede med, at den var god at faa Forstand af, saa jeg kom straks af Sted til Boghandleren og fik den. Den sugede jeg saa Næring af i den Uge, der var til min Raadighed. Jeg fik da udarbejdet et Foredrag og fik det lært saadan, at jeg ikke behøvede at benytte Manuskript, saa Roland, som med Familie var til Stede, vilde indrømme, at det havde været et stort Arbejde. Som Modsætning til den Glæde, vi nu oplevede i 1920 fremførte jeg, hvor svært det havde været for vort Folk i 1864, og jeg fik lidt lokal Kolorit ind ved at fremføre fra H. C. Andersens Erindringer fra 64: „Paa Holsteinborg sluttede jeg dette Aar, det sværeste i mit Liv!“ – Og jeg fik indflettet, at min gamle Seminarielærer, cand. Strøm, havde sagt under sin Gennemgang af Ingemann, at det var en Lykke for ham, at han ikke havde naaet at opleve det tunge Aar 1864. Ellers var det som sagt mest Herluf Jepsen, der var min Kilde, og da jeg mange Aar senere traf ham ved Kristelig Lærerforenings Aarsmøde i Rønde, kunde jeg takke ham, fordi han med sin Bog havde hjulpet mig ud af en svær Knibe.

Efterhaanden blev jeg lidt mere fortrolig med at optræde som Taler, men rigtig rolig ved Situationen blev jeg ikke i Egeslevmagle-Aarene. I Nissum faldt det hyppigere paa, men nogen rutineret Taler blev jeg aldrig. Alligevel har jeg følt det som et Savn, naar jeg nu efter Lægens Anvisning maa lade være „at tage Ordet i Forsamlinger“.

I de sidste Aar af Spanges Virketid havde Skolebørnene ikke været paa Sommerudflugt, da han følte sig for svag dertil. Det fik vi jo i Gang igen, og maaske var det noget af egoistiske Grunde, at jeg det første Aar foreslog Roskilde. Jeg havde nemlig aldrig været i Domkirken dér, men jeg vidste jo noget om, hvad der var at se der. Vi havde da ogsaa en udmærket Tur med Udrejsen over Slagelse og Hjemrejse over Køge og Næstved. Næste Aar var vi i Kalundborg. Det var nok ogsaa der den mærkelige Kirke, der trak. – Derefter kom Vanskeligheden med Brændsel, som ogsaa bevirkede Indskrænkninger i Jernbanetrafikken, saa Skolerejserne blev inddraget. Hvis vi saa skulde ud,

maatte det være med anden Befordring. Det blev da nogle Gange paa den gammeldags Maade med Hestekøretøjer. I 1917 var vi i Korsør Lystskov og næste Aar endog helt til det historiske Sorø. Da var Jens Jørgen for første Gang med, og han havde hørt tale om, at vi skulde sejle over Søen til det dejlige Parnas. Først skulde vi dog se Sorø Kirke, og her blev Graver Niels P. Larsens udførlige Foredrag ham lidt for langtrukket, saa han hviskede til mig: „Skal vi ikke snart til Pe'nas?“

Fra 1920 kunde vi igen faa Lov at rejse med Jernbanen, og vi var da i Næstved og Herlufsholm med Sejlur paa Susaaen til Karrebæksminde, næste Aar i Vordingborg og oppe i Gaasetaarnet og inde i Kirken, hvor vi jo repeterede noget af Gøngenhøvdingens Historie. Saa kunde vi for øvrigt forny Bekendtskabet med de gamle historiske Steder, som Sjælland er saa rig paa.

Ogsaa paa anden Maade kom vi til at nyde Naturen og Historien. Naar man derovre af og til talte om Øerne, varede det noget, inden det gik op for mig, at man sigtede til de to smaa Øer, Agersø og Omø i Storebælt. Dertil kom vi dog aldrig i Egeslevmagle-tiden. Først nogle Aar efter – vist 1933 – var vi en Tur paa Agersø sammen med Johs. Petersens og Ole Olsens. Vi sejlede over fra Stignæs. Vi blev færgen over af en meget snaksom Mand, der fortalte en Del om sit Job og hvilke Vanskeligheder, han havde haft med at faa „Certifikat“. „Se i saadant Vær som i Daw, da ka' jo enhver Bedst'mor sejle, men kommer man ud en Vinternat i Mørke og Storm, saa ska' man jo li' godt være klassificeret te'et“. – Vi var ogsaa et Par Gange paa lange Køreture i Lars Andersens Charabanc. Den længste var vist i 1916, da vi to Familier tog af Sted tidligt om Morgenen. Vi spiste Frokost hos Lars Andersens Søster og Svoger i Kirkerup. Derfra kørte vi over mod Tjustrup, hvor jeg gerne vilde hilse paa Lærer L. P. Jensen, som var fra Sønderhjern. Skolen havde Fridag efter Skoleudflugt, og Jensen var gaet op til Vinstrup. Saa kørte vi op og hentede ham, mens Fru Jensen, f. Dyhr (fra Ø. Ausum i Hjerm) lavede Kaffen. Vi havde da en god Stund sammen, og det blev Indledningen til en Række gode Samvær,

vi havde med denne Familie, skiftevis i Tjustrup og i Egeslevmagle. Bl. a. husker jeg vor Deltagelse i Sølvbryllupsfesten i Tjustrup Skole 7. Oktober 1923. For nogle Aar siden var vi inde paa Tjustrup Kirkegaard med den skønne Beliggenhed ved Søen og fandt Ægteparrets Grave. – Vor Tur hin Julidag gik videre mod Sorø, hvor der jo var saa meget at gaa paa Opdagelse efter. Den medbragte Mad spiste vi i den skønne Akademihave, og først efter Mørkets Frembrud naaede vi hjem. Et Par Aar senere var der igen berammet en Tur, mens Far og Mor var paa Besøg hos os, og de skulde med, men saa blev Mor syg, saa Far og Mor maatte blive hjemme. Turen gik det Aar til Holsteinborg, Basnæs og andre Lokalteter nær Smaalandsøhavet.

Ogsaa større Cykelture foretog vi, dels for at aflægge Besøg og dels for at udvide vore geografiske og historiske Begreber. Saa længe Hermansens var i Tølløse, havde vi flere Gange Cykelture dertil, men det hørte jo op, da de i Efteraaret 1919 flyttede til Sønderjylland. I Pinseugen 1919 var vi paa en flere Dages Tur, hvor vi først besøgte Andersen-Mølgaards i Everdrup, og næste Dag tog vi til Møens Klint, hvor jo ingen af os havde været før; tilbage til Stege, hvor vi overnattede. Næste Morgen til Grønsund Færge og over til Stubbekøbing. Efter at have set denne By og beundret Kirken (udvendig) drog vi videre til Nykøbing. Vi huskede fra Chr. Richardts Vers: Staden var engang befæstet, og Czar Peter har den gæstet! – Vi søgte da ogsaa efter „Det skæve Hjørne“, den Beværtning, hvor Czaaren havde været Gæst 15. Juli 1716. Her var vi da inde at faa et Maaltid, inden vi drog videre til Lolland, for vor Hensigt var at besøge min gamle Klassekammerat L. P. Højbæk, som var Lærer i Herritslev ved Nysted. Vi havde i Forvejen korresponderet med dem om Besøget. Vi blev godt modtaget og havde et godt Samvær. Jeg fik Oplysning om, hvad jeg ikke før vidste, at den fra Danmarkshistorien kendte lærde Professor Niels Hemmingsen var født der i Sognet. Næste Morgen cyklede vi ad Saksø og Guldborg til Orehoved. Det var paa en i denne kølige Sommer meget varm Dag. Vi var noget udasede, og da vi jo skulde have Cyklerne indskrevet for at komme med Færgen til

Sjælland, saa besluttede vi at fortsætte med Toget til Dalmose. Dermed var den første Færd til „Sydhavsøerne“ endt.

Omkring 1918 fik vi oprettet en lille Læsekreds. Den virkede paa den Maade, vi var nogle Familier, Forpagterens, Johs. Petersens, Ole Olsens samt de skiftende Andenlærere, som samledes i hver eller hver anden Uge skiftevis i de fire Hjem og læste højt af forskellige litterære Værker, som vi nu kunde enes om det. Da der var gaaet nogle Aar, blev vi enige om at foretage en fælles Udflugt om Sommeren. Den første var i 1921. Der var da Mulighed for at foretage Turen i Bil. En Mand i Boeslunde havde en stor aaben Vogn, hvor vi kunde være alle sammen, og Valdemarsdagen, som jo var Skolefridag, rullede vi med den svimlende Fart af 15-20 km i Timen tværs over Sjælland, og vi naaede helt ud til Stevns Klint, hvor vi Jyder jo ikke havde været før. Næste Aar var vi ude paa Asnæs og paa Reersø, men den vældigste Tur havde vi dog i 1923, da vi paa 8-Dages Jernbanekort rejste Jylland rundt. I Vinterens Løb betalte hver Familie 2 Kr. til en Fælleskasse hver Læseaften. Deraf blev der til Billetten, til Overnatninger og til et Maaltid hver Dag. Vi startede om Eftermiddagen den 14. Juni og naaede til Silkeborg samme Aften. Næste Dag var det Turen til Himmelbjerget, der var den store Oplevelse. Det blæste, saa „Hjejlen“ vippede noget paa Voverne, men en mundrap Medhjælper paa Baaden trøstede de lidt ængstelige Damer og henviste til de to Redningsbælter, som var anbragt ved Lønningen. „Hvad tror De, de skal bruges til? – Jo, hvis der sker noget, saa ta'r Kaptajnen det ene, og jeg ta'r det andet, og saa skal vi nok klare os!“ – Saa var vi i Viborg, i Hjerm (Kirken og Kalkværket), i Holstebro, ved Vesterhavet (Søndervig), i Ribe, i Sønderborg (med Udflugt til de to sjællandske Soldaters Grav i Haven ved Bøffelkobbøl), Sejltur til Aabenraa, overnattede i Haderslev, tog med Rutebil til Christiansfeld og efter Ophold dér videre til Kolding og igen med Toget til Sjælland. Det var ikke mindst en Oplevelse at komme til Sønderjylland, at opleve det, at „en røvet Datter, dybt begrædt, var kommen frelst tilbage“. Det var første Gang, at nogen af os havde været der siden Genforeningen. Næste Aar

havde vi en 2 Dages Tur til Nordsjælland med en Bil fra Skælskør. Fra den mindes jeg navnlig Jægerspris og Kronborg. Det sidste Aar, 1925, kunde baade Ole Olsen og jeg køre Bil, saa da havde vi lejet to Biler uden Fører. Da var Maalet bl. a. Holmegaards Glasværk, men paa Vejen dertil blev Selskabet opløst i to Afdelinger, thi da vi „rullede hen ad de støvede Veje“, foreslog Forpagteren, at vi skulde køre ad en ikke forud aftalt Vej, og jeg fulgte dristigt hans Anvisning, men paa Grund af den tørre, varme Sommers rigelige Produktion af Vejstøv havde de andre ikke iagttaget Manøvren og fortsatte videre ad Sandved til, hvor de var inde paa et Bilværksted. Resultatet blev, at der gik flere Timer, før Genforeningen fandt Sted, dog ikke under ublandet Jubel. Men ellers havde vi en udbytterig Dag og sluttede med et større Maaltid paa et Hotel i Sorø. – Ved de mange Ture af forskellig Art opnaaede vi at faa opdyrket det meste af Sjællands Geografi. Kun Odden og Nykøbing S. naaede vi ikke. Denne By var den eneste Købstad, hvor vi ikke kom i de 11½ Aar, vi boede paa den skønne Ø.

Ja, ellers gik Livet sin jævne Gang. Arbejdet i Skolen gik let. Jeg tænkte tit, naar jeg gik i Skolestuen: Her er jeg blandt mine Venner! – Maaske var det det, at alt gik saa let – sammen med den Længsel efter Slægt og de hjemlige Egne – der gjorde, at vi sommetider kiggede efter jyske Embeder. Vi tænkte jo af og til paa Mors Udtryk, da hun første Gang besøgte os: „Det er endda pænt her; det skulde lige have ligget paa den anden Side af Lillebælt!“ – Da saa Lønningsloven kom i 1919, hvor de fleste Embeder blev lønnet ens – kun nogle enkelte kom i 2. Klasse – var der økonomisk Mulighed for at flytte til Jylland. Før denne Lovs Ikrafttræden vilde det være meget vanskeligt at finde et Embede i Jylland, som kunde hamle op med det i Egeslevmagle. Jeg var i November 1919 ovre for at se paa det nyoprettede Embede i Gimsing Vestersogn, men efter nøjere Overvejelse søgte jeg det dog ikke, og da Besættelsen af Embedet omtrent faldt ved den Tid, da Mor døde, var jeg glad for, at vi ikke netop ved den Tid skulde flytte til Hjemegnen, da jeg saa vilde føle Savnet af Mor dobbelt svært. Aaret efter søgte jeg Strandhuse

ved Kolding. Jeg var derovre i Nytaaret 1921. Skolen var nu ikke saa tiltalende, men Beliggenheden var jo dejlig, saa jeg trak ikke min Ansøgning tilbage. Et Par Maaneder senere saa jeg i „Folkeskolen“, at jeg var indstillet som Nr. 2. Den, der fik Embedet, var min gamle Kammerat fra Matematikholdet paa Aarskursus, J. J. Jensen, som da var Andenlærer i Ødis, og han beholdt det sin Tid ud.

— — —

Inden vi kommer til Opbruddet fra Sjælland, maa vi have lidt med fra de sidste Aar derovre. Da der hen mod 1920 blev saa megen Tale om, at der skulde indføres Sprogundervisning paa Seminarierne, og at Eksamen i Sprog skulde være en Del af Lærereksamen, mente jeg da, at det var betimeligt at tage Eksamen i Engelsk og Tysk. Det første Sprog havde jeg nu beskæftiget mig noget med for Aar tilbage, da jeg havde læst Jespersens Begynderbøger (I can hop, I can run). Før Kristine i 1911 rejste til England, havde vi læst noget sammen, og hun var under sit 2-3 Maaneders Ophold derovre blevet perfekt i at bruge Sproget som Talesprog, men da jeg nu skulde til at arbejde med det med Eksamen for Øje, maatte der jo anderledes System i det, saa fra Efteraaret 1920 fik jeg Undervisning hos Karl Jensen, Skælskør. Han var Engelsklærer i Realafdelingen i Byen og var meget godt inde i Faget, saa jeg fik en god Undervisning! Jeg læste bl. a. R. L. Stevenson: Skatteøen – en meget interessant Bog, som senere er filmatiseret, men det er aldrig lykkedes mig at faa Filmen at se. Jeg indmeldte mig til Eksamen i Odense i Juni 1921. Det var en Maaned senere end Eksamen i København, hvor jeg først havde tænkt at gaa op. Jeg var dog meget betænkelig ved Sagen. Mit Forehavende var efterhaanden bleven kendt i Byen, og jeg sagde da, at hvis jeg dumpede, vilde jeg komme hjem med Nattoget, saa jeg uset kunde liste mig ind i Byen. Det gik nu bedre, end jeg havde kunnet vente. Eksaminatoren, Lektor Tietgen Bardram, havde en overordentlig festlig Maade at gaa frem paa. Jeg traf der sammen med Carl Madsen, som da var Lærer i Grimstrup ved Esbjerg, senere i Viby ved Kerteminde

og Medlem af DLF's Hovedbestyrelse. Vi havde en god Stund sammen ved et Festmaaltid paa Det ny Missionshotel, og derefter aflagde jeg et Besøg hos Værtens, mit Næstsøskendebarn, Carl Nielsen, men hen ad Midnat fandt jeg en DSB-Forbindelse til Sjælland. Jeg var da i Korsør ved 2-Tiden. Der havde jeg min Cykel staaende og kom saa hjem i den lune Sommernat. Ved den Tid var der jo ikke noget Menneske paa Gaden i den stille Landsby, men da Jens Jørgen vaagnede næste Morgen og saa mig i Sengen, udbrød han forfærdet: „Er Far dumpet?“ – Da han fik et beroligende Svar, kom det næste Spørgsmaal: „Hvad Præmie fik han?“ – Et Spørgsmaal, der med sin Form viser, at hans Tanker allerede dengang gik i landbrugsfaglige Baner. – Næste Vinter tog jeg fat paa Tysk og fik Undervisning hos den dygtige Tysklærer i Skælskør D. Islev, men jeg havde i det Aar et Par Afbrydelser. I Februar havde vi en slem Omgang af Spansk Syge, og i Maj havde jeg en slem Halsbyld. Det gik jo en Del ud over Arbejdet, saa selv om Islev havde vurderet mig til mg, saa syntes man i Odense, at g var den mest passende Vurdering af min Præstation. Sligt havde jeg aldrig oplevet før, og jeg syntes ikke, jeg kunde lade det sidde paa mig, saa jeg arbejdede i Stilhed med Faget det næste Aar, og saa gik det bedre. Jeg har været glad for, at jeg fik mig taget sammen til dette Arbejde med Sprogene, selv om jeg ikke undervisningsmæssigt har faaet Anvendelse derfor ud over lidt privat Undervisning. – Da saa endelig Loven paa Seminarierne kom om Sprog og 4-aarig Seminarieuddannelse og traadte i Kraft 1931, var det imidlertid kun eet Sprog, der krævedes, valgfrit mellem Engelsk og Tysk. Jeg var dog glad for, at jeg havde lugtet lidt til dem begge.

I 1921 søgte Pastor Fibiger Jørgensen Afsked. Det var paa en Tid, hvor der var Knaphed paa Præster, og en Del Ikke-Theologer blev ansat, men til Embedet her var der mange Ansøgere, men Menighedsraadets Interesse samlede sig om Pastor L. C. L. Wessel i Grove-Simmelkjær og var i August ovre for at høre ham. Raadets Formand, vor Genbo, Kaptajn Lønstrup, gav mig senere en Skildring af sine Oplevelser og skildrede sin Samtale

med en gammel Mand, hvis Sprog han gjorde mere jydsk, end vi Jyder gør det. Han havde saaledes indledt med Spørgsmaal: „Hwa' hwil I?“ – Naa, Pastor Wessel havde sagt, at hvis de ønskede en Retningsmand, skulde de ikke tage ham. Det ønskede Raadet imidlertid ikke, og de tog ham. Han blev indsat første Søndag i December, og den Dag, da han var blevet indsat, sagde jeg efter Gudstjenesten til Lærer Poulsen: „Ja, efter den Prædiken, vi hørte i Dag, kan vor nye Præst godt være Missionsmand!“ hvortil han svarede: „Ja, han kan ikke godt være andet!“

Nu blev Kirkegangen meget bedre. Der havde dog ogsaa været Fremgang under Vakancen, da vi havde Sognepræsten i Boeslunde, Thorkild Glahn. Han var ogsaa en god Prædikant, og personlig havde vi Glæde af at omgaas ham. Hver anden Søndag, naar der havde været Sidsttjeneste, var han altid med inde til Kaffe. Han var sidst Sognepræst ved Jesuskirken i Valby og døde 1965. Pastor Fibiger Jørgensen var inde under den gamle Ordning med „Naadensaaret“ og havde derfor Lov til at blive et Aar i Præstegaarden efter Afskeden. Han skulde ganske vist afgive et Værelse til den nye Præst, men Menighedsraadet mente, det var bedst for Pastor Wessel at bo andetsteds og fik ham saa indlejet paa Lyngbygaard, hvor der havde været ret tomt i Hovedbygningen siden Godsejer Fabricius' Død i 1917. Den unge Fabricius boede med sin Familie paa Gerdrup. Konfirmandundervisningen foregik i Sogneraadlokalet paa Skolens Loft, og saa fik vi gerne et godt Besøg bagefter. – Den nye Præst fik sat en Del Arbejde i Gang i Menigheden. Der blev oprettet en Kvindekreds for Santhalthmissionen. Der blev holdt Ungdomsmøder – oftest i Præstegaarden – med god Tilslutning, og Præsten gik, i alt Fald i de første Aar, flittigt paa Husbesøg. Og frem for alt følte man, at man i ham havde en Ven og det ikke blot i de fire Aar, vi var sammen i Egeslevmagle, og hans Venskab holdt trofast ved, saa længe han levede. Vi syntes, at han døde en alt for tidlig Død, da han gik bort i Maj 1939 efter et Ophold paa Diakonissestiftelsen. Vi kom netop til Egeslevmagle med Skolebørnene fra Nr. Nissum den Dag, da Poulsens

var i København for at følge ham til Bornholmerbaaden, der skulde føre ham tilbage til hans Fødeø, hvor han blev begravet i Rønne. Da vi i September 1965 var paa Bornholm, søgte jeg efter hans Grav paa Rønne Kirkegaard, men fandt den ikke.

I Sommerferien 1923 blev Far syg og kom paa Sygehuset i Holstebro. Det havde han nu været tidligere, men var kommen over det. Nu viste det sig at være alvorligere. Jeg fik det at vide, da vi i den første Del af vor Ferie opholdt os i Kristines Hjem i Tanderupkær. Jeg tog straks en Tur til Holstebro, og da vi senere kom der alle paa fast Ferie, var vi jo hver Dag paa Sygehuset, og vi kunde jo nok se, at det blev daarligere og daarligere. Han døde saa Tirsdag den 11. September, og Søndag den 16. blev han begravet ved Mors Side paa Hjerm Kirkegaard. Vi kunde jo ikke nu lige efter Sommerferien være borte ret længe. Vi kom først hjem Søndag Morgen, Mandag maatte vi i Skiftestretten, og Tirsdag Morgen rejste vi saa med et Ophold i Tanderupkær og et lille Ophold i Skjern og var hjemme Onsdag Morgen.

Inden vi kommer til Opbruddet fra Sjælland, maa jeg dvæle lidt ved Lærerkredsen for Flakkebjerg Herreder (DLF's 18. Kreds) og de enkelte Lærere, som vi fik særlig Forbindelse med. Det første Kendskab til en Del af dem fik vi kort efter vor Ankomst. En Dag sidst i Maj meddelte Præsten mig, at vi Lørdag den 13. Juni (min Fødselsdag) skulde have Gymnastikinspektion, og ikke en almindelig Opvisning paa en halv Time eller saa, men en Forestilling, der skulde vare hele Dagen. Inspektionen var nemlig den mindste Del af Højtideligheden. Der skulde være Instruktion for samtlige Gymnastiklærere og -lærere i Vester Flakkebjerg Herred – undtagen Skælskør – og disse var tilsagt til at møde i Egeslevmagle Skole Kl. 9. Naar det netop skulde være her, var det fordi Andenlæreren her havde været paa Aarskursus i Gymnastik 1911-12, men han, Severin Veiersøe Jensen, var 1913 blevet Seminarielærer i Hjørring, saa det Faktum gav i alt Fald Instruktøren den første Skuffelse. Naa, Larsen og jeg gik jo i gang med at træne med hver sit Hold i Forsamlingshusets Sal.

Allerede ved denne Inspektion og Instruktion fik jeg Kendskab til adskillige af Kollegerne i Kredsen. Den første, jeg hilste paa, var Risbjerg Thomsen fra Tingjellinge. Ham kendte jeg fra Besøg i Nissum, men den Dag kendte han ikke mig. Jeg havde nemlig i Løbet af det sidste Aar faaet Fuldskæg. Det blev dog senere til nært Bekendskab og Venskab med denne Familie, som vi havde mange gode Stunder sammen med og Sammenkomster vekselvis i deres og vort Hjem, og i 1925 var jeg Fadder ved Grethes Daab i Tingjellinge Kirke. – Desuden var der O. Pedersen fra Vollerup. Det viste sig, at han og Kristine i sin Tid havde været sammen i Askov paa Sløjdkursus. Ogsaa dem var vi nogle Gange sammen med under private Former. Saa var der Brøns fra Gimlinge, som fra den Dag var min gode Fortaler, navnlig ved en bestemt Lejlighed. Endelig kan jeg nævne Johs. Nørgaard fra Sørbymagle, som var interesseret i, at jeg var kommen fra Skjern, hvor han havde været Vinterlærer, og jeg huskede godt hans Navn fra en gl. Protokol i Hovedskolen. Han fortalte, at han var fra Nørgaard i Bølling, og jeg kunde da fortælle ham, at min Morfar var fra Søndergaard i Bølling, men at vi i Virkeligheden var i Familie med hinanden langt tilbage, anede jeg dengang ikke noget om. Han var ikke med i vor Lærerkreds, saa jeg traf ham kun en enkelt Gang senere. Han døde 1966, 94 Aar gl. – Det var særlig ved Kaffebordet, som vi gav hele Selskabet i Eftermiddagspausen, at jeg hørte, hvordan Flokken udfoldede sig. Jeg lagde navnlig Mærke til en Mand, som for faa Aar siden var kommen fra Vendsyssel. Han larmede op i meget nedsættende Vendinger om Sjællænderne. Det var jo ikke saa rart at høre paa som Nybegynder paa Sjælland. Naa, jeg blev nu klar over, at han heller ikke selv i alle Maader opførte sig, som han burde. En Kollega fortalte engang, at han en Dag var kommen ind hos ham i en Skoletime. Han pulsede da af en stor Træpibe, selv om Lærernes Tobaksrygning i Skolen blev forbudt i 1905. Det allerejendommeligste var dog, at det skete i – en Sangtime!

Det bedste Kendskab til Kollegerne paa Egnen fik jeg dog gennem Danmarks Lærerforenings 18. Kreds, der som nævnt

omfattede Flakkebjerg Herreder undtagen Skælskør, hvis Lærere sluttede sig til Slagelse-Kredsen. Møderne blev i den første Tid altid holdt i Dalmose Kro, og Lærer K. Kæstel i Arløse var Formand. Her traf jeg mange gode og interesserede Kolleger. Formanden var meget dygtig og fik mange gode foredragsholdere til at tale der. Der var fire Møder om Aaret. I 1917 foreslog Kæstel, at vi skulde prøve et Forsøg med at holde Sommermøder rundt i de forskellige Skoler og begyndte med at indbyde til et Møde i sit Hjem i Arløse. Dertil var jo Ægtefællerne indbudt. Vi begyndte med fælles Kaffebord, og senere spiste vi medbragt Aftensmad. Denne Mødeform faldt i Medlemmernes Smag, og Johs. C. Jessen paa Stignæs indbød til det næste Møde – i September. – Her fortalte Jessen Skolens Historie og dvælede navnlig ved Lærer Volkersen, hvis Søn Niels Henrik, f. i Stignæs Skole 1820, var den bekendte Pjerrot i Tivoli, og som engang, da han fik at vide, at det var Eleverne fra Stignæs Skole, han havde for sig, lavede en hel Masse ekstra Badutspring for at glæde dem. Jessen blev senere en habil Skolehistoriker og udgav V. og Ø. Flakkebjerg Herreders Skolehistorie og senere Slagelse og Ringsted Herreders Skolehistorie. Og han gav mig den Dag Emnet for, hvad jeg skulde tale om, naar vi skulde have det næste Møde hos os. Det blev 12. Juni 1918. Jeg talte da først lidt om Degne i Almindelighed og fremførte nogle af de Ordsprog og Mundheld, der er knyttet til Degnens Person, og derefter hvad jeg havde kunnet finde frem om Stedets Degne og Skoleholdere.

I de følgende Somre kom vi rundt til mange Skoler i Kredsen. Vi var bl. a. i Ørslev, hvor der var den særprægede Lærer Arentoft. Vi havde straks noget at tale om, da han var født i Skjern (under Navnet Andreassen). Han var en Mand med særpræget jydsk Lune og Slagfærdighed. En Kollega fortalte, at da han en Dag gik over til ham for at aflevere en Bog, han havde laant af ham, saa han, at Arentoft stod ude paa Pladsen og savede Brænde med Ryggen vendt mod den kommende. Denne fik da udtænkt, hvorledes han paa snedig Maade kunde tiltale ham. Da han saa var tilstrækkelig nær, sagde han: God-

dag, Hr. Savfører! – Arentoft saa da forbausset op, men svarede uden at lade sig forbløffe: Goddag, Hr. Bogholder! – I Magleby var P. K. Pedersen, som ved Mødet dér talte om den Egn, der af Biskop Mynster var kaldt „Det hellige Land“, og skulde det Billede geografisk fortsættes, maatte Magleby være der, hvor Filistrene boede. Saa var der Mødet i Skørpinge med Besøg paa Institutet i Flakkebjerg, ligesom vi fra Arløse havde været paa Hindholm og fra Stignæs paa Borreby. Undertiden kunde jeg dog være forhindret paa Grund af kirkelige Forretninger, saaledes da der var Møde i Hyllested, men dertil kom vi jo saa ofte hos vore gode Venner, Fr. og Johanne Roland, og i de senere Aar havde vi en lille privat Kreds sammen med dem og Pedersens fra Magleby, og da vi boede midt imellem de to Hjem, hvor de var selvbefordrende – Pedersens i Charabanc med to store, brune Heste, og Rolands i Ford Sedan – saa kunde vi altid køre med, naar vi skulde samles i et af „Yderpunkterne“. Disse Sammenkomster havde vi megen Glæde af. Pedersen døde i Sommeren 1941 paa Slagelse Sygehus, hvor han var indlagt efter et Styr med Cyklen ned ad Slotsbjergby Bakke.

I Efteraaret 1924 trak Kæstel sig tilbage som Formand for Kredsen, og ved et Møde paa Sdr. Bjerge Kro, hvortil Vintermøderne var henlagt fra Dalmose, blev jeg valgt til hans Efterfølger. Det blev jo kun et Aar, jeg fik at virke som saadan. Jeg mindes særlig de to Sommermøder. I Juni var vi i Venslev, hvor min gamle Seminariekammerat Alfred Nikolajsen var Lærer. Han holdt et interessant Foredrag om en af sine Forgængere, den bekendte Lægprædikant og Skolebogsforfatter Rasmus Møller Sørensen (1799–1865), Lærer i Venslev 1828–43. Det sidste Sommermøde holdt vi i September hos Larsens i den nye Skole i Høve, som var indviet samme Aar efter Udflytningen fra Høve By.

— — —

Paa dette Tidspunkt var vi dog allerede ved at forberede Opbrud fra Sjælland. Lige før Sommerferien saa jeg, at Førstelærereembedet ved Nr. Nissum vestre Skole var opslaaet ledigt.

Min gamle Kærlighed til Nr. Nissum, som stadig havde holdt sig levende gennem Forbindelsen med Kammeraterne, gennem Arbejdet med Seminariets Elevforening og gennem Besøg paa Seminariet, sidst ved Seminariets 25-Aars Jubilæum i 1917, fik mig til at tænke alvorligt over Sagen. Vi tog saa til Kristines Hjem i Tanderupkjær. Lørdag den 15. August tog jeg saa til Nissum og tog først ind hos vore gamle Venner fra Hulby Skole, som nu var Forstanderpar paa Højskolen her. Jeg blev godt modtaget og fik opgivet, hvem der var Sogneraadsmedlemmer, og hvor de boede, og saa skulde jeg endelig komme der og spise til Middag. Jeg var først hos Niels Futtrup i Højvang og blev der meget overrasket, da han fortalte mig, at Forstander Jens Byskov i Gedved var hans Bror. Derefter var jeg hos Marinus Klausen i Ousgaard, men da jeg saa efter Middagen kom ned til Dalgaard for at besøge Sogneraadsformanden Peder Futtrup, blev jeg klar over, at det var meget ubetænksomt at forsøge sig med Besøg hos Landmændene i Nr. Nissum en Lørdag Eftermiddag, for da skulde alt, hvad der kunde krybe og gaa, til Lemvig, selv her midt i Høstens Tid. Jeg traf dog Andr. Nielsen ved sit Høstarbejde, og han fulgte mig ind for at se mine Papirer, og jeg havde der den Opmuntring at se Nissum-Staten paa hans Boghylde. Jeg var derefter inde hos Pastor Agger og af lagde derefter et Besøg hos min gamle Værtinde fra Seminarietiden, Kathrine Sørensen i Korinth. Dette Besøg blev ikke uden Virkning. Efter hvad jeg fik at vide, havde Kathrine senere prøvet at lægge et godt Ord ind for mig hos Sogneraadsmedlemmerne. – Jeg var nu klar over, at hvis det skulde blive til noget, maatte jeg gøre Besøget om paa en „almindelig“ Søndag. Jeg tog da ind paa Højskolen for at sige Farvel. Forstanderen saa da et Sogneraadsmedlem, Peter Frandsen fra Ø. Stokholm, køre forbi, og vi gik ud for at hilse paa dem. Fru Frandsen havde jeg engang kendt som Christiane Gadegaard, en Datter af min gamle, højt respekterede Seminarielærer. Jeg fik straks et godt Indtryk af P. Frandsen.

Jeg kom saa til Nissum igen Mandag den 24. August. Vi havde da forlagt vor Ferieresidens til Hjerm, hvor vi nu til-

bragte vore jydské Ferier hos min Søster og Svoger, efter at Jensine var flyttet til Herning. Nu traf jeg saa Peder Futtrup og fik straks Indtrykket af en solid Jyde. Han syntes, at jeg, inden vi rejste tilbage til Sjælland, skulde ringe til ham og høre, hvordan Sagen stod. Saa var jeg ogsaa hos Hans Bjerre i Kongensgaard, og da han fik at vide, at jeg var fra Hjerm, talte vi jo en Del om hans Familie i Kvium. At vi langt ude – meget langt ude – ogsaa var i Familie, anede jeg dengang ikke noget om.

Det blev jo fortalt mig, at min gamle seminariekammerat Jens Abildtrup var ivrig Ansøger til Embedet, og det var jo forstaaeligt, at han som Lærer Møllers Svigersøn meget var ønsket af Svigerforældrene og adskillige af deres Venner i Skolekredsen. Desuden søgte Højskolelærer Laurits Kaag. Han var en af Kristines gamle Elever i Skindbjerg ved Grenaa og ud af en Familie, som hun satte stor Pris paa. Desuden var der en meget musikbegavet Mand, som vilde være udmærket til at betjene Orgelet i Kirken. Mandag den 4. September var der Brev fra P. Futtrup, at jeg var indstillet som Nr. 1. Kaag var Nr. 2 og Abildtrup som Nr. 3. – Da siden Kaag kom hertil som Højskoleforstander i 1931, og Abildtrup flyttede hertil som Pensionist i 1933, omtalte Jens Brunsgaard det paafaldende i, at Nissum nu havde faaet alle de tre indstillede til Sognet.

Allerede den 16. September fik jeg Meddelelse fra Provst Nyegaard i Gudum, at jeg var kaldet. Jeg skulde blot sende min Daabsattest. Nu blev der noget at tænke paa. Vi syntes dog, det var umuligt, at vi kunde blive færdige til at bryde op allerede til 1. Oktober. Der var alene Regnskabet for Brugsforeningen, hvor der skulde være Halvaarsopgørelse 1. Oktober, og derefter Dividendeudbetaling fra 20. Oktober. Og der var Konfirmationen den 5. Oktober. Den var det ogsaa svært at rejse fra. Jeg rejste derfor straks til Nissum for at høre, om jeg ikke kunde faa Lov til først at tiltræde senere. Jeg rejste over med Nattoget den 17. September, kom til Humlum Kl. halvsv og gik i den stille Morgen den Vej, som jeg saa ofte før havde gaaet langs Nissum Bredning. Det var dog 22 Aar siden, at jeg sidst havde gaaet den saa tidlig paa Dagen. Jeg var inde paa Højskolen og

tog derefter ned til Peder Futtrup, hvor jeg blev godt beværtet. P. Futtrup havde ikke noget at indvende, og han fulgte mig derefter op til Skolen for at tale med Vikaren, og denne havde intet imod at fortsætte til November. Skolekommissionens Formand, Pastor Agger, havde heller intet at indvende, og det blev bestemt, at jeg skulde indsættes ved Gudstjenesten Søndag den 1. November.

Nogle Dage efter fik jeg Kaldsbrevet, men ikke fra Provst Nyegaard, men fra Th. Rendtorff i Bøvling, som imidlertid havde afløst Nyegaard. Det var ledsaget af et smukt Brev, hvori Provsten bød mig velkommen til Skolekredsen.

Nu kom der en svær Tid, da vi skulde til at forsøge at løse Baandene, som bandt os til Kredsen her. Det viste sig at være sværere, end vi havde tænkt. Jeg tænkte hver dag i Skolen: Hvordan skal jeg kunne forlade den Flok her? – Og en Dag under Morgensangen blev det mig saa svært, at jeg syntes, det var helt umuligt. Da Andagten var forbi, gik jeg over til Kristine og sagde: Skal vi ikke sende Bud efter Præsten, om han ikke kan hjælpe os til at faa lavet det her om, saa vi kan blive? – Hun syntes dog ikke, vi skulde gøre det saa dramatisk, saa vi kunde vente til Aften og saa gaa om i Præstegaarden. Det blev vi enige om, men da vi om Aftenen kom om hos Pastor Wessel, var en Mand fra Byen kommen for at besøge Præsten, og han holdt godt ud. Selv efter at vi havde faaet Kaffen, gjorde han ikke Mine til at gaa, og saa maatte vi gaa med uforrettet Sag. Jeg var imidlertid blevet lidt mere rolig, og vi opsatte at gøre mere for at forandre Skæbnen.

Efter hvad min Dagbog viser, har det været en travl Tid. Mange har besøgt os, og mange Steder i Sognet og i Omegnen har vi været paa Afskedsbesøg. Mange, nær og fjern, udtalte deres Forundring over, at vi kunde finde paa at flytte fra det smilende Sjælland til „det barske Vestjylland“. Da Forflyttelsen havde staaet i Avisen, blev jeg ringet op af en Kollega fra Egnen Nord for Slagelse, en gammel Nissumit. Han gav mig den Opmuntring: Hvad vil De dog derover efter; til de uvrone Unger og de frække Seminarister! – At han havde en særlig

Grund til sin Bedømmelse af Kammeraterne, har jeg senere faaet berettet, men denne morsomme Historie egner sig ikke til at fremføres i denne Forbindelse. Og da vi var kommen herover, mødte jeg paa Struer Banegaard min gamle Klassekammerat H. P. Larsen fra Bjert ved Vinderup, født i Stenmagle paa Sjælland. Han kom mig i Møde med Udraabet: Men er du da tosset, Mand! – Naa, vi skulde jo igennem alle Vanskelighederne, ogsaa de praktiske med at faa det ordnet med Flytteforretningen i Slagelse. Mange var villige til at stille Heste til Raadighed til at faa den store Vogn transporteret hened fra Slagelse og i pakket Tilstand kørt til Dalmore Station. Da Vognen skulde sættes i Gang, kom Vanskeligheden med at faa de to Par Heste til at trække samtidig, men da det endelig lykkedes, og Vognen forsvandt ned om Hjørnet af Køkkenhaven, gik det pludselig op for os i al sin Voldsomhed, at nu var Broerne brudt af, og vi gik op i det tomme Soveværelse og stod der ved Vinduet og græd. – Pastor Wessel havde indbudt os til at bo i Præstegaarden de sidste Dage til vor egen Afrejse.

Men det sværeste var dog den sidste Dag i Skolen. Vi var samlet alle i min Skolestue. En af de store Drengene kom med en Sølv-Bordlampe og overrakte os til Erindring, og jeg lovede at tænke paa Flokken her, naar jeg tændte den, og det Løfte tror jeg, at jeg har holdt. Baade Kristine og jeg talte til Flokken og takkede den for de Glæder, den havde beredt os, og for, hvad den havde været for Jens Jørgen og Karen Bodil. Saa var der pludselig nogle, der begyndte at hulkgræde, og denne Stemning bredte sig til hele Flokken. Ogsaa vi voksne blev grebne, saa man næsten kan sige, at der ikke var et tørt Øje i Stuen. Det var en Dag, der prægede sig saa dybt i Mindet, at den vil være der, saa længe jeg mindes noget.

Lørdag Aften den 24. Oktober blev der holdt Afskedsfest for os i Forsamlingshuset. Hvor mange der var, ved jeg ikke, men jeg har Indtryk af, at Salen var fyldt. Det blev en god Fest. Sogneraadformanden, Chr. Petersen, Røjlegaard, holdt en – for os – god Tale, som jeg endnu husker nogle Udtryk af. Desuden blev der ogsaa holdt smukke Taler af Pastor Wessel, Lærer Poul-

sen, Lærer Larsen, Høve, Gdr. Peter Hansen og vist endnu flere. Ved Afslutningen stillede vi os alle fire ved Døren og tog Af-sked med hver enkelt. – Næste Dag ved Gudstjenesten takkede Pastor Wessel for Tjenesten i Kirken. Vi var til Alters, og Guds-tjenesten sluttede med Salmen: Saa vil vi nu sige hverandre Far-vel og ønske Guds Fred over eder.

Næste Dag var saa den sidste. Da var vi rundt i mange Hjem; først længere ude i Sognet og derefter i de fleste Hjem i Byen. Overalt blev vi mødt med trofaste Haandtryk og mange Steder med Taarer. Om Aftenen var der endnu nogle Venner i Præste-gaarden, og andre var mødt op næste Formiddag inden Afrejsen for at give os det sidste Farvel. Chr. Drost havde tilbudt at køre os til Korsør. Det skete i øsende Regnvejr. Snart var vi ude paa Storebælts Bølger.

Et betydningsfuldt Afsnit af vor Tilværelse var afsluttet.

Nørre Nisum vestre Skole o. 1933.

Nørre Nisum

Saa skulde jeg altsaa komme til at bo i Nr. Nisum igen. Vi skulde dog foreløbig overnatte i Hjerm, men da Ekspresen ikke standsede der, maatte vi først til Struer, og derfra fik vi vort Rejsegods sendt med Rutebilen. Det virkede straks hjemligt at høre Chauffør Madsens kraftige jyske Sprog og tillidvækkende Stemme. I Hjerm blev vi som sædvanlig godt modtaget af Martin og Marie, som jo glædede sig over at faa os inden for Rækkevidde. Inden Smed Hofmann kørte os til Nisum, maatte vi dog være klar over, om Flyttevognen var kørt fra Struer. Det var den ikke, og jeg tog da dertil for at faa opklaret Grunden. Vognmanden var parat, men Manden fra Flytteforretningen havde ikke indfundet sig. Jeg fik ringet til Slagelse, hvor man var forfærdet over hans Udeblivelse, men jeg fik opgivet en Adresse i Nykøbing M., hvortil jeg kunde ringe og faa Manden i Tale. Han lovede saa, at Vognen skulde afgaa fra Struer tidlig næste Morgen. Forsinkelsen maatte jeg saa have meddelt til Nr. Nisum, hvor P. Futtrup havde lovet, at der skulde være Hjælp

tilrede ved Indflytningen. Næste Morgen, Torsdag den 29. Oktober, tog vi saa af Sted. I Ardal Bakker indhentede vi Flyttevognen. I Skolen var P. Futtrup mødt op for at byde os velkommen. Der var fyret i Kakkelovnen, og der var Folk til at hjælpe os med Indflytningen; desuden kom vor Nabo, Sidsel Sadelmager, og tilbød sin Hjælp, men da kunde der ikke godt sættes flere i Sving. Da Vognen var aflæst, kørte den til Gudum Præstegaard, hvor den blev fyldt med Provst Nyegaards Møbler, der skulde føres til Sorø. Nogle af vore Billeder havde man imidlertid ikke faaet af Vognen i Nissum. Dem befriede man sig for ved at anbringe dem i Gudum Præstegaards Lade uden at meddele os noget om det. Det var rent tilfældigt, at vi nogle Maaneder senere blev gjort opmærksom paa Forholdet, og vi fik saa vort Billedgalleri kompletteret.

Lejligheden havde staaet tom, siden Lærer Møllers flyttede ud i første Halvdel af September, men da jeg var derovre 18. September, var det blevet lovet, at der skulde blive malet og tapetseret, og at to Gavlværelser paa Loftet skulde blive slaet sammen til ét, saa vi dér kunde faa Soveværelse, og desuden indrettes et nyt Tagværelse til Pige-kammer. Det var altsammen sket, men desuden havde Sogneraadet besluttet at erstatte de gamle utætte Slagbuer i de høje Vinduer med nye. Dette havde man endnu ikke naaet at faa gennemført, saa i den første Tid kunde der i stærk Blæst være saa stærkt Træk, at det kunde vende Bladet i Nodebogen paa Orgelet, som stod midt i Huset, men det blev i den nærmeste Tid afhjulpet.

Mens vi hen ad Middagstid denne første Dag gik og arbejdede med at sætte paa Plads, blev der ringet fra Højskolen, at man gerne vilde se os til Middag, og man havde i det øsende Regnvejr, som det var blevet, faaet en til at køre for os. Det viste sig at være Købmand P. Sand Brun. Ham kendte vi dog i Forvejen, for da vi kørte ind i Skolegaarden, stod han der for at hilse paa os og anbefale sig som Købmand. Vi fik en god Modtagelse paa Højskolen, men maatte jo snarest tilbage til vort Arbejde. Næste Dags Aften var vi der dog igen. Da havde Forstanderens arrangeret en lille Afskedsfest for Lærer Kaags, som

skulde overtage et Embede i Ørslev Sogn ved Slagelse. Her fik Kristine saa Lejlighed til at hilse paa sin gamle Elev fra Skindbjerg. Af Gæsterne var Rasmussen-Byskovs, Frk. R. Nielsen, Forst. Gjelstrups og Lærer S. M. Sørensens fra Østre Skole. Jeg husker, man talte om, at vor Flytning var gaaet i modsat Retning af, hvad der ellers var det almindelige for „Embedsmænd“, men saa viste det sig, at tre andre af de tilstedeværende havde foretaget en lignende Bevægelse. Forst. Gjelstrup var kommen fra Ringsted, Højskoleforstanderen fra Korsør-Egnen og Lærer Sørensen fra Ørbæk paa Fyn.

Vi havde jo endnu et Par Dage til at faa ordnet Hjemmet, og i de Dage fik vi talt med nogle af Skolekredsens Beboere. Jeg blev lidt informeret om Skolens indre Forhold og fik at vide, at der skulde tages fat „med fast Haand“. Søndag den 1. November skulde jeg saa indsættes, og Pastor Agger vilde gøre mere ud af den Højtidelighed, end jeg før havde kendt. I Skjern havde Pastor Aage Westergaard holdt en højtidelig Tale til mig, mens jeg rejste mig paa min Plads i Kirkestolen, og i Egeslevmagle havde Præsten læst Biskop Ostfeldts Kollats, ligeledes mens jeg stod paa min Plads i Kirkestolen, men her skulde det foregaa, mens jeg stod ved Præstens Side i Kordøren. Pastor Agger holdt en djærv Tale ud fra Ordet: Alt, hvad I gør i Ord eller Gerning, det gøre I alt i Vor Herres Jesu Kristi Navn.

Næste Morgen skulde jeg saa begynde i Skolen, og jeg mærkede jo med det samme, at Flokken her havde været under Paa-virkning af saa mange, og det havde sat sit Præg paa den. Jeg er senere ofte blevet spurgt, om ikke en saadan Øvelsesskole bliver præget efter det gamle Ordsprog: Mange Kokke fordærver Maden. – Jeg har altid svaret, at det behøver den ikke, men jeg maa nok sige, at jeg i den første Tid her havde en Følelse af, at der havde været mange forskellige Maader at servere den paa og at omgaas Børnene paa, saa jeg maatte følge det mig givne Raad at tage fat „med fast Haand“. Jeg fik da ogsaa snart det Om-dømme, at jeg var skrap, at jeg forlangte Ro og Orden i Timerne „ogsaa af Pigerne“ blev det til min Overraskelse tilføjet, for jeg havde aldrig tænkt mig, at Pigerne skulde have noget Privi-

legium til at volde Forstyrrelse i Timerne. Skoleordningen var saadan, at jeg havde 2. og 4. Klasse, mens Frk. Poulsen havde 1. og 3. Ældste Klasse havde om Vinteren 27 ugentlige Timer, 2. Kl. havde 9 fordelt paa 3 Formiddage. Da jeg var herovre i September, fik jeg at vide, at der var 14 Børn i ældste Klasse, og jeg tænkte, at det var da nok til at overkomme, men da vi kom, havde der været Eksamen og Oprykning, og saa var der 26, og alle Pladser ved Bordene var optagne. Nogle af Bordene var indrettet til 3 Elever. Det havde jeg ikke set før. For øvrigt syntes jeg ikke, at hverken Skolestuerne eller Materiellet var i den Orden, som jeg kunde ønske, men det blev altsammen snart rettet. Med Hensyn til Materiellet var der det Gode, at Seminariet ydede en fast aarlig Bevilling, saa det følte jeg som en Lettelse, at man her ikke behøvede at anmode om hver ny Ting, man kunde ønske anskaffet.

En Ting, der overraskede mig, var, at Drengene her i November og vist hele Vinteren gik med „Pløjer“, Stunthoser, og løb med de bare Fødder ude paa den vaade Skoleplads. Denne Skik synes jeg dog forsvandt i Løbet af faa Aar. En anden Skik med at gaa med Kludesko ude paa den vaade, tit opløste, Plads, fik vi dog snart ændret. Man havde ogsaa her andre Lege end dem, de brugte paa Sjælland. Jeg mindes én, hvis Melodi endnu staaer mig i Ørerne. Det var især Pigerne, der holdt meget af den:

Tyv, ja Tyv det skal du være – for du stjal min lille Ven –
men jeg har det Haab tilbage – at jeg faar mig én igen! – Aah
ja, én igen o.s.v.

Saa var der *Praktikken*. Lærer Sørensen havde lovet, at jeg skulde blive fri de to første Dage, men han havde glemt at tage Præparandklassen i Ed, saa da det Mandag Eftermiddag var ved Slutningen paa første Time, saa jeg den ene Cyklist efter den anden svinge fra Landevejen ind ad Skolens Vej, og da det blev Frikvarter, og jeg kom ud i Gangen, saa jeg den fyldt med unge Mænd. Der var i Seminarieloven af 1894 den Bestemmelse, at den, der agtede at søge ind paa et Seminarium, skulde gennem et Skoleaar mindst en Time daglig deltage i eller overvære Undervisningen i en Børneskole „under en dygtig Lærers Vejled-

ning“. Denne Form for Forberedelse til Lærergeningen var udmærket, naar en Lærer havde en enkelt Elev, men det blev en Parodi, naar en hel Klasse Præparander paa én Gang blot overværede Undervisningen, og den enkelte kun en Gang eller to i et Halvaar kunde faa Lov til at fortælle lidt. Og hvis Flokken blev sat til at rette Diktater i 2. Kl., kunde Værdien deraf være ret problematisk. En Dag efter en saadan Proces kom en lille Pige op til mig og ankede over, at en Præparand efter fuldendt Arbejde havde skrevet „ 2 Fegl“. Det mente hun ikke stemte med Reglerne, hvad jeg jo maatte give hende Ret i. Da hun senere gik i Rette med ham, paastod han, at det kunde skrives „paa begge Maader“. – Naa, det maa dog tilføjes, at denne Mand aldrig klarede Optagelsesprøvens Naaleøje. – Denne Form for Praktik ophørte dog med 1930, da det sidste Hold med den 3-aarige Uddannelse blev optaget. Det var ordnet saadan – for at dele Sol og Vind lige – at Halvdelen gik i Østre og Halvdelen i Vestre, og saa skiftede Holdene til 1. Februar.

Men den alvorlige Del af Praktikken var jo den med 3. Klasse-Pædagogerne, som de med Selvfølelse kaldte sig og blev kaldt af de yngre Klasser. Det var en Terminologi, der var indført, siden jeg 19 Aar tidligere havde forladt Udklækningsanstalten. Det var med lidt bævende Følelse, jeg Onsdag den 4. November modtog de første „Pædagoger“, saa Situationen staar tydelig for mig den Dag i Dag. Det var Johs. Poulsen, senere Førstelærer paa Fur og Broder til min gamle Medarbejder i Egeslevmagle, J. K. Poulsen. Den anden var Peder Møller, senere Forstander paa Tommerup Højskole. Jeg maatte jo gennemgaa den første Lektion, og det var jo uvant med voksne – og som man maatte formode – kritiske Tilhørere, men det var jo noget, man efterhaanden vænnede sig til. Der var mange dygtige Elever, hvis Virke i Skolen det er en Glæde at tænke tilbage paa, og de allerfleste var interesseret i Vejledning. Adskillige var der ogsaa, som i den første Tid optraadte ubehjælpsomt og famlende, men hvor man i Aarets Løb kunde mærke Fremgang i Teknik og Rutine. For mange gjaldt det, at de i deres Spørgsmaal viste, at de havde alt for høje Tanker om Skolebørns Vi-

den og Kunnen. En blev saaledes højst forbavset over, at Børnene ikke kunde svare ham paa hans Spørgsmaal om, hvem der blev Kardinal i Frankrig efter Richelieu. Jeg maa tilstaa, at jeg ikke den Dag havde Svaret paa rede Haand. Paa den anden Side kunde ogsaa Spørgsmaalene blive saa bredt almindelige, at det ikke var nemt at give noget Svar, som da en stillede Spørgsmaalet: „Naar man skal slibe en Le, hvad skal det saa helst være?“ og da Børnene ikke kunde komme ind paa hans Tankegang, maatte han selv give Svaret: „Jo, saa skal det være lyst!“ – Ogsaa Børnenes Svar kunde undertiden virke noget desorienterende for den, der havde Katederpladsen. En, som havde faaet til Opgave at gennemgaa „Brødet“, kom med det indledende Spørgsmaal: „Kan I nævne mig et vigtigt Næringsmiddel?“ – og fik det Svar: „De her smaa røde Pølser“. – Som Regel mødte Seminarieeleverne godt forberedt, men der kunde dog forekomme Tilfælde, hvor det var nødvendigt at gribe ind, for at ikke en Misforstaaelse skulde sætte sig fast. Saaledes var der en Dag én, der vilde forklare Betydningen af Navnet Trondhjem og fortalte, at saadan hed den, fordi der havde Tronen sit Hjem. En anden blev ved at sige Guldbrandsdalen om den kendte Dal i Norge, hvorigennem „Laagen“ løber, og han „vilde ikke lade sig sige“, men paastod frimodigt, at saadan hed den nu!

Jeg skulde jo imidlertid ogsaa være Organist, og den Tjeneste var jeg noget betænkelig ved. Orgelet her i Nissum var med sine to Manualer, mange Stemmer og Register et meget mere indviklet og krævende Instrument end det i Egeslevmagle, hvor der kun var fire brugelige Stemmer og det samme Antal Register. Mine musikalske Evner er ikke overvældende, og jeg havde saa godt som ingen Undervisning faaet i Faget, saa den Færdighed, jeg havde tilegnet mig, kan betegnes som „Husflidsarbejde“. Lærer Poulsen i Egeslevmagle havde dog trøstet mig med, at Kirkesangeren, S. M. Sørensen, havde en Stemme, der var let at følge. Den Dag, jeg blev indsat, brugte Rønning Møller det fulde Register, saa jeg fik egentlig ikke mere Mod den Dag, men da jeg bagefter talte med ham, lovede han, at han ogsaa vilde spille næste Søndag, for at jeg kunde se, hvorledes

han registrerede. Denne Søndag – den 8. November – havde vi denne Vinters første Snestorm, men desuagtet indbød Rønning Møller os til at besøge dem til Eftermiddagskaffe. Paa Vejen hjem blev han imidlertid klar over, at det ikke var noget Vejr at jage os ud i, saa selv om det var over Telefonens Lukketid, fik han alligevel ved Betjeningens Velvilje Forbindelse med os og advarede os mod at tage ud. Men da vi saa om Eftermiddagen sad og hyggede os ved at se paa Fygningen udenfor, dukkede cand. Strøm ud af Snetykningen og kom for at byde os velkommen til Nissum og Gerningen her. Vi havde saa et Par hyggelige Timer sammen, inden han igen begav sig ud i Uvejret.

Næste Søndag maatte jeg saa i Gang, efter at jeg næsten hver Eftermiddag havde været i Kirken for at øve mig. Det gik jo da, men det varede adskillig Tid, før jeg blev nogenlunde fortrolig med denne Gerning. En Gudstjeneste her var ikke saa lidt mere kompliceret, end som jeg hidtil havde kendt det. Da jeg begyndte i Egeslevmagle, skulde jeg kun spille til de fire Salmer. Pastor Fibiger Jørgensen havde aldrig mere end fire Salmer til sin Gudstjeneste, og i de første Aar vilde han ikke have spillet til Korsvarene. Altergang var der kun nogle faa Søndage, Foraar og Efteraar. Her var der Altergang hver Søndag. Jeg husker, at Pastor Agger beregnede det til mellem 30 og 50 Altergæster hver Gang, og jeg tror, at den Norm stadig er holdt. Her var desuden altid et Vers (Amen, siger nu tilsammen), inden Præsten gik ned fra Prædikestolen, og ved særlige Lejligheder Vekselsang mellem Præsten og Menigheden. Naar der saa desuden var Barnedaab, kunde vi komme op paa 13 forskellige Salmemelodier ved en Gudstjeneste. Desuden var der i det første halve Aar hver Helligdag – naar Juletiden undtages – én eller flere Melodier, som jeg ikke havde spillet i Kirken før, saa der var en Del at forberede til en Gudstjeneste.

I denne første Vinter i Nr. Nissum mærkede vi, at vi var kommen Familien nærmere, saa vi jævnlig kunde faa Besøg. Den 15. November kom Kristines Forældre og var her et Par Dage. Bedstefar syntes, at Fjorden maatte være saa nær, at han let kunde gaa derned, men der var længere, end det saa ud til,

saa da det blev Middag, var han endnu ikke kommen tilbage. Han kom dog velbeholden hjem og havde faaet talt med flere undervejs. Næste Søndag havde vi Besøg af nogle af mine Søskende. Vi fik Besøg fra Skjern, og saadan mærkede vi paa flere Maader, at vi var kommen Hjem og Slægt og gamle Bekendte nærmere. Før Jul skrev man fra Egeslevmagle, om vi dog ikke kunde tænke os at komme derover i Julen, men det vovede vi dog ikke. Derimod havde vi i Begyndelsen af Julen Besøg af Faster Jensine og af Morbror Jens fra Skjern, og jeg var med ham paa „Embedsrejse“ til Harboøre, hvor jeg aldrig før havde været. Til Nytaar tog vi til Tanderupkjær, til Kibæk, Skjern og Hjerm, saa vi fik en hel Række Familiebesøg ud af det.

Allerede i Løbet af den første Vinter kom vi i Forbindelse med en Række Hjem. Foruden de tidligere kendte, min gamle Madmor, Kathrine Sørensen, og Højskolefamilien var vi inviteret til Touborgs og Chr. Lauritsens. Angaaende den sidste maa jeg lige fortælle en Historie. En Søndag kort efter, at jeg var kaldet til Vestre Skole, kom han paa Vej til Kirke til at følges med Vikaren i Embedet, Otto Jensen (senere Viceinspektør i Nykøbing M. og Medlem af Seminariets Bestyrelse), og Chr. L. spurgte da om Navnet paa den nye Lærer, der skulde komme, og da han fik det at vide, sagde han: „Ja, der ligger jo en Gaard herhenne, der hedder Søndergaard, og der er en Missionær i København, der hedder Jacobsen. Naar jeg faar de to Ting sat sammen, saa har jeg det“. – Han var dog ikke mere sikker i Verdenshjørner og Missionærer, end at da han paa Indflytningsdagen kom ind for at byde os velkommen, sagde han: „Naah, er det saa Vestergaard Jensen!“

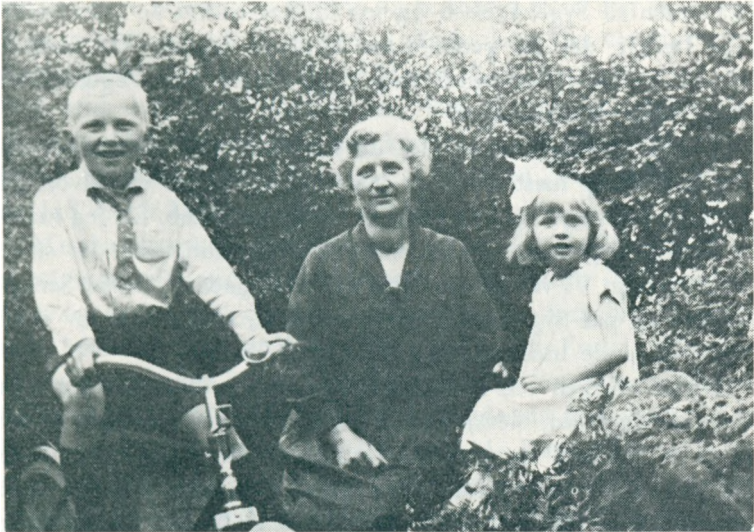
Kort efter vor Ankomst kom en Dag Peter Frandsen fra Øster Stokholm. Han sagde, at da jeg jo ikke kom ned til ham, da jeg var paa Rundtur til Sogneraadsmemberne, syntes han, at vi skulde komme begge to en af de følgende Aftener til Spising. Det kom vi, og der var de fra Højskolen, Forst. Gjelstrups, Fru og Frk. Gadegaard, Frk. Rasmine Nielsen, fra Høgsgaard o. fl. Da vi dengang gik ned ad Vejen fra Landevejen, tænkte jeg jo ikke paa, hvor mange Gange jeg skulde komme til at færdes ad

den Vej, og hvor megen Gæstfrihed vi skulde komme til at nyde i det Hjem, eller hvor mange Timers Samarbejde Peter Frandsen og jeg skulde faa i de 9 Aar, vi var sammen i Sogne- raadet og for øvrigt ogsaa paa andre Omraader, bl. a. i Missions- husets Bestyrelse. En Aften var vi hos Lærer Kirkegaards sam- men med Seminarielærerne, og Lørdag den 28. November var vi med til Seminariets Elevfest, en Fest, der havde udviklet sig af Mortensfesterne, hvor jeg som Elev i 3. Kl. havde været med til den første Mortensaften 1905, da Seminariet fik Navnefor- andring fra Smædenavnet Babylon til det stolte Navn Hellas. Det var festligt at være med til og more sig over Seminarist- Vittighederne, selv om vi endnu ikke var lokalkyndige nok til at forstaa dem allesammen. Jeg sagde den Aften til Kristine: „Nu kan jeg mærke, at jeg er kommen til Nissum igen“ – for hidtil havde jeg følt, at Nissum set oppe fra Bakken var noget andet, tegnede sig anderledes end nede i den lunere Dal. Efter- haanden som vi kom hen paa Vinteren og kom i Forbindelse med flere Hjem i Kredsen, følte vi os mere fortrolige med de nye Forhold, men saa i Marts var vi til Kristines yngste Bror Alfreds Bryllup med Poulina i Snebjerg Bjerger (17. Marts) og Kristine blev da hjemme for at faa Lejlighed til at søge Overlæge Bil- mann i Herning. Hun havde i et Par Aar haft en Opsvulmning foran paa Halsen. Vi mente, det var kommet efter et Mygge- stik, som ikke havde villet fortage sig igen. Det blev af andre anset for at være Struma og virkede vist ogsaa paa samme Maade som denne Sygdom. Nu vilde hun gerne have Klaring paa, hvad der var at gøre, og skulde hun indlægges paa Sygehus, vilde hun helst til Herning. Derfor valgte hun at søge Overlægen dér. Hun besøgte saa ogsaa sin gamle Præstekammerat i Gjelleruplund, Marie Demuth, gift med Peder Dinesen, og da de havde faaet Bil, kørte de hende herhjem om Søndagen. Lægen vilde have hende indlagt, naar der blev Plads til det, og lige efter Paaske kom der saa Besked om, at det skulde ske Fredag den 9. April. Men da Børnene og jeg den Morgen tog Afsked med Mor ved Rutebilen, havde vi jo slet ikke den Tanke, at hun ikke skulde komme levende hjem.

Netop i disse Dage døde min Formand, Lærer Niels Møller hos sin Datter og Svigersøn i Lomborg nordre Skole og begravedes Tirsdag den 13. April fra Nr. Nissum Kirke. I sin Tale sagde Pastor Agger noget, som gjorde et pinligt Indtryk paa mig: I har ikke været gode ved Manden derhenne i vestre Skole-distrikt. Det Ord tænkte jeg jævnlig paa i de første Aar. – Det var derimod et mere opløftende Minde fra den Begravelse at se, hvad en Børneflok fra et Hjem i Kredsen havde skrevet paa deres Krans: Du lærte os til Gud vore Øjne opslaa!

Den 11. April havde vi Konfirmation, men jeg maatte jo ene tage rundt paa Visitter. Den følgende Søndag spillede Musiklæreren for mig, saa jeg kunde komme til Herning for at besøge Kristine, og den følgende Søndag kørte Købmand Brun mig til Struer lige efter Gudstjenesten, saa jeg ogsaa den Dag kunde komme til Herning. St. Bededag, 30. April, havde Pastor Agger sin sidste Gudstjeneste. Det sidste Minde, jeg har om ham, er det Smil, hvormed han ved Udgangen af Kirken hilste paa Karen Bodil, idet han bøjede sig ned mod hende. Næste Dag kort efter Middag blev han pludselig syg og døde kort efter. Der var den Dag skriftlig Eksamen, og under Eftermiddagsprøven kom Lærer Kirkegaard og fortalte hviskende til Tilsynet, at Pastor Agger var død. Da jeg senere var ude med en af Eksaminanderne, spurgte han: „Hvad er der dog sket, siden alle ser saa alvorlige ud?“ – Jeg maatte jo saa fortælle ham Grunden. Gudstjenesten blev saa aflyst for næste Dag, og jeg kunde saa igen rejse til Herning. Da Kristine fik at vide, at Pastor Agger var død, græd hun. Hun havde været meget glad for hans Prædikener i Vinterens Løb og sagde ofte efter en Gudstjeneste: „Det var endda en god Prædiken!“ – Paa Præstens Begravelsesdag, 6. Maj, spurgte Pastor Riis, Vandborg, efter Kristine, for hans Kone havde saadan glædet sig til at træffe hende her. Det var Nicoline Merrild fra Kibæk Mølle, som var Kristines nære Veninde fra Aarene i Kibæk. Vi haabede dog begge, at der snart kunde blive Lejlighed til at forny Bekendtskabet.

Det var paa den Tid ved at blive Skik, at ogsaa Lærere anskaffede sig Bil. Jeg havde i Sommeren 1923 faaet Kørekort og

*Det sidste Billede af Kristine fra Sommeren 1925 i Egeslevmagle Skoles Have.
Jens Jørgen præsenterer med Stolthed sin første Cykel.*

havde jævnlig Besøg af Agenter, der vilde prakke mig en Vogn paa. Vi havde hidtil staaet imod, men da vi flyttede til Nissum, bestemte vi, at naar vi naaede Foraaret, skulde det ske. Gennem en Annonce i Folkeskolen fik vi Forbindelse med en Ford-Forhandler i Varde. Morbror Jens kørte mig derned, og vi fik afsluttet Handelen. Den 8. Maj kom Jacob fra Skjern med den, og næste Dag kørte saa Børnene og jeg til Herning og var paa Sygehuset baade Formiddag og Eftermiddag. Da vi var kørt, stod Kristine op til Vinduet for at se Vognen. Det var saa ogsaa den eneste Glæde, hun fik af den.

Overlægen havde bestemt at foretage en Operation for at fjerne en Del af Skjoldbruskkirtlen, og den blev endelig bestemt til at skulle foretages Tirsdag den 18. Maj, saa Mandag Eftermiddag kørte vi til Herning, og ved Aftenbesøget havde vi endnu en god Stund sammen og saa for sidste Gang hendes glade Smil, og vi sagde fortrøstningsfulde Farvel. Næste Formiddag var jeg paa Sygehuset, da Kristine blev kørt fra Opera-

tionsstuen til Sygeværelset, og jeg husker endnu de taknemmelige Tanker, der gik gennem mit Sind, da jeg saa den Haand, der saa tit havde kærtegnet mig, ligge slap – med Ægteskabets Kendetegn: Vielsesringen.

I Løbet af Dagen syntes jeg, det blev kendeligt bedre, men da jeg kom derop næste Morgen, forstod jeg, at det var alvorligt. Feberen var steget og steg yderligere i Dagens Løb. Da jeg maatte forlade Sygehuset, lovede man at sende Bud, hvis der skete en Ændring. Vi var jo hos Jensine i Skolegade 2. Inden Sengetid var jeg paa Sygehuset, men fik at vide, at Kristine sov efter en beroligende Indsprøjtning, hun havde faaet.

Næste Morgen ved Halvsekstiden kom der Bud. Da jeg kom ind paa Sygehuset, blev jeg mødt af en „Søster“, som kort sagde: „Det er for sent“ og viste mig ind, hvor det afsjælede Legeme laa med stille Fred over det kære Aasyn. Det brød da ud af mig: „Aah, kunde jeg blot have sagt hende endnu en Gang, hvor meget jeg holder af hende!“ – Jeg fik en kort Afvisning af „Søsteren“ og kunde saa gaa tilbage med det tunge Budskab til mine Børn og de andre af Familien, som vilde modtage Budskabet med stor Sorg. Navnlig Jens Jørgen var utrøstelig. Han sagde Gang paa Gang: „Aah, sig, at det ikke er sandt! Vi kan jo ikke undvære Mor!“ – Morbror Jens fra Skjern overmattede den Nat paa Missionshotellet overfor. Ham fik Jensine ogsaa fat paa, og han tilbød at køre os over til Bedstefars i Tanderupkjær. De stod dog uden for Gaarden sammen med Axel, som paa det Tidspunkt var hjemme, og tog imod os. De havde haft ringet til Jensine og faaet at vide, hvordan det stod til. De fulgte nu med til Herning for at se Kristine og ellers hjælpe til med det, der skulde ordnes. Jeg fik ringet til Pastor Wessel i Egeslevmagle, og han lovede at komme over og forrette Begravelsen. Bedstefar fulgte med os hjem til Nissum. Undervejs var vi inde hos Laura i Holstebro og hos Jens' og Martins i Hjern. I Nissum havde Budskabet bredt sig, og Højskolen havde haft Flaget paa halv. Touborgs og Frk. Poulsen kom lidt efter, at vi var kommet hjem.

Lørdag var vi saa i Herning for at hente Mor hjem. Martin

tog med fra Hjerm, og Jensine og Kathrine Holst tog med op i Kapellet. Vi ventede lidt, efter at Andr. Johansen var kørt med Rustvognen. Ved Struer fik vi Lærer S. M. Sørensen med, og kort efter naaede vi Rustvognen. Ved Kongensgaard var der mødt nogle af vore Venner, jeg husker bl. a. P. Frandsens, Touborgs, Bødikers og Fru Sørensen. I Garagen, hvor Kisten blev sat ind, holdt Lærer Sørensen Andagt.

Man havde spurgt, om jeg kunde tænke mig at spille til Guds-tjenesterne i Pinsen, men jeg syntes, at jeg kunde lige saa godt være i min Tjeneste dér som andetsteds. Min Sorg kunde jeg jo ikke løbe fra noget Sted. Pinsedag prædikede Forst. Gjelstrup, og jeg fandt ogsaa i hans Ord noget til mig. Om Eftermiddagen kørte vi Martin til Hjerm, og Marie fulgte saa med hjem for at bistaa os. Jeg fik mange gode Breve i de Dage. De kunde jo ikke tage vor Sorg, men de var Vidnesbyrd om trofast Venskab. Jeg husker et Udtryk fra Larsen, Høve: „Havde vi ikke det sikre Haab om at skulde mødes igen med vore kære, da turde vi jo aldrig være glade“. – Fra Roland fik jeg Brev om, at han og Larsen vilde komme over til Begravelsen.

Aftenen før Begravelsen blev der ringet fra Holstebro. Det var Peter Hansen fra Egeslevmagle, der meddelte, at de var 9 derfra, som var paa Vej hertil. De vilde spørge, om de ikke skulde overnatte i Holstebro, men man havde tilbudt Overnatningsplads paa Højskolen, i Ousgaard og i Dalgaard. De ankom en Timestid senere. Der var Johs. Petersens, Ole Olsens, Niels Bendtsens, Jens Johansens og Christen Petersens foruden Peter Hansen, som var alene. De var med inde og ude ved Kristines Kiste, inden de tog til deres Kvarter.

Efter en Nat med meget lidt Søvn hentede jeg Roland og Larsen ved Toget i Humlum Kl. halvsyv. De havde den Marmorplade med fra Skolebørnene i Egeslevmagle, som endnu staaer ved Siden af den store Mindesten.

Følget var indbudt til at møde i Hjemmet Kl. 1. Det var dengang Skik her, at Følget blev beværtet med Kaffe før Afgangen fra Hjemmet, saa det var vanskeligt at bestemme Tiden for Høj-tiden i Kirken. Før vi drog fra Hjemmet, havde Larsen bedt om

at maatte sige lidt. Han talte da, mens vi var samlet om Kisten i Skolegaarden. Desuden talte Peter Hansen, Egeslevmagle, og min Svoger Jens Fonnesbæk. Nogle Venner havde tilbudt at bære Kisten den kilometerlange Vej til Kirken. Jeg gik med mine Børn ved Haanden lige bag efter Kisten. Det var en stor Skare, der fulgte. Foruden fra Skolekredsen og Seminariet var der kommen Venner langvejs fra. Der var kommet en Kusine til Kristine fra Hæstrup i Vendsyssel. Der var Forpagter Chr. Pedersens og Lærer Poulsens fra Egeslevmagle, Kammerater fra Thy, Lærerne fra Vejrum, Rauff og Nordborg, Chr. Ausum og Chr. Ejler fra Hjerm, Kollegerne og Familien fra Skjern. Der var saa mange, at Sjællænderne mente, vi ikke kunde være i den lille Kirke. Den var imidlertid større, end de havde vurderet den til. Musiklæreren spillede, og vi sang den Salme, som jeg første Gang havde hørt ved Pastor Aggers Begravelse: Ak, min Rose visner bort! – Pastor Wessel holdt en god og smuk Mindetale over vor Mor, men hvad Teksten var, og hvad han ellers sagde, husker jeg ikke. Jeg havde den Følelse, at mine Børn og jeg var de eneste i Kirken, selv om Rummet bagved var fyldt af Slægt og deltagende Venner. Vi havde fundet et Gravsted paa Skraaningens Sydøst for Koret, hvor der i Grønsværen stod en gammel Sten over en Dyrslæge, som, efter hvad jeg senere fandt under mine Arbejder med Hjerm Sogns Historie, før havde boet i Dalbyhus i Hjerm. Efterhaanden som Kirkegaarden er blevet kultiveret, er det blevet en skøn Plet, hvor der Aaret efter blev rejst en Sten, „Klokkestenen“, udført af Billedhuggeren Torvald Westergaard, Lemvig, forestillende det øverste af et Kirketaarn, hvis ene Side er dækket af Løv, og under Klokkefeltet er et Felt med en knælende Engel. Derefter var Skolebørnenes Marmorplade ikke ene om at markere Stedet.

Efter Jordpaakastelsen samledes Slægten og tilrejsende Venner til Middag hjemme i Skolen, hvor Lærer Roland og Kristines Broder Axel talte.

Næste Morgen rejste Sjællænderne hjem. Af Gæsterne beholdt vi kun Kristines Broder Christian, kaldet Chris, han var Missionær i Sudan og var første Gang hjemme som Missionær

og havde sin amerikanskfødte Kone Ina med. De blev altsaa hos os nogle Dage, og da vi næste Dag havde Skolebørnene til Kaffe, undredes Ina over, at en Flok Skolebørn kunde tage Situationen med en saadan Forstaaelse og opføre sig med en saadan Alvor, som Forholdene krævede. Det troede hun ikke, at en Flok amerikanske Skolebørn vilde have kunnet indstille sig efter.

Saa skulde Livet leves videre. 2 Dage efter blev Chr. Ejdal begravet, og jeg var indbudt til at spise Frokost i Ejdal før Begravelsen, men jeg kunde ikke gaa derned. Hans Begravelse fandt Sted i Familiegravstedet lige paa den anden Side Gangen, men nu er Gangen flyttet, saa de to Gravsteder støder op til hinanden, og her har nu efterhaanden de fleste af hans Børn faaet deres Hvilested. Da Jordpaakastelsen var forbi, og Folk begyndte at skilles, kom Jens Brunsgaard hen til mig, omfavnede mig og sagde: „Hvad skal man sige til Dem, Søndergaard!“ – Det har jeg ikke kunnet glemme ham, og den samme Hjertelighed har jeg mødt hos ham siden, ogsaa da jeg sidste Gang besøgte ham – da han laa paa sit Dødsleje. Ja, jeg maa sige, at vi mødte megen Medfølelse gennem dem, vi mødte, og gennem Breve fra fjernere boende Venner, men Savnet kunde de jo ikke tage fra os.

I Løbet af Sommeren efter Kristines Død tilbød Jensine, som var Direktrice for Manufakturhandler Dalgaards Systue i Herning, at hun vilde opsiges sin Plads der og tage til os for at styre Hjemmet. Det sagde vi Tak til, men da hun ikke godt kunde faa afviklet sit Forhold i Herning før til Jul, lovede Martha Jensen at blive saa længe. Faster kom saa Dagen før Juleaften, og siden har vi saa været Genstand for hendes Omsorg.

Livet kom saa efterhaanden ind i sin jævne Rytme. Pastor Ove Nielsen, som i 1926 efterfulgte Pastor Agger og blev der til 1958, havde stadig stor Kirkegang, og der var altid Fornylse i hans Forkyndelse. Vi havde godt Samarbejde baade i Skole og Kirke. Efter at vi i 1950 var flyttet til Seminariebyen, havde vi tit den Glæde, at Præsteparret kiggede indenfor, naar de gik forbi paa deres Aftentur, og vi fik en hyggelig Samtale, saa det var os et Savn, da de i Efteraaret 1958 flyttede til Bjerringbro. I

Efteraaret 1927 begyndte Jens Jørgen at gaa til Præst. Det havde ellers været Tanken, at han skulde have været paa Realskolen, og det havde ikke mindst hans Mor været stærkt inde paa. Men det var ham saa inderligt imod, saa jeg syntes, det vilde være Synd at tvinge ham dertil, og der vilde rimeligvis ogsaa kun komme et maadeligt Resultat ud af det. Hans Hu stod saa afgjort til Landbruget. Engang da han var i 6-7 Aars Alderen, sagde han til mig: Du skulde da have været Gaardmand, for man skal da være ligesom sin Far! – Men da jeg svarede ham, at saa skulde han jo være Lærer, afviste han med: Nej, det er Far, der har taget Fejl! – Der maatte saa ogsaa tænkes paa at finde en Plads til ham for Sommeren. saa da vi Juledag var paa Højskolen sammen med P. Frandsens, spurgte jeg ham, om de ikke manglede en Hjorddreng til Sommer, men de havde talt om, at nu kunde vist deres egne Drengene overtage Hvervet. Nogen Tid efter sagde han dog, at de gerne vilde have ham for Sommeren, og Lønnen blev bestemt til 75 Kr. for Sommerhalvaaret.

I Februar og Marts var han syg nogle Uger, men blev dog rask nok til, at Konfirmationen 15. April kunde gennemføres, og 1. Maj flyttede han saa i Plads. Jeg kunde ikke følge ham dertil, da jeg skulde paa Seminariet til Opsyn ved skriftlig Eksamen. Han befandt sig godt i Pladsen og med Arbejdet. Det sunde, friske Liv gengav ham Helbredet og gav ham en glubende Appetit. En Dag fortalte han om, hvordan de fik Havregrød og Smørrebrød og Kaffe til Morgenmad. „Men“, sagde han, „naar man faar en god Portion Havregrød, saa spiser man jo ikke ret meget mere“. Paa mit Spørgsmaal om, hvor meget mere han da spiste, svarede han: „Aah, en 3-4 Rundtenommer!“ – Da Efteraaret kom, avancerede han til Trediekarl og Aaret efter til Andenkarl, som han var i 2 Aar, saa han var der i første Omgang i 3½ Aar. Flyttede saa til Lille Bjerrum i Gudum som Enekarl.

I de første Aar efter Flyttet til Nr. Nissum havde jeg ikke noget Arbejde eller Hverv ud over Embedet som Lærer og Organist, men det varede ikke saa længe, før der dukkede Ting op, som jeg ikke saa godt kunde komme uden om. Det første var, da jeg ved Nytaar 1929 blev Formand for Missionshuset og var

det i 10 Aar. Det var dog ikke noget tyngende Hverv. Det var værre, da jeg i Foraaret samme Aar maatte overtage Kassererposten for Kristelig Forening for Skole og Hjem, hvor Skoleinspektør Holdgaard i Langaa var Formand. Det var Lærer H. C. Jørgensen i Lyngs, der havde udset mig til sin Efterfølger og faaet mig til at love, at jeg vilde modtage Valg. Foreningen, der havde ca. 1300 Medlemmer, flest i Jylland, men for øvrigt i hele Landet, udgav Bladet „Forældre og Børn“, redigeret af min gl. Klassekammerat, Red. J. M. Therkildsen i Herning. Jeg var Paaskelørdag i Lyngs for at blive sat ind i Forretningsgangen og overtage Kassen. O. 1. Maj havde vi det første Aarsmøde i Horsens. Næste Aar i Nykøbing M. maatte jeg sammen med Therkildsen og Red. J. Magnild, Roskilde, være med til at indlede en Forhandling. Det var første Gang, jeg maatte optræde i saa stor en Forsamling, saa det var en haard Omgang. Senere gik det lettere, selv om det ikke gik bedre. Sidste Gang, der var Aarsmøde, var i 1934 i Slagelse, og her maatte jeg indlede sammen med Provst Th. Biering og Red. Magnild. Herfra tog jeg en ekstra Fridag, for jeg kunde jo ikke være saa nær Egeslevmagle uden at aflægge et Besøg der, og da Lærer Poulsens var med til Mødet, kom jeg let derved. – De Lærere, der var i Bestyrelsen, dannede tillige Udvalget for Indre Missions Lærermøder, og dermed var jeg Kasserer ogsaa for disse og modtog Indmeldelser dertil. Dermed fik jeg nærmere Forbindelse gennem Aarene med mange Kolleger, som det har været mig en Glæde at træffe. Da Foreningen ved Nytaar 1935 blev sammensluttet med Kirkeligt Forbund, forærede man mig et Guldur som Tak for mit Arbejde i de 6 Aar.

Angaaende Indre Missions Lærermøder fortsatte Udvalget med C. Holdgaard som Formand med Lærermøderne de følgende Aar, men Holdgaard maatte allerede efter Mødet i 1935 frasige sig Hvervet paa Grund af Sygdom. Fr. Larsen, Kalundborg, senere Skoleinspektør i Vejle, gik ind i Bestyrelsen, og jeg blev da Formand. I 1936 havde vi Møde i Sønderborg og næste Aar i Nr. Nissum. Her blev det drøftet at udvide den københavnske „Kristelig Lærer- og Lærerindeforening“ til at

omfatte hele Landet og ved denne Forenings Aarsmøde i Begyndelsen af December 1937, hvortil jeg var indbudt til at tale – sammen med Foreningens Formand, Inspektør M. Jensen ved Johannes-Skolen og Skoleinspektør Blom Salomonsen, Aarhus – blev Udvidelsen foretaget, og vi tre, der havde forestaaet Lærermøderne, kom ind i den nye Forenings Bestyrelse. Den næste Sommers Lærermøde var da allerede delvist planlagt, og vi forestod da Mødet i Haslev i 1938. Derefter overgik Ledelsen til Kristelig Lærereforenings Formand, Inspektør M. Jensen.

Selv om det havde været et interessant Arbejde, var jeg dog paa den Tid glad for at blive fri, da jeg var kommen ind i andet tidskrævende Arbejde. I 1929 bad Forstander Gjelstrup mig om at overtage Arbejdet med at modtage Elevernes Indbetalinger. Det gik jeg ind paa. Men saa i 1933 kom det, der var værre. Allerede ved Sogneraadvalget i 1929 havde mit Navn været fremme, men saa fik vi heldigvis Fredsvalg, og derved blev jeg kun Suppleant. En saadan blev der ingen Brug for i Perioden. Imidlertid udviklede Landbrugskrisen sig, saa det var meget svært for Landbrugerne at yde Skatterne. Da vi kom her i 1925, var Skatteprocenten 3, men nu steg og steg den, saa da der blev Valg i 1933, var den 7,5. I 1925 var Nr. Nissum en af de to Kommuner i Amtet, som ingen Gæld havde, men da man i 1928 flyttede fra den gamle Østre Skole til en nybygget Skole paa Præstegaardsmarken ved Korinth, maatte der optages Laan, dog ikke stort, da der blev givet Tilskud baade fra Seminariet og fra Staten. Nej, det, der gjorde Situationen vanskelig i 1933, var det, at Landmændene havde saa smaa Indtægter, at de havde meget vanskeligt ved at svare nogen Skat ud over Ejendomsskatterne, og dersom jeg kom med i Sogneraadet, vilde det være meget sandsynligt, at Kassererposten vilde blive paalagt mig. Ved Prøvevalg i Missionshuset, hvor jeg ikke var til Stede, blev jeg da opstillet som Nr. 2 – Marius Sandfær i Blæsbjerg, der i Forvejen var Medlem af Raadet, var Nr. 1, og Jens Bendtsen, Hundskjær, var Nr. 3. Vi tre blev valgt paa den Liste. Paa Husmandslisten blev valgt Andreas Nielsen, der i mange Aar havde været Medlem, og nyvalgt blev Maskinsmed Viggo Pedersen.

Paa en Venstreliste blev valgt Gdr. Jens Havskov, Bjerg, og Gdr. Villiam Jensen, Grøngaard. Den sidste var Nr. 7 paa Listen, men blev valgt efter en voldsom Agitation i Nordsognet – til stor Skuffelse for den Mand, der var Nr. 2 paa Listen. Ved et konstituerende Møde paa Bjerg blev Jens Havskov valgt til Formand og jeg til Næstformand og Kasserer. Det havde hidtil været saadan, at Formanden havde det egentlige Ansvar for Kassen, saa Kassereren kun havde at indkræve Skatter og dele Penge ud til Skolepatronerne til Betaling af Lærerlønninger og til Vej-udvalgsformanden og ligeledes til dem, der stod for Fattigudvalg og Aldersrenteudvalg, stadig a conto-Beløb. Jeg fandt det dog mere tilfredsstillende med et mere præcist Regnskab, og saa kom den nye Sociallov af 1933, som traadte i Kraft 1. Oktober dette Aar. Derefter havde vi den første i hver Maaned Udbetaling i Forsamlingshuset, hvor de, der skulde have Penge – Aldersrente, Socialhjælp, Fattighjælp, Lærerløn o.s.v. – kunde møde og hæve deres Penge mod Kvittering. Ligeledes blev der ogsaa modtaget Indbetaling af Skatter, men de fleste af disse kom ind paa Giro efter Udsendelse af Girokort. For de større Skatteydere blev der sendt Kort ud for hvert Kvartal, for de mindre hvert Halvaar. En ret stor Del af Skatterne maatte dog autoriseres til Udpantning og overgives til Chr. Høgsgaard.

Et særligt Arbejde var Skatteligningen; i de første Aar med de smaa Landmands-Indtægter ikke noget behageligt Arbejde. Og den første Dag med Skatteraadsmedlemmet som Leder skulde gøres saa lang som muligt, for at vi kunde naa saa langt frem i Rækken, at alle med fast Ejendom var behandlet. Derfor begyndte vi Kl. 9 og blev ved til langt ud paa Natten. Denne første Dag var altid hos Sogneraadformanden. Derimod blev det saakaldte „Torskegilde“, hvortil der var indkaldt dem, hvis Selvangivelse ikke kunde godkendes, altid holdt hos os. Ved disse kunde der opstaa pudsige Situationer. Nogle var stærkt nervøse, andre haardnakkede Benægtere. Da en Mand ikke længere kunde forsvare Skansen, udbrod han: „Ja, a vidst sgi godt, de' war gal', men a troj' et', te I ku' ha' opdawer et'“.

En stor Hjælp i Arbejdet var det, da vi fik anskaffet en Reg-

nemaskine. Nu gik det som en Leg at faa sammentalt og afkontrolleret en Skatteliste. De gamle Medlemmer fortalte om, hvorledes de før havde siddet den sidste Nat, før Skattelisten skulde fremlægges, for at faa det til at stemme.

Da den første Periode var gaaet, kunde jeg jo have trukket mig tilbage fra Kassererposten, men Jens Havskov bad mig indtrængende om at fortsætte, ja, han stillede det endogsaa saa stærkt op, at han ikke syntes, at han kunde fortsætte som Formand, hvis jeg ikke vilde blive ved. Han tilbød ogsaa, at vi kunde bytte, saa jeg blev Formand og han Kasserer. Det sidste kunde der dog ikke være Tale om, saa vi fortsatte som hidtil. Der gik dog ikke saa længe, inden det blev daarligt med Jens Havskovs Helbred, og han følte sig nødsaget til at nedlægge Hvervet som Formand. Aftenen før det Møde, hvor han vilde meddele det, kaldte han mig op til Bjerg og spurgte, om jeg vilde sætte Pris paa at afløse ham, da han i saa Fald vilde gøre et Arbejde for det. Jeg svarede, at det ønskede jeg ikke. Ved Valget i 1937 var P. Frandsen, Øster Stokholm, kommen ind som Afløser for M. Sandfær, og han var netop det rette Formandsemne og blev da ogsaa valgt. Han var en dygtig Formand til 1946, og som gamle Venner havde vi selvfølgelig et godt Samarbejde. Han var ogsaa almindelig anerkendt. Engang kom der dog i „Ugeposten“ et ondsindet Smædedigt imod ham. I et af Versene stod der:

Naar han og saa Hr. Degnen har ordnet dit og dat,
ja, saa er Mødet sluttet og uden Spor Debat,
for naar de to nu mener, det saadan være bør,
i Sogneraadet ingen dem da modsige tør.

Da den anden Verdenskrig brød ud 1. September 1939, kom der snart nye Opgaver for Sogneraadet. Der blev ret snart indført Rationering, som efterhaanden, navnlig efter den tyske Invasion 9. April 1940 blev meget omfattende. Vi havde da for hvert Kvartal uddeling af Rationeringskort i Forsamlingshuset, hvert Medlem for sit Distrikt, og da Nissumby var en Del af mit Distrikt, havde jeg det største Antal Husstande, ca. 90 af Sognets ca. 330 Husstande. Det med de mange Husstande i Di-

striktet gjorde dog ikke saa meget ved de mange „Tællinger“, der var paalagt Sogneraadet, da disse som Regel kun gjaldt Landbrugsejendomme, og ved Folketællinger var der udtaget Folk til at hjælpe. Senere er den Slags Arbejde overgaaet til at blive udført af betalte „Tællere“, men det var først efter, at min Funktionstid var udløbet.

I 1937 kom der en ny Lov om Skolevæsenet, hvori der bl. a. krævedes Sløjd for Drengene og Skolekøkkenundervisning for Piger. Det vilde kræve Tilbygning til Skolerne, og vi afsatte hvert Aar et Beløb paa Budgettet for at opsamle Kapital dertil, men der kom altid i Løbet af Aaret Bestemmelser om nye sociale Foranstaltninger, som opslugte Beløbet. Vi arbejdede dog med Planerne og havde Tegninger færdige til en Sløjdsal ved Østre Skole og en Gymnastiksal med Skolekøkken ved Vestre Skole, hvor al Køkkenskoleundervisning skulde foregaa, ligesom al Sløjdundervisning skulde foregaa i Østre. Der skulde ansættes en Andenlærer, som skulde dele sin Tid mellem de to Skoler. Ved Vestre Skole skulde der ved Østgavlen sættes en Tilbygning med et Klasseværelse og ovenpaa Bolig til den nye Lærer. Men saa kom Krigen, og dermed blev Planerne foreløbig udsat. Først i 1947 blev den nye Lærer ansat. Det blev Karlo Jørgensen, som der foreløbig blev skaffet Bolig til, og det Klasseværelse, vi manglede, blev indrettet i vor store Spisestue. Denne havde ogsaa under Tyskerindkvarteringerne i 1943-44 og i 45 været benyttet som saadan, og da havde Køkkenet været benyttet som Indgang. Nu fik vi sat en Dør i ud til Skolegangen. I Februar 1950 kunde dog den nye Tilbygning tages i Brug, men da var Karlo Jørgensen flyttet til Sjælland, og J. P. Pedersen (dim. Haslev 1929), der kom fra Skjelhøje Privatskole, tiltraadte.

I 1935 blev Landevejen gennem Nissumby reguleret og derefter brolagt. Landevejsgrøfterne gennem Byen blev fyldt og reguleret til Anlæg af Fortov. Den sidste Bekostning ligesom Brolægning ud over 4,5 m Bredde maatte dog Kommunen overtage; en vis Procentdel overtog dog Lodsejerne at afdrage gennem 10-15 Aar.

Paa Grund af Besættelsen fik vi ikke Lov til at holde Sogneraadvalg efter den sædvanlige Turnus i Marts 1941, men i Foråret 1943 blev der pludselig givet Tilladelse til Valg. Jeg regnede da med at trække mig tilbage, og den Dag, 21. April, da Prøvevalget skulde holdes, var jeg til 35-Aars Soldaterfest i Viborg og mente mig derfor i Sikkerhed, men midt under Festmiddagen blev jeg kaldt til Telefonen. Det var Forstander Gjelstrup, som efter Opringning til flere Hoteller i Byen endelig havde fundet det rigtige. Det var saa en Opfordring til at lade mig genopstille. Jeg gik saa ind paa det, men sagde, at Kassererposten maatte jeg frasige mig, og den blev saa overtaget af C. Falk Jensen, V. Borum. I dette Sogneraad blev ogsaa indvalgt Købmand Christiansen. Han søgte snart efter om Bevilling til at handle med Spiritus. Hidtil havde Sognet været „tørslagt“. Jeg sagde, at jeg ikke syntes, at jeg kunde være med til at lette Adgangen til Spiritus for de unge. Saa blev der ikke talt mere om det, men efter næste Sogneraadvalg var der Flertal for Spiritus'en.

I denne Periode var Samarbejdet ikke altid lige fredeligt, saa da Regeringen bestemte, at der skulde være Valg igen i 1946, og P. Frandsen da vilde trække sig tilbage, bad jeg ogsaa om at blive fri for at blive opstillet. I Stedet blev da Seminarielærer C. M. Christensen opstillet som Repræsentant for de fastlønnede. Han opnaaede dog ikke Valg, men saa nær var det, at det kun afhang af et Par langbenede Kryds ud for hans Navn. De blev af Amtet afgjort som Listestemmer.

I Begyndelsen af Trediverne kom, at Landsbyskolerne kunde komme paa længere Skolerejser med flere Dages Ophold, saaledes i København. Jeg var ikke saa stærkt optaget af flere Dages Ophold der, men foreslog min Eftermand i Egeslevmagle, at vi skulde skiftevis besøge hinandens Skolekreds og derfra foretage Udflugter til historiske og naturskønne Egne. Det kom i Gang i 1932. Vi skulde først rejse og kom af Sted paa Udfærden 27. Maj. Jeg husker, at da vi gik om Bord paa Lillebælt-Færgen, var der nogle ældre Damer, der mukkede over, at nu „skulde de have det Slæng med“, men da vi fik foldet vort Flag

ud med Navnet „Nr. Nissum vestre Skole“ paa, blev de meget elskværdige og hensynsfulde imod os, saa vi fik et glædeligt Bevis paa, hvad Navnet Nr. Nissum paa sine Steder betyder. Næste Dag var vi saa paa Bustur til Sjællands historiske Steder. Da vi stod ved Ingemanns Grav paa Sorø Kirkegaard, kom der en Mand og lagde Blomster paa Graven, og vi opdagede saa, at det netop var hans Fødselsdag, som endnu mindedes, selv om der var gaaet over 70 Aar siden hans Død. Derefter var vi i Fjenneslev, Ringsted, Holmegaards Glasværk, Herlufsholm og Næstved. Det var dog altsammen forberedt gennem mange Timers Undervisning, før vi tog hjemmefra. Alle de historiske Minder, vi kunde tænkes at komme i Nærheden af. En saadan Skolerejse kunde for en fireklasset Skole faas hvert andet Aar, beregnet paa, at hver Elev kunde faa en saadan Stortur. De mellemiggende Aar havde vi saa Endagsrejser til Jyllands Byer som Viborg, Silkeborg, Thisted, Nykøbing M. o.s.v., men altid brugte vi god Tid til at forberede en Tur, baade hvad vi skulde se paa Rejsen og ved Maalet. Engang havde jeg udførlig omtalt de dengang ejendommelige Indkørselsforhold til Skive Station, og da vi saa nærmede os nævnte By, var der en Dreng, der kom hen til mig og spurgte: „Er det ikke her, vi render baglæns ind?“ – I de første Aar var der jævnlig Børn med, som aldrig før havde kørt med Tog. Det var en interessant Oplevelse. Saa snart Toget havde sat sig i Gang, overraskedes man over Farten. „Herre Børn, hvor den render“, kunde man udbryde. Og Toiletterne var en anden Overraskelse. Engang kom en saadan „Førstegangssende“ et Stykke hen paa Turen hen til mig og spurgte forsigtigt: „Man maa vel ikke gaa derind mere end een Gang?“ – og saa var han synlig lettet, da han fik at vide, at Eksperimentet godt kunde gentages.

Vi havde Rejser til Sjælland i 1935, 37 og 39, og vi havde Besøg fra Egeslevmagle i 1934, 36 og 38, men da saa 2. Verdenskrig brød ud, og den tyske Besættelse kom, var det forbi med den Slags Glæder, og vi maatte tage vor Tilflugt til Cyklerne. Det gik godt de første Aar, saa længe Dæk og Slanger var nogenlunde, men efterhaanden som Krigsaarene skred frem,

maatte vi gøre Turene kortere. Det første Aar, 1940, var Maalet Hjerm Kalkværk. Der var nedsat et sagkyndigt „Lappeudvalg“ til at træde i Funktion i Tilfælde af, at en „Slange“ kom til at lide af Lufthunger. Det opnaaede da ogsaa at komme i Virksomhed og viste derved, at det fungerede paa tilfredsstillende Maade. Vi tog Turen ad Kærgaards Mølle, over Ølby og Qvistrup Mølle til Hjerm, hvor vi spiste en Del af vor medbragte Mad i Søster Maries og Martins Have, hvorefter hele Flokken fik Kaffe. Saa tog vi til Kalkværket, hvor man endnu kunde komme ind i de underjordiske Gruber, hvilket vakte megen Interesse. Derefter var vi i Kirken, hvor vi bl. a. saa Gravmælet over den Mand, Mogens Munk, som i 1523 gav Chr. II Opsigelsesbrevet, og da vi derefter cyklede til den Gaard, hvor han havde boet, Volstrup, havde vi ret stiftet Bekendtskab med ham. For øvrigt brugte jeg altid, naar den sørgelige Afslutning paa Chr. II' Regeringstid var paa Tale, at fortælle, at naar de kom ud paa Landevejen uden for Skolen, kunde de i Sydøst skimte den Kirke, hvor Mogens Munk var begravet.

Et Aar, da vi havde været en Tur paa Thyholm, havde vi paa Hjemvejen fra Humlum en Tordenbyge i Hælene, saa vi havde Fart paa. Formationen var saadan, at jeg cyklede foran, og bag efter kom Børnene to og to. Jeg tror, det er eneste Gang, jeg har cyklet hele Vejen op ad Ardal Bakke, men det gjaldt jo at naa nogenlunde tørre hjem. Jeg hørte da en Dreng gøre en anden opmærksom paa, at der var noget smaat med Luft i hans Bagring, men han svarede: „Skam endda med Cyklen, naar bare man redder Livet!“ – Og det gjorde vi faktisk allesammen, men da vi naaede helt hjem, opdagede vi, at dertil var Bygen ikke naaet, og det var ellers en af de tørre Somre først i Fyrerne, hvor vi trængte saa haardt til en Bløder. En Gang, da vi maatte til at gøre Turene kortere, var vort Maal Lemvig Museum, men undervejs var vi inde i Nr. Lem Kirke, hvor Børnene forbavsedes over den meget lille, moderne Døbefont fra o. 1920. Der var dog en, der fandt ud af, at i et saa lille Sogn, hvor der var saa faa Børn at døbe, var der sikkert ingen Grund til at have den større!

I det hele søgte jeg, naar der var en naturlig Lejlighed til det, at overføre min Interesse for de gamle Kirkebygninger til mine Elever. Det var da først og fremmest vor gamle Kirke her i Sognet, der maatte holde for. Hvert Foraar, naar der kunde blive nogle Dage efter Foraarseksamen, inden vi skulde begynde paa Sommerskolen, benyttede jeg en Dag til at gennemgaa de gamle Kirkebygningers Historie. Næste Dag besøgte vi Kirken og undersøgte alt ved baade Bygning og Inventar. Vi var ogsaa oppe paa Loftet, hvor der laa kasserede Ting af gammelt Inventar, bl. a. fra den gamle Udsmykning af Triumfbuen. Der var Mariafiguren, som nu efter sidste Restaurering af Kirken i 1957 har faaet sin Plads i Kirken, paa Nordvæggen Vest for Indgangen. Der var ogsaa Krucifikset, vist et meget smukt Arbejde, men stærkt medtaget, saa det undrede mig, at man ved nævnte Restaurering havde Tanke om at faa det istandsat. Det blev da ogsaa opgivet. Kirken blev til sidst maalt, saa vi hjemkommen til Skolen ved Hjælp af Teglstensbrokker kunde fremstille en Grundplan af Kirken i Forholdet 1 til 10. Endelig blev Tiden benyttet til en skriftlig Fremstilling af, hvad vi havde set og talt om.

Da vi igen kunde faa Skolerejser efter Krigen, varede det noget, inden vi kom i Gang igen. Det blev først 19. Maj 1950, og da havde vi igen en udmærket Tur; det var saa sidste Gang, jeg var med, men Udvekslingen fortsatte endnu nogle Aar, indtil det kom til at knibe med at faa ordnet Indkvarteringen, og saa gik det Foretagende, som havde været til saa megen Glæde for begge Parter, i Staa.

I Skolekommissionen

I 1934 blev Friskolen nedlagt efter at have bestaaet i mange Aar. Den havde haft Hjem i Lille Torngaard og Torngaardhus og sidst i en Bygning Nord for Nissumby. Nu skulde der saa vælges nyt Medlem til Skolekommissionen i Stedet for det Medlem, som Friskolekredsen hidtil havde haft. Jens Havskov foreslog da, at jeg skulde have den Plads, og jeg blev valgt. Hidtil havde

det været saadan, at en Lærer ikke kunde være Medlem af en Skolekommission, men for nylig var denne Bestemmelse ophævet, og da jeg altid havde syntes, at det vilde være lige saa rimeligt, at en Lærer kunde være Medlem af Skolekommissionen, som at Præsten var Medlem af Menighedsraadet, var jeg glad for at være med til at konstatere de nye Forhold. Jeg blev der i ni Aar, til jeg i 1943 blev afløst af S. M. Sørensen i Østre Skole.

I 1935 traadte Loven om Amtsskolekonsulenter i Kraft. Dermed skulde Provsternes Tilsynsvirksomhed over for Skolerne udgaa. I Vestre Skole havde vi den sidste Provstevisitats af Provst Rendtorff i Marts 1933, og den sidste Bispevisitats i December 1932 af Biskop Johs. Gøtzsche i Viborg.

Da det nye Embede i Foraaret 1935 var blevet opslaaet ledigt, modtog jeg en Adresse underskrevet af mange Lærere og en Del Skolekommissionsmedlemmer med Opfordring til at søge Embedet, og en Dag i Maj blev der ringet til mig fra Provst Kristensen i Ulfborg, som var Medlem af Skoledirektionen, at han gerne vilde se mig. Jeg blev godt modtaget, og han sendte mig videre til Amtmand Karberg og derfra videre til N. Kr. Enggrob paa Holmsland. Mere naaede jeg ikke den Dag, men næste Dag tog jeg saa til de to øvrige Medlemmer, Stengaard i Sædding og Okkels Birk i Snebjerg. Nogle Dage efter kom Indstillingen, og efter hvad der senere blev fortalt mig fra kompetent Side, havde jeg faaet alle fem Stemmer i Direktionen, Leander Jakobsen i Snebjerg 4 og Kiilerich, Borris, 3 Stemmer. I den følgende Tid fik jeg mange Udtalelser om, at det sikkert blev mig, der fik Stillingen. En Dag ringede Jens Havskov og vilde sige mig, at jeg kunde være saa nogenlunde sikker; og en Dag, da Rasmussen Byskov havde været til Amtsraadmøde, traf han paa Hjemvejen Jens Jørgen og sagde til ham: „Du kan sige til din Far, at det bliver ham, der bliver Amtsskolekonsulent“.

– Næste Dag tog jeg til Sdr. Byskov for at spørge Rasmussen ad, hvor han havde sin Sikkerhed fra. Han sagde da, at han under Spisningen ved Amtsraadmødet havde siddet ved Siden af Amtmanden, og denne havde da udtalt, at han ansaa det for givet,

at det blev mig, men trods alt! – Minister Borgbjerg vilde ikke kalde mig, og jeg kan ikke nægte, at det blev mig en Skuffelse, da Afgørelsen endelig faldt. Det skete, mens vi var paa Skolerejse til Sjælland, og det tog noget af Festen ved denne Rejse. Inden vi kom hjem, havde Jens Jørgen truffet Jens Havskov, og denne havde sagt, at jeg kunde trøste mig ved, at Vestre Skoles Forældrekreds var godt tilfreds med Udfaldet. Jeg havde jo ogsaa den Trøst, at de Bekymringer, jeg havde næret for, om jeg kunde svare til Embedets Krav, nu ikke længere kunde være mig til Besvær. Leander Jakobsen, som fik Embedet, bestred det til Tilfredshed, men det tog inden faa Aar hans Kræfter, saa han maatte gaa af i 1943 og døde 1946. Ved Nybesættelsen vilde man ikke have nogen over 50 Aar, saa da maatte jeg gaa ud af Betragtning.

I Foraaret 1935 fik vi forandret Skoleplanen, saaledes at vi kun om Sommeren havde 4 Klasser. Derved opnaede vi, at de smaa, der kom i Skole om Foraaret, var i et Hold for sig og først om Efteraaret rykkede sammen med den ældre Aargang i 2. Klasse. Naar vi saa kun havde 3 Klasser om Vinteren, kunde Timefordelingen blive saadan, at Gymnastik og Haandgerning kunde gaa ind i Timetallet. Hidtil havde jeg om Sommeren ud over de 36 Timer skullet have $1\frac{1}{2}$ Times Gymnastik med Drengene i 3. og 4. Klasse, og Lærerinden 3 Timer i Haandgerning. For Gymnastikken tilkom der mig ganske vist 20 Kr. for Sommeren. Jeg havde tænkt mig, at Sogneraadet ikke kunde faa Regnskabet godkendt, uden at Beløbet var med paa det. Det var imidlertid en Misforstaaelse, og sende en ærbødig Ansøgning om at faa det latterligt lille Beløb udbetalt vilde jeg ikke, saa jeg fik aldrig de aarlige 20 Kr. udbetalt, og da vi saa fik Gymnastikken ind i det pligtige Timetal, havde jeg jo ikke længere Krav paa Beløbet.

Ved den nye Ordning begyndte vi som hidtil Kl. 7 om Morgen, men medens jeg før havde haft en Pause midt paa Dagen fra 10.30 til 12.40, fik jeg nu samlet Skoletid de fem Dage om Ugen. Kun om Onsdagen havde jeg 3 Eftermiddagstimer.

Mere om Børnene

I Efteraaret 1934, 30. September, blev Karen Bodil konfirmeret. I Flokken var ogsaa to af dem, som hun senere tog Eksamen sammen med paa Seminariet, nemlig Lærer H. J. Hansens Datter Bodil og Pastor Niensens Datter Margrethe. Det var besværligt dengang at faa videregaaende Undervisning. Der var 6 km til Lemvig Realskole ad bakkede Veje og kun Forbindelse pr. Cykel, saa naar hun alligevel vilde paa Seminariet, mente jeg, det var bedre at tage lidt længere Tid i Forberedelsesklassen. Der var dengang adskillige, som maatte gaa 2 Aar der. Hun begyndte derfor i F-klassen efter Sommerferien 1936 og holdt op om Foraaret, da de begyndte Repititionen, og fik saa for Sommermaanederne Plads i Huset – uden Løn – hos Sognepræsten ved Sct. Nicolai Kirke i Vejle, Povl Sørensen. Det blev imidlertid en streng Tid, hvor hun i alt Fald i den første Tid længtes ulideligt. Det bedredes dog efterhaanden, og den sidste Maaned, da Familien holdt Ferie paa Endelave, rettede op paa Tilværelsen. Alligevel var hun glad for at komme hjem til 1. August og for efter Sommerferien igen at begynde paa Seminariet.

I Juni 1938 kom saa den vanskelige Optagelsesprøve. Der maatte paa Grund af Overflødighed af Lærere kun optages 30, og der var omkring det dobbelte Antal af Ansøgere, saa det var en spændende Situation. Karen Bodil var ikke stærk i Regning, og det var dumpefag med g som mindste Karakter, saa der var Spænding paa. Hun klarede dog Skæret, og da det gik godt i de andre Fag, naaede hun at komme ind som Nr. 10 af samtlige Elever, en Stilling, som hun holdt, ja, vist forbedrede lidt til sidst. Det kan nok være, der var Glæde, da det var godt overstaaet. Jeg havde lovet, at hvis hun klarede det, vilde jeg ryge en Cigar. Det havde jeg ikke gjort i flere Aar. Da der saa om Aftenen var nogle Kammerater med hende hjemme, indfrieede jeg Løftet. De Kammerater, der overværede Eksperimentet, var dog saa frække næste Dag at spørge til mit Befindende.

Saa gik de fire Seminarieaar – med Arbejde og godt Kammeratskab. Og da der som nævnt paa den Tid var mange Ansøgere

til Embederne, havde hun bidt sig fast i den Tanke, at der ikke vilde blive nogen Plads til hende. Hun fik dog straks et Vikariat i Bøvling, og da hun derefter fik Tilbud paa et Timelærerindeembede i Skærbæk i Sønderjylland, maatte hun sige nej til et Vinterlærerindeembede i Lønborg og en Lærerindestilling ved Nr. Aaby Realskole. Skærbæk blev imidlertid en Skuffelse. Hun havde ganske vist nogle flinke Værtsfolk, og flere af Kollegerne var elskværdige, men Forholdene paa Skolen var utaalelige. Endnu i 1970 har Beretning om de unormale Forhold ved denne Skole fyldt adskillige Avisspalter. Hun holdt dog ud der godt et Aar. Fra 1. December 1943 blev hun Vikar i Holstebro.

Paa den Tid var hun imidlertid blevet forlovet – ja, havde vist været det længe med en Kammerat fra Seminariet, Edvard Fonsmark fra Esbjerg, f. 8. September 1921 som Søn af Hovmester Niels Nielsen og Hustru Anna Frederiksen. Edvard blev dimitteret 1943. Han blev 1. August s. A. indkaldt som Soldat ved Søværnet, men blev efter 29. August interneret og senere hjemsendt, og derefter blev han Vinterlærer i Hyllerslev ved Varde. Juleaften 1943 fik de Ring paa under Gudstjenesten i Nr. Nisum Kirke.

Ved Sommerferien slap Arbejdet i Holstebro op, og efter Eftersommerferien blev Karen Bodil Vikar i København, mens Edvard var paa Aarskursus og samtidig tjente til Livets Ophold ved Vikartimer. Karen Bodil havde tidligere søgt om at blive Vikar i Esbjerg uden at faa, men i Februar 1945 kom der pludselig Bud om, at hvis hun endnu var interesseret, kunde hun tiltræde med det samme. Hun brød da omgaaende op fra Hovedstaden, hvor Tilværelsen for Vikarerne ikke altid var lige morsom. En Dag kom hun ind i en stor Drengeklasse, og da Drengene saa, at hun ikke fyldte saa overvættes meget, var der en af dem, der sagde: Nu skal vi ha' Skæg! – Hun kaldte da Drengen op til Katederet og gav ham en Lussing, idet hun sagde: Nu har du faaet Skæg – i alt Fald Kindskaeg! – Og saa var der ikke mere „Skæg“ i Klassen.

Nu rejste hun saa med Glæde til Esbjerg og kom her til at tilbringe en Række gode Aar. Og da Edvard til Sommerferien

ogsaa blev ansat i Esbjerg, blev det bestemt, at de skulde benytte Sommerferien til at holde Bryllup.

Herhjemme havde vi nu faaet ryddet op efter de forskellige Indkvarteringer under den tyske Besættelse. Den første Invasion skete i December 1943, da begge Skolestuer med tilhørende Gange samt det lille Kontor blev beslaglagt. Det var i en Tid, da det kneb med Brændsel. Vi havde kun nogle daarlige Tørv at fodre Centralfyret med. Tyskerne vilde gerne tage Fyrvæsenet i egen Haand, hvad vi ikke brød os om. Brændselet skulde jo vare Vinteren ud. Særlig var det galt Nytaarsaftensdag. De havde opdaget, at de gennem en ituslaaet Rude i Vinduet til Fyrkælderens kunde skaffe sig Adgang, selv om Døren var laaset. Vi maatte da midt paa Eftermiddagen have Touborg til at sætte en ny Rude ind, saa at vi kunde faa Fred i den Henseende, for Fred var der ellers ikke meget af. Tyskerne fejrede nemlig Nytaaret med Bægerklang i saa høj Grad, at det ogsaa gav Klang paa anden Maade. – Den sidste Invasion kom i Paasken 1945. Det var Flygtninge fra Østprøjsen. Jens Jørgen var da hjemme, og vi fik ved fælles Hjælp stablet Skolebordene op i flere Lag ude i den mindste Skolegang, men det var forgæves Arbejde. Da Tyskerne kom, vilde de ogsaa have ryddet denne Gang, saa Bordene maatte køres til Ousgaard, hvor Svend Lind havde god Plads i Stuehuset. Vi maatte saa igen holde Skole i Spisestuen med et Hold om Formiddagen og et om Eftermiddagen. Men saa kom 4. Maj, og den 5. om Morgenen kom Touborg og sagde, at vi manglede vist en Flagsnor, saa han havde lige købt en til os. Da Skolebørnene kom, fik vi travlt med at faa Flagstangen ned og faa den nye Snor anbragt, saa Flaget kunde hejses i selve Befrielsestimen Kl. 8. Tyskerne i Skolestuerne blev klar over, at der var noget ekstra paa Færde, saa de aabnede et Vindue og spurgte, hvorfor vi opførte os saa helt anderledes, end vi plejede. Det gav vi dem beredvilligt Besked om. De blev jo noget lange i Ansigtet ved Meddelelsen om, at „das grose Vaterland“ havde „kapituliert“. – Blandt de mandlige, som ellers mest var ældre, var der en fornemt udseende Mand i sin bedste Alder. Jeg undredes over, hvorfor han ikke var med i Krigen, indtil jeg en

Dag, da han omhyggelig børstede sit Tøj, saa, at hans venstre Haandled var stift og krumt. I Byen, hvor man ogsaa havde lagt Mærke til den fornemt udseende Mand, gik der Rygter om, at han var en østtysk Godsejer. Jeg havde ikke villet give mig i Snak med ham, før vi var paa den rigtige Side af Befrielsesdagen. Han sagde da, at han var „Kreiskassenverwalter“, hvad der vel nærmest svarer til vort „Amtsforvalter“. – Den 15. Maj blev vi befriet for Gæster. De blev da flyttet om til en større Flygtningelejr i Rom. De følte sig da overbevist om, at de snart vilde gense deres Fædreland, men mon de nogensinde har set deres Hjemegn igen?

— — —

Nu kunde vi saa begynde at faa Skolestuerne gjort i Stand, saa vi igen kunde være der. Det ret nye Gulv i den store Skolestue maatte hævles af, inden Sporene af „Herrefolkets' jernbeslaaede Støvler var fjernet“. Derefter kunde vi begynde at forberede Brylluppet. Det var ikke saa ligetil. Rationeringen virkede endnu i fuldt Omfang, men denne Gene hjalp „gode Venner og trofaste Naboer“ os over. Der var ogsaa Vanskeligheder med at faa Gæsterne hertil, da der kun gik Rutebiler hver anden Dag, saa det maatte Dagen bestemmes efter. Det blev da bestemt til Tirsdag den 10. Juli, og der blev indbudt ca. 100 Gæster. Der var jo Familien paa begge Sider og saa vor nærmeste Omgangskreds. Enkelte maatte sende Afbud, bl. a. Bedstefar fra Herning, som da var 91 Aar. Vi blev dog ca. 100, saa begge Skolestuer var propfyldt. Den eneste Bil, der var at opdrive paa Egnen, kørte Brudeparret til Kirke, men maatte derefter til Reparation og var endnu ikke kommen tilbage, da Vielsen var forbi, saa Brudeparret maatte tage Plads i Sdr. Byskovs Stadsvogn, og det var jo ogsaa meget finere. Ved Bordet blev der holdt 20 Taler, og i det usædvanligt skønne Vejr kunde Aftenen tilbringes i Haven, som i den stille Aften kunde illumineres med levende Lys.

Den 15. Maj

Næste Aar, 15: Maj, blev Carsten født. Vi var den Dag til Bryllup i Lille Grummesgaard, hvor Datteren blev gift med en Søn af min Barndomsven Jens Kongsgaard, saa vi var ikke hjemme, da Edvard ringede om den store Begivenhed, og det var sket adskillige Gange i Dagens Løb, men ikke netop paa det Tidspunkt, da Jens Kongsgaard efter Middagen var med mig en Tur hjemme, saa først næste Morgen fik vi Beretning om den store Begivenhed. – For øvrigt fik denne Dag en ny Stadfæstelse paa det gamle Ord om, at Sorrig og Glæde de vandre tilhobe, for et Kvarter efter kom Post Nygaard ind og fortalte, at vor Nabo Peder Madsen (Moeskjær) var fundet ved Skeldiget, dræbt af et Vaadeskud, da han var ude for at skyde Alliker.

Carsten var født paa min Fars 110 Aars Dag, og i Pinsen blev han døbt i Vor Frelzers Kirke sammen med 8 andre Smaabørn. Man havde her den smukke Skik, som jeg ikke har oplevet andre Steder, at de, der bar Børnene, i Kor fremsagde Trosbenedelsen. Carsten var hos os i den kommende Tid til megen Glæde. Og da Aaret begyndte med en streng Vinter, og Brændselet i Esbjerg kun havde ringe varmegivende Evne, kom Karen Bodil hjem med ham, for at vi kunde opbevare ham i et mildere Klima, og da Jens Jørgen i den Tid var et Par Maaneder hjemme, inden han skulde tiltræde Stillingen i Silkeborg, havde de to megen Glæde af hinanden. Det var sommetider til noget Besvær for Faster, for naar Jens Jørgen kom hjem, efter at Carsten var faldet i Søvn, skulde han gerne have ham vækket for at faa en Snak med ham, og saa var det ikke altid saa let at faa Drengen til at sove igen. Men da Vaaren nærmede sig – det var vist til Paaske – hørte hans Vinterferie op, og da var Jens Jørgen ogsaa forsvundet, saa det følte lidt tomt i Hjemmet.

Vi maa ellers nu høre noget mere om, hvorledes Jens Jørgens Skæbne havde formet sig. Efter at han havde tjent en halv Snes Aar paa Hjemegnen og i Vinteren 1935-36 været paa Landbrugsskolen i Haslev, kom han til det østlige Jylland, var en Sommer Forkarl i Mølgaard i Glenstrup Sogn, derefter et Aar

paa Nølevgaard og et Aar paa Boeskjær ved Vejle. Det sidste Sted var Titlen vist saa fin som „arbejdende Forvalter“, uden at det vist gjorde nogen Forandring i Tilværelsen. Derefter var han i 1939-40 paa Den udvidede Højskole i Haslev. Der havde han flere Gange Vanskeligheder med sin Blindtarm, saaledes Natten før han skulde hjem til Jul. Lidt før vi ventede ham hjem, ringede Forstander Pagh-Petersen, at han lige havde kørt ham til Toget i Ringsted, saa vi kunde hente ham i Struer ved Midnat. Det var aftalt med hans Læge, at saa snart han kom hjem efter Opholdet paa Skolen, skulde han faa den Blindtarm fjernet. Han blev derfor, saa snart han kom hjem, og Paasken var overstaet, indlagt paa Sygehuset i Lemvig og opereret. Det forløb normalt, og han kom hjem i April, hvor han saa skulde se at komme sig, men nogen Plads kunde han jo ikke paatage sig. Vi talte jo en Del om, om det ikke nu var bedre, han søgte Uddannelse paa Seminariet. Det kunde han dog ikke rigtig forlige sig med. En Del af Sommeren var han paa Nølevgaard, men kom hjem Aftenen før, det nye Præparandhold paa Seminariet skulde begynde, og lige før Telefonen lukkede, kunde jeg ringe til Forstander Gjelstrup og indmelde ham, og da var Jens Jørgens Ven fra Vinteren paa Den udvidede lige ankommet for at indmelde sig, og lidt efter dukkede han op hos os. – I Løbet af Vinteren blev dog Jens Jørgen klar over, at han ikke kunde slippe Landbruget og besluttede saa at prøve at komme paa Landbohøjskolen og læse til Agronom. De krævede 3 Aar ved Landbrugsarbejde havde han jo i rigeligt Maal, men af de krævede 9 Maaneder paa Landbrugsskole havde han kun de 5, saa han besluttede saa fra 1. April at rejse til Landbrugsskolen i Lyngby, som var det ene af de to Steder, der gav det krævede Forkursus. Derefter gik han saa de tre Aar paa Landbohøjskolen og boede i den Tid paa Vesterbros KFUM. Det var navnlig spændende ved 1. Del i 1942, hvor erfaringsmæssigt mange blev sigtet fra, men det gik da, og til Maj 1944 fik han sin Eksamen. Han fik straks Plads som Assistent hos Planteavlskonsulent J. Jakobsen i Hammel, og dermed var hans fremtidige Bane som Arbejder for Planteavl afstukket. Det var interessant for mig

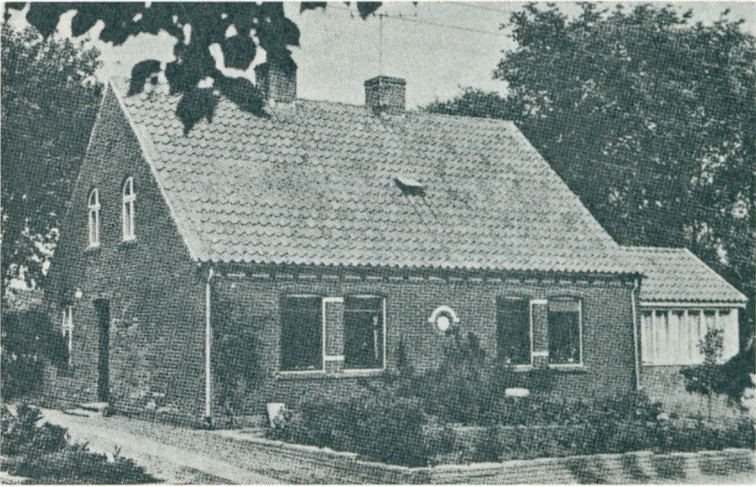
i Sommerferien at besøge ham i Hammel, hvor jeg af og til var kommen i min Ungdom hos Fars Broder Johannes og hans Familie, og sidst havde været der i Marts 1912 ved Peder Paaskes og Margrethes Bryllup. Fra November 1945 flyttede Jens Jørgen til Viborg som Medhjælper hos Konsulent Aidt, og her var han, da en Konsulentstilling i Silkeborg skulde besættes. Jens Jørgen søgte den, og da jeg vidste, at han meget gerne vilde have Pladsen, men ogsaa at der var en slem Konkurrent, var jeg i stærk Spænding den Dag, Pladsen skulde besættes. Men det trak ud, inden Jens Jørgen lod høre fra sig. Der var den Aften IM-Fødselsdagsfest i Missionshuset, men Faster maatte tage alene af Sted. Endelig kom Resultatet, og det var godt. Det havde været saa længe med Meddelelsen, fordi Jens Jørgen ikke havde Lys paa sin Motorcykel og derfor maatte skynde sig hjem, inden Mørket faldt paa, saa han først havde faaet ringet, da han kom til Viborg. Jeg skyndte mig til Missionshuset, og da jeg listede ind, var Faster straks klar over, hvad Resultatet var blevet, og jeg tror ogsaa nok, at mit Humør havde Indvirkning paa Størrelsen af den Fødselsdagsgave, der blev lagt i Offerskaalen.

Pladsen i Silkeborg skulde først tiltrædes i Marts, og da Arbejdet i Viborg ophørte til Jul, kunde han altsaa som nævnt være et Par Maaneder hjemme og være med til at underholde Carsten i begges „Vinterferie“.

I Silkeborg boede Jens Jørgen i den første Tid i et Værelse i Hostrups gamle Præstegaard og spiste i et Pensionat. Her traf han sammen med cand. pharm. Maria Elisabeth Nissen, kaldet „Kylle“. Med hende blev han forlovet i Begyndelsen af 1949. Hun var født paa Gaarden „Karlshøj“ i Lyngby, men hendes Far, Andreas Nissen, Søn af Stifteren af Missionshotellet i Løngangsstræde, var død under Den spanske Syge i 1920, og hendes Mor, Datter af Viceskoleinspektør Thygesen-Holm, boede – og bor – paa Østerbrogade, over for Sct. Jakobskirken. De unge fik fra 1. Juli 1949 en Lejlighed i en ny Bygning paa Landlystvej i Nærheden af den nuværende Mariehøj Kirke og holdt saa Bryllup 2. Juli. Vielsen fandt Sted i Jakobskirken. Derefter var der Middag paa Den kgl. Skydebane og Sammenkomst i

Hjemmet paa Østerbro. Her oplæste Kylles Morbror, Kontorchef i Østifternes Kreditforening, Vagn Thygesen-Holm, Telegrammer og Navnekort fra Gaverne. Han udbrød ved Afslutningen: Det havde jeg aldrig troet, at der var saa mange Mennesker i Nr. Nissum! – Og saa var der endda ét, der ikke naaede frem, fordi det var adresseret til Karlshøj.

Vi tog næste Morgen – Søndag – sammen med Karen Bodil og Edvard med Toget til Nyborg, hvor vi havde Bilen staaende. Jeg skulde den Dag til Historisk Samfunds Sommermøde i Borris, men havde meldt Afbud til Frokost og Bestyrelsesmøde. Det viste sig, at saa mange andre ogsaa havde, saa det sidste var strøget. Men Eftermiddagsmødet fik vi da med, og ud paa Aftenen naaede vi hjem til Nissum efter nogle anstrengende, men rige Dage.

„Solhjem“.

Paa Pension

Da Bestemmelsen kom om, at man kunde afgaa fra Embedet med Pension, naar man var fyldt 65 Aar, sagde jeg, at det vilde jeg benytte mig af, naar den Tid kom, og jeg tilføjede, at jeg ikke haabede, jeg saa anderledes paa det, naar Tiden kom. Jeg havde set saa mange Tilfælde, hvor det havde været vanskeligt for en Lærer de sidste Aar. For mig gik det nu saadan, at Helbredet – og vel dermed andre Forhold – bevirkede, at jeg ikke kunde være i Tvivl.

Allerede i Begyndelsen af 1947 havde jeg en Blødning i Halsen, men selv om en Undersøgelse paa Rigshospitalet gav til Resultat, at der ikke var noget i Vejen, kom der i den følgende Tid Vanskeligheder med Hjertet. Det kunde pludselig give sig til at slaa dobbelt saa hurtigt som normalt, og det kunde vare Dage, ja Uger, før det faldt til Ro. I Efteraaret 1948 var jeg første Gang paa Holstebro Sygehus, og senere flere Gange. Jeg

fandt her i Overlæge, Dr. Espersen en dygtig og særdeles tiltalende Læge, som jeg siden har bevaret i taknemmelig Erin- dring – ligeledes hele Personalet og de Medpatienter, jeg lærte at kende.

I Januar 1949 døde Seminarielærerinde Rasmine Nielsen. Hun havde Huset „Solhjem“ i Seminariebyen. Det købte jeg saa fra hendes Dødsbo og fik det i Sommerens Løb restaureret paa forskellig Maade, bl. a. nye Skorstene, nyt Tegltag mod Vejsiden samt Centralvarme. Det var bygget i 1906 af Pastor H. P. Bjarnesens Enke fra Gudum.

I Sommeren 1948 søgte Lærerinde Frk. Poulsen Afsked fra Skolen efter godt 30 Aars Virke der. Hun flyttede til Kjellerup, hvor hun døde 13. Februar 1966 og blev begravet i Familie- gravstedet paa Elsborg Kirkegaard. Frk. Poulsen havde Aarskur- sus 1931–32, og i den Tid vikarierede Frk. Ellen Larsen. Hun fik derefter Lærerindeembedet i Østre Skole, til den nye Cen- tralskole blev bygget. Her fortsatte hun til sin Afsked 1969. Ved vestre Skole efterfulgtes Frk. Poulsen af Ellen M. Jensen, som 4 Aar senere blev ansat ved Seminariet og nu er Seminarielktor her.

Fra 1. Oktober 1950 fik jeg saa bevilget Afsked – paa 25-Aars Dagen for min Ansættelse her, men jeg havde lovet at fortsætte som Vikar, til Embedet blev besat. Lørdag den 28. Oktober blev der i Forsamlingshuset holdt en smuk Afskedsfest, hvortil ogsaa mine Børn og Lærer S. M. Sørensen, som 2 Aar før var flyttet til Struer, var indbudt. Den 1. November, paa 25-Aars Dagen for min Indsættelse, havde vi Sogneraad og Skolekommission til Frokost.

Embedet var endnu ikke besat. Efter den første Indstilling havde Skoledirektionen kaldet Nr. 2, Karlo Jørgensen, som hav- de været Lærer her 1947-49, men han trak sig faa Dage efter tilbage. Efter den næste Indstilling trak Viggo Jensen, Humlum, som ved begge Indstillinger havde været Nr. 1, sig tilbage, men efter fornyet Opslag blev M. P. Sørensen fra Lamborg (dim. her 1928) enstemmig indstillet som Nr. 1, og saa kunde Direk- tionen ikke forandre noget ved det. Sørensen blev kaldet fra 1.

December, og Mandag den 4. December skulde jeg have min sidste Skoledag. Det var en Dag, jeg saa frem til med megen Bekymring, og da vi Søndag Aften kørte en Gæst til Struer, maatte vi ved Udkørslen fra Søndre Landevej til Hovedvejen bremse op paa den isglatte Vej, snurrede rundt og var lige ved at kure ned ad Skrænten. Da var min Tanke: Nu bliver jeg vist fri for at tage Afsked med Børnene i Morgen! –

Da jeg nu havde holdt op i Skolen, maatte jeg tænke paa noget at beskæftige mig med. Menighedsraadet havde bedt mig om at fortsætte som Organist, og det var ogsaa økonomisk en Hjælp til at komme over Overgangen, hvor der endnu skulde svares Skat af Embedsindtægterne. Jeg havde gennem mange Aar interesseret mig for Lokalhistorie og var i 1944 blevet indvalgt i Bestyrelsen for Historisk Samfund for Ringkøbing Amt. Noget af det første her, jeg beskæftigede mig med, var den nissumske Degnedatter, Karen Dagnes, som blev Bertel Thorvaldsens Mor. Jeg holdt et Foredrag derom ved Historisk Samfunds Aarsmøde i Nr. Nissum 1950. Senere kom det i lidt udvidet Form i Aar-bogen.

Da Nørskov Lauritsen i 1945 udsendte sin Bog, Hjerm Sogn I, og havde planlagt en 2. Del om Kirke, Skole og Aandsliv, skrev han til mig: Hvis Pennen falder mig ud af Haanden, haaber jeg, De vil fortsætte. – Nørskov døde i 1950, og jeg følte mig da forpligtet til at skrive 2. Del. Det gik dog saadan, at der kom andre Ting, som optog Tiden de første Aar. Som en Forprøve dertil fik jeg dog skrevet en Afhandling om Legatskolen i Hjerm til Optagelse i Hardsyssels Aarbog. Men saa blev Kræfterne samlet om en ny Udgave af Nissum-Staten, hvortil der havde været mange Opfordringer gennem Aarene. Den første Udgave havde jeg sammen med min gamle Ven Mathias Christensen i Kolding udgivet i 1919. Nu, da vi begge var pensionerede, kunde vi ikke undslaa os for at prøve, men vi var nu saa kloge, at vi maatte sikre os et tilstrækkeligt Antal Købere. I 1953 sendte vi Spørgeskemaer ud, og vi fik saa mange Bestillinger, at vi turde tage fat. Den udkom i Efteraaret 1955, og saa skulde jeg til at tage fat paa Hjerm, men saa en Foraarsdag i

1956 kom Bogtrykker Gadgaard Nielsen ud til mig og spurgte – som Bestyrelsesmedlem i Lemvig Handelsstandsforening – om jeg ikke kunde tænke mig til Foreningens Jubilæum næste Aar at skrive dennes 100-Aars Historie. Jeg var lidt betænkelig ved det, selv om Gadgaard Nielsen vilde opmuntre mig med at sige, at det ikke skulde være saa stor en Bog, kun ca. 100 Sider. Jeg indvendte dog, at der skulde meget Stof til at fylde 100 Sider. Naa, jeg gik da i Tøjet og fik udleveret de gamle Protokoller, som jeg saa først maatte afskrive, for de ældste havde jo gotisk Skrift, som ikke var saa let at overse, og jeg kunde jo ikke strege noget under i de gamle Protokoller. For at faa undersøgt, hvem der havde boet i de forskellige Ejendomme, da Foreningen blev stiftet, fik jeg Lov til paa Dommerkontoret at gennemse de gamle Skødeprotokoller. Da Bogen var færdig, var den dog paa ca. 140 Sider, men det gjorde ikke noget. Under Navnet „By og Borger“ blev den sendt til andre Handelsstandsforeninger i Landet og kom ogsaa i Handelen.

Nu kunde jeg saa samle Kræfterne om Hjerme-Bogen, men her maatte jeg jo selv sørge for Økonomien, saa jeg maatte først være klar over, at nogen vilde købe Bogen. Der blev da sendt Brochure til alle Hjem i Sognet og til adskillige andre, bl. a. til dem udenfor Sognet, som havde købt 1. Del. Desuden paatog Sogneraadet sig at forhøre hos alle Hjem i Sognet, om man ønskede Bogen, og desuden købte man 20 Ekspl. af Bogen à 15 Kr. Hjerlfonden og Pengeinstitutter i Holstebro og Struer gav hver nogle Hundrede Kroner i Tilskud, saa jeg slap om ved det uden Tab. Jeg havde megen Glæde af at trænge dybere ind i mit Hjemsoogs Historie og fandt megen Hjælpsomhed til det. Jeg skal blot nævne Sognepræsten, Pastor Hvas, og min gamle Sidemand fra Skolen, Chr. Ausum.

Da nu denne Bog var færdig, mente nogle i Lemvig, at nu kunde jeg ikke undslaa mig for at tage fat paa Arbejdet med „en samlet Skildring af Lemvigs Historie“. Jeg havde ved Handelsstandsforeningens Fest 10. April 1957 sagt, at det, der var fremført i „By og Borger“, kun var Resultatet af et lille Spadestik i Historiens Muld, og nu vilde man saa have mig til at grave

videre. Der gik dog en Tid, før jeg vovede mig til Viborg for at tale med Konsulenten i Lokalhistorie, Knud Prange, og Landsarkivar Johan Hvidtfeld, som begge opmuntrede mig til at tage fat, og jeg fik en lang Fortegnelse over de Arkivalier, hvori der kunde findes noget om Lemvig. I de følgende Aar havde jeg ofte Ærinde til Landsarkivet, og jeg fik at vide, at de gamle Protokoller og Dokumenter – undtagen Kirkebøger – kunde udlaanes til Biblioteket i Lemvig, og saa kunde jeg sidde der og skrive af, hvad jeg havde Brug for. Det var jo en stor Lettelse, og det virkede ogsaa med til, at Bogen blev større end oprindelig tænkt. Der blev ogsaa her vist mig megen Hjælpsomhed. Der var saaledes et Udvalg, der hjalp til med at finde Billedstof frem. Det var mig en Betyggelse, at Knud Pranges Efterfølger som lokalhistorisk Konsulent, Overbibliotekar Aage Bonde, gennemgik Manuskriptet og gav god Vejledning baade m. H. t. Stoffet og dets Ordning. Lemvig Byraad bevilgede et meget betydeligt Tilskud til Trykningen, saa Bogen trods sin Størrelse kunde sælges til en overkommelig Pris. Det var en stor Dag, da Bogtrykkeren den 29. November 1969 kom med det første Eksemplar af Bogen. Det har glædet mig, at den har faaet en god Omtale baade i Anmeldelser og Breve, jeg har modtaget, for jeg er jo klar over, at den stedkendte let vil savne noget.

Paa min Fødselsdag 1963.

Fra venstre: Faster, Ulla, Jens Jørgen, Kylie, Jens, Skjoldager, mig, Lilly Skjoldager, Karen Bodil, Edvard.

Foran: Carsten. – Torkil har taget Billedet og er derfor ikke med.

Fra Familiekredsen

Ogsaa inden for Familiekredsen er der sket meget de sidste tyve Aar. Den 2. April 1950 – paa H. C. Andersens Dag – blev Familien i Esbjerg forøget med Torkil, og dermed var det Slut med Rækken af Børnebørn der. I Silkeborg blev Ulla født 14. November samme Aar. Kort efter Jens' Fødsel den 28. September 1952 flyttede Familien ud til et Hus, de havde faaet bygget i Nørreskov Bakke i Gødvad Sogn et Par km fra Silkeborg. Her havde de 12-13 lykkelige Aar, indtil Elisabeth, som vi kaldte Kylie, i Foraaret 1965 blev alvorligt syg og døde paa Aarhus Kommunehospital 28. Maj 65. Det var et haardt Slag for os, da vi alle holdt saa meget af hende. Ulla tog 1970 HF-Eksamen og

er nu paa Studieophold i Amerika, og Jens er i 3. G og venter at blive Student 1971. – For Karen Bodil og Edvard skete der store Omvæltninger. Edvard blev fra August 1959 ansat som Lærer ved Marselisborg Seminarium, og Aaret efter flyttede Familien ind i et Hus, som de havde faaet bygget i Risskov, men i 1962 blev han anmodet om at overtage en Stilling ved Seminariet her, medens Karen Bodil blev ansat ved Skolevæsenet i Lemvig. Det var jo en stor Glæde for os. Carsten blev Student fra Struer 1966 og tog Lærereksamen fra Silkeborg 1970 og studerer nu Psykologi i Aarhus. Han blev gift 2. Juli 1970 med Lærerinde Vibeke Nielsen, Hadsten. Hendes Far er Amtskontorchef og bor i Dronningborg. Nu er der saa igen kommen en Vibeke ind i Familien. Torkil blev Student 1970 og studerer nu Dansk i Aarhus.

— — —

Ogsaa inden for Søkendekredsen er der i de Aar sket store Ændringer. Døden har gjort sine Indhug. Vor ældste Søster Marie blev 1901 gift med Martin Jepsen, som tidligere havde været gift med vor Kusine, men som efter hendes Død og Lindborgs Brand flyttede hjem til sine Forældre paa Kvium Mark og overtog Faderens Postrute. De købte Hus i Stationsbyen og opfostrede her en stor Børneflok. Johannes blev Gaardejer i Vejlbj by paa Fyn, Karen blev Afdelingssygeplejerske paa Middelfart Statshospital, Jane, der ogsaa var Sygeplejerske, blev gift med Chauffør Sv. Kirkeby, Lemvig, Jenny, den eneste der blev i Hjern, er Trikotagehandler, Axel er Malermester i Lemvig, Dorthea er gift med Snedker Salskov, Lemvig, og Edith, som ogsaa var Afdelingssygeplejerske, er nu gift med Redaktør P. Jørgensen, Fredericia. – Martin døde i Juli 1953 og Marie efter nogle Aars Svækkelse 10. Juni Aaret efter.

Den næste, der gik bort, var vor ældste Broder, Jacob. Han var 1920 blevet gift med Marie Sørensen fra Fly og boede fra 1926 i Lime i Salling, hvor de i en Del Aar havde en Ejendom. Hans Kone døde 1944, og da Datteren Gerda i Efteraaret 1955 blev gift med Viktor Stengaard i Lime, flyttede Jacob til Alder-

domshjemmet i Hjerm, hvor han døde allerede 29. April 1956 og blev begravet ved sin Kones Side paa Lime Kirkegaard.

Saa var der Jens. Han havde haft Ejendom i Aulum og Tvis og fik o. 1924 en lille Ejendom ved Kalkværket i Hjerm. Her døde hans første Hustru Juledag 1931. Hun, Juliane Jepsen, var Søster til Martin Jepsen. Der var i Ægteskabet to Børn, Jens Andreas, som nu er Hotelejer i Herning, og Verna, som er gift med Elektroinstallatør Sigurd Lauridsen, Holstebro. Jens blev 1937 gift 2. Gang med Dorthea Jensen fra Nold i Sahl. Hun døde 1960, og Jens flyttede derefter ind paa Alderdomshjemmet i Hjerm. Han døde pludselig Søndag Morgen den 29. Juli 1963, da han var kørt ned i Byen for at hente Blomster til en Fødselsdag.

Nu er der saa foruden Jensine og mig kun Alfred tilbage. Han er født 13. Juli 1891. Han blev gift 1917 med Kirsten Christensen fra Holstebro og havde Landejendom i Tvis og i Trust. De flyttede saa tilbage til Holstebro, hvor Alfred 1931 blev ansat som Kirketjener ved Sognekirken og var der, til han faldt for Aldersgrænsen. Af deres Børn er Karen gift med Malermester Lindebjerg, Holstebro, Arnold er Diakon og ansat ved et Plejehjem i Aalborg, Gunnar er Snedker og bor i Ry, Aase er Kontorist og bor sammen med sin Far, Irene er gift med Malermester Møgelbjerg i Viborg, og Knud er Fængselsassistent paa Kærshovedgaard. Kirsten døde i Juni 1949 efter flere Aars Svaghed og gentagne Sanatorieophold.

Vore meget nære Venner, Christian og Lilly Skjoldager, besøgte os de senere Aar i længere Tid hver Sommer, og vi dem. Et stort Savn har deres Død været. Christian døde 12. Januar 1967, Lilly 17. November 1968.

Slutning

Nu er der gaaet tyve Aar, siden jeg blev pensioneret, og Jensine og jeg har tilbragt en Række gode Aar her, og naar der for mit Vedkommende har været Sygdomsperioder, er jeg blevet trofast plejet af min Søster. Jeg synes, jeg har haft et rigt Liv af Guds

Naade. Jeg føler Tak mod min Forslægt, der har vist os, hvad Lykke det giver at leve i Guds frygt og Nøjsomhed, og jeg har derfor gerne villet sætte dem et Minde.

Det kan jo nu mærkes, at det gaar mod „Vejs Ende“. Synet og andre Evner svækkes, saa jeg maa hver Dag tænke paa de Linier i Chr. Richardts Allehelgenssalm: Æt for ét dit Liv maa falde – til du mistet har dem alle!

Ja, ikke blot, hvad vi har mistet i Evner og Førlighed, men ogsaa hvad vi har mistet blandt Slægt og kære Venner, minder os om Livets Forkrænkelighed. Nu er det min daglige Bøn, saaledes som den gamle Skive-Præst (Bahnsen) har lagt os det i Munden:

Naar den kommer den Stund – da min Båd gaar paa Grund
og knuges af Dødsnattens Bølge,
oh, da giv mig det ene Ord af din Mund,
at du tager mig med i dit Følge.